

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

**SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE KENDİNİ KORUYAN
KENT OLGUSU: ANKARA SARAÇOĞLU MAHALLESİ ÖRNEĞİ**

Meltem Gökçe PEHLİVAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı

SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE KENDİNİ KORUYAN
KENT OLGUSU: ANKARA SARAÇOĞLU MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Meltem Gökçe PEHLİVAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Meltem Gökçe Pehlivan tarafından hazırlanan "Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kendini Koruyan Kent Olgusu: Ankara Saraçoğlu Mahallesi Örneği" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı

Prof. Dr. , Can Mehmet HERSEK

Jüri Üyesi (Danışman)

Prof. Dr. , Meltem YILMAZ

Jüri Üyesi

Prof. Dr. , Candan TERWIEL

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri tarafından uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Pelin YILDIZ

Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Çalışmalarım boyunca yardım ve katkılarıyla beni yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Meltem Yılmaz'a, katkılarından dolayı Namık Kemal Mahallesi'ni Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı Gül Merttürk'e, gönüllü katılımcılarla irtibata geçmemi sağlayan saygıdeğer Oğuzhan Gökalp'e, Saraçoğlu Mahallesi için kaydettiği dokümanları tarafımla paylaşarak katkıda bulunan Ufuk Eroğlu'ya, Saraçoğlu Mahallesi'nin sosyokültürel sürdürülebilirliği konusunda bilinçlenmemi sağlayıp çalışmaya başlamama sebebiyet veren ve bu hassas konuda yılmadan çaba sarf eden TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi çalışanları ve Başkanı Tezcan Karakuş Candan'a, çalışmamı büyük ölçüde şekillendiren Saraçoğlu Mahallesi eski sakinlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her daim yanımda olup bana maddi manevi destek vererek çalışmayı tamamlamamı sağlayan canım kardeşlerim İrem Ülkü Bayrak ve Şengül Bayrak Şen'e; bana verimli bir çalışma ortamı sunabilmek adına hiçbir yardımı esirgemeyen biricik eşim Taner Pehlivan'a, yarı yapılandırılmış görüşmeler sürecinde beni yalnız bırakmayan kardeşim Ali Can Pehlivan'a, tez yazım aşamasında katkı sağlayan lisans dönem arkadaşlarım Saliha Sinemis Atalay ve Burçin Görür'e, yöntem belirleme sürecime katkıda bulunan yüksek lisans dönem arkadaşım Çiğdem Yönder'e ve manevi destekleriyle beni her daim motive eden çok değerli arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tezin oluşum ve gelişim sürecinde yardımı dokunmuş herkese, en önemlisi de beni yetiştiren anneme ve babama çok teşekkür ederim.

SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI VE KENDİNİ KORUYAN KENT OLGUSU: ANKARA SARAÇOĞLU MAHALLESİ ÖRNEĞİ

Danışman: Prof. Dr., Meltem YILMAZ

Yazar: Meltem Gökçe PEHLİVAN

ÖZ

Bu çalışmada amaçlanan, Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Toplu Konutu niteliğine sahip Saraçoğlu Mahallesi'nin sosyokültürel dokusunun sürdürülebilirliğini araştırarak, kent belleği kavramını irdelleyerek bunun önemini vurgulamaktır. '*Kent Belleği*' bilincinin oluşturulması; tarihi çevrelerin sosyal, kültürel miraslarını koruyarak, onları geliştirip sonraki kuşaklara aktararak mümkün olur. Ankara'da bulunan Saraçoğlu Mahallesi II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izlerini barındıran değerli modern mimarlık miraslarından birisidir. Günümüz adıyla Namık Kemal Mahallesi yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Kentsel sit alanı olarak ilan edilmiş bu bölgenin ekolojik, ekonomik ve sosyokültürel sürdürülebilirlikleri konusunda gereken hassasiyet gösterilmelidir.

Cumhuriyet'in ilanıyla Ankara'nın başkent olması; nüfus artışını etkileyerek konut gereksinimini beraberinde getirmiştir. Özellikle memur sayısındaki hızlı artışın sebep olduğu konut sorununun çözüme kavuşturulması için dönemin hükümeti tarafından Memur Mesken Yasası (1944) ile çözüm önerisi olarak planlı konut grupları tasarlanmıştır. Saraçoğlu Mahallesi de bu doğrultuda dönemin başbakanı tarafından Alman Mimar Paul Bonatz ve ekibine projelendirilmiştir. Asker ve üst düzey bürokratların yaşadığı lojmanlar '*bahçe kent mahalle tasarımı*'na sahip olup kurulduğu günden bugüne, yapısal değişime uğramadan, kendine özgü sosyokültürel bir doku kazanarak gelmiştir.

Ankara'da kent kimliğinde önemli bir yeri olan ve kentsel sit alanı olarak koruma altına alınan Saraçoğlu Mahallesi 2012 yılında '*afet risk bölgesi*' ilan edilmiş olup, zorunlu tahliyelere maruz bırakılmıştır. Bugün, Cumhuriyet Dönemi'ne ait bu tarihi çevre, yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle Türkiye'deki koruma hareketlerinden birisi olan ÇEKÜL'ün altını çizmiş olduğu Kendini Koruyan Kent olgusu incelenecek; sonrasında mahallenin eski sakinleriyle görüşmeler yapılarak atılması gereken en doğru adımlar irdelenecektir. Böylelikle; sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramı vurgulanıp kent katmanlarına saygı duyan, onları güçlendiren kimlikli şehirler var olacak ve gelecek kuşaklara aktarılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Tarihi Çevrenin Korunması, Saraçoğlu Mahallesi, Sosyokültürel Sürdürülebilirlik, Kent Belleği, Tarihi Çevrelerin Korunarak Kültürel Mirasın Gelecek Nesillere Aktarılması.

SOCIOCULTURAL SUSTAINABILITY IDEA AND SELF-PROTECTING CITY PHENOMENON: ANKARA SARACOGLU NEIGHBORHOOD CASE

Supervisor: Prof. Dr., Meltem YILMAZ

Author: Meltem Gökçe PEHLİVAN

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the concept of urban memory and emphasize the importance of the researching sustainability of the sociocultural texture of the Saracoglu neighbourhood, which is the first mass housing of the Republic of Turkey. The creation of the consciousness of ‘*urban memory*’ is possible by protecting the social, cultural heritage of historical environments and by developing them and transferring them to the next generations. Saracoglu neighbourhood, located in Ankara, is one of the valuable modern architectural heritages with traces of the second national architectural movement. Today's Namık Kemal neighbourhood is in danger of extinction. The necessary sensitivity on ecological, economic and socio-cultural sustainability should be given to this region, which has been declared as an urban site.

The declaration of the Republic and Ankara's capital had affected population growth and brought the need for housing with it. In order to solve the housing problem caused by the rapid increase in the number of civil servants, planned housing groups were designed as a solution proposal by the Civil Servant Housing Law proposed by the government of the period. Saracoglu neighbourhood was designed to the German Architect Paul Bonatz and his team by the Prime Minister of the time. The residences, where soldiers and high-level bureaucrats live in, have the ‘garden city neighbourhood design concept’, have gained its own sociocultural texture without any structural changes since the day it was founded.

Saracoglu neighbourhood, which has an important place in the city identity and is protected as an urban site, has been declared as ‘*disaster risk zone*’ at 2012 and has been subjected to compulsory evictions. This Historical Environment which is belong to Republic Period is in danger of extinction today. In this context, self-protecting city phenomenon which have been underlined by Foundation for the Protection and Promotion of the Environment and Cultural Heritage (CEKUL), one of the protection movements in Turkey, will be examined as a first case, after that, the most accurate steps to be taken will be discussed by interviewing the old residents of the neighbourhood. In this way, cities with identity will exist and will be transferred to future generations who respect urban layers and strengthen them by emphasizing the concept of sociocultural sustainability.

Keywords: Preserving of the Historical Environment, Saraçoğlu Neighbourhood, Sociocultural Sustainability, Urban Memory, Transfer of Cultural Heritage to Future Generations by Preservation of Historical Environments.

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

KABUL VE ONAY.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	vii
TABLolar DİZİNİ	x
GÖRSEL DİZİNİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi

BÖLÜM 1

GİRİŞ	1
1.1 Konu ve Kapsam	5
1.2 Tezin Amacı	7
1.2.1 Çalışmanın Önemi	7
1.2.2 Hipotez	10
1.3 Materyal ve Yöntem	12
1.3.1 Araştırma Modeli	13
1.3.2 Örneklem Yöntemi	14
1.3.3 Verilerin Toplanması	15
1.3.4 Analiz ve Değerlendirme Yolları	16

BÖLÜM 2

SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI	18
2.1 Sosyal Doku ve Toplumsal Yapı Kesişimi; Sosyokültürel Kavramı	18
2.1.1 Toplumsal Ölçekte Süreklilik Kavramı	21

2.1.2	Sosyokültürel Gerçeklik Üzerine İnceleme.....	24
2.2	Sürdürülebilirlik Kavramının Sosyokültürel Açıdan Ele Alınması	26
2.3	Sosyokültürel Mirasların İyileştirilerek Devamlılığının Sağlanması	31

BÖLÜM 3

KENDİNİ KORUYAN KENT OLGUSU	35
3.1 Kavramın Ortaya Çıkışı ve Tanımı	35
3.2 Tarihi Çevrelerin Korunması ve Geliştirilmesi	39
3.2.1 Koruma Hareketinin Dünyadaki Yansımaları	46
3.2.2 Türkiye’de Koruma Hareketi Algısındaki Gelişmeler; Günümüzde Tasarlanmış Bazı Projeler.....	59

BÖLÜM 4

SARAÇOĞLU MAHALLESİ; SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	94
4.1 Saraçoğlu Mahallesi’nin Doğuşu ve Cumhuriyet Sonrası Ankara	94
4.1.1 Cumhuriyet İlanı ile Ankara’daki Sosyal ve Kültürel Değişiklikler.....	98
4.1.2 Ankara’nın Başkent Oluşuyla Konut Sıkıntısının Baş Göstermesi..	101
4.2 Saraçoğlu Mahallesi’nin Projelendirilme Aşamaları	135
4.3 Kültürel Miras Değeri Kazanıp Bugüne Gelen Saraçoğlu’nda Yaşam.....	141
4.3.1 Projenin Tamamlanıp Tescillenmesine Kadar Geçirdiği Süreç	145
4.3.2 Mahallenin Afet Risk Bölgesi İlanı ve Zorunlu Tahliyeler	149
4.3.3 Saraçoğlu Mahallesi’nin Birincil Tanıkları; Eski Sakinlerinin Zihnindeki Kent Belleği İzdüşümleri	153
4.3.4 Dönemin Modern Mimari Yapıtlarından Biri Olan Saraçoğlu Mahallesi’nin Tahliye Sonrası Atıl Vaziyeti	180

4.4 Bir Örnekleşme Tehdidine Karşın Saraçoğlu Mahallesi'nde Yaşam Sürdürülebilirliği.....	185
---	-----

BÖLÜM 5

BULGULAR	192
-----------------------	------------

SONUÇ	195
--------------------	------------

KAYNAKLAR	198
------------------------	------------

EKLER	206
--------------------	------------

EK-1: 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit	206
--	-----

EK-2: Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci	212
---	-----

EK-3: Gönüllü Katılım ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları	228
--	-----

Etik Komisyonu Onay Bildirimi	232
-------------------------------------	-----

Etik Beyanı.....	233
------------------	-----

Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu.....	234
--	-----

Thesis Originality Report.....	235
--------------------------------	-----

Yayımlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı.....	236
---	-----

TABLolar DİZİNİ

Tablo 3.1: ÇEKÜL ve TKB'nin Koruma Kavramını 5B'ye İndirgediği Şema, <i>www.kentselstrateji.com</i>	86
Tablo 4.1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Katılımcı Grubunun Yaş Dağılımı, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	156
Tablo 4.2: Katılımcı Grubun Saraçoğlu Mahallesi'nde Geçirdikleri Dönemler, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	157
Tablo, 4.3: Saraçoğlu Sakinlerinin Evleri Dışında Vakitlerini Geçirdikleri Bölgeler, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	160
Tablo 4.4: Katılımcıların Lojman Olması Haricinde Saraçoğlu'nda Yaşamayı Tercih Sebepleri, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	162
Tablo 4.5: Katılımcıların Saraçoğlu Hakkındaki Tarihsel-Kültürel Değer Bilgisi, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	166
Tablo 4.6: Katılımcıların Saraçoğlu Mahallesi'nden Taşınma Sebepleri, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	171
Tablo 4.7: Tahliye Sonrası Mahalleyi Deneyimleyen Gönüllü Katılımcıların Duygu Durumları, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	175
Tablo 4.8: Katılımcıların Dönüşüm Projelerine Dair Fikirleri, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram</i>	176

GÖRSEL DİZİNİ

Görsel 1.1 Saraçoğlu Mahallesi ve Çevresi Uydu Görüntüsü, <i>www.google.com/maps</i> , 2019.....	9
Görsel 1.2: Evrenden Kartopu Yöntemiyle Türeyen Örneklem, <i>Tez Kapsamında Oluşturulan Şema</i>	14
Görsel 2.1: Sürdürülebilirlik Kavramının Temel Ölçütleri, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema</i>	32
Görsel 3.1: Safranbolu (2018), <i>Taş-Kerpiç-Ahşap</i> , 18.yy, Karabük, <i>whc.unesco.org</i>	38
Görsel 3.2: Türkiye Sit Alanları Dağılımı, <i>KVMGM</i> , 2018, <i>www.kulturvarliklari.gov.tr</i>	41
Görsel 3.3 : Çinili Köşk, <i>Selçuklu Ve Osmanlı Eserleri</i> , Yapım: 1472, Müze-i Hümayün: 1880, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Çinili Köşk Müzesi: 1981, <i>www.kulturvarliklari.gov.tr</i>	45
Görsel 3.4: Louvre Müzesi, <i>Le Museum National du Louvre</i> , Müzenin 1908 ve 2019 Yıllarında Kaydedilmiş Fotoğrafları, Paris, <i>www.britannica.com</i>	51
Görsel 3.5: Kolezyum ve Titus Kemerini, <i>Colesseo e Arco di Tito</i> , 2017, Roma, <i>www.musement.com</i>	55
Görsel 3.6: Matera, <i>Panoramik ve Bir Mağara İçerisinden Perspektif Görüntüleri</i> , İtalya, 2019, <i>www.musement.com</i>	57
Görsel 3.7: Dünya Çapında Kültürel Mirası Korumayı ve Geliştirmeyi Hedefleyen Kuruluşlardan Bazıları, 2019, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema</i>	58
Görsel 3.8: Osman Hamdi Bey, <i>Asar-ı Atika Müzesi</i> , 1891, <i>www.arkeolojisanat.com</i>	61
Görsel 3.9: Türkiye Çapında Kültürel Mirası Korumayı ve Geliştirmeyi Hedefleyen Bazı STK'lerden ve İl Özel İdare Birimleri, 2019, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema</i>	71
Görsel 3.10: Proje Sürecinde Yenilenmiş Bazı Evler, <i>Kemaliye</i> , 2007, <i>www.cekulvakfi.org.tr</i>	75
Görsel 3.11: Yöreye Özgü Düğmeli Evlerden Görünüm, Batı Toroslar, <i>www.cekulvakfi.org.tr</i>	79
Görsel 3.12: Gaziantep Tarihi Bakırcılar Çarşısı'ndan Bir Görünüm, 2015, <i>www.cekulvakfi.org.tr</i>	88

Görsel 3.13: KORU Projesi Yetişkin Eğitim Programları, 2019, www.koruprojesi.org	92
Görsel 4.1: 1924 Yılına Ait Ankara Haritası, <i>TC Kültür Bakanlığı</i> , 2000, www.kultur.gov.tr	96
Görsel 4.2: Cumhuriyet Öncesi Ankara Manzaraları, Tahtakale-Kavaklıdere, www.dergipark.org.tr	99
Görsel 4.3: I. TBMM Binası, <i>Ankara'nın Başkent İlan Edilişi</i> , 13 Ekim 1923, www.ankara.ktb.gov.tr	103
Görsel 4.4: 1924 Lörcher İmar Planı, <i>TC Kültür Bakanlığı</i> , Ankara, www.kultur.gov.tr	106
Görsel 4.5: Lörcher'in İşçi Kolonileri Eskizleri, <i>Archiv der Universität der Künste, Berlin</i> , 1925, www.mimdap.org	108
Görsel 4.6 : Çankaya'daki Konut Yerleşiminin Bir Perspektifi, <i>Lörcher, Berlin</i> , 1925, www.mimdap.org	108
Görsel 4.7 : Tiyatro Meydanı - Eğitim Kompleksi - Oyun Alanları, 1925, www.mimdap.org	109
Görsel 4.8: Jansen Planı, <i>Hermann Jansen</i> , Berlin, 1932, www.dergipark.org.tr	110
Görsel 4.9: Ankara Bahçelievler Kooperatifi Eskiz Çalışmaları, <i>Hermann Jansen</i> , 1935, www.itudergi.itu.edu.tr	112
Görsel 4.10: Yücel-Uybadin İmar Planı, <i>Ankara</i> , 1955, www.researchgate.net	115
Görsel 4.11: Üstte Jansen Planı- Altta Uygulanmış Yücel-Uybadin Planı Yoğunluk Karşılaştırması, <i>Yenişehir Ankara</i> , 2019, www.researchgate.net	117
Görsel 4.12: Ankara Nazım Planı, <i>Ankara</i> , 2019, www.dergipark.org.tr	118
Görsel 4.13: Mamak'ta Kentsel Dönüşüm Sonrası Oluşan Silüet, <i>Ankara</i> , 2014, www.meydan.org	120
Görsel 4.14: Kuşbakışı Güvenpark ve Yenişehir Yerleşmesi, <i>Tarih Vakfı Yayınevi</i> , 1938, <i>TARİH VAKFI YAYINLARI 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık</i>	122
Görsel 4.15 : Güvenpark ve Eski Kızılay Meydanından Bir Görünüm, <i>Ankara</i> , 1940, <i>TARİH VAKFI YAYINLARI 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık</i>	122
Görsel 4.16: Ankara Vakıf Oteli (Ankara Palas), <i>Vedat Tek-Mimar Kemalettin</i> , 1927, www.bilkent.edu.tr	124

Görsel 4.17: Anıtkabir'in İlk Eskizi - İnşaat Süreci - Bitmiş Hali, <i>Emin Onat</i> , 1944-1953, www.arkitera.com - www.mimdap.org - www.mimdap.org	125
Görsel 4.18: Sümerbank Binası Önü- Ulus Meydanından Görünüş, 1945, www.bilkent.edu.tr	128
Görsel 4.19: Şevki Balmumcu Sergi Evi - Paul Bonatz Opera Binası, <i>Biçimsel ve İşlevsel Dönüşüm Projesi</i> , 1934-1948, www.arkitera.com	129
Görsel 4.20: Ankara Saraçoğlu Mahallesi İnşaat Süreci, <i>Paul Bonatz</i> , 1944, www.pinterest.com	131
Görsel 4.21: Saraçoğlu Mahallesi Kuşbakışı Görünüm, <i>Ankara</i> , 1998, www.ankara.bel.tr	134
Görsel 4.22: Bonatz ve Ekibinin Oluşturduğu Saraçoğlu Maketi, <i>Ankara</i> , 1944, www.archives.saltresearch.org	137
Görsel 4.23: Saraçoğlu Mahallesi Vaziyet Planı, <i>Ankara</i> , 1944, www.politeknik.org.tr	138
Görsel 4.24: Saraçoğlu Mahallesi A, B, C Tip Konutlar, <i>Ankara, Tanrıverdi 2012</i>	139
Görsel 4.25: Saraçoğlu Mahallesi D,E,F,G,H Tip Konutlar, <i>Ankara, Tanrıverdi 2012</i>	140
Görsel 4.26: El Çizimi Perspektif Çalışması ve Bazı Plan Çözümleri <i>Paul Bonatz</i> , 1944, <i>Bayraktar 2011</i>	142
Görsel 4.27: Yenişehir Yerleşkesi'ne Ait Çekilmiş Bir Hava Fotoğrafı, <i>Ankara</i> , 1943, www.pinterest.com	144
Görsel 4.28: Açılış Günü A tipi Konut Bloğundan Bir Görünüm, <i>Saraçoğlu</i> , 29 Ekim 1945, <i>Ufuk Eroğlu Arşivinden</i>	145
Görsel 4.29: A tipi Konut Bloğunun Eski ve Yeni Hali, <i>Saraçoğlu</i> , 1950-2015, www.pinterest.com	146
Görsel 4.30: Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi Tescil Plakaları, 2014, www.lavarla.com	147
Görsel 4.31: Namık Kemal Mahallesi Afet Risk Alanı Krokisi, <i>Saraçoğlu</i> , 2013, www.arkitera.com	150
Görsel 4.32: "Kent Hafızası Yürüyüşleri Saraçoğlu Mahallesi" Başlangıç Programı, 12.12.2018, www.mimarlarodasiansankara.org	155
Görsel 4.33: Saraçoğlu Mahallesi 94. Cadde'den Bir Sokak Görünümü, 2010, www.politeknik.org.tr	158

Görsel 4.34: Saraçoğlu'nda Kurulan Bir İftar Sofrası Mekanı Bugünün Otoparkı, 2012-2018, <i>Gönüllü Bir Katılımcının Arşivinden</i>	159
Görsel 4.35: Saraçoğlu Mahallesi'nden Bazı Merkezi Noktalara Yürüme Mesafeleri, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema</i>	161
Görsel 4.36: Ağaçların Sesi Kırarak Perdeme Özelliği, <i>Doğal Aksutik Materyal</i> , 1997, <i>www.dergipark.gov.tr - www.politeknik.gov.tr</i>	163
Görsel 4.37: Saraçoğlu'nu Görsel ve Fonksiyonel Bağlamda Olumsuz Etkileyen Otopark Kullanımı, 2012, <i>www.goethe.de</i>	165
Görsel 4.38: Hıdırellez Etkinliğinde Tepki Amaçlı Mahalle Kırmızı Kurdelelerle Donatılırken, 2017, <i>www.mimarlarodasiansankara.org</i>	167
Görsel 4.39: Dün ve Bugün Saraçoğlu Mahallesi, 1945-2015, <i>Ahmet Soyak Arşivinden</i> ..	168
Görsel 4.40: Kızılay Meydanı-Saraçoğlu Renk Aralıkları, <i>Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema</i>	168
Görsel 4.41: Katılımcıların Sıklıkla Söz Ettiği Her Mevsim Farklı Bir Görünüm Kazanan Saraçoğlu, 2010, <i>Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden</i>	170
Görsel 4.42: Basında Saraçoğlu Mahallesi Zorunlu Tahliye Süreci, <i>Ufuk Eroğlu Arşivinden</i>	172
Görsel 4.43: Tahliye Sonrası Mahalleden Bir Görünüm, 2016, <i>www.mimarlarodasiansankara.org</i>	174
Görsel 4.44: Kent Düşleri-8'de Saraçoğlu İçin Tasarlanmış Dönüşüm Proje-Fikirlerinden Bazıları, 2013, <i>www.mimarlarodasiansankara.org</i>	178
Görsel 4.45: Yalıtımsız Kalan Yapılarda Parke Döşemelerde Oluşan Hasarlardan Bazıları, 2018, <i>Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden</i>	182
Görsel 4.46: Tahliye Sonrası Saraçoğlu Mahallesi'nde Konut İçlerindeki Genel Durum, 2018, <i>Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden</i>	182
Görsel 4.47: Tahliye Sonrası Saraçoğlu Mahallesi'nde Konut İçlerinden Görünüm, 2018, <i>Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden</i>	183
Görsel 4.48: İssızlıktan Kaynaklı Yapıların Cephelerinde Meydana Gelen Hasarlar, 2018, <i>Ufuk Eroğlu Arşivinden</i>	183
Görsel 4.49: Bakımsızlıktan Kaynaklı Yapıların Cephelerinde Meydana Gelen Hasarlar, 2018, <i>Ufuk Eroğlu Arşivinden</i>	184

Görsel 4.50: Tenhalaşan Mahallede Eski Sakinleriyle Çevre Temizliği Yapılırken, 2018, <i>Ufuk Eroğlu Arşivinden</i>	184
Görsel 4.51: Kent Kimliği ve Alt Başlıkları, <i>Şahin 2010</i>	186
Görsel 4.52: Belli Bir Coğrafyaya Ait Olamayan - Özgün Nitelik Taşımayan Bazı Yapı Örnekleri, <i>www.politeknik.org.tr</i>	187
Görsel 4.53: Emlak Konut GYO Tarafından İhaleye Açılan Projenin Anahatları, 2018, <i>www.emlakkonut.com.tr</i>	189
Görsel 4.54: Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Eski Mahalle Sakinlerinin Saraçoğlu'nu Yaşatma Gayesi, 2013-2019, <i>www.mimarlarodasi.org.tr</i>	190

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AMANPB: Ankara Metropolitan Alan Nazım Plan Bürosu

ÇEKÜL: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı

ÇDP: Çevre Düzeni Planı

DMA: Dünya Mirası Alanı

DOCOMOMO: Documentation and Conservation of Buildings, Sites and Neighborhoods of the Modern Movement

GEEAYK: Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

GYO: Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı

ICCROM: International Center for the Study of Preservation and Restoration of Cultural Property (Uluslararası Kültürel Varlıkları Araştırma ve Koruma Merkezi)

ICOMOS: International Council of Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

ICOM: The International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi)

IUCN: International Union for Conservation of Nature (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği)

KMKD: Kültürel Mirası Koruma Derneği

KTVKYK: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu

KUDEB: Koruma, Uygulama ve Denetim Büroları

M.Ö. : Milattan Önce

M.S. : Milattan Sonra

PİM: Planlama ve İmar Müdürlüğü

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TDK: Türk Dil Kurumu

TKB: Tarihi Kentler Birliği

TOKİ: Toplu Konut İdaresi

TÜRGEV: Türkiye Gençlik ve Eğitime Hizmet Vakfı

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

WHC: Dünya Mirası Merkezi

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu çalışma, kentleri değerli kılan; onların varoluş süreçlerine tanıklık eden kent belleğinde önemli yer tutan; kentsel sit alanlarının korunması ve kent hayatına katılması doğrultusunda “*Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Toplu Konut*” örneği olan Saraçoğlu Mahallesi’nin yapısal ve sosyal sorunlarını irdeleyerek mahallenin aktif kent yaşamının parçası olabilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirmektedir.

İnsanlar öncelikle göçebe bir yaşam tarzında avcı-toplayıcı olarak yaşamaktaydı. Zamanla evrilen toplumlar toprağı işlemeye başladıklarından konaklama mecburiyeti doğmuştur. Yerleşik hayat mimari dokuyu ve bu doku da onu paylaşanlar arasındaki sosyal yaşamı beraberinde getirmiştir. Böylece insanların aynı ortamda yaşayarak sosyalleşebildikleri, farklı kültürel sınıflardan, değişik kökenlerden ve çeşitli özelliklere sahip bireylerin bir topluluk oluşturarak onlar için bir buluşma noktası niteliği taşıyan mekanlar meydana gelmiştir. Kentler; toplumların ortak ihtiyaçlarını karşılamak için ortak kullanıma hizmet eden mimari yapılar, buluşma mekanı meydanlar, bağlantı görevi üstlenen yollar, gereksinim duyulan yeşil doku gibi parçalardan oluşmuş bir bütündür. Bu kompozisyon toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal düzeylerinin belirleyicisidir. Toplumun en küçük parçası olan birey, sosyal ve kültürel yaşamını, kente ait fiziki çevre kurgusu içinde; dış mekandaki etkinliklerle sürdürmektedir (Erdönmez, Akı, 2005, s.68). Bireyler bütün olup bir toplumu meydana getirirken de aynı şekilde ortak bir sosyokültürel yaşantıyı yansıtırlar.

Kentler yalnızca somut ölçeklerden oluşmayıp soyut değerleri de kapsamaktadır. Her toplum yaşadığı kente farklı değerler katar ve zaman içerisinde değişken büyüklükteki toprak parçaları bu değerlerin eklemlenmesiyle gelişir ve kimlik kazanır. Tarihi değerleri önemseyen toplumlar yıkıcı yaklaşımlar yerine hassas tutum sergileyerek mimari gelişime de katkıda bulunur. Farkındalık sahibi toplumlar bilinçli bir biçimde mimarinin gücünü kullanmayı hedefleyerek kent simgesi oluşturma çabasına girerler. Kentteki yapılar ve çevreler toplumların önem verdiği

değerlerden hangisi baskın ise o yönde simgeleştirilir. Yani toplumun ortak yargıları mimariyi doğrudan etkilemektedir. Örneğin, inanca değer veren toplumlarda genel olarak kent simgeleri dini yapılardır. Zaman geçtikçe eski yapılar korunur ve yenileri eklenmeye devam eder. Bu durum her dönemin izleri nesilden nesile aktarılarak o toprak parçasına sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel değerler katar. Bu durum mimarinin gelişmesini sağlayan etmenlerden biri olup duyarlı ve kimlikli kentler meydana gelmesini sağlamaktadır.

Kent geçmişi demek ise; o kenti diğerlerinden ayıran mimari oluşumlar, sosyal doku, kültürel gelişim demektir. Fiziki çevre, mekanların işleyişinde önemli bir rol üstlenmektedir. Mekan; yaşayanların özlük değerlerini, bireysel yargılarını, farklı bakış açılarını yansıtan bir kavramdır. İçinde barındırdığı anlamları kapsayan simgeleri kullanan mimari dil, gücünü gelenek ve kültürden alır. Özetle, bir kent akıldan geçirildiğinde zihinlerde bazı görüntüler belirir. Bunlardan bazıları insan etkileşiminde olmayan iklim, bitki örtüsü, coğrafik oluşumlar gibi özelliklerdir. Bazıları ise, beşeri özelliklerin etkisindeki toplum ile bütünleşen; sadece o bölgeyi işaret eden; kültürel ve sosyal değerleri, mimari dokusu, yerel dansları, yemekleri gibi kavramlardır. Bunlar o bölgenin veya o şehrin sosyokültürel elemanlarından birtakım izdüşümlerdir. Karakteristik özellikler taşımayan ve büyük ölçüde aynılan kentler için kent kimliği ve belleği zedelendiğini ifade etmek mümkündür. Bunun farkında olan toplum merkezli kurum-kuruluşlar örgütlenerek duyarlı yaklaşımlarla projelerini şekillendirirler ve uygulama yöntemlerini bilinçle kurgularlar. ÇEKÜL Vakfı yaptığı çalışmalarla kent kimliğinin korunup geliştirilmesinin önem arz ettiğinin altını çizmiştir. Bu bilinçten yola çıkarak belirli başlı projelere imza atılıp günümüzde hala devam eden Kendini Koruyan Kentler olgusu ilk kez ortaya atılmıştır.

Ankara 1923 yılında başkent ilan edilmiştir ve bununla birlikte geçmişinden çok farklı bir düzen başlamıştır. Ankara'yı dönemler halinde incelerken Cumhuriyetten önce ve Cumhuriyetten sonra şeklinde irdelemek mümkündür. Cumhuriyetin ilanı ve kentin başkent kabul edilmesi Ankara için dönüm noktası olmuştur. 19. yüzyılda tarım ve küçük ölçekli ticaretle uğraşan müslüman toplum, genellikle tiftik ticaretiyle geçinen Hristiyan halk ve küçük nüfuslu Yahudi halktan meydana gelmekteydi. Yerli ailelerin hem şehirde, hem de şehir dışında evleri vardı. Bağ evlerine, nisan ya da

mayıs başında çıkılır ve haziran ortasında tekrar şehre dönülürdü. Kentin tek çarşısı Tahtakale civarındaydı (Güçlü, 1990, s.45). Cumhuriyetin ilanının akabinde kentte durgun bir tempodan hızlı bir yaşam biçimine geçiş olmuştur. Yeni rejimi takip eden yıllarda nüfusta özellikle devlet memurları ve askerler ciddi bir artış göstermiştir. Topluma hizmet amaçlı tasarlanmış mimari projeler, kamusal düzenlemeler, devlet binaları, sosyal yapılar ve garlar da Cumhuriyet Dönemi'nin özelliklerini yansıtmaktaydı. Günümüzde simgeleşen bu eserler, o dönem Ankara'sının değişen yaşamını gözler önüne sermekteydi. Hızla artan nüfus beraberinde konut sıkıntısını da getirdiğinden, bu sorun 1944'te çıkarılan Memur Mesken Kanunu ile çözülmek istenmiştir. Yapılmış en büyük girişimlerden bir tanesi de Saraçoğlu Mahallesi'nin projelendirilip uygulanmasıdır. Cumhuriyetin erken dönemlerinde ihtiyaca yönelik tasarlanmış; yüksek memurlara tahsis edilen bölge Türkiye Devleti'nin ilk toplu konutu olma değerini taşımaktadır. Bu mahalle yapıldığı dönemin yapısal niteliklerini yansıtırken aynı zamanda da çağdaş bir devlet kurmayı hedefleyen bir projedir. Alman Mimar Paul Bonatz ve ekibi tarafından tasarlanan bu proje şehircilik ölçeğinde ele alınmıştır. Konut grubu aynı zamanda II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır.

Uzun yıllar şehrin merkezinde üst düzey memur ve askerlerin ikamet ettiği mahalle, Ankara kimliğinde önemli yere sahip olduğundan 1979'da çevresindeki ağaçlar dahil 1. dereceden kentsel sit alanı olarak tescillenmiştir (EK-1). Aynı zamanda, Ankara'daki konumu açısından büyük önem taşıyan Saraçoğlu, günümüzde maddi açıdan yüksek getirimi nedeniyle gündemi meşgul etmektedir. Merkezde geniş bir alana yayılmış bu mahalle, finansal değerinden kaynaklı yatırımcıların odak noktası haline gelerek, yok olma tehlikesiyle yüzleşmek durumunda kalmıştır. (Kuran ve Kuran, Kaysem 2016, s. 1010) 2012'de düzenlenen Afet Risk Yasası ile Saraçoğlu Mahallesi de kanunun kapsama alanına dahil olmuştur. Yasanın amacı, afet riski taşıyan bölgelerin ve harici bölgelerdeki tehdit unsuru barındıran yapıların yer aldığı alanlarda, çeşitli standartlara uygun, sağlam-nitelikli yaşam mekanlarını meydana getirmeye, sağlıklılaştırmaya ve arıtıp yenilemeye yönelik normları belirlemektir. İlgili kanunun afet bölgesinde olmayan yapıları da kapsamı, bu düzenlemenin sınırlarının genişletilmesini mümkün kılmaktadır.

Afet riski için düzenlenmiş kanunlar doğrultusunda, Saraçoğlu Mahallesi (2013) Afet Risk Bölgesi ilan edilmiş ve yasalar uyarınca 2013'ten itibaren mahalle sakinleri zorunlu tahliyelere maruz bırakılmıştır. Mahalle 2017 başlarında ise tamamen atıl vaziyete gelmiştir. Saraçoğlu Ankara'nın merkezinde olmasına karşın barındırdığı yeşil dokusuyla, Cumhuriyet Dönemi'nin izleriyle, kendine özgü mahalle kültürüyle kent kimliğinde önemli bir yere sahiptir. Bundan dolayı; tarihi, sosyal ve kültürel değer taşıyan Saraçoğlu Mahallesi için, korumaya yönelik tutum izlenip gelecek zararlara karşın hukuksal bağlamda çalışmalar yürütülmelidir. Bunun için yasalar olduğu gibi bazı kurumlar da bu değere sahip çıkılması adına bilinçlendirmeye devam etmektedirler. Ankara'daki önemli kamusal mekanlardan birisi olan Saraçoğlu'nun kent belleğindeki değeri yadsınamaz ve sürdürülebilirliği esastır. Unutulmamalıdır ki kentler katmanlardan; yani dün, bugün ve gelecekte; meydana gelerek bir bütünü oluşturur ve bu bütünün parçaları farklı olsa da o kentin kimliğini işaret eden elemanlardır. Kent kimliğini oluşturan etmenler; doğal ve sosyal çevrelerden beslenen kültürel doku ve insanların ürettiği yapay öğelerdir (Ünlü, 2017, s. 76). Ankara'nın tarihsel sürecinde Cumhuriyet Dönemi; kültürel, mimari ve sosyal açılardan kent kimliğinde önemli bir yere sahiptir. Tunçer'e (2009) göre günümüz Ankara'sında bu kavram gittikçe değişmektedir. Gecekondu olarak adlandırılmış plansız ve izinsiz yapılaşma, betonlaşmanın kentleşme olarak algılandığı düşünce biçimi, yolların araç trafiğine yetersiz kalışı, altyapı problemlerinin gün yüzüne çıktığı, "modern" olamayan, çağı yakalayamayan bir kimlik olgusu meydana gelmiştir. Köklü bir tarihi sürecin ve kültürel değerlerin özünün korunarak gelecek nesillere iletilmesi, Cumhuriyet Dönemi'ne ait varlıkların tespit edilerek doküman haline getirilmesi; Ankara'yı çağdaş bir kimliğe kavuşturarak marka kentler düzeyine taşıyacaktır. Eğer bu şekilde hareket edilmezse, doğal çevresini ve tarihi değerlerini yıkıma uğratan gelişmemiş bir çehreye bürünerek zamanla kentsel çöküntüler meydana gelecektir. Günümüzde hızla artmakta olan, değerlere karşı yapılan bu zararın ivedilikle durdurulması gerekmektedir (Tunçer, 2009, s.16). Afet Risk Bölgesi ilan edilmiş tarihi çevrelerden birisi olan Saraçoğlu Mahallesi'nin geliştirilerek gelecek kuşaklara miras bırakılması gerekirken, devlet eliyle özel kurumlara devredilerek maddi getiri yüksek çeşitli projelerin odağı haline gelmektedir. Mahalleyi yapısal ve sosyal değişime uğratacak projeler, Saraçoğlu'nun varoluşunun apaçık tehdit altında olduğunun göstergesidir.

Bu çalışma; kent kimliği ve sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramının önemini vurgulayıp; bunun için Ankara ve özellikle Saraçoğlu Mahallesi örneğini irdeleyerek; sözlü tarih olarak eski mahalle sakinlerinin yaşantılarını yansıtan mülakatları belgelemektedir. Geleceğin kentleri ve marka kentler üzerine incelemeler yaparak “*Nasıl yol izlenmeli?*” sorusuna cevap aramaktadır. Bunu aktarırken de yöntem olarak, kültürel değerlerini kaybetmemiş, sağlıklılaştırılarak geliştirilmiş ve toplumu bilinçlendirilmiş olan Kendini Koruyan Kent unvanına sahip yerleşimlerle karşılaştırmalar yapılmaktadır. Böylelikle; çalışmada kentin dününün-bugününün sentezlendiği bir yol haritası planlanmasının gerekliliğine değinilmektedir.

1.1 Konu ve Kapsam

İnsanların hayatlarını devam ettirmesi için en temel ihtiyaçlarından birisi şüphesiz ki barınmadır. Bundan dolayı mimari gereksinimler ortaya çıkmış ve toplumların yapısal özelliklerine göre bu ihtiyaçlar farklılıklar göstermiştir. Toplumların değer ve yargılarının yanı sıra ekonomik, beşeri, dini, sosyolojik ve coğrafik etmenler de katılarak kentler birbirinden farklılaşan kimlikler kazanmıştır. Bu nedenle, kent belleğinde derin bir iz bırakmış olduğu değerler ve bu değerlerin niteliklerinin, ‘*somut ve soyut kültürel miras*’, ‘*bağlam*’, ‘*yerin ruhu*’, ‘*kültürel önem*’, ‘*sürdürülebilir kültürel miras*’ gibi kavramlarla tanımlanmaktadır. Tarihi çevrenin, güncel koruma tartışmalarına yön veren kavramlar doğrultusunda irdelenmesi ve bütünlük değerinin anlaşılması; geleceğini belirlemek gereklidir. Varlığını halen sürdüren ya da belirli bir dönemde sürdürmüş olan her iz, kente ve belleğe dair her anı, geçmiş kuşaklardan günümüze ulaşmış önemli kaynaklardır. Bu kaynakların, günümüzde sahip olduğu koşulların tespiti ve gelecek nesillere de benzer şekilde aktarımının sağlanması açısından, yapılacak arşiv ve belgeleme çalışmaları büyük bir önem arz etmektedir (Okyay, 2018, s. 6). Aynı şekilde belgelerle tescillenmiş dahi olsa tarihi çevrelerin maddesel değerleri onları tehlikelere açık hale getirmektedir. Aydemir, tarihi çevreleri “geçmişin ekonomik, sosyal, kültürel dokusunun, yaşayış felsefelerinin yansımalarının, doğa-bina-insan kavramsal bağlantılarının meydana getirdiği birikimi ifade eder.” şeklinde açıklamaktadır (Aydemir, 2007). Bundan dolayı, Tarihi çevrelerin korunarak devamlılığının sağlanması kentin bir üyesi olan insanlar için gerekliliktir.

Cumhuriyet Dönemi'nde Türk mimarisinde birçok gelişme kaydedilmiştir. Bunlara bürokratik, ekonomik ve sosyolojik yapılaşmaların yanı sıra mimarlık eğitimi, inşaat alanındaki teknolojik gelişmeler, farklılaşan estetik anlayışı örnek verilebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında gelişmelerden en çok etkilenen kentlerden birisi de şüphesiz başkenttir. Küçük bir Anadolu şehri olan Ankara için oluşturulmuş Jansen Planı'yla eski şehir bölümündeki değerler yok edilmeden yeni şehir inşa edilmiştir (Tunçer, 2009). Burada önemsenmiş olan yaklaşım kent belleğini oluşturan döngünün yıkılarak değil; kendisinden önceki katmanlara eklenerek ve mevcut kültürel mirasla bütünleşerek süregelen bir kent oluşturmaktır. Kültürel miras, geçmişten bugüne gelen ve korunarak geleceğe iletilen, evrensel değer niteliklerini taşıyan soyut ve somut eserler/kıymetler bütünüdür ve toplumsal değerlerin sonraki kuşaklara geliştirilip aktarılması kültürel mirasın korunması ile mümkündür.

Başkent ilanıyla Ankara'da tarım ve hayvancılık önemini yitirirken ticaret ve bürokrasi yükselişe geçmiştir. Ankara'nın yasal düzenlemelerle başkent olması tesadüfi değil; fiziksel-stratejik özelliklerin ötesinde siyasi bir karardır. Yeni yönetim, çağı yakalayan modern donatılarla Cumhuriyet'in başkentini kurarak, eski yönetimden tamamen farklı bir kimliğe sahip olduğunu göstermek istemiştir. İstanbul Osmanlılık görüşünün simgesi iken, İç Anadolu'daki küçük ölçekli kent olan Ankara'ya geçiş radikal, devrimci yeni hükümetin simgesi olmuştur (Tanrıverdi, 2012, s. 6). Uzun vadeli öngörülerle daha önce planlaması yapılmayan Ankara'nın kentsel planlama çalışmaları yürütülmüştür. İmar büroları kuruluncaya dek başkent sırasıyla Lörcher (1924-25), Jansen (1928), Yücel-Uybadin (1957) Planları'na göre projelendirilmiştir (www.arkitera.com, 21.01.2019). Bu planların hiçbiri tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. Beklenen nüfus artışı gerçekleşenin çok altında kaldığından altyapı için yapılmış çalışmalar yetersiz kalmıştır. Kent planlamalarında dönemin önemli gereksinimi olarak görülen konut projelerine ağırlık verilmiştir. Bu planlarda konut sorununu çözmek üzere (Jansen Planı'nda memur evleri bölgesi) belirlenmiş yerlerden bir tanesi de Saraçoğlu Mahallesi'dir. II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izindeki bu yer, sadece bir konut projesi olmayıp, kamusal mekanlar ve peyzaj ile bütünleştirilmiştir. Mimar Bonatz, 20. yy başlarında Almanya'da beliren komünite fikrinden yola çıkmıştır (İnan, 2013, s. 9). Kent kimliğinde cumhuriyetin öncül projelerinden biri olması açısından önemli yeri olan, içerisinde tarihi değer taşıyan yapıları ve tescilli ağaçları barındıran Saraçoğlu Mahallesi'nin, günümüzde

yeniden yapılandırılması planlanmaktadır. Bunları gerçekleştirirken somut ve soyut değerler korunup kimlik kaybının önlenmesi esastır. Bu tezin kavramsal çerçevesi sosyokültürel sürdürülebilirlik üzerine olup bu kapsamda Cumhuriyet değeri Saraçoğlu Mahallesi ele alınmaktadır.

1.2 Tezin Amacı

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında Ankara'ya taşınan devlet memurları konut ihtiyacının doğmasına yol açmıştı. Bu artış, yeni planlanan bir kentin ilk kentleşme hamlelerinin (ilk imar planı, devlet yapıları, ulaşım ağları gibi) nedenleri arasında olmuştur. Bunlar kültürel değer kazanarak bugüne değin ulaşmıştır. Farklı zamanlarda aynı yerde yaşamış mahalle sakinleri, geleneklerini devam ettiren halk, geçmişin izlerini taşıyan yaşanmışlıklar, ortak mekanlardaki anılar gibi "hafıza" olarak nitelendirilebilecek soyut değerleri de kapsamaktadır. Ankara kimliği söz konusu olduğunda Cumhuriyet'in maddi-manevi birikimlerinin çok büyük bir zenginlik olduğu gerçektir. Bu çalışmanın amacı, yenileşme hareketlerinde kent kimliği ve belleğini zedeleyecek adımların atılmamasının ciddiyetini, projelerin sürdürülebilirlik kurgusunda başarıya ulaştırılmasının gerekliliğini, geçmiş ile geleceği birlikte tasarlayarak sosyokültürel devamlılığın sağlanmasının önemini vurgulamaktadır. Devletin koruma noktasında eksik kaldığı noktalarda da sivil toplum kuruluşlarının desteği yadsınamaz.

Çalışmada, Saraçoğlu Mahallesinin kültürel miras değerinin korunması için dünyada örnekleri bulunan; ancak kavramsal açıdan Türkiye'de ilk defa ÇEKÜL Vakfı tarafından ortaya atılan "Kendini Koruyan Kent Olgusu" kavramının şekillendirildiği bir çerçevenin gereği ve içeriği tartışılmaktadır. Saraçoğlu Mahallesi ölçeğinde, Tarihi Çevrelerin Korunması ve Geliştirilmesi konusunun önemi ve esasları irdelenmektedir. Çalışma, Türkiye'nin ilk toplu konutu olan günümüzde atıl vaziyetteki mahallenin kültürel miras değerine, mekansal ve sosyal niteliğine değinerek, yapıcı çözümler sunulmasını hedeflemektedir.

1.2.1 Çalışmanın Önemi

Sağlıklı gelişen bir şehirde geçmişten geleceğe uzanan bir tarihsel süreklilik mevcuttur ve bu kentlerin özgün kimliklerini meydana getirmektedir. Kentsel tarihi

süreklilik hem yapısal nitelikleri hem de toplumsal izleri kapsamaktadır. Öztürk'e göre (2007) toplumları muasır medeniyetler düzeyine yükselten kültürel ilerlemenin sağlayıcısı olan şehirler, tarihi süreçte özgün birikimler meydana getirmişlerdir. Bunlar kentin çevresiyle olan etkileşiminden kaynaklı başlayarak, kültürel miraslarıyla biçimlenmektedir. Bu birikimlerin yansıması binalar, anıtlar ve kamusal mekanlarda ortaya çıkmaktadır. Kente "aitlik, ait olma" kavramı ancak, o yerin kültürel mirasına sahip çıkıldığında ve bütünsel koruma-geliştirme ile bu süreklilik mümkün olabilir. .

Farklı kültürlerin izlerinin katmanlanarak bir zincir oluşturma sürecindeki istikrarı ve bu katmanların her bir üyesinin korunarak yaşatılması kenti diğerlerinden ayrıcalıklı kılacaktır. Kısacası, kentler yeniyle yıkıma uğramamış geçmişin birbiriyle tamamlanarak oluşturduğu bütün haline gelebilen katmanlardır. Farklı dönemlerin mimari temsilcileri ve örneklerinin bu bağlamda birbiriyle bütünleştiği bazen de tamamen karıştığı durumlarda kültürel miras varlığı korunarak yaşatılabilir. (Al, 2011). Asuroğlu'ya göre kentleri oluşturan katmanlar düşey (tarihsel) ve yatay (kültürel) olarak ele alınmaktadır (Asuroğlu, 2013, s. 102) Önce bir toprak parçası üzerinde toplumlar yaşamaya başlar ve sosyal hayat süregelirken kentler oluşmaya başlar. Tarih ilerlerken üzerindeki insanlar çeşitli sebeplerle değişir ve yenileri gelir. Geçmiş izler üzerine yenileri inşa edilirken onlar da özlerini, düşüncelerini yansıtırlar; bir kimlik oluşmaya başlar. Eski olan yok edilerek yeniye geçmek kimliğe verilecek en büyük zararlardan biridir. Kültürel değerlerin değişim baskıları altında olması; geçmişten geleceğe uzanan kültürel süreklilik köprüsünün koparılmasına yol açacaktır. Dolayısı bir kenti diğerlerinden ayıran tüm perspektifler yitirilecek, yer-anı-kimlik bütünlüğü bozularak kimlik karmaşası kaçınılmaz hale gelecektir.

Ankara Cumhuriyete dek herhangi bir şehir planlamasına tabi tutulmamıştır. Cumhuriyet'in kent planlaması yaklaşımında kentin geçmişine saygı duyarak gelişen bir çehreye sahip olması amaçlanmış ve 1928 yılındaki Jansen'in Ankara için hazırlamış olduğu planlama projeleri uygulamaya başlanmıştır (Tekeli, 2005). Bu planlama süreci 1930'lara sürüp ilerleyen yıllarda artmakta olan nüfus, sürekli betonlaşma ve arazi vurgunculukları nedeniyle planların hayata geçirilmesi güçleşmiş ve 1950'li yıllara gelindiğinde planlama kararları artık işlemez hale gelmeye başlamıştır (Alsaç, 1993; Tankut, 1993) . Nüfus artışı tahminin çok üstünde

seyretse de planlamalardaki tutumu benimseyen adımlar atılmıştır. Eski şehrin yapısını bozmamak ve farklı merkezler meydana getirmek için o dönem aslında merkez sayılmayacak bölgeler yeni gelişim alanları olarak belirlenmiştir. Kent; eski şehir ve yeni şehir olmak üzere iki yönde ilerletilme amacı benimsenerek tasarlanmıştır. Yeni şehrin çağı yakalayan sistemlerle ve planlarla donatılması hedeflenmiştir. Saraçoğlu Mahallesi yeni şehir bölümünde, kentin diğer önemli noktalarına yakın mesafede konumlandırılmıştır (Görsel 1.1).

Görsel 1.1 Saraçoğlu Mahallesi ve Çevresi Uydu Görüntüsü, 2019, www.google.com/maps

Günümüz Namık Kemal Mahallesi'nde; şehrin Cumhuriyet Dönemiyle gelişen yeni merkezi olarak belirlenen Kızılay bölgesinde yer alır. Farklı mimariye sahip yapı gurupları, bahçelerle çevrili konutları ve ortak alanları ile detaylı bir ekip çalışmasının ürünüdür. Saraçoğlu, topoğrafya özellikleri, kentsel doluluk-boşluk dengesi, barınma gereksinimleri ve yerel/kültürel mimari değerlerin harmanlanması gibi birçok kıstasın planlama sürecinde değerlendirildiği bir Cumhuriyet mahallesidir. Bu mahalle Ankara kent simgelerinden birisi haline gelerek Birinci Dereceden Kentsel Sit değeri kazanmıştır. Çevresindeki yapılaşmaya bakıldığında betonlaşmanın yoğun olarak gözlemlendiği gri yoğunluklu şehir merkezinde, tescilli ağaçlarıyla meydana getirdiği "alle" nefes koridoru ile ayrılmaktadır (8.6.1979 A-1674 sayılı kararla mahalle tümüyle korunurken, Kumrular Caddesi'ndeki çınar ve kestane ağaçları tescillenerek, ağaçların önlerine anıt olduklarına işaret eden birer tabela

yerleştirilmesi kararlaştırılmıştır, EK-2). Tüm değer ve sosyokültürel olgusuna sahip çıkılması ve bunun yanı sıra çağın getirilerinden faydalanılarak doğru yenilenme süreçleriyle geliştirilmesi gerekirken afet riskli bölge ilanıyla yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışma, tarihi çevrelerin ve kültürel mirasın değerlerinden birisi olan Saraçoğlu Mahallesi'ni korumak, yaşatmak, atıl vaziyetten kurtarıp yeniden mekansal işlevlerine döndürmeyi ve dahası onu geliştirmek için izlenecek yolları saptama yolunda rehber olmayı amaçlamaktadır.

1.2.2 Hipotez

Cumhuriyet'in ilk dönemleri Ankara'nın konut problemine çözüm üretmek amacıyla Alman ve Türk mimarlar birlikte çalışıp dönemin gereksinimlerini karşılamak üzere Mesken Yasası uyarınca bazı yapı ve yapı grupları oluşturmuştur. Jansen Planı'ndan gelen Alman "komünite yerleşim (*alm: siedlung*)" anlayışının getirdiği "*bahçe-şehir*" modelini Türk Evi özellikleriyle birleştirip yansıtmak örnek gösterilebilir. Türkiye'de koruma üzerine yapılan yasal düzenlemelerde tarihsel doku birincil ve ikincil eserler olarak iki kategoride incelenmektedir. İkincil eserlerin yenileme çalışmalarında değiştirilmesine tanınmış ayrıcalıkların varlığı, genellikle bu grupta yer alan Türk Evleri'nin özgünlüklerini zedeleyecek restorasyon projelerinin hazırlanmasına yol açmaktadır. Buna ek olarak, yeniden işlevlendirmeye fırsat verilen yenilemelerde, iç mekanlarda kültürel niteliklerin yitirilmesine ve kimliksizleştirilmesine sebebiyet vermektedir (Karakök, 2017, s. 86).

Tescillenmesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk toplu konutu olmasının yanında Saraçoğlu için birden çok ölçek mevcuttur. Yapı-doğa dengesinin nizami biçimde sağlandığı Saraçoğlu Mahallesi geniş bahçeleri içerirken gayrimenkul değerinden faydalanmak isteyenlerin odak noktası haline gelmektedir. Günümüzde genel anlamda planlamadan uzak büyüme kaydedilmekte olup kimliksiz mahalleler, altyapı bakımından yetersiz yapılaşmalar kaçınılmaz hale gelmiştir. Biçimsel kaygılar çok fazla gözetilmeksizin, insanların doğası gereği oluşan gereksinimler düşünülmemektedir, tarihsel değerlerin korunmasına yönelik adımlar atılmaksızın gerçekleştirilen şehirleşme yöntemleri; sosyolojik, ekonomik ve ekolojik problemleri de beraberinde getirmiştir. Kentin yerleşik dokusu, tarihsel merkezi ve yakın

çevrelerindeki yıllarca önce gelişimlerini tamamlamış yerleşme alanlarını, daha yoğun kullanımlara dönüştürme istemi ile çoğunlukla alınan '*plan*' kararları teker teker yıkılıp yenilenmeyle sınırlandırılmıştır.

Bilsel'e göre yerleşik kent mekanı üzerinde yaratılan değişim-dönüşüm baskıları yüzünden bakımsız ve korumasız bırakılan kentin kültür kalıtları ve geleneksel çevreler köhnemeye terk edilme sürecine girerek bu değişimden paylarını almışlardır (Bilsel, 2006). Bu duruma çözüm arayışları ise kentsel dönüşüm planlarını ortaya çıkarmıştır. Yüzeysel-geçici çözüm arayışları ve maddi kazanç elde etmek amacıyla beslenen fikirler yarar sağlamanın aksine zarar vermektedir. Neil Smith'in '*Soylulaştırmada Rant Farkı Teorisi*' bu duruma teorik açıklama getirmektedir. Smith'e göre, dönüşüm ve soylulaşma yaşanan alanlarda oluşan potansiyel rant sonucu gayrimenkul değerleri yükselmekte, bu ise alt ve orta gelir grubundaki yerel halkın bu alanları terk etmek zorunda kalmasına sebep olmaktadır (Smith, 1979).

Yeni rejimle birlikte yalnızca toplumsal bağlamda bir dönüşüm öngörülmesiyle kalınmamış; çağdaşlaşmak adına yaptırımlar hayata geçirilmiştir. Cumhuriyetin ilk dönemlerinden beri kentlerin yenilenerek imar planlarının hazırlanmasına öncelik tanınmıştır. Maddi problemler ve yetersiz imkanlara karşın Türkiye yönetiminin birincil konularını ulaşım, savaş halinde zarar gören yerlerin restorasyonu, toprağın verimli hale getirilmesi, şehirlerini gelişmiş düzeydeki kentler olarak kurabilmek adına ortaya çıkan problemleri çözümlenmek oluşturmaktadır (Aslanoğlu, 2001, s. 27). Yeni başkent köklü değişikliğe gidilerek Ankara olması ve bu yerin çağdaş Cumhuriyet kenti olarak inşa edilebilmesi, yeni yönetimin en önemli adımlarından birisidir. (Çetin, 2004, s. 34). Bu yönde adımlar atılarak hem Ankara'ya değer katması hesaba katılan hem de mesken sorununa çözüm olabilecek projeler üretilip hayata geçirilmiştir. Yapıldığı dönem çağını yakalamayı başaran ve ilklere tanıklık eden Saraçoğlu Mahallesi, günümüzde tahliye edilerek izbeleşmeye terk edilmesi sebebiyle sıklıkla gündeme gelmektedir. Özel ve devlet iş birliğindeki firmalara hibe edilerek, ihale kısır döngüsü içerisine giren kent değerlerinden biridir. Kent belleğinde büyük önem arz eden Saraçoğlu'nun zorunlu tahliyeler ile sosyokültürel sürdürülebilirliğine ket vurulmaktadır.

Çalışmanın önceliği kent hafızası ve tarihi çevrelerin korunup geliştirilmesi bilinciyle hareket edilerek kültürel mirasa sahip çıkılmasının gerekliliğini vurgulamaktır. Dahası bu değerler için hem koruma hem de geliştirme-sağlıklaştırma yapılmalıdır. Büyüyen marka kentlerde koruma ve geliştirme adına güzel örneklerin de olduğu ise çalışmada gözler önüne serilmektedir. Bunlardan bir tanesi kendini koruyan kent olgusunun çıkış noktası olan Kendini Koruyan Kentler Projesi'dir. Bu proje olumlu sonuç almanın zor olmadığını, yapıcı yaklaşımlarla kimliğin güçlendirilebileceğini göstermektedir. Atıl durumdaki, günbegün bakımsızlaşıp harabeye dönen Saraçoğlu Mahallesi'nin tarihsel süreci özetlenerek Saraçoğlu'nu bire bir deneyimleyenler; onun çeşitli dönemlerine tanıklık etme fırsatını elinde bulundurmuş sakinler, esnaflar, öğrenciler ile görüşmeler sonucu çalışmada Saraçoğlu ruhu gözlemlenmektedir. Kimliksizleşme tehdidine karşın atılacak adımları; mekansal açıdan belirlemek, vurgulamak, açığa çıkarmak, üretmek ve fikirleri-önerileri sunmak, çalışmanın amacını gerçekleştirmeye yöneliktir.

1.3 Materyal ve Yöntem

Tez kapsamında, sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramı, Ankara kenti ele alınıp kimliği korumak ve geliştirmek adına neler yapılabileceği tartışılmıştır. Bunun için öncelikle Ankara ölçeğinde incelemeler yapılmış olup geçmişten bugüne dek geçirdiği değişimler tarihsel ve kültürel bağlamda ele alınmıştır. Cumhuriyetin gelişi; Ankara'nın başkent ilan edilmesi ve şehrin dönemin getirisi yapılarla tanışmasıyla değişen çehresine ve kazandığı kimliğe değinilerek; modern hayata geçişte ve günümüzde yaşadığı değişimlerin tutarlılığı sorgulanmıştır. Kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde başkent kimliğine aldığı darbeler incelenmiştir. Kendini Koruyan Kentler, Yedi Bölge Yedi Kent Projeleri ve KORU (Kültürel Mirasın Korunmasında Kapasite Geliştirme) incelenerek, zedelenen ve çarpık kentleşme ile yüzleşen başkent için atılması gereken adımlar, çizilmesi gereken yol haritası üzerine düşünülmüştür. Çalışmada örnek inceleme ve karşılaştırma metodu kullanılmıştır. Bunu yaparken nitel gözlemlerden faydalanılmış ve bilimsel tabanlı literatür taramasına başvurulmuştur.

Ankara kentinin kaybolmaya yüz tutmuş değerleri ve kimlik karmaşası ele alınmıştır ki bunların en önemlilerinden olan Saraçoğlu Mahallesi mercek altına alınmıştır. Sosyokültürel yapı demek kökeninde toplumu barındırdığından eski Saraçoğlu Mahallesi sakinleri, esnafları, kütüphane kullanıcıları, okul öğrenci ve öğretmenleri ile bir dönem deneyimledikleri Saraçoğlu Mahallesi atmosferi hakkında Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu kararıyla onanmış kıstaslarda görüşmeler yapılarak Saraçoğlu'nu özümsemek, kullanıcı bakış açısıyla olaylar zincirini gözlemleme yoluna gidebilmek hedeflenmiştir. Günümüzde hala tasarı halinde olan, mahalleyi içeren bazı kentsel dönüşüm projeleri incelenerek bunların olumlu olumsuz açıları değerlendirilmiştir. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi yetkilileriyle yapılan sözlü görüşmelerle ve internet üzerinden yayımladıkları bildirimlerde; bölge için getirim amaçlı planlamaların ve projelerin varlığını göstermiştir. Buradan hareketle mahallenin sosyokültürel yapısının yok olması ve fiziki özelliklerinin değiştirilmesi söz konusu olduğunun bilincine varılmış ve titiz çalışmalarla planlanmış yol haritalarının oluşturulmasının arz ettiği öneme değinilmiştir.

1.3.1 Araştırma Modeli

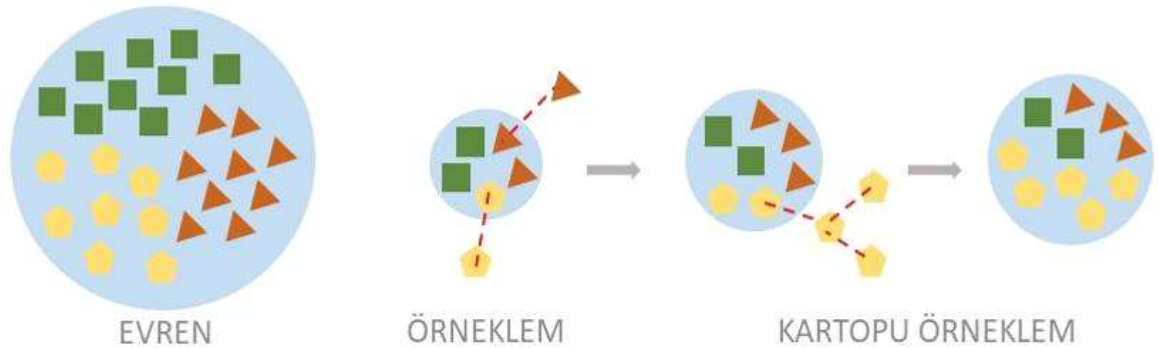
Modeller, normal şartlar altında, sadece önem içerdiği düşünülmüş değişkenleri barındıracak şekilde, gerçeklik olgusunun özüdür. Araştırma modelleri ise, araştırma hedefine yönelik biçimde verilerin bir araya getirilmesi ve sonuca bağlanması için gerekli şartları düzenleyen iki temel yaklaşımla açıklanır. Bunlar "*tarama modeli*" ve "*deneme modeli*" olarak iki grupta ele alınır. Deneme modeli; sebep-sonuç ilişkisini belirleyebilmek kaygısıyla, direkt olarak araştırmacıların kontrolünde ilerleyen, gözlemlenmek istenilen verilerin türetildiği araştırma modelidir. Tarama modeli geçmişte olan veya bugün varlığını sürdürmekte olan bir durumu irdeleyip konuyu değiştirmeksizin tasvir etmeyi amaçlar. Çok sayıda üyelerden meydana gelmiş bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla evrenin tümünde ya da herhangi bir örneklem üzerinde yapılan çeşitli taramalardır. Bu taramalar, gözlemleme ya da bir kesit alma yaklaşımıyla yapılır. Bu tez nitel ölçeklere başvurduğundan, araştırma modellerinden tarama modelini baz almaktadır.

Bu çalışma, geçmişinde Türkiye'nin ilk toplu konutu unvanıyla kurulmuş ve üzerindeki sosyolojik örgüyle günümüze değin değer, benlik, kimlik kazanarak gelmiş Saraçoğlu Mahallesi'nin dönemlerini kendi içinde inceleyerek yorumlanmış literatür taramalarının yanında mahalleyi bire bir deneyimleyen kişilerle görüşmelerle ortak kanı ve yargıların tespitleriyle kent belleği hususunu besleyerek sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramının önemine işaret eder.

1.3.2 Örneklem Yöntemi

Araştırma genel itibarı ile nitel özellik taşımaktadır. Bu nedenle nicel ölçeklere başvurulmamaktadır. Çalışmada mahallenin eski sakinleriyle, taşınmadan önceki iş yeri sahipleri ile zamanının büyük bölümünü Saraçoğlu'nda geçirme fırsatı bulmuş okul personel ve öğrencileriyle bire bir görüşmeler yaparak bu doğrultuda elde edilmiş olan analizler aktarılmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın yapılacağı temel yer Saraçoğlu Mahallesi Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Namık Kemal Ortaokulu ve Kumrular Caddesi gibi komşu sokak ve caddeler olarak düşünülmektedir.

Araştırmada kartopu örneklem yöntemi kullanılacaktır. Çalışmanın merkezinde bir evrenden yola çıkarak bu evrene ait tespit edilen örneklerin getireceği yeni örnekler ile kartopu misali alt kümeler çoğaltılarak örneklem belirlenir. Kartopu örneklem yönteminde tıpkı bir zincir gibi ikincil ve sonraki kaynaklar, birincil kaynaklar vasıtasıyla belirlenir (Görsel 1.2).

Görsel 1.2: Evrenden Kartopu Yöntemiyle Türeyen Örneklem, *Tez Kapsamında Oluşturulan Şema*

Örneklemedeki bireylerin nicel artışı, bilimsel çıkarım ihtimalini doğru oranda etkiler. Örneklem grubunu Saraçoğlu Mahallesi'nde tahliye sürecine kadar mahallenin farklı dönemlerinde yaşamış kişiler oluşturmaktadır. Örneklemin birincil kaynaklarının elde edilmiş sürecinde ise araştırmacıların bire bir tanıdığı örneklerle, Namık Kemal Ortaokulu ve Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi personellerine başvurulmaktadır.

Araştırmaya katılacak olan mahalle sakinlerinin mahallenin yerleşime açık olduğu dönemine veya tahliye sürecine hakim olması araştırmanın amacına ulaşması açısından dahil etme / dışlama ölçütleri belirlenmesi gerekmektedir. Araştırmanın amacına ulaştırılması için izlenecek yolda, görüşme yapılacak katılımcı grubun yaşamlarının nitelikli bir döneminde Saraçoğlu Mahallesi'nde ikamet etmiş, duyular ışığında değil bire bir mahalle sosyal döngüsünü deneyimlemiş şahıslardan seçilmesine dikkat edilerek bu kıstaslara uyum sağlayamayan bireylerin sağlıklı bilgilendirme yapmasını en aza indirmek esas alınmaktadır. 18 yaş altındaki çocukların ve sağlıklı yanıt verme hükmü bulunmayan yetişkinlerin katılımcı gruba dahil edilmemesi öngörülmektedir. Bu şekilde mümkün mertebe çok sayıda kişiye ulaşıp ortak yargıları saptamak amaçlanmaktadır.

1.3.3 Verilerin Toplanması

Araştırmada verileri toplamada yarı yapılandırılmış mülakata başvurulacaktır. Bu yöntemde katılımcılara kendilerini ifade edecekleri görüşme formları sunulur ve formdaki soruların yeni sorulara zemin oluşturmasına olanak sağlanır. "Saraçoğlu Mahallesi Ölçeğinde Kent Belleği ve İnsan" başlığı altında görüşme formunda katılımcıların ana fikir çerçevesinde toplanacağı yol gösterici sorular hazırlanıp sunulacak; ancak katılımcıların kendi karakteristik özelliklerini yansıtır kısmen esnek yanıtlarla şekillendireceği görüşme ortamı sağlanacaktır. Görüşme formu ekte yer almaktadır.

Görüşme kullanıcıları sınırlamamak adına yarı yapılandırılmış görüşme olacak biçimde hazırlanmıştır. Bu görüşmede, yapılandırılmış görüşmelerdeki gibi sınırlandırmalar mevcut değildir. Araştırmacı öncelikle görüşeceği kişiye yönelteceği soruların çerçevesinde bir mülakat taslağı tasarlar. Bu hazırlık aşamasından sonra

çalışmayı düzenleyen kişi görüşme devam ederken zihninde beliren bazı alt başlıklar doğrultusunda konu kapsamının dışına çıkmayacak biçimde akış esnasında farklı yeni soruları karşısındaki kişiye yöneltebilmektedir. Araştırmacı zaman zaman konuya dahil olarak çeşitli detaylandırmalar isteyebilmektedir, bu şekilde sınırlandırılmış bir görüşme türünden çıkılarak görüşmede daha geniş çaplı sonuçlar elde edilebilir. Eğer mülakatın yapıldığı birey çalışma sürdürülürken farklı soruların da cevaplarını vermişse araştırmacı bunları not düşerek tekrar aynı soruyu yöneltmek durumunda kalmayabilir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler daha önce de belirtilmiş nedenlerden dolayı; kalıplar içerisine sıkıştırılmaması açısından araştırmada çok tercih edilen veri toplama şekillerinden biri olarak bilinmektedir. Eğitim-bilim-teknoloji alanlarında da faydalı sonuçlar veren bir teknik olarak gözükmekte olup nitel araştırmalarda sıklıkla karşılaşılmaktadır (Ekiz, 2003).

1.3.3 Analiz ve Değerlendirme Yolları

Bu çalışmada yapılacak görüşmeler gönüllülük esasına dayalıdır. Ankette kullanılacak soru metinleri Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu süzgecinden geçirildikten sonra netlik kazanmıştır. Katılımcılarla bire bir mülakatlar onların haklarını saklayarak ve şahsi bilgilerini koruyarak yapılacaktır. Tez içerisinde isimler paylaşılmayacak, sadece ortak yargıları belirlemek amacıyla bir havuz oluşturulacaktır. Anket soruları çoktan seçmeli olmayacak tüm duygu düşünceler görüşme yapılacak kişilerden edinilecektir. Görüşme yapılacak bireyler ise tamamı ile Saraçoğlu'nu bire bir deneyimleme fırsatına erişmiş mahalle sakinleri, kütüphane kullanıcıları, okul öğrenci ve öğretmenlerinden seçilecektir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde not tutma metoduyla işlem gerçekleştirilecektir.

Her kentin bir geçmişi ve bir geleceği olduğu göz ardı edilmeden kent belleğinin korunması, sosyokültürel mirasına sahip çıkılarak modernleşen dünyaya dair yol haritalarının yapılandırılması, tasarımların sürdürülebilirlik kurgusunda başarıya ulaştırılması gerekmektedir. Saraçoğlu Mahallesi toplanacak verilerle birlikte, bu kent biriminin özünü kaybettiği kimliğinin tekrar kazandırılması, kültürel miraslarımızdan birisi ve değerli tarihi çevrelerden oluşu göz önünde bulundurularak

mahallenin korunup geliştirilmesi, sosyokültürel sürdürülebilirliğinin sağlanması için yol haritalarının belirlenmesi, fiziksel çevresinin günümüz koşullarına göre yenilenmesi ve güçlendirilmesi çerçevesinde nitel analiz yöntemleri doğrultusunda analiz edilecektir.

Veriler elde edilirken, yarı yapılandırılmış mülakat formu üzerinde katılımcının aldığı notların ve araştırmacının formdaki sorulara ilaveten açığa çıkardığı soru sirkülasyonu dahilindeki yeni cevapların düzenli ifadelere dönüştürülmesi sağlanır. Bu doğrultuda, mahalleyi deneyimleme fırsatını elde etmiş olan Saraçoğlu'nun eski sakinlerinin ortak yargılarını saptayarak buranın kaderini çizecek yol haritasına en doğru perspektiften ışık tutmak hedeflenmektedir. Görüşmelerde notlar tutarak veriler elde edilir. Bu notlar yazılı metinlere aktarılırken etik duyarlılık açısından isimler açık yazılmayarak meslek grubu, cinsiyet, görüşme sırası ve benzeri terimlerle kodlar oluşturulur. Kodlar arasındaki ortak yargılar sonucu temalar oluşturulur ve temalar arasındaki ilişkiler değerlendirilerek çalışma içeriğine aktarılır.

BÖLÜM 2

SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

2.1 Sosyal Doku ve Toplumsal Yapının Kesişimi; Sosyokültürel Kavramı

Sosyokültürel kavramını anlamak için öncelikle bu birleşik sözcüğün özüne inilmelidir. Kelimenin ilk kısmı olan “sosyal” kelimesinin kökeni irdelendiğinde; “topluma uygun, toplumu gözeten, toplumsal” sözcüğünden alıntı olan Fransızca sözcükten; etimolojisinde daha da geçmişe gidildiğinde ise Latince aynı anlama gelen *socialis* sözcüğünden türetildiği görülmektedir. Bir topluma ait şahsi bir varoluş barındırdığı düşünülen insanların bir araya gelmesiyle oluşturduğu topluluğa özgü-dair olan anlamını içermektedir. Türk Dil Kurumu “sosyal” sözcüğünü “*sıfat, toplum bilimi (I ince okunur) Fransızca social*” şeklinde tanımlamaktadır.

TDK'nin veri tabanında “toplum” kelimesi Türkçe kökenli olarak işlenmiş olup “belirli bir toprak parçası üzerinde bir arada hayatını devam ettiren ve temel gereksinimlerini karşılayabilme adına birbirleriyle iş birliği içinde olan insanların tümü, cemiyet” anlamında belirtilmiştir. Toplum, toplum hayatı şekillendirilirken uzak geçmiş incelendiğinde, doğadan ilhamlar alındığını ve kimi zaman da hayvan sürülerinin taklit edildiğini söylemek mümkündür. Örneğin, arı sürüleri, karınca kolonileri gibi topluluklardan bazı izleri kendi yaşantılara yansıtmışlardır. Günümüze gelindiğinde ise diğer varlıklardan “akıl” ile üstün olan insan ırkı varlıklarını sürdürebilmek ve birbirlerinin gücünden faydalanmak gibi amaçlarla bir araya gelerek toplulukları meydana getirmiştir. İnsanlardan oluşan topluluğa yalın bir üslupla bakılarak, onları “sürü” şeklinde tanımlamak yanılı olacaktır. Bu arada, birlikte hareket eden hayvanlardan dahi toplum olduğundan söz edenler olmuştur. İnsanlar eğer ki herhangi bir maksat olmaksızın bir araya geliyorsa bu gruplaşma toplum şeklinde nitelendirilemez. Taplamacıoğlu (1969) der ki; “Toplumsal hayatın varlığı birden fazla insanın bilinçli biçimde yaşam örüntüsünü paylaşmasıyla açıklanmaktadır”. Bu yüzden, toplum kavramı belirli bir amacın gerçekleştirilmesine dayanan, çok sayıda ilişkilerin ürününden meydana gelen kompleks bir ağlar bütünüdür (Taplamacıoğlu, 1969, s. 15). Her toplum kendine has bir doku,

gelenekleşmiş inanışlar, örf-adetler, uyulması gereken kurallar barındırır. Diğer taraftan ise asla sonlanmayan bir gelişim-dönüşüm halindedir. Çağ değişir, teknoloji gelişir, eğitim düzeyi farklılaşır, insanlar ölür ve yeni insanlar dünyaya gelir, bazen gruplaşmalar bazen de birleşmeler olagelir. Dolayısıyla bunca değişken ile birlikte toplumda değişim kaçınılmazdır. Toplumun yapısal özelliklerini oluşturan alt başlıklar da dinamik olduğundan, toplumu, daima devinim halindeki bir kavram şeklinde açıklamak doğru olacaktır (Kurtkan, 1976, s. 4). İnsanlık tarihinin başlangıcından bugüne klan, kabile, topluluk, site-toplum, global toplum gibi çeşitlenen sosyal örgütlenmeler görülmüştür. Özellikle endüstriyel devrimden sonraki dönemlerde toplumsal bağlamda kent-kırsal arasındaki ayrışım daha belirgin bir hal almaktadır. Bu yüzden, sosyoloji alanının temel yapı taşı olan “toplum” kavramı günden güne daha fazla irdelenmeye başlanmıştır.

Toplum hayatının devamlılığını sağlamak adına uygulanması gerekli bazı toplumsal fonksiyonlar mevcuttur. Örneğin nesillerin devam ettirilmesi, toplum bireylerinin sosyalleşebilmesi, fertlerin her birine ait amaçlarının var olması, ortak akıl ve dayanışmayla kendi kendini kalkındırması gibi işlevler vardır. Toplumsal yapı çeşitli öğelerden meydana gelen bir bütün olduğundan sistemin işleyişinde kendi fonksiyonunu düzgün bir biçimde yerine getiremeyen öğeler bu yapıyı zedeleyebilmektedir. Örneğin bir okulu ele alacak olursak; sınıflar, öğrenci ve öğretmenler, yönetim birimleri gibi somut ve soyut değerlerin bütünü onu meydana getirir. Tüm bu üyeler arasında bir bağ mevcuttur ve yazılı ve sözlü kanunlar çerçevesinde işleyiş süregelir. Okulun sınırları içerisindeki çeşitli roller, bunların birbirleriyle olan etkileşimleri bir döngü şeklindedir ve bu ilişkiler sekteye uğramadıkça okul görevini yerine getirir. Bu yapısal bütünlük günümüz yaşam kurgularında da şekillenirken geçmişle bir araya gelerek devam etmektedir. Zamanla bu bütünlükler belirli kalıplara, gruplara dahil edilerek her biri kendi içinde sistemler haline gelip bireylerin belleklerinde yer edindir. Özgünlük taşıyan ve geçmişin izleriyle bugüne gelen olgular, kimlik kavramını meydana getirir.

Sosyal yapı, kendi özünü meydana getiren unsurların mekanik bir tamamlayıcısıdır. Genel bir tanımla ifade edilecek olursa sosyal yapı, bir topluluk oluşurken bir araya gelen fertlerin rol, statü, yetki ve sorumluluklarının eklenerek meydana getirdiği

oluşumu ifade etmektedir. Bu bağlamda sosyal yapı; bir bütünün çeşitli parçalarının kendi içinde düzenleniş biçimi, sistemin tutarlılığını ve kendine özgülüğünü kazandıran düzeni, çeşitli unsurları birbirine bağlı teşkilatlanmış birimi anlamlarına gelmektedir. Toplumsal yapı tanımı da çeşitlilik göstermektedir. Sıklıkla sosyal yapı ile bağdaşan tanımlar kullanılmaktadır. Bilton ve çalışma arkadaşlarının iddia ettiğine göre (2008); kavram, öngörü, yaklaşımlardaki zenginlik, klasik sosyolojiden farklı olarak çağdaş sosyolojide kesin yargıların olmadığı bir belirtisi olarak gösterilebilir. Gelineen noktada sosyolojinin, ilgi alanının "*toplum*" oluşunun anlaşılmasıyla birlikte, sosyolojinin sadece toplum ile bağdaştırılmasının önlenmesi hedeflenmiştir (Çelebi, 2001, s. 194). Toplum kavramının netleşmesi, Endüstriyel Devrim ile yeni oluşan toplumsal yapının oluşumunu açıklamada da oldukça önem teşkil eder. Cansız (buhar ve elektrik gibi) güç kaynaklarının kullanımlarının artışıyla makine önem kazanmış, modern endüstriyel hayatın getirdikleriyle toplumlar yeni bir işleyişe dahil olmuşlardır. Bu durum kendi sınırlarını aşarak dünya çapında etkilerini gün yüzüne çıkarmıştır (Giddens, 2000, s. 58). Toplum, Antik Yunan Dönemi'nden itibaren kamusal olarak varlığını sürdüren bir kavram olmasına rağmen çağın getirileriyle birlikte eski yerinden çok daha önemli bir noktaya gelmiştir (Bottomore, 1984, s. 115).

Sosyokültürel yapının; sosyal ve kültürel sözcüklerinin bileşkesinden evrildiğini ancak günümüzde buna ek olarak yeni anlamlar da yüklendiğini söylemek mümkündür. Kültür sözcüğünün tanımı TDK Sözlüğü'nde "*tarihsel ve toplumsal işleyiş esnasında yaratılan bütün maddi-manevi değerlerle, sonraki kuşaklara iletirken kullanılan, bireyin doğal ve toplumsal çevresine hükmediş ölçütünü işaret eden araçlar bütünü, hars, ekin*" şeklinde yapılmıştır. Kültür kavramını açıklarken topluma ait izleri; ailesel yapıyı, sosyal yaşantıyı, bireylerin aralarındaki etkileşimleri, herkesin toplumda edinmiş olduğu rolleri, eğitim düzeylerini, çevre ve insan arasındaki ilişkileri izlemek gerekmektedir. Topluma ait olan üyelerin beraberinde kültürün meydana geliş niteliklerine; dünya görüşü (world views), sosyal değerler (values), imajlar (görüntüler), yaşayış biçimleri etkimektedir (Rapoport, 1977, 1998, 2002). Günümüzde sosyokültürel kavramının toplum bilimcilerin bakış açısıyla vurgulanmasının artış sebebi, bu olgunun değerinin anlaşılıp önem kazanmasıdır. Endüstriyel devrim ürünü olan çağı yakalamış sanayi devletleri değişkenlerin

farklılaşp sosyal etkileşim biçiminini etkilediğinden, bir örnek dokulara rastlanılır hale gelmiştir. Bu yüzden kültürün odak noktası haline getirildiği bir bakış açısıyla kavram da dönüşmeye başlayıp yeni bir sürece dahil olmuştur (Güzel, 2011, s. 85). Tüm bunlardan hareketle, bir örnekleşme boyutundan uzaklaşıp; küreselleşmenin negatif perspektifinden kaçınıldığı, kültürel çeşitliliğin değer kazandığı ifade edilebilir.

2.1.1 Toplumsal Ölçekte Süreklilik Kavramı

Sosyoloji bilimi toplumsal yapıyı ele alırken, bunu bir topluluğa ait üyelerin kendilerine has rollerinin yerine getirildiği, katılım ve etkileşim içindeki yaşayış biçimlerinin gözlemlendiği ortamı ifade ederek tanımlar. Olumlu şekilde bu süreç işlemeye devam eder ancak üyeler hedeflerini gerçekleştirmediğinde işleyişte aksaklıklar meydana gelir. Kısacası, toplumsal yapı, bu düzeni meydana getiren bireylerin iletişimlerinden kaynaklanan sosyal oluşumlarının ve bu oluşumların da yine birbirleriyle etkileşimlerinden beslenen değer yargılarının bir bütünüdür. Bu şekildeki bir sistematığın işlemesi temelini sağlıklı bir dayanağa oturtulmuş olmasıyla mümkünleşecektir. Eğer ki bu şekilde dayanakları kurulamamışsa toplum genelinde denge sağlanamayarak çelişkiler ortaya çıkacaktır ve toplum ise daima bitmek bilmeyen sorunlarla yüzleşecek ve mücadeleye etmek durumunda kalacaktır. Toplumların nasıl ve uyumlu bir biçimde birlikte yaşayabildiklerini ifade eden Marshall'a göre (1994) "sosyal düzen", benzersiz nitelikler taşıyan gruplardaki iletişimin sağlıklı oluşuyla açıklanabilmektedir. Örneğin, standart özellikler taşıyan bir fert arkadaşları ve ailesiyle, aile, akraba ve komşularıyla bir zincir misali iletişim ağları ile örülüdür. Bazen bireyler bazen de gruplar arasında etkileşimler de oluşabilmektedir. Ortak iletişim halindeki kimselerin ilgi alanlarının benzeşmesi, etkinliklere karşı isteklerin değişkenliği ile zamanla bireysel veya toplumsal ölçekte kimlik kazanılabilmektedir. Böylelikle "toplumsal düzen" olarak ifade edilmiş yapı, kentlerin çehrelerinde de yansımalar üretip onu gereksinimleri doğrultusunda biçimlendirir. Bundan dolayı, bulunan sosyal düzenin ve kurumların kent ölçekli kurgularının hazırlanmasında rolü büyük olduğundan fonksiyonlar da bu göstergeler sonucunda gerçekleştirilecektir (Çahantimur, 2007, s. 67).

Toplumun kararlı yapısını sürdüren, tüm birimleri sentezleyerek birleştiren öze tek başına “*insan*” demek mümkündür. İnsanlar hem yaşamış oldukları çevreyle hem de toplumsal gruplarla etkileşim halinde olurlar. Karakteristik özellikleri ile Kent Belleği kavramını meydana getirirler. Fiziksel ve düşünsel olarak karşılaşılan farklılıklar sonucunda zaman boyutuna dahil olurlar. İnsanların başından geçen bu olaylar zinciri sonucunda, kişilikleri ve değer yargıları oluşurken çevresel faktörler ve önceki nesillerden gelen deneyimler de buna eklenir. Nasıl ki kentlerin fiziki çevreleri zaman içinde değişime maruz kalıyorsa (somut ölçekler), kentler sosyokültürel bağlamda da (soyut ölçekler) dönüşüme tanıklık ederler. Mekansal ve sosyal gelişmeler de bir önce gelenin üstüne eklenmektedir. Toplum, kendinde var olan bu maddi ve manevi değerlerin etkileşimleriyle değişirken yine de bir bütün olma kararlılığını sürdürür. Bu bütünsellik durumunu koruyup sürdürebilmesi, yine tüm faktörlerin etkileşimlerinin devamlılığına bağlıdır. Böylelikle, bir gruba ait kalıplaşan hükümler; toplumsal biçimler meydana gelir. Tarihsel-toplumsal eylemin toplum üzerindeki etkisini belirleyen en önemli öğelerden biri ise “birikim”dir. Bu birikim aracılığıyla, toplumu oluşturan toplumsal aktörler toplumsal eyleme geçerler. Bu toplumsal eylemlerin büyük bir bölümü, toplumun işleyişine dönüktür. Toplumsal aktörlerin kendi eylemleri konusunda düşünmesi, yaratıcı gücünü kullanmasına yol açar. İnsanın yaratıcı gücü toplumsal yaşamın tarihsel süreci içinde ortaya çıkmış tinsel ve özdeksel zenginliklere katkıda bulunur. Böylelikle de temel niteliklerini kazanan toplumlar gelişir (Sayın, 1987, s. 16).

Toplumsal yapı, anlaşılması oldukça güç bir kavram da olsa, farklı görüş ve yargıların tesirinde de kalsa; bazı somut ve soyut verilere dayanılıp irdelendiğinde, daha anlaşılır hale gelir. Bu nedenle, bu kavram incelenirken yapıya dair temel öğelerini ayırtmak gerekir. Dolayısıyla bu karmaşıklaşmış ve katmanlaşmış olgular bütünlüğünün, oluşturduğu zincir kırılmadan, sadece iyileştirilip geliştirilerek; hareketinin sağlanmasının önemi açığa çıkmaktadır. Türkçe kökenli bir kelime olan “*süreklilik*”ın net bir biçimde ifadesi TDK anlamına göre “daimi olma, kesintisiz biçimde sürüp gitme durumu, devamlılık” şeklinde olacaktır. Ancak, sosyolojik bakış açısıyla anlam ele alındığında “birikim” ifadesi ile tamamlanarak “*bir toplumdaki olayların temel özelliğini, varlık biçimini belirleyen toplumsal süreçlerin bütünü*” tanımı konuyla daha ilişkili olacaktır. Özetle, toplumsal perspektifte süreklilik, bir

toplum ya da toplumsal küme üyelerinin, toplumsal örgütleniş düzeninde belirli periyotlarda yaşayarak daha önceki toplumun özelliklerini zenginleştirerek gelişmesi, hareketliliğin sağlanıp o bölgenin mizacını oluşturması ve bununla kent belleğinde izler bırakması durumu olarak açıklanabilir. Örneğin, bir şehre mutlu, sakin, huzurlu, ürkütücü gibi canlı varlıklara hitap edilen tanımları veya memur kenti, emekli kasabası gibi nitelendirme sıfatları kullanmak zihinlerde kayıtlı olan bazı imajlara işaret eder. Öyle ki, bunlar beş duyuya da hitap ederler. Toplum ve kent ilişkisi sokaktaki kaldırım taşlarıyla, evlerden dışarı taşan kokularıyla, çocukların oynadıkları oyunlarla, kendine özgü hafızalarda canlanan kareleriyle, halkın gelenekleriyle, yemekleri ve daha nice ile anlatılabilen; sadece maddesel ölçütlerle açıklanamayan, yüzeysellikten öte bir terimdir. Böylece kentler karaktere bürünerek bellek kavramını meydana getirir. Ünlü'ye göre mekanın geçmiş ile arasında oluşan etkileşim ekonomik ve sosyal ilerlemelerle de bir araya geldiğinde ortaya çıkan ürün hafıza ve mekan etkileşiminde de mevcuttur. Bu yüzden oluşan bu etkileşimlerin çözülmesi ve doğal çevrenin yarattığı etkilerin nedenselleştirilmesi, somut ölçeklerden hariç soyut sonuçlarını anlamlandırmak adına imkan sağlayacaktır (Ünlü, 2013, s. 2).

Toplumsal ve sosyal düzendeki yenilikler yıkıcı olarak düşünülmemelidir. Nasıl ki bilim ve teknoloji dünyasında buluşlar, teoremler bir sonrakilere ışık tutar ve yeniler eskilerden beslenerek üzerine bir taş daha ilave edilerek gelişip büyür; kent belleği de bu şekilde bir işleyiş içerisinde. Dinamik değerleri barındıran toplumların daimi evrimleşmeleri kaçınılmazdır. Doğal olarak dönüşmekte olan toplumun siyasi ve sosyoekonomik dokusu, kültürel değerleri, davranış biçimleri, olagelmiş yargıları da değişmeye devam eder. Yine de değişime kapalı kalıpların var oluşu ve hız kavramının değişkenliğinden yola çıkılarak hiçbir zaman standart bir ölçek olmadığını belirtmek gerekir. Değişmek ise içinde ilerlemek ve gerilemek gibi iki uçlu durumu ifade edebilir. Bu da toplumsal değişimin daima olumlu bir anlam barındırmayacağını gözler önüne serer (Öztürk, 1974; Tezcan, 1997). Bir toprak parçası üzerine yerleşen ilk insanlar, devamında kurulmuş medeniyetler, bu medeniyetler üzerine inşa edilen sonraki nesiller, höyüklerin-kalıntıların üst üste eklenerek oluşturduğu mimari doku, kentin olanakları-zorlukları yıkılıp yok edilmeden bir devrim halindeki sürekli işleyen çark misali birbirine iliklenerek

sürdürülebildiği müddetçe kentlerin kimlikleri oluşur. Eğer o bölgedeki insanlar yok edilir, mimari doku yıkılırsa beraberinde tüm geçmiş de silinecektir. Günümüzde de kişisel çıkarlara odaklı atılmış adımlarla da tüm kentlerin zamanla birbirine benzeştiği; bir örnek olduklarını söylemek mümkün. Kenti kent yapan özelliklerin yok edilerek manevi ölçeklerden yoksun bir kara parçası olarak bırakıldığı gözler önüne serilmektedir. Yapılan planlamalar doğru sınırlar içerisinde kalmadığı müddetçe de tekdüze kentler, kimliksiz yapılar kaçınılmaz hale gelecektir. Bu fikirlerin, kültürlerin ve dünya görüşlerinin alışverişi olması yanlış demek değildir. Sadece atılan adımlar ile, bunlar ideal seviyede kalmalı, doğallık ve özgünlük gibi değerler kaybolma sürecine girmemelidir.

2.1.2 Sosyokültürel Gerçeklik Üzerine İnceleme

Sosyokültürel kavramı Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "*aynı anda bir toplumu veya toplumsal bir grubu ve kendine özgü olan kültürü ilgilendiren*" (sıfat) olarak yer almaktadır. Kültür ise; tarihi ve sosyal ilerleme sürecinde üretilmiş tüm somut ve soyut olguların kendini takip eden kuşaklara bırakarak çevreyi ve sosyal yaşamı etkileyen kavramların bütünüdür. Daha yalın bir anlatımla da bir topluluğa ya da halka özgü fikir-sanat ürünleri olarak açıklanmıştır. Ancak, daha önce de ele alındığı üzere sosyokültürel sözcük grubu sosyal ve kültür kelimelerinin bileşkesinden öte çok daha karmaşık anlamlar içerdiği ve sosyologların farklı, kişisel yorumlarla beslediği bir kavram olagelmıştır. Birçok sosyologun ortak yargıları doğrultusunda bundaki etkenlerden birisi, dilimize çevrilirken bazı yabancı kökenli kelimelere kapsayıcı karşılık bulunmasındaki sıkıntılardır.

Sosyokültürel gerçeklik, maddesellik karşılık bulan olguların; maddesellik ölçülemeyen manevi süreç ve yapılaşmalarıyla açıklanabilecek bir kavramdır. Hem sosyokültürel yapıyı yerellik sınırlamalarından kurtarması hem de dünya tarihinin diğer sosyal birliktelik tarzlarıyla ilişkilendirerek incelenmesini sağlaması açısından önemlidir. Sosyokültürel yapı kavramının son yıllarda sosyolojik perspektif içerisinde öneminin giderek daha da artmasının nedeni, sosyolojinin yalnız toplum bilimi olmadığına daha iyi anlaşılmasına başlamasıdır. Güzel (2011)'e göre, endüstriyel devrimle ortaya çıkan yeni sosyal gruplardan olan modern sanayi toplumlarını

açıklamak için klasik sosyoloji bilimi eksik kalacaktır. Bundan hareketle kültürel perspektifin de işin içerisine dahil edildiği dinamik bir kavram olarak ele alınmalıdır. Sosyal bilimler ile kültürel kavramlarından oluşan yeni bir kavram ortaya çıkmıştır. Böylece, sosyokültürel gerçeklik kavramını daha doğru perspektifle incelemek mümkün kılınmaktadır. Sosyokültürel kavramının somut sınırlar içerisinde olmayışı da onun ele alınma yöntemindeki önemi ortaya koyar. Yine de bu kavramı ortak yargılar doğrultusunda tasvir etmek gerekirse benzer örneklerden yola çıkılıp daha anlaşılır kılınabilir. Bir örnekle açıklanacak olursa sosyokültürel gerçeklik; tıpkı parmak izi gibi tüm canlılarda var olup diğerleriyle benzeştiği noktalar olsa dahi her bir ayrıntısında diğerlerinden ayrılan-başkalaşan; kimlik ve karakteristik farklılıklar sunan çizgi demetleri gibidir. Bir sürü parça bir araya gelerek bir bütünü meydana getirir ve bunlar da kendi içinde sistem oluşturarak yeniden bir olur.

Sosyokültürel gerçekliğin temelinde insan yatar. Bu temel canlı ve cansız ortamlarla; tecrübe, duygu, örf-adet-gelenek gibi manevi kavramlarla; iklim, bitki örtüsü, hava, doğa gibi çevresel faktörlerle; teknoloji-ilim-bilim gibi toplumsal gelişmelerle; mimari doku ve geçmişten gelen birikimlerle ve daha nice etkenlerle yoğrularak şekillenir. Toplumun ayrı öğelerden meydana geldiği düşünülürken bu olgunun temelinde daima etkileşim halinde olan insan ve çevreyi yerleştirebiliriz. Bir organizasyon şeması gibi işleyen sistem toplumların kendine özgün olan sosyokültürel gerçekliklerinden şekillenir. (Tuna, 2003, s. 366). Bundan dolayı üç ayrı kavram olan insan, toplum ve çevrenin bir arada devamlı hareketli oluşu farklı sosyal çeşitliliği meydana getirmiştir.

Hem tarihsel hem de mekansal değişiklikler barındıran kent elemanları özgün değerleri, o yere ait kurallarıyla bir amaca hizmet ederek işleyişini sürdürür. Dünyanın varoluşundan beri insanlar çoğul yaşama uyum sağlamak durumunda kalmışlar ve o dönemde dahi edinilmiş görevler doğrultusunda "avcı", "toplayıcı" ve benzeri gruplandırmalar yapılmıştır. Toplumların antik dönemlerden modern dönemlere kadar farklı sosyal birliktelik üslupları meydana getirmesi, sosyokültürel gerçeklik kavramını karmaşıklaştıran en etkili sebeplerden birisidir. Sosyokültürel gerçeklik, insanların dünya üzerine geldiklerinden bu yana farklı toprak parçalarına tutunarak deneyimledikleri süreç demektir dolayısıyla. Toplumları bire bir ilgilendiren

ve ilişkilendiren, insanın sahip olduğu kendine has özelliklerden akıl gibi onu diğer varlıklardan ayıran ve üstün tutan bir olgudur. Bunun gerekliliğini kavramak önemlidir ki; göz ardı edilmesi veya gereken önemin verilmemesi toplumsal düzeyde büyük çöküntülere mahal verebilir.

2.2 Sürdürülebilirlik Kavramının Sosyokültürel Açıdan Ele Alınması

Tanımı ilk kez 1986 yılında "*Brundtland Raporu*"nda yapılan "*sürdürülebilirlik*" sözcüğü; zamanla kapsamı daha da genişletilerek; her anlamda tüketmeyi en aza indirmeyi hedefleyen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, "daimi olabilme yeteneği" olarak tanımlanır. Bugün kırsallara tercihen dünya nüfusunun çoğunluğu, kent ve kent parçalarında yaşam sürmektedir. Özellikle, Sanayi Devrimi'nin hemen sonrasında gelişmekte olan ülkelerde bu rakamlardaki dengesiz-orantısız artışın olumsuz sonuçlarını tahmin etmek mümkün. Yalnızca kent yaşamı değil, tüketim alışkanlıklarından kaynaklı olarak da çevre insan-toplum etkilerinden payını almaktadır. Tüketim, çevreye verilen zarar, kentleşme ve benzeri alışkanlıklar durdurulmazsa zamanla yaşanamaz ölçütlerle karşılaşmak ihtimal dahilindedir. Ancak durdurulmasa dahi bu zararları en aza indirmenin çeşitli yolları vardır. Bu sorunun cevabı ise yine "*sürdürülebilirlik*" kavramında gizlidir.

Hem yerel hem de global olarak sürdürülebilirlik bakış açılarının sosyokültürel mirasın varlığına değer vermesi ve ona sahip çıkması gelecekte kentlerin varlığını sağlamak adına bir anahtar gibidir. Sürdürülebilirlik kavramı; tek bir noktadan ele alınmamalıdır. Tüm perspektiflerin her daim birbirlerinin tamamlayıcıları-tanımlayıcıları oluşu yadsınılmaz bir gerçektir. Birbirleriyle etkileşimde olan, ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel dokuların yaşanılabilir mekanlar üretilebilmesi için bu sistemlerin yeniden biçimlendirilmesi gerekir. Sürdürülebilirlik kavramlarından ekolojiye önem verilmesi, enerji kaynaklarının temiz oluşuna ve ekosisteme sahip çıkılmasına; ekonomi ele alınması finansal kaynakların tedbirli bir biçimde tüketilmesine, sosyokültürel ön plana taşındığıdaysa insana dair olan maddi manevi ölçütlerin muhafaza edilmesine ve geliştirilmesine yol açacaktır (Dikmen, Toruk, 2017 s. 12).

Kişisel veya toplumsal bilinçle sürdürülebilirliğe katkıda bulunmak istenirse temel ama basit birtakım çözümler mevcuttur. İnsan aleminin dünyada hüküm sürdüğünden beri keşfettiklerini, deneyimlediklerini, edindiği bilgileri doğru yer ve zamanda uygulayarak sürdürülebilirlik esaslarını sağlayabildiği bir hayatı yaşaması kaçınılmazdır. Tüm canlıların varlıkları doğadan gelen (sonu olan) kaynakların miktar ve devamlılığıyla ilişkilidir. Sürdürülebilirlik fikri de bu durumdan yola çıkarak sonu gelebilen kaynaklardan en fazla ne şekilde yararlanılacağı konusuna odaklanır. Sürdürülebilirliğin esaslarını uygulamak öncelikle değer vermektir. İnsan veya toplum neye değer veriyorsa o kaynağın uzun ömürlü olması için gerekli adımları atar. Sürdürülebilirlik denildiğinde akla ilk olarak çevre koruma gelse de tek ölçüt bu gibi konuyu sınırlandırmamak gerekir. Çevreyi korurken odak noktası haline gelen doğa, sürdürülebilirlikle beraber sosyoekonomik boyutları da kazanır. İnsanı merkezine alan sürdürülebilirliğin asıl amacı tükenişi geciktirerek gelecek nesillere daha iyi bir dünya bırakmaktır.

Bir döngünün kesintiye uğramaksızın devam etmesi onun sürdürülebilirliğinin göstergesidir. Devamlılığın sağlanmasının yanında kaynakların verimli biçimde kullanılması esastır. Dünyayı, çevreyi, maddi kaynakları, enerjiyi, sosyal ve kültürel mirasları koruyarak doğru yöntemlerin ve kaynakların kullanıldığı bir bakış açısı oluşturulmalıdır. Özetle, bu süreci bir bütün olarak ele alıp kişisel ve sosyal yönlerden görevlerimizin bilincinde olmamız önemlidir. Campbell sürdürülebilirliği, bir sistemin öz sürekliliğini devam ettirip yayılı bir süreçte tekrar tekrar yaratımı şeklinde açıklamaktadır. Sürdürülebilirlik birçok alanın konusu olabilirken kısa bir ifadeyle; sürekli olabilme yetisi şeklinde adlandırılabilir. Doğa bilimleri açısından incelenince yine ekonomik sürdürülebilirliğe değinilerek alanların birbirini bütünleyici olduğu gözler önüne serilir. Tüm kavramların merkezinde doğa, çevre, ekosistem gelmektedir.

Ekolojik, ekonomik ve sosyokültürel olmak üzere sürdürülebilir kavramı üç temel başlık altında toplanır. Ekolojik sürdürülebilirlikle birlikte, dönüştürülebilir temiz enerjilerin kullanımına rağbeti artırıp ve yenilenemez kaynakların tüketiminde tasarrufa gidilmek amacıyla teknolojilere ve projelere teşvik esasına dayalıdır. Bu yüzden ekolojik başkentler seçilerek örnek teşkil etmesine yönelik çalışmalar

yapılmaktadır. Türkiye'de yeni yeni yaygınlaşan bu kavramı benimseyebilmek adına, örnek olabilecek doğru uygulamaların gerçekleştirildiği kentler belirlenip, buradaki temiz enerji-temiz doğa yaşam döğüsünü ilke edinen çözümler incelenmelidir. Kentsel dönüşüm planları oluşturulurken bu gibi kıstaslara uyulması, geleceğin kentlerinden biri olmayı mümkün kılacaktır.

Avrupa'da endüstriyel devrimle birlikte, bu dönem Türkiye'nin yakın geçmişine denk gelen kısa bir süredir; kentsel dönüşüm üzerine fikirler üretilmekte ve uygulamaya geçilmektedir. Türkiye'de şu anda yürütülmekte olan dönüşüm projelerinde ise; sürdürülebilirlik kavramlarının içerisinde en çok duyarlılık gösterilen kavramlardan biri şüphesiz ki ekonomik sürdürülebilirliktir. Bu kavram diğerlerinde olduğu gibi "*en düşük düzey*" yasasını ele aldığından; maddesel açılardan tasarruf etmeyi bilen kentleri işaret eder. Öyle ki; belirlenen stratejiler ve politikalar yüzünden sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramı önemsenmediği için, sonuçların başta hedeflenenden uzak sonuçları kapsayan bir projeye dönüşmesi kaçınılmaz son olmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirliğin önemi de yadsınamaz ancak sürdürülebilirliğin üç kavramı terazisinde dengeyi sağlamak esastır. Ancak, kentsel dönüşüm planları irdelediğinde ise; sürdürülebilirlik kavramlarından sosyokültürel perspektifin yok sayılıp, ekolojik ve ekonomik hassasiyet gözlemlenmekte ve aynışma problemi tetiklenerek, kimlik karmaşasına mahal vermektedir. 1970'lerdeki enerjinin yetersizliği problemi, nüfusun artışıyla doğru orantılı seyreden çevresel problemler, teknolojinin aşamalar kaydederek geldiği nokta, daha yaşanılabilir bir doğayla barışık yapıları inşa etme ihtiyacına yol açmıştır. Bundan dolayı da mimari ölçütler ve bunun dışında birçok alanda da benimsenen kavram toplumların gelecekte de devam edebilmelerinin sırrı şeklinde nitelendirilmektedir (Dikmen, 2014, s. 70-71). Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu'nca sürdürülebilirlik bugünkü nesile dair ihtiyaçların gelecektekilerin ihtiyaçlarını riske atmadan çözümlenmesine imkan sağlayan gelişim planlamaları biçiminde ele alınmaktadır (Çelebi ve Gültekin, 2007; Ruacan ve Ruacan, 2002). Tüm varlıkların bir arada yaşayabilmeleri, canlıların çeşitlenmesi, tüm çevrelerin korunması, insanların nitelikli bir düzeye getirilmesi, çevresel koşulların düzenlenmesi, ekolojik dengenin korunarak sınırsız kaynak kullanımı ve çevreye dair ölçütlerin sağlaştırılması hedefiyle uzun vadeli planlamaların ve hesaplamaların yapılması mimarlıkta

sürdürülebilirliğin ana amaçlarındandır (Porter, 2000; Kremers 1995). Çelebi'ye (2008) göre; sürdürülebilirlik kavramının öğelerinden, doğanın korunmasına yönelik olan “*ekolojik sürdürülebilirlik*”i; uzun ömürlülük ve uygun ücretin esas alınması “*ekonomik sürdürülebilirlik*”i; insana dair gerekliliklerin karşılanması ve sosyal, kültürel açılardan korumaya yönelik planlamaların yapılması ise “*sosyokültürel sürdürülebilirlik*”i güçlendirmektedir (Dikmen ve Toruk, 2016, s. 715).

Sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramının ülkemizde ortaya çıkışı 20. yüzyılın sonlarına denk geldiği düşünülse de aslında Osmanlı Devleti'nin bir döneminde bu konulara dair birçok çalışma yapılmıştır, hatta Cumhuriyetin ilk yıllarında dahi bu konuya hassasiyetin devam edişiyle kapsamı genişletilmiştir. Osmanlı Dönemi'ne bakılacak olursa taşınmazlardan çok taşınır nitelikteki kültür eserlerin muhafaza edildiği görülür. Cumhuriyet Dönemi'nde bu durum her iki yöne de değer verilmesiyle koruma kavramı önem kazanmaya başlamıştır. Gittikçe somut değerlerin yanı sıra sosyokültürel gibi soyut değerlerin de eklendiği koruma bilincine kavuşulmuştur (Çelik ve Yazgan, 2007). Tarım toplumu olma hali günümüzde nitelik kaybettikçe iç göçlerin artışlarına sebebiyet verdi ve bu doğrultuda da hızlı nüfus akışlarıyla altyapısız-plansız çarpık kentler meydana gelmiştir. Sonuç olarak, tarihi dokusu tehdit altında ve kimlik karmaşası içinde olan kentler önlenememiştir.

Hızla büyüyen kentlerin temel sorunu olarak görülen çarpık kentleşmenin zararlarını gidermeyi hedefleyen proje önerilerine bakılırsa; sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramına dair yapılandırmaların göz ardı edildiğinden gözlemlenir. Bundan dolayı, kent kimliği kavramı çarpık kentleşme sonucu zarar görmüş bir bölgeyi; fikir süzgecinden geçirmeksizin, geleceğe dair öngörülerini hesaplamaksızın tasarlanmış bir kentsel dönüşüm proje uygulamasına maruz bırakıp; kültürel mirasın zedelenmesine yol açmaktadır. Kentsel dönüşüm planlarını yaparken sürdürülebilirlik üyelerini dikkate alarak, kent kimliğini koruyan, hatta onu daha güçlü kılan bir plan oluşturmak; yol haritası çizmek ve etap etap ilerlemek esastır. Örneğin, Türkiye kentlerinden birinde bulunurken, o yere “*ait*” – “*özgü*” hiçbir iz olmayışı; bir seçim yapılacağı zaman o kenti vazgeçilmez kılacak nedenleri sıralayamamak kaçınılmaz hal alacaktır. Örneğin; bir kişi kültürel, doğal, tarihsel, mimari değerleri

taşıyan bir kente, uzun mesafe kat etmeyi gerektirse dahi, gitmeyi göze alabilmektedir. Bireyin, oradaki dokuyu izlemek-gözlemlemek isteğini oluşturan nedenlerden birisi; o yeri farklı kılan kendine özgü olan sosyokültürel değerler içermesidir. Bu durumun sağlanması ise sürdürülebilirlik kavramına bağlı olacağından konuya gösterilmesi gereken duyarlılık gözler önüne serilmektedir. Çünkü geçmişteki köklerine sıkıca tutunarak örf, adet ve geleneklerini yok saymayan kentler; kimlik kazanarak, güçlü bir geleceğe sahip olmaktadır. Bu tarihsel değerler, mimari açıdan, bazen bir anıt iken bazen de tarihi bir çevre olabilmektedir. Bu değerleri herhangi bir coğrafi bölgeyle sınırlandırmamak gerekmektedir. Bu değerlerin tüm insanlığa ait olduğunu savunan dünya mirası kavramı da bu noktada doğmaktadır. Bütün insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen evrensel değerlere sahip kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, toplumda söz konusu evrensel mirasa sahip çıkacak bilinci oluşturmak ve çeşitli sebeplerle bozulan, yok olan kültürel ve doğal değerlerin yaşatılması için gerekli işbirliğini sağlamak amacıyla UNESCO kurulmuştur. 17 Ekim – 21 Kasım 1972 tarihleri arasında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı kapsamında, 16 Kasım 1972 tarihinde “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme” kabul edilmiştir. 2658 sayılı Kanunla Türkiye Cumhuriyeti'nin de katıldığı bu sözleşme, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Uluslararası önem taşıyan ve bu nedenle takdire ve korunmaya değer doğal oluşumlara, anıtlara ve sitlere “*Dünya Mirası*” statüsü tanınmaktadır. Sözleşmeyi kabul eden üye devletlerin UNESCO'ya başvurusuyla başlayan ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) ve Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN) uzmanlarının başvuruları değerlendirmesi sonunda tamamlanan bir işlem dizisinden sonra aday varlıklar Dünya Miras Komitesinin kararı doğrultusunda bu statüyü kazanmaktadır. Her yıl gerçekleşen Dünya Miras Komitesi toplantıları ile bu sayı artmaktadır (www.kvmgm.ktb.gov.tr, 20.05.2019).

Toplumların düşünceleri, yaşayış şekilleri, korkuları, mutlulukları ve özellikle de kültürleri doğaya inşa edilmiş yapılarla resmedilir. Dolayısıyla bir kenti kent yapan, daha nice örneklerin sunulabileceği elemanlar da sosyokültürel sürdürülebilirliği ve kimlik kazanımının önemini altını çizer. Bu durum herhangi bir sanat eserinin

özgünlüğüyle zihinlerde yaratıcısını çağrıştırmasına benzetilebilir. Kenti kimliksizliğe sürüklemek, küreselleşmek, bir örnekleşme tehlikesiyle yüz yüze getirmek demektir. Sosyokültürel sürdürülebilirlik gerçekliğinin önemi yeterince anlaşılır ve ona hak ettiği değer verilirse, o kent için çizilmesi gereken yol haritasının titizlikle oluşturulmasının gerekliliği de anlaşılır hale gelecektir. Sosyokültürel sürdürülebilirliğin sağlanması ve bunun meydana getirdiği birikimlerinin gelecekteki kuşaklara iletilebilmesi, geçmişten gelen izlerin nesiller boyu aktarılarak bugüne ulaşmasına dayanmaktadır (Tekeli, 1989). Sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramsal açıdan bugün mimari, tarihsel, geleneksel ve kültürel niteliklere sahip yapılara ait doku ve çevreyi meydana getiren öğelerinin bütüncül bir tavırla korumayı savunmaktadır.

2.3 Sosyokültürel Mirasların İyileştirilerek Devamlılığının Sağlanması

Kentlerin, birbirleriyle benzeştiği noktalar olduğu kadar onları birbirlerinden farklılaştıran özellikleri de bulunur. Kentlere ait nitelikler şehirleri tanımlanır hale getiren kimlikleridir. Bunlar, bazen dönemine ya da ait olduğu ulusa, bazen de inançlara, bulunduğu coğrafyaya bir ithaftır. Toplumsal, tarihi ve ekonomik gelişmelerin mekan ile etkileşiminden meydana gelen, mekan-hafıza ikilisinde de görülmektedir. Bu yüzden, bu etkileşimler çözümlenerek, fiziksel çevreyle bu durumun bellekte oluşturduğu imajların biçimlendirilmesi, bir kentin gözle görülebilen somut varoluşunun yanı sıra, kent hafızasındaki soyut varlığını anlamlandırmak için kayda değer imkanlar sağlamaktadır. Fiziksel çevre algısının ölçülmesi ve bellekteki karşılıklarının araştırılmasında, mekana ilişkin bilginin bilişsel olarak nasıl ifade edildiği, ilgili bilginin hangi işlemlerden geçirildiği, açıklanmasında ne tür bireysel kısıtlamalar bulunduğu, bunların ölçüm-değerlendirme aşamalarında kullanılacak uygun materyal ve metotların neleri kapsadığı gibi çok sayıda sorun yoruma dayalı olduğu için hala tartışılan konulardandır. Tarihi gerçekliğin yenilenerek inşa edilmesinde, tartışmaya açık konular olduğu ölçüde kabul gören bazı gerçeklikler mevcuttur. Bunlar ekolojik, ekonomik ve sosyokültürel gerçekliklerdir ve bu gerçekliklerin hiçbir üyesi göz ardı edilmeksizin sürdürülebilirliklerinin sağlanması, koruyup geliştirilerek daha iyi vaziyete getirilmesi ciddi önem arz eder (Görsel 2.1).

Görsel 2.1: Sürdürülebilirlik Kavramının Temel Ölçütleri, *Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema*

Kentler, daha önce bahsedildiği üzere soyut ve somut değişkenler içeren özgün nitelikler taşımaktadır. Kent adları zihinlerden geçirildiğinde imajlar, sesler, mimari eserler, kokular, tatlar, malzemeler, giyim kuşam, sanat ve her birinin özünde insan olan birçok kavram belirir. Lynch (1981), kentlerin farklılaşmasına sebep olan özgün niteliklerin kentsel kimliği ürettiğini savunur. Bu kimliği meydana getiren, diğer kentlerle ayrıştırılmasını sağlayan ise o kentin doğası, sosyal dokusu ve kültürü arasındaki etkileşimden kaynaklanır. Kültürel mirası meydana getiren, fiziki çevredeki yapılanmayı destekleyen tarihsel dokunun ve içindeki yapıların korunmasına verilen önem o toplumun sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik dokunun gelişmişlik düzeyinin belirtisidir. Kent kimliğini doğal çevre, sosyal doku, kültürel yapı ve yapılı çevre gibi birçok değişken bir araya gelerek üretir.

Toplumsal yapı daha dar bir zaman aralığını irdelerken; sosyal yapı dünden bugüne yaratılmış ve farklılaşan sosyal beraberlik biçimlerini içeren bir ifade olarak kullanılmaktadır. Yani sosyal yapı kendi içerisinde özerkleşen toplumsal yapı kavramını barındırır demek doğru olacaktır. İnsanla sosyokültürel yapının işleyişlerinin arkasından meydana gelen örf-adetler, gelenekler ve kaideler gibi soyut değerler, ayrıca bireylerin çevreleriyle etkileşimleri, toplumun fertler üzerindeki

otoritesi ile meydana gelen bağlar olarak tanımlanır. Kavramı mecburi hale getiren faktörlerden birisi; sosyokültürel gerçekliği özümseyen kurumlaşmış yapılardır. Bunlar daima sosyolojiye özgü zamansal boyutla etkileşim halinde olan ve birbiriyle bütünleşmiş kavramlardır. Güzel (2011)'e göre sosyokültürel gerçeklik, sosyal ve kültürel kavramlarının bir araya gelerek oluşturduğu yeni kavramın ötesinde olarak ifadesi zenginleşmiş olduğunun kanıtlarından en önemlisi, bu bütünün sosyal perspektiflerde benimsenerek bireyler ve gruplarca yaşandığı, zamanla dışavurularak somutlaştığı ölçüde kültürel boyutu elde etmektedir.

Sürdürülebilirlik denilince devamlı bir gelişme, insanlık-dünya adına ileri düzeyde konforun sağlanması ve kaynakların yenilenebilirliği için çaba harcanması akıllara gelmektedir. Daily ve Ehrlich (1996) sürdürülebilirlik kavramını, günümüz insanının doğal kaynaklarının yapısal niteliklerini bozmadan sonraki kuşaklarına verimli bir biçimde iletilmesi düşüncesi olarak aktarmaktadırlar. Bundan dolayı gereken değerlerde kısıtlanma, sınırlanma, miktarda düşüş olmaksızın, bu kaynaklardaki devamlılığı sağlayabilen metot ve şartların sağlanmasına duyulan ihtiyaç üzerinde durulmalıdır. Bu kavramın insanı merkez noktasına alması etik kurallarındandır. Bireyler önem verdikleri değerleri bırakmadıklarında, dış etkileri göz ardı etmeyip tehditlere karşı gereken önlemleri aldıklarında, farkındalık düzeyine eriştiklerinde, çağa ayak uydurup teknolojinin olumlu yanlarını kullandıklarında toplumsal ilerlemelerini de sürdürülebilir hale gelirler (Tekeli, 2001, s. 732). Sosyokültürel devamlılığın sağlanması ve kültürel mirasın sonraki kuşaklara bırakılabilmesi alt başlığına inildiğinde bu durum tarihsel süreçten yansıyan izdüşümlerinin nesilden nesile ulaştırılabilmesine dayanmaktadır. Sosyokültürel sürdürülebilirlik geçmişe ait tüm öğelerin geldiği noktayı daha geliştirip; kesintiye uğratmaksızın geleceğe aktarmayı öngörür.

Dikmen (2013) 'e göre toplumun yerine getirmesi hizmetlerden birisi de kültür varlıklarının koruyup geliştirilmesi ve bir sonraki toplum bireyelerine bu değerleri ulaştırmasıdır. Tarihsel süreçte kenti oluşturan fertlerin birbirleriyle kültürel etkileşimi içinde oluşan kültürel mirasın mimari ve sanat eserlerine de yansıttıkları görülmektedir. Teknolojik ilerlemeler, hayat standartlarının değişiklik göstermesi ve iç-dış göçlerin var oluşu, zanaat alanındaki sürekliliği negatif yönde etkilemekte ve

gelecek toplumların devam etmesini güçleştirmektedir. Diğer taraftan kültürel varlıkları meydana getiren geçmişe ait değerlerden mimari eserler çoğunlukla bilinçsiz yenileme projeleri ve yeniden işlevlendirilmeleri ile zaman içinde yitirilmektedir. Toplumsal düzeyde koruma farkındalığının yeterince oturtulamamış olması gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle koruma bilinci oluşturulurken yapıların nitelikleri, plan ve proje çalışmaları, bina sistem ve taşıyıcılarına yönelik malzeme seçimleri gibi kavramların-bilgilerin yazınsal ve görsel belgeler haline getirilmesi, bu yönde detaylı izlenecek politikaların tasarlanması gerekmektedir. Oluşturulacak yol haritalarındaki temel nokta ise sürdürülebilirlik ölçütlerini göz ardı etmemekten geçmektedir. Böylelikle kimlikli kentlerin gerçekliği mümkün kılınacaktır.

BÖLÜM 3

KENDİNİ KORUYAN KENT OLGUSU

3.1 Kavramın Ortaya Çıkışı ve Tanımı

Kendini Koruyan Kent kavramı dünyaya 20. yy başlarında Avrupa'dan yayılmaya başlamıştır. Savaşların yıkıcı etkileriyle yok olan kültürel değerlerin önemi gün yüzüne çıkmıştır. Hem devlet hem de sivil kurumlar vasıtasıyla bildireler yayımlanmış, koruma-bilinçlenme yönünde atımlar atılmıştır. Türkiye'de ise kavram, ilk kez ÇEKÜL Vakfı tarafından 1998 yılında ortaya atılmıştır. Vakıf başkanı, İTÜ Mimarlık Fakültesi emekli öğretim üyesi Prof. Dr. Metin Sözen "*Halkın hassasiyetini artırarak yitirmek üzere olan geleneksel değerleri-kimlikleri yok olmaktan kurtarmak ve sürdürmek... Bunların özgünlüğünü koruyarak, eşsiz kimliğini bozmadan gün yüzüne çıkarmak, muhafaza etmek, ıslah etmek, modern zihniyete uygun şekilde işlev kazandırmak ve devam ettirmek... Gelecek nesillere bir miras olarak bırakmak...*" şeklinde ortak hedeflerini açıklamaktadır. Bilindiği üzere yaşamakta olduğumuz topraklar tarihsel süreçte birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Dolayısıyla bu kültür kalıtlarının, tarihi dokunun sürdürülebilirliği için korumak-geliştirmek esastır. Bu doğrultuda, ülkenin tarihi-kültürel değere sahip beşeri ve tabii zenginliklerini korumak için 1990'da kurulan ÇEKÜL Vakfı kurulduğu günden bugüne insanın doğa ve kültürle olan dengeli ilişkisini sürdürmeyi amaç edinmiştir.

ÇEKÜL; toplumlara ve kentlere, sahip oldukları eşsiz kültürel ve doğal varlıklarının değerini anlamaları ve bu değerli birikimlerinin koruyucusu olmaları için kılavuzluk etmektedir. Özetle buradaki hedef; farkındalığı artırıp bilinci uyandırmaktır. Kültürel varlıkların özünün bozulmadan gelecek nesillere iletilmesi amacı doğrultusunda; korumayı hedefleyen şehir planları tasarlanmasını, kent meydanlarında düzenlenme yapılmasını, şehirlerin eski mahallelerinde iyileştirme çalışmalarını, tarihi yapıların-çarşıların restore edilmesini, geleneksel evlerde cephelerinin yeniden düzenlenmesini sağlayan projeler üretilmesi için öncülük etmiştir. Koruma hareketini güçlendirerek tarihi varlıkların modern şehrin ayrılmaz parçası olduğu bilincini kazandırmak ve kültürel birikimleri ön planda tutan bir gelecek görüşünü benimseyen kentler oluşturma yolunda çalışmalar devam etmektedir.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'ne göre en kapsamlı kent tanımı "*sürekli toplumsal gelişme gösteren ve toplumun barınma, gidiş-geliş, çalışma, eğlenme gibi sosyal ihtiyaçlarının giderildiği, köylerle karşılaştırıldığında nüfus bakımından daha kalabalık olan, nüfusun çoğunun hizmet, sanayi, ticaret sektörleriyle ilgili işlerle uğraştığı, pek azının tarım etkinliklerinde bulunduğu, çok sayıda küçük yerleşim birimlerinden oluşan yerleşme alanı*" şeklindedir. Hasol'un Mimarlık Sözlüğü'nde bir yerleşime 'kent' diyebilmek için o yerleşimde tarımın dışındaki ekonomi faaliyetlerinin ön planda olması ve üretimin yanı sıra nüfusun da yoğun olması gerekmektedir. Bunun yanında diğer kentlerle benzeşmeden -bir örnek olmadan- kendine has özellikleriyle özgün bir kimlik edinmesi, yerleşimin kent olarak nitelenmesi için önemli bir ölçüttür (Hasol, 2010). Bir örneklemek sıradanlaşmayı kaçınılmaz kılacağından, geleceğe yönelik planlamalarda kentlerin taşıdığı kimlikleri ve meydana getirdikleri bellekleri sürdürmesi temel alınmalıdır.

Her bir bölgenin kendine özgü dinamikleri olduğu ve her bir bölgenin kendini koruma odaklı planını katılım ile gerçekleştirebileceği, bugün gelinmiş olan noktanın özeti sayılmaktadır. Kentsel alanda koruma yaklaşımlarının oluşması sürecinde, kentlerin öz nitelik verileri yalnızca fiziki mekanda koruma prensiplerini oluşturmamış, aynı zamanda koruma odaklı yaşam formu üretimine evrilmiştir. Konsept kentler bu noktada verilebilecek güzel örneklerdendir. Konsept kentlere örnek olarak; eko kent (ecological city), yavaş şehir (slowcity-citta slow), esnek/kendini yenileyebilen şehir (resilience city) verilebilir. Konsept kentlerin geliştirilmesi temel yapı itibarı ile planlama alanını mevcut durumda yapılaşmış çevreye çekmekte ve yapılaşmış çevreyi ekolojik açıdan daha az zararlı hale getirmeye çalışmaktadır. Korumanın kalkınma ile birlikte sağlanması ve korurken aynı zamanda yaşam kalitesinin artırılması, planlamanın en önemli tartışma konularından bir tanesidir. Kentleşmenin avantajlarından, mühendisliğin sürdürülebilir çözümlerinden, kapsayıcı ekonomi politikalarından, sosyal ve kültürel gelişmeden, doğal eşiklerin korunmasından yararlanılmalı ve koruma odaklı, değişimler karşısında kendini yenileyebilen kentsel yaklaşımlar oluşturulmalıdır (Habitat III, 2016). Kendini yenileyebilen kentlerin kurgulanmasında, çok katmanlı tarihi kentler planlama açısından diğer alanlara göre daha fazla bileşen içermektedir. Tarihi çevrenin kullanılıp geliştirilmesi gerekliliğinin yanı sıra, bu gelişimin geçmişten bugüne birbirine etki etmiş bileşenleri koruyarak

yapılması gerektiği görülmektedir. Fiziki ve sosyal çevre bütünlüğünün ve bunun yanında da devamlılığının gerekliliğini vurgulandığı bir bilinçle koruma planlaması yönüyle mevcut planlama sisteminin de değerlendirmesini yapmaya çalışmaktadır. Tarih bilincinin edinilmesi ve milli benliğin oluşturulmasında kentsel koruma önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kentsel koruma ile hedeflenen şunlardır; (Tekeli, 1987) :

- Tarihi geçmişin izlerini içinde barındıran bir ortamda yaşamak, bireyin doğru biçimde sosyalleşerek topluma dahil olabilmelerini sağlar. Böyle bir ortamda yetişen birey, kültürün daimi olduğunu kolayca kavrayarak bir tarih bilinci edinmektedir.
- Milli benliğin ve kimliğin oluşturulması ve devamlılığının sağlanmasına katkıda bulunmaktadır.
- Tarihsel öneme sahip yapıların yanında kültürel, çevresel ve sanatsal açıdan değere sahip yapılar da korunan değerler arasındadır.
- Turistik açıdan yapılacak birtakım düzenlemelerle farklı kültürlerden bireylerin de ilgisini çeken uğrak mekanlar elde edilerek ekonomi canlandırılır.

Çevresel ve kültürel birikimin geleceğe aktarılması, kentsel korumanın asıl amacıdır. Geçmişten bugüne değişmeden gelen öğeler, bireylerin ve toplumların kimliklerini oluşturan maddi-manevi izler ve özlerinin korunmasını sağlayacak değerler içermektedir. (Fitch, 1982). Bunu göz önüne alarak; çevre koruma bilinci, mekanların ve kentlerin kimliklerinin yanı sıra toplumun kimliğinin de sürdürülmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Günümüz şartları değerlendirildiğinde; artan nüfus, üretim, tüketim gibi kavramların sonucunda, koruma bakış açısı ile yalnızca tarihi alanların planlanması, yaşanan sorunların çözümü olmayacaktır. Bundan dolayı koruma kavramının geliştirilerek, aynı zamanda yeni koruma, kullanma, yenileme ve geliştirme araçlarının ortaya konulması zorunludur. Bunun gerekliliğini savunan sivil topluluklardan birisi olan ÇEKÜL tüm bu bahsi geçen perspektifleri toplumsal bilinç ile ivme kazanmayı planladığı projeyi "Kendini Koruyan Kentler" kavramı ile projeler zincirine

dönüştürmektedir. Öncelikle Anadolu topraklarını büyüteç altına alan ve unutulmaya yüz tutmuş değerleri bazen de değeri bilinen ancak koruma ve geliştirme açısından yetersiz kalınan kentler için çalışmalar yapmaktadır. Örnekle vermek gerekirse fiziki-sosyolojik dokusuyla önemli kültürel değerlerimizden “Safranbolu” bu çalışmalar ışığında UNESCO Dünya Mirası’na kazandırılmıştır (Görsel 3.1).

Görsel 3.1: Safranbolu (2018), *Taş-Kerpiç-Ahşap*, 18.yy, Karabük, whc.unesco.org

Bu ve bunun gibi birçok değer için ise çalışmalar etaplar halinde yürütülmektedir. Tarihi çevrelerin korunması ve geliştirilmesi için yürütülen çalışmalar adına “kendini koruyan kentler” kavramı tasarlanan bütünsel yaklaşımlı projelerle ve sivil ve teknik personellere verilmekte olan eğitimlerin getirisi olan toplumsal bilincin artışı ile günbegün kültürel mirasa daha çok katkı sağlamaktadır.

Çok katmanlı kentte mekansal süreklilik ve sürdürülebilirlik konusu tarihsel arka plana sahip olmakla birlikte, çıkarılmış ve çıkarılmamış arkeolojik mirası ile sadece bir bölgenin değeri olmak yerine bir dünya mirası olma özelliği teşkil eder. Bu yüzden tarihi çevrelerin korunması ve geliştirilmesi ile dünya mirasına katkı sağlandığını söylemek mümkün olacaktır. Türkiye’de mevcut planlama yaklaşımları, sosyal, ekonomik ve politik çevrenin etkisi ile şekillenmiş olan fizik mekanı yalnızca iki boyutlu algılamakta olup, görünmeyen ötesine geçmekte sınırlı kalmaktadır. Değişen ekonomik sistem, sosyal yapı, teknoloji ve inovasyon tarihi alanı günün

ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmeye çalışmaktadır. Bu süreç 21. yüzyıl itibarı ile hızlanarak devam etmektedir. Çok katmanlı kentlerin mekan organizasyonlarının, değişim ve dönüşümün nedenlerinin anlaşılması yalnızca koruma açısından değil, aynı zamanda gelecekte karşılaşılabilecek yeni durumlar için öngörülebilir bulunabilmesi açısından da son derece önemlidir (Emre, 2017, s. 5). Kültürel zenginliklerin doğurduğu fiziki mekanların planlanması, dahası kullanılması ve sürekliliklerinin sağlanması ekolojik sınırları olan yerkürede gün geçtikçe daha hayati bir önem taşımaya başlamaktadır.

3.2 Tarihi Çevrelerin Korunması ve Geliştirilmesi

Kentsel mekanlar, geçmişten bugüne üzerinde yaşayan her toplumun kültürel yapısının kalıntılarını taşır. Bu mekanların birtakım evrelerden geçerek oluşturduğu güncel görüntüsü, önceki çağlardan izler bulundurur. Bu izler, toplumun sosyal ve kültürel yapı özelliklerini yansıtarak tarihi çevreyi meydana getirir. Tarihi çevre, kavram olarak zaman sürekliliğinin sonuçlarından biridir. Zaman, sürekliliği olan bir kavram olduğuna göre zaman içinde bir sınırdan söz edilemez. Ancak tarih kavramına giren, geride kalan zamanların değerlendirmesini yapabilmek için sonradan sınırlamalar getirilebilir. Mevcut çevre içinde tarihi çevre kavramı da bu sınırlamalardan biridir (Güçlü, 1990, s. 5).

Tarihi alanlar, yapıldıkları dönemin sosyokültürel, çevresel, teknolojik ve ekonomik şartlarından etkilenerek oluşurlar. Yaratıldıkları zamanın duygu-düşünce, yaşam biçimi, eğitim sistemi ile ilgili izler taşıyan mekanlardır; bu izler sayesinde o zamanın yaşantısı hakkında bilgi edinilmesini sağlarlar. Bu nedenle, toplumun kimliğini oluşturan bu değerlerin korunması, varlıklarının devam ettirilmesi ve geliştirilmesi tarihi çevreyi korumanın temel amacıdır (Ahunbay, 1996, s. 116). Tarihi çevreyi meydana getiren kültürel mirasın değeri; korunacak yapıların varyasyonu, değişen koruma anlayışı ve yöntemleri gibi parametrelere göre belirlenir. Tarihi çevreyi sadece fiziksel nitelikleriyle bir 'yapı yığını' olarak algılayan eski koruma anlayışı, 20. yüzyılla birlikte tarihi çevreyi koruma olgusundaki değişimlerle geçmişte kalmış ve tarihi çevrelerin içerdiği öğelerin tamamının korunmasını hedefleyen, değeri temel alan bir anlayışa evrilmiştir (Aykaç, 2009).

Eski Kent Mekanları olarak da adlandırabileceğimiz tarihi çevreler kavramında eski kelimesi göreceli olacağından bir dönüm noktasıyla tasvir etmek daha doğru olacaktır. Kent görüntülerinin ve yapısal dokunun değişmeye başladığı zamanlardan biri de şüphesiz ki endüstriyel devrimdir. Tarihi çevreler tanımlanırken Sanayi Devrimi'nden önce ve sonra şeklinde yeni-eski kavramlarında sınıflandırma yapılabilmektedir. Eski Kent Mekanları, dünyada endüstri devriminden sonra yeni malzemeler ve teknikler ile yaratılan çevre içinde oldukça belirginleşir ve anlamı, sanayileşmeden sonra değişime uğrar. Kent Mekanı, yapılar ve yeşil elemanlar ile sınırlanmış üç boyutlu bir alanın, toplumsal etkinlikler ile çok boyutluluk kazanmasıdır (Bakan, 1987). Eski Kent Mekanları ile günümüzdeki kent mekanları arasındaki fark, toplumsal etkileşimden kaynaklıdır. Eski kent alanını kent mekanı yapan özellik o alanı, insanların iç mekandaki yaşantılarının dış mekanda, diğer insanlar ile paylaşılan bir uzantısı olmasıdır. Eski Kent Mekanlarını oluşturan avlular, sokaklar, mahalleler, meydanlar farklı karakterleri ile yaşayan, hiyerarşik bir düzen oluştururlar. İnsan ilişkileri de bu düzenin parçasıdır (Güçlü, 1990). Kısacası, somut değerlerin yanı sıra soyut değerlerin de oluşturduğu bir bütündür.

Tarihi çevre korumayı gerekli kılan değerler; Bernard Feilden'e göre kültürel değerler, kullanım değerleri ve duygusal değerler olarak ayrılır. Tarihi, arkeolojik, estetik-mimari, çevre görünümü-peyzaj, ekolojik, teknolojik ve bilimsel değerler kültürel değerleri oluştururken; ekonomik (turizm vb.), sosyal (süreklilik, kimlik vb.), eğitim, politik ve işlevsel değerler ise kullanım değerlerini; kimlik, merak, saygı ve yüceltme, sembolik ve manevi değerler duygusal değerleri oluşturmaktadır (Feilden, 2003, s. 8). Böylesine zengin değerlere sahip tarihsel çevrelerde farklı aşamaları ve verileri içeren bütünsel planlama yaklaşımlarına ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç; alanın ve onun bileşenlerinin farklı nitelik, değer, problem ve potansiyelleri olmasından kaynaklanmaktadır. Sit alanları, sahip oldukları niteliklere ve değerlere göre; kentsel, tarihi, arkeolojik ve doğal sit olarak gruplanmaktadır. Kentsel sit alanı tarihi, mimari ve estetik özelliği olan kültürel ve doğal çevreye ait öğelerin beraber buldukları yerleşimler; tarihi sitler geçmişte öneme sahip olayların gerçekleştiği alanlar; arkeolojik sit alanı eski bir medeniyetten izler taşıyan şehir içindeki veya kırsal kesimdeki antik yerleşimler; doğal sit ise, tabiatın doğal güzelliklerinin yitirilmemesi için korumaya alınan alanlar olarak tanımlanır. Bunlardan başka, bu

değerlerin farklı eksenlerdeki beraberliği ile oluşmuş; kırsal sitler, kentsel arkeolojik sitler, kültürel peyzaj alanı gibi birden fazla sitin özelliklerini sağlayan karmaşık sit alanları da vardır. Koruma altındaki bu fiziki çeşitlilikler, haliyle “*Tarihi Çevrelerin Korunması ve Planlanması*” konusunu büyüteç altına almayı zorunlu kılmaktadır (Görsel 3.2).

Görsel 3.2: Türkiye Sit Alanları Dağılımı, KVMGM, 2018, www.kulturvarliklari.gov.tr

Tarihsel çevre olgusu, ilk kez Venedik Tüzüğü'nde ele alınmıştır. Tek yapı seviyesindeki mimari eserlerin beraberinde; eski medeniyetleri barındırmış, tarihsel önem taşıyan olayların gerçekleştiği mekanlar da tarihsel değer olarak değerlendirilmiş; böylece “*tarihsel çevre*” olgusunun kapsamı genişletilmiştir. Tüzüğe göre; bu yapıları içine alan sosyal alanlar oluşturulması, tarihi çevrelerin korunmasına yardımcı bir araçtır. Bir diğer maddede ise eserlerin çevreleriyle bütünselliğinin sürdürülmesi için, tek yapı olarak değil, etrafındaki diğer yapılarla beraber iyileştirme çalışmalarının uygulanmasının şart olduğu belirtilmektedir (ICOMOS, 1964). Bu tüzüğün de dikkat çektiği üzere, tarihi mimari eserlerin korunması yönünde bugüne kadar kent planlama ve tekil yapı ölçeğinde çalışmalar

sürdürülmüş, bütüncül stratejiler göz ardı edilmiştir. Sorunun çözümü kent-planlama ölçeğinden başlayarak, kent parçası bazında proje paketlerinin oluşturulmasında yatmaktadır. Bu proje paketlerinin hazırlanmasında bölgede mülkiyetin toplulaştırılması ve bölgeye ekonomik ve sosyal dinamizm kazandıracak yeni işlevlerin verilmesi temel girdi/veri olmalıdır. Genel olarak mimari eserlerin toplumun uygarlık düzeyinin en önemli görüntüsü olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle de tarihi çevrelerin sağlıklılaştırılarak geleceğe aktarılması, toplumsal gelişim sürecinde bir an olan günümüz için bir yükümlülüktür. Bu tür belgelerin geleceğe aktarılması yönünde koruma amaçlı;

-kent

-kent parçası

-sokak

-tek yapı

ölçeklerinde çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de genellikle tek yapı düzeyinde sürdürülen koruma çalışmaları birbirinden karar alma, denetleme yönünden kopuk oluşuyla, toplumun ve bireylerin ekonomik sosyokültürel sorunları nedeni ile kültürel bütünlüğü yansıtamamakta, dolayısıyla pek başarılı olmamaktadır. Sorunun çözümü ara ölçeklerde oluşturulan koruma geliştirme projelerinde yatmaktadır. Günlük insan ve toplum yaşantısının mekan biçimlenmesi arasındaki organik bağ, çevre düzenlenmesi kavramını statik bir kavram olmaktan çıkartıp dinamik bir niteliğe dönüştürmektedir. Yani sokağın görüntüsü ve oluşumu zaman içerisinde olmaktadır. Oluşumun temel ögesi ise sosyokültürel niteliklerdir. Tarihi şehir merkezlerinin hak ettiği değeri görmemesi, sosyokültürel niteliklerin olumsuz açıdan değişimlerinin sonucudur. Özetle, kentsel yapının korunabilmesi için, sosyokültürel özelliklerinin olumlu değişimler geçirerek dönüşmesi gerekmektedir (Utkudağ, Aksulu, Urak, Akalın, Sağlam, Gültek, 2018, s. 422) .

Türkiye’de hızlı yapılaşmaya paralel olarak özellikle büyük şehirlerdeki tarihi çevreler, engel olunamaz bir şekilde zarar görüp yıkıma uğratılmakta ve yok edilmektedir. Bu durum, tarihi çevrenin oluşturduğu kültürel mirasın korunması meselesini, gündemde yer edinmesi gereken bir konu haline getirmiştir. Anadolu’da asırlar boyunca sade bir ekonomi anlayışı benimsenmiştir. Böylesine bir toplumun

hızla sanayi toplumuna evrilmesi, oluşan sanayi kentlerine göçleri artırmıştır. Kent yapısının bu şekilde değişmesi, kentlerin tarihi çevrelerini bu değişimlerden korunması açısından savunmasız bırakmaktadır. Kültürel değerlerin yitilmesi, gelecek kuşaklara aktarılamaması dünya mirası için apaçık bir tehdit olduğundan toplumsal farkındalık oluşturmak ve o bilinçle hareket etmek gerekmektedir.

TDK anlamına göre korumak; *“bir kişiyi veya bir şeyi istenmeyen durumlardan, tehditlerden uzak tutma, esirgeme, muhafaza etme”* dir. Koruma kavramının geçmişi insanlık tarihine kadar eskidir. İnsan öncelikle doğanın etkilerine karşı koymak amacıyla korunmuştur. Daha sonra tarih süregeldikçe bu kavram maddi ya da manevi değerli olanın yanında paralel gelişim göstermiştir. Önceleri, insanlar dini inançları için gerçekleştirdikleri putlara ve kutsal yerlere gelecek kaygısı olmaksızın, koruyucu bir özen ile yaklaşmışlardır. Zaman geçtikçe, koruma nedenlerinin yanına sanatsal kaygılar da eklenmiştir. Kişilerin anılara olan bağlılığı ise koruma nedenlerinde değişmeyen etken olmuştur (Çeçener, 1982). Toplumlar kültürlerini sürekliliği olabilecek izlerle bırakmak, belgelemek istemişlerdir. Binalar, kaleler, ibadethaneler, surlar ve daha da çeşitlendirilebilen; insan eliyle oluşturulmuş yapılar da bu izlerden bazılarıdır. Bütün bu yapı grupları ve meydana getirdikleri doku, toplumların benliklerini yansıtır. Değişen nesil kendi benliğini kaybetmemek için anılarını oluşturan bu kültür izlerini korumak zorundadır (Güçlü, 1990, s. 7).

Koruma, kültürel miraslarımıza sahip çıkmak adına yapılabilecek en büyük adımlardan biridir. Bu sayede yıpranmışlık artmadan alınan önlemlerle özgünlükleri yitirilmeden eserler gelecek kuşaklara bırakılacaktır. Unutulmamalıdır ki koruma gereklidir, ancak tek başına yeterli değildir. Tarihsel çevrelerin taşıdığı izler, bu mekanlardaki geçmiş yaşantıları anlatan, kültürü yansıtan bir dildir. Bu çevrelerin negatif yöndeki hızlı değişimleri sonucu bu izlerin okunabilirlikleri azalmaktadır. Oysa ki tarihsel çevreler geçmişi günümüze kadar taşıyan bir köprü vazifesi gören mekanlardır, varlıklarının korunarak sürdürülmesi esastır (Mazı, 2009, s. 11). Bu amaçla tasarlanacak yeni projelerin bölgeye tekrar canlılık katmasına, mekanın işlevinin artırılmasına dikkat edilerek bu süreklilik mümkün kılınabilmektedir.

Nitelikli kent planlama projelerinin oluşturulma süreci; alanları koruma, yenileme, sağlıklılaştırma gibi farklı tasarım süreçlerini de beraberinde getirir. Alanda oluşturulan sosyal ve fiziki dökümlere göre korunacak, sağlıklılaştırılacak yapılar, bölümler belirlenirken; bu çalışma ile iç içe sürdürülecek temizlenecek alanların belirlenmesine de yönelinmelidir. Korunması, bakım ve onarımı gereken değerler sadece olağanüstü mimari, sanat ya da tarihi önem taşıyan yapılar değildir. Daha mütevazı yapıtların da tarih bilgisine, sanat anlayışına ve fiziksel çevrenin niteliklerine önemli katkıları vardır. Tarihi çevre koruması ise tek yapı restorasyonundan daha farklı olarak belgeleme ve uygulama işlemlerinde tek yapıdan tüm yerleşmeler ölçeğinde bir çalışma konusudur. Bu koruma, toplum yaşamına olumlu katkılar sağlayan varlıkların yararlılıklarını artırarak devamlılığının sağlanmasını hedefler (Üstüncök, 1979, s. 22).

Tarihi çevrelerin değerli olduğu ve onları korumayla yükümlü olduğumuz yadsınamaz bir gerçek; ancak bu, yalnızca korumayla sınırlandırılmamalıdır. Yeni kent unsurları ve tarihi çevreler bir araya gelebilmeli ve kendilerine ilişkin kıstaslar dahilinde bütünleşebilmelilerdir. Kullanılabilirliği olmayan, işlevlerini yerine getiremeyen sağlıklılaştırma projeleri ile kalıcılık sağlamak mümkün olmayacaktır. Sınırlayıcı, kontrole ve yasaklara dayalı koruma, pasif korumadan ilerisine geçemeyecektir. Aktif koruma ve geliştirme planlamalarıyla tarihi çevreler terk edilmeyecekler ve bu durum sürdürülebilirliği mümkün kılacaktır. İlhan Tekeli'ye (1989) göre Türkiye'de kentin tarihsel çevrelerinin korunması konusunda dört farklı yaklaşım gözlenmektedir.

- i) İlk yaklaşım; toplumun bireylerinin tarih konusunda bir bilince sahip olmasının gerekliliğini vurgulamaktır. Kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması ve kişinin tarihinin bilincinde olması için, devamlı tarihi geçmişinden izler barındıran bir çevrede bulunması gerekmektedir.
- ii) İkinci yaklaşıma göre; koruma, milli kimlik oluşturmak için araç niteliğindedir. Milliyetçilik felsefesi, genelde bir ülkenin tüm tarihini içerecek kadar geniş olmadığından korunacak yapıların kapsamı daralmaktadır.

iii) Bu yaklaşımda, bir varlığın korunması açısından neden oluşturması için tarihi olmasının yanı sıra sanatsal, kültürel ve çevre bakımından da değere sahip olması şarttır.

iv) Son olarak dördüncüsü, korumaya kültür turizmi yönünden yaklaşmaktır. Bu yaklaşımda; koruma, ekonomik kazanç sağlama amacına hizmet etmektedir. Korunacak mekanlar belirlenirken turistlerin varsayılan beğenisine öncelik verilmektedir.

Bu yaklaşımları benimserken izlenecek yöntemler ise “orijinal işlevi ile koruma”, “orijinal işlevinin günün şartlarına uyarlanması biçimi ile kullanma ve koruma”, “yeni işlev verilerek koruma”, “orijinal kullanımı sergileyen, müzecilik anlayışı ile koruma” ve “müze işlevi vererek koruma” temel başlıkları altında toplanır. Ülkemizde en yaygın yöntem müze işlevi vererek korumadır. Bu yöntemde adından da anlaşıldığı üzere kültür değeri olan bir yapıda taşınır eserlerin sergilenmesi ile birlikte yapı da tanıtılarak korunur. Ancak daha önce de bahsedildiği üzere; bu yöntemde anıtsal yapılarda olduğu üzere “tek yapı” ele alındığından çevreyle ve hüküm süren yaşantı ile kurulan ilişkiler zayıf kalmaktadır. Taşınır taşınmaz elemanlar sadece sergi alanı görevi görürler (Görsel 3.3).

Görsel 3.3 : Çinili Köşk, *Selçuklu Ve Osmanlı Eserleri*, Yapım: 1472, Müze-i Hümayün: 1880, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Çinili Köşk Müzesi: 1981, www.kulturvarliklari.gov.tr

Koruma kavramı senelerce “müzecilik”le paralel gelişmiştir. Yeni anlayışa göre koruma; eskiden olduğu gibi sadece tarihi yapıtların onarılması ve değiştirilmeden saklanması değil, onlara yeni işlevler kazandırarak modern hayata katılması, sosyal

ve ekonomik yararlar sağlanması adına iyileştirme çalışmaları yapılmasını kapsar. Buradan hareketle kentsel korunma, “Toplumun eski zamanlardaki kültürel değerlerini, sosyal ve ekonomik şartlarını gösteren fiziki yapısının; bugünün sosyal ve ekonomik şartları altında kaybolmasını önlemek ve modern toplumla, çağın gelişmeleriyle bütün haline getirilerek varlığını sürdürmek” olarak tarif edilmektedir (Gülersoy, 2003).

Tarihi eser veya tarihi çevrelerin korunma yöntemlerinde fiziki, ekonomik, mimari, görsel, çevresel gibi birçok kriter hesaba katılarak en işlevsel olanı seçilir. Koruma esaslarından uzaklaşmadan tüm etkenler üç boyutlu bir düzlemde ele alınarak tasarlanmış projeler gerçek hayata aktarılmalıdır. Ancak etkili bir aktif korumanın yapılabilmesi ve bunun devamlılığının sağlanabilmesi, bölgesel değil bütün resime odaklanılarak harekete geçildiğinde mümkün olacaktır. Özellikle tarihi çevre ile bir arada bulunan yeni yerleşmelerin kompozisyonu titizlikle oluşturulmalı birbirlerine uyum sağlamalıdır. Bu adımların gerçekleşmesi adına ilk öncelikle koruma bilinci aşılması şarttır. Bu yüzden toplumsal farkındalık ve karar merci olan yönetim birimlerinin korumanın önemini kavraması-doğru planlanmalar üretilip yürütmesi tarihi çevrelerin korunması ve geliştirilmesindeki gerekliliklerin başında gelmektedir.

3.2.1 Koruma Hareketinin Dünyadaki Yansımaları

Korunma ve koruma güdüsü insanlığın varoluş tarihinden bugüne dek uzanmaktadır. Antik medeniyetler de somut ve soyut birikimlerini muhafaza edebilmek adına uğraş vermişlerdi. Bu kavram ilk çağlarda, Hristiyanlık'ın geniş kitlelere ulaştığı dönemlerde, genellikle dini faktörlerin tesirinde varlığını ortaya koymuştur. Orta Çağ Dönemi'ne gelindiğindeyse, koruma kavramı dinsel etkilere kıyasla siyasal ve fonksiyonel sebeplerden etkilenmiştir. Yazılı eserlere bakılacak olursa; koruma kavramı dünyada, 15. ve 16. yüzyılda, Rönesans Dönemi'nde etkinlik kazanmaya başlamıştır. Bu devirde papalar, genellikle sanatsal nitelikli eserleri ve Roma Dönemi'nden kalma buluntuları içeren emirnameler çıkarmışlardır (Gülersoy, 2003). 17. yüzyılda ise Kuzey Avrupa ülkelerinde taşınır eserler ağırlıklı, kral iradeleri görülmüştür. Bu tedbirler, Fransız İhtilali'nin yıkımlarına tepki olarak 18. yüzyılda Bilimsel Arkeoloji ve Sanat Tarihi çalışmalarının başlaması ile tarihi eserlerin korunması doğrultusunda gelişmiştir.

Avrupa'da anıtsallık özelliğe sahip eserlerin korunmasına yönelik ilk hukuki tedbirler, 18. ve 19. yüzyıl içinde alınmaya başlamış ve bu konuda ön çalışmaları yapacak kuruluşlar oluşturulmuştur. 19. yüzyıl içinde koruma çalışmalarında en önemli sorunlar olan tespit, tescil ve sınıflandırma işlemleri, koruma amacı ile kamulaştırma, özel mülkiyetin sınırlandırılabilmesi gibi konularda temel ilkeler saptanmıştır. Endüstri Devrimi sonrası oluşan fiziki çevre, tarihi çevreleri koruma bilincini geliştirmiştir ve onarımlar ile tek yapı koruması başlamıştır. Geleneksel, tarihi, estetik değeri olan çevrelere ilgi ise 19. yüzyılın ikinci yarısındadır. Bu ilginin temelini, Sanayi Devrimi'ni izleyen hızlı şehirleşme sonucu, tarihi çevrelerin yok olması ve eskiyi reddeden planlama tutumları oluşturmuştur (Güçlü, 1990, s. 15).

Zaman ilerledikçe doğru orantılı bir biçimde koruma kavramı gelişmiş ve değer kazanmıştır. Peş peşe gelen dünya savaşlarındaki yıkımlar milli duyguları pekiştirmiş ve kültüre verilmesi gereken önemi artırmıştır. Dünya toplumları yaşadığı yapıların sürekliliği konusunda daha duyarlı ve özenli hale gelmişlerdir. Feodal yapılar ömürlerini tamamlayıp tarih sayfalarını kapatırken, tüm toplumsal birimlerde değişimler olduğu gibi; kentleşmelerde, yapılarda ve çevre düzenlemelerinde de birçok reform-yenilik gözlemlenmiştir. Yeni şehirler tasarlanırken yerleşim planlarında izlenen tutum; anıtsallık yerine insan ölçeği ve fonksiyonlarını baz alma yönelimine evrilmiştir. Dolayısıyla tek yapı baskınlığı da yerini yavaş yavaş toplu çevreye bırakmıştır. Kısacası, kendi başına anıtsal nitelik içermeyen, ancak bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerleri taşıyan beldelerin, şehirlerin bütüncül bir tavırla korunması gereği ortaya çıkmıştır.

Kültür varlıkları taşınır ve taşınmaz değerlerden oluşur; tüm gelecek kuşaklara bırakılmak üzere dünya mirası oldukları düşüncesi güçlendikçe kurumlaşma, koruma fikrini yasalaştırma gereği duyulmaya başlamıştır. Tüm bu sorulara ve sorunlara çözüm olarak da 19. yüzyılın ortalarında kurulan UNESCO (*tr*: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) meydana getirilmiştir. İmzacı ilk 10 devlet arasında Türkiye'nin de bulunduğu UNESCO, Birleşmiş Milletler'de eğitim, kültür, bilim, iletişim sahalarında söz sahibi olan bir kurumdur. Örgüt, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından fikirlerin savaşmaktan barışmaya doğru dönüştürüleceği anlayışından yola çıkarak tasarlanmıştır. 1945'te Londra'da 44 ülkenin teşrifiyle

UNESCO Sözleşmesi imzalanmıştır. Türkiye'nin katılımı 1946'da, çıkarılmış yasalarla gerçekleştirilmiştir. Örgüt, dünya çapında mirasların tespiti, onların tescillenerek sınıflandırılması ve korunarak geliştirilmesi basamaklarını kapsayan projeleriyle dünya miraslarının izini sürmektedir.

Avrupa İkinci Dünya Savaşı sonrasında şiddetli ölçüde tahribata uğramıştı. Maddi ve manevi ölçeklerdeki bu yıkım korumanın önemini, restorasyon yapılmasının gerekliliğini akıllara getirmiştir. 1972'de Venedik Tüzüğü'nde kültürel mirasın korunup sağliılaştırılmasına dair konular belgelenmiştir. Tüzük UNESCO liderliğinde her ülkenin kendi değerlerine paralellik gösterecek biçimde özgünleştirilerek dünya ülkelerine uygulanmıştır. 1975 yılı "Avrupa Mimari Miras Yılı" olarak kabul edilmiş ve UNESCO-ICOMOS tarafından çalışmalar sürdürülmüştür. 1964 Venedik Tüzüğü'nde kabul edilen yasalar aşağıdaki başlıklar altında ele alınmıştır:

- Tarihi eserler hem sanat değeri hem de belge niteliği taşımaktadır.
- Anıtların da içinde olduğu belge değeriindeki bütün kıymetler bu alana dahil edilmiştir.
- Tarihsel değeri sadece tek başına değil çevresindeki oluşumlarla birlikte değerlendirilmelidir.
- Koruması gerçekleştirilecek tarihi çevrelerin işleyişte olacağı bir fonksiyonla yaşatılması önemsenmelidir.
- Gerek görülmedikçe, anıtsal dokunun yeri değeriştirilmeden muhafaza edilmelidir.
- İlk tercih gelenekselleşmiş yöntemlerle korumanın yapılması olsa da, modern metotlardan da faydalanılmalıdır.
- Yapılan her türlü tamirat bilimsellik içeren çalışmalara dayanmalıdır.
- Tarihsel süreçte anıtlara yapısal bazı öğeler eklendiğine tanıklık edilebilir, eklentilerin belgesel nitelikte oluşuna saygı duyulmalıdır.
- Arkeolojik sahada yürütülen arazi çalışmasında sıfırdan üretim yapılmamasına, yalnızca eskiyle yeninin düzgün bir kompozisyonda bir araya getirilmesi konusunda özen gösterilmelidir.

- Etaplar halinde yapılan çalışmalarda sistematik ilerlenmeli, raporlama-belgeleme düzenli yapılarak arşiv oluşturulmalıdır.

Venedik Tüzüğü gibi birçok gelişmenin ardından, kentlerde çöküntü haline gelmiş tarihi bölümlerin çevreleriyle bir bütün olarak canlandırılması ve işleyişte olması hedeflenmiştir. Geçmiş ve bugünün etkileşim sağlanarak kentin eskiyen noktaları yeniden işlevlendirilmiştir. Kentin tarihi dokusunun, eskiden olduğu şekilde yaşayış tarzının ve sosyal yapısının bugünle sentezlenerek yansıtıldığı proje yaklaşımları meydana gelmiştir. Tarihi, sosyokültürel, geleneksel niteliklere sahip yerleşimler bir anıt değeri taşımasa dahi özgün kimliklerinden kaynaklı korumanın içeriğine dahil olmuşlardır. Geçmişten kopuk olmayan bir ortamda yaşayan fertlerin sosyokültürel sürekliliğin bilincine sahip olacakları konusu üzerinde durularak “*ortak hafıza*” olgusunun altı çizilmiştir. Böylece Venedik Tüzüğü, modern yenileme ilkelerinin küresel ölçekte geliştirilmesinde yazılı belgeler koruma tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır (Dedeşayır, 2010, s. 26).

Doğal ve kültürel miraslar önemleri açısından birbirleriyle karşılaştırılmayacak değerlere sahiplerdir. Kültürel birikim kavramı incelenirken; kavrama geçmişten bugüne emanet edilmiş bir dünya mirası gözüyle bakılırsa, değeri anlaşılır hale gelecek ve korunma-geliştirme hak ettiği değeri kazanacaktır. (Madran, 2003). Dolayısıyla “Dünya mirası bozulmadan sonraki kuşaklara aktarılması gereken ve sadece bir bölgeye ait olmayan evrensel bir olgudur.” demek doğru olacaktır. Özetle, ülkelere ait sınırların etkileyemediği herkesin sahip olduğu “*evrensel değerler*” Dünya Miras Alanları şeklinde tarif edilmektedir (UNESCO, 2006). UNESCO korunması gereken, değerli olarak ayrıştırılmış bölgeler için “*miras*” kavramını ortaya atmıştır ve kavramı ortak yaşam alanlarında geçmişten bugüne uzanan, gelecek kuşaklara bırakılacak birikimlerin toplamı biçiminde açıklamıştır. Kültürel mirasın tanımı ise tarihsel yapılaşma içerisinde meydana getiren mimari açıdan değerli olan yapılar, anıtlar ve alanlar şeklinde ifade edilmektedir (ICOMOS, 1996). UNESCO değeri inkar edilemez şeklinde vurguladığı kültürel-doğal mirasları tespit etmek, muhafaza etmek amacıyla farkındalığı yaratmaya çalışmaktadır. Bu çalışmaları yılmadan üst seviyeye taşıma gayretinde olan örgüt belgeleme işini son derece önemsemektedir. 1972’de UNESCO’nun Paris’te sunduğu “*Dünya Kültürel*

ve *Doğal Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme*"de kavramları açıklayarak belgelemiştir. Sözleşmenin yapmış olduğu tanıma göre kültürel miras kavramı:

- Anıtlar: Tarih, sanat ve bilim ölçütlerinde özgün niteliği bulunan mimari ürünler, resimler, heykeller, arkeolojik yapılar, yazıtlar vb.;
- Yapılar: Mimarileri, türdeşlikleri, peyzaj özellikleriyle tarih, sanat ve bilim ölçütlerinde yüksek düzeyde evrensel değerleri barındıran, tek-zirşik yapı grupları;
- Sitler: Tarihi, sanatsal, estetik, etnolojik açıdan evrensel değerde, insan ya da insan-doğa elinden çıkma eserleri ve arkeolojik siteleri içeren alanlar şeklinde tanımlanır.

Sözleşme buna ek olarak tehdit altındaki kültürel miras ve doğal miras konularındaki hassasiyetin artırılmasının önemini de vurgulamaktadır. Çünkü, mekan tanımaksızın dünya mirası olan değerlerin yok olmaları tüm dünya uluslarını ilgilendirmektedir. Kültür mirasının korunmasıyla ilgili kanunlara ilaveten, ICOMOS da kavrama dair haklarla ve insanların sahip olduğu haklar birbirinden ayrılması düşünülmez parçalardır. Toplum bir yandan ilerlemeyi hedeflerken bir yandan da ona direnmektedir. Tezat bir biçimde, insan gelişmeyi isterken değişmekten kaçınmaktadır (Kuban, 2000). Soyut ve somut birikimlerin tehlikede olması, toplumun en alt biriminden en üst kademesine kadar tüm fertlere çeşitli sosyal sorumlulukları tayin eder (Ayrancı, 2007, s. 17). Haklara sahip çıkılması sonraki kuşakların da haklarına sahip çıkılması manasına gelir. ICOMOS (1998) Stockholm Bildirgesi'nde, bu hakları, *"bireylerin kültürel benliğine saygıyla yaklaşarak, kültürel mirasın kendine has göstergelerine sahiplik hakkı"*, *"birikimin herkesçe bilinmesi hakkı"*, *" miras ve kültürel değerler ile ilgili alınan kararlara katılma hakkı"*, *"mirasın akıllıca ve elverişli koşullarda kullanılması hakkı"* ve *"kültürel mirası koruma ve artırma için örgütlenme hakkı"* şeklinde sıralamıştır. UNESCO ve ICOMOS örgütlerinin dışında Avrupa Konseyi Kültür Komitesi de sıkça düzenledikleri toplantıların sayesinde münazara ortamını oluşturarak bugünün sorunlarını açarak çözümler üretilmesinde destek sağlamaktadır. 1975'te ortaya atılan *"Geçmiş İçin Gelecek"* sloganıyla adını duyuran *"Avrupa Mimari Miras Yılı"* etkinlikleri sayesinde özgün mimari birikimin muhafaza edilmesine ilişkin detayları kapsayan Amsterdam Bildirgesi'nin yayımlanmasıyla süreç kendini tamamlamıştır (Sezgin, 2005).

Başta Fransa, İngiltere ve İtalya gibi stratejik önemi büyük olan ülkeler bu yolda yoğun çaba göstermişlerdir. Fransa İhtilali (1789) ile birlikte, uzunca bir süre, eskiyi tamamen yıkıp yok etme fikri hüküm sürmüştür. Ancak Fransa Meclisi'nden bu fikre karşıt olarak; eserlerin yeni yönetimin tekelinde olduğunu dile getiren ve onların korunup toplum malı olması gerektiğini savunan fikirler ortaya atılmıştır. Anıtların korunması adına aldıkları kararları uygulayabilecekleri Milli Eğitim Komitesi'nin kurulması yolunda kanunlar çıkarılmıştır. Eğitim, sanat ve tarihi değeri olan eser ve anıtların korunmasıyla yükümlü olan Anıtlar Komisyonu (Commission des Monuments) adlı örgüt çalışmadığı iddiasıyla değiştirilerek, geçici Komisyon (Le Commission Temporaire des Arts) adı altında yeni bir ekip kurulmuştur. Geçici komisyon, koruma ve belgeleme şeklini belirten bir tüzük hazırlamıştır. Fakat mali olanakların yetersizliği ile komisyon üyeleri görevlerini tam anlamıyla yerine getirememişlerdir. Ancak yıkım ve tahribatı engelleyecek kanunlar çıkarılmıştır ve ihtilalin yok etmeyle zıtlığı gözler önüne serilmiştir. Çalışmalar sonucu halk da bu harekete sahip çıkmış ve kendilerine ait olan taşınır eserleri Anıtlar Komisyonu'na bağışlamıştır. 1792'de milli sanat duygularının gelişip koruma kavramındaki farkındalığın artmasıyla günümüzde de yoğun ziyaretçi almaya devam eden Fransa'da Louvre Müzesi (Le Museum National du Louvre) ve Fransız Anıtlar Müzesi (Le Musee des Monuments Francais) kurulmuştur (Güçlü, 1990; Erder, 1975) (Görsel 3.4) .

Görsel 3.4: Louvre Müzesi, *Le Museum National du Louvre*, Müzenin 1908 ve 2019 Yıllarında Kaydedilmiş Fotoğrafları, Paris, www.britannica.com

İnsan, zamansal boyutun farkındalığına eriştiğinden bu yana, anıtlara ve onların korunmasına da gereken değeri vermeye başlamıştır. Çünkü varoluşundan kaynaklı geçiciliği, onu kalıcı eserler bırakmaya ve bunların sürdürülmesi farkındalığına erişirmiştir. Bilinçlenme arttıkça, sanat ve tarihi eserlerin korunması ve milli sınırlar içerisinde toplumun malı olmasına dair fikirler de baskın olmaya başlamıştır. Bunun sonucu olarak da koruma görevi merkezi hükümetin sorumluluğuna bırakılmıştır. Böylece, eski eserlerin korunması için örgüt kurulması, eğitim, tarih ve sanat yönünden değerli anıtların korunmasıyla anlayışın kapsamının genişletilmesi; belgelemenin gerekliliği, sonraki Fransız yöneticilerinin ve diğer Avrupa ülkelerinin takip etmek zorunda kaldıkları, bugünkü Avrupa'da yürürlükte olan anlayışa yön veren temel ilkeler olmuşlardır. Avrupa'da Antik Yunan ve Roma eserlerinin ilgi çektiği fark edilmiş, birtakım kanuni düzenlemeler yapılarak koruma çalışmalarına öncülük edilmiştir. 19. yüzyılın ilk dönemlerinde Fransa'da Viollet Le Duc adlı tarih bilimcinin yenileme çalışmalarıyla da koruma fikrinin ilerlemesinde adımlar atılmıştır (ÇEKÜL, 2010, s. 8).

1830'lar itibarıyla da koruma çalışmaları hızlanmış, çeşitli kurumlaşmalar-örgütlenmeler gerçekleşmiştir. Fransa'nın liderlik ettiği koruma bilinci, 1830'dan itibaren Avrupa'da yönetim birimlerinin sorumlulukları altına geçmeye başlamıştır. Kurum-kuruluşlar ve üst kademedeki kişilerce korumanın destek görmesi, buna ek olarak eğitimle de güçlendirilmesiyle ilerleme kaydedilmesi Avrupa'yı yeni bir çağ eşiğine getirmiştir. Tarihi Anıtlar Komisyonu sayesinde de bütçe düzenlemeleri, planlanmış yönetsel ve süreçsel çizelgeler, korumaya yönelik yasalar oluşturulmaktaydı. 19. yüzyıl sonrasına bakıldığında, dönemin baskın uygulamalarından birisi de kamusallaştırma alanındaki çalışmalardır. İkinci Dünya Savaşı'yla süreç sekteye uğramıştır, ancak kısa bir süre içerisinde büyük yıkımın görüldüğü Avrupa topraklarında çözümsel sürece girilmiştir. Bu seferberliğin ardında eserler milli kültür olarak görülmüyor, topluma fayda sağlamasıyla, işlevsel oluşuyla ilgileniliyordu. 1914 yılında ise geliri artırmak amacıyla Ulusal Tarihi Anıtlar Sandığı (La Caisse Nationale des Monuments Historiques) adı altında kurulan kuruluşun, Güzel Sanatlar Bakanlığı bütçesini kullanabilme özerkliğine sahip oluşuyla hükümet de koruma olgusuna doğrudan dahil olmuştur (Güçlü, 1990; Erder, 1975).

Yenilemek amacıyla sıralamaların oluşturulduğu listeler devlet desteğiyle, bölüm bölüm restore edilmeye başlanmıştır. Restorasyon çalışmaları, 1930'ların sonlarında ise yapı kimliğinin zedelenmediği, geleneksel yöntem ve malzemelerin kullanıldığı, minimum düzeydeki tamirat ve değişikliğin gerçekleştirildiği bir çizgide ilerlemeye başladı. 1943'te çıkan bir kanun ile anıtların çevresinde oluşacak yapılaşmanın Kültür Bakanlığı, Donatım ve Konut Bakanlığı ortak çalışması ile denetim altına alınması göstermiştir ki sit alanı, tarihi çevre kavramı ortaya çıkmıştır. Korumanın devlet tekelinde olduğu bir biçimde, tam verimli olmasa da devam ettiği bu dönem 1962'deki Malraux Kanunu'yla kısmen evrilmiştir. Yasayla birlikte mimari eserlere sadece tarihi nitelik taşımasından dolayı restorasyon çalışmaları yapılmıyor, onların aynı zamanda bugün de yarın da sosyal, sanatsal ve ekonomik açılardan yer bularak değer ifade etmesi hedefleniyordu. Korumada kilometre taşı olarak nitelendirilen "*Malraux Kanunu*" ile eski şehir merkezlerinin, kasabaların tümüyle korunabilmesi konusunda önemli bir adım atılmıştır (ÇEKÜL, 2010). Tespitin ve tescilin nasıl yapılacağına dair detaylandırılmış hükümler içeren bu kanunda, aynı zamanda devletin özel kuruluşlarla sağlayabileceği kredi miktarlarını içeren bütçeye dair maddeler de mevcuttu. Böylelikle koruma anlayışında yasal düzen içerisinde sistematik bir düzene geçilmiştir.

UNESCO Dünya Mirası Merkezi'nin (WHC) en büyük değerlerinden olan Roma Dönemi incelendiğinde, M.Ö. birinci yüzyılda en parlak dönemini yaşayan Pompei'de Antik Yunan eserlerinin değiştirilmeden yaşatılması dikkatleri çekmektedir. Yine eş zamanlarda hüküm süren Augustus'un döneminde, mimarlık tarihinin en eski belgeli değerlerinden olan Vitruvius'un yazdığı Mimarlık Hakkında On Kitap, yeniyle eskinin bütünleştirilmesinin gerekliliğini savunmaktadır (Erder, 1975, s. 36-38). Başkent Roma'da korumanın önemi vurgulanmakta herkes kendi bölgelerinden sorumlu tutulmaktaydı. Örneğin, mülk sahipleri konutlarını ve çevresini korumak-onarmak zorundaydı ki bunları yapmayanlar ve yapılara zarar verenler cezai işlemlere tabi tutulmaktaydı. Daha sonraları bazı imparatorların, örneğin Hadrian (MS 117-138) ve Roma'nın son dönemlerinden Mayorianus'un tarihi eserlere duyarlı tutum sergilemeleri, restorasyonu sadece ulusal mimariyle sınırlamayışları, gelenekseli korumadaki ısrarları, yıkıcılık yerine yapıcılık fikrini taşımalarıyla koruma tarihinde önemli bir yer edinmişlerdir (a.g.e., s. 51).

Ekonomik zayıflığın, siyasi problemlerin, savaşların Roma'yı bir çıkmaza sürüklediği yadsınamaz bir gerçektir. Büyük Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına neden olan istilalar silsilesinden (M.S. 410), büyük zararlar çıkan Roma'nın önemli yapıları yağmalanıp yıkılmıştır. Bu sürecin bitişiyle Romalılar yeniden toparlanma sürecine girmişlerdir. Bu esnada Hristiyanlığın geniş bir kitleyi etkilemesiyle diğer dinsel inanışlara hoşgörü azalmış ve farklı inanışların ürünü olan anıtlar, eserler değersizleştirilmiştir. Böyle bir ortamda hükümdarlığa gelen, İmparator Theodorik (M.S. 455-526), kültüre dünya mirası anlayışıyla yaklaşarak hem Yunan hem de Roma Medeniyetleri birikimlerini koruyucu çalışmalar yürütmesiyle tanınmıştır. Tarihsel eserler için *"değerler müzede korunarak değil, işlevsellendirildiğinde anlam ifade eder"* düşüncesini ülke çapında özenle uygulamaya çalışmıştır. Heykel hırsızlığının hız kazanmasıyla Heykelleri Koruma Kurumu'nu faaliyete geçirmiş, *"korumak yaratmaktan önemlidir"* demeciyle bunu vurgulamıştır. Mimarlara hitaben yazdığı bir mektupta da, yeni olanın eski olanla bütünleşecek şekilde tasarlanmasına değinmiştir (Erder, 1999, s. 64-69).

Korumada farklılaşan anlayışların oluşu; zaman, yer ve mekan olgularından etkilenmektedir. Örneğin, Helenistik Dönem'de, güçlü olanlar kendi şanını sonraki kuşaklara aktarma çabası içerisine girmişlerdir. Özellikle, Roma'da bu çaba-kaygı zirveye çıkmıştır. 14. yüzyılda, sanatın önem kazanması ve eskiye dair hayranlığın artmasından kaynaklı koruma şuurunda uyanış başlamıştır. Bu dönemde Roma'da tespit işlemlerinin belgesel düzeyde ele alındığı görülmüştür. 17. yüzyılın sonlarına doğru, Rönesans'ın etkileriyle, koruma farkındalığı uluslararası ölçütte yayılma göstermiştir. Fransa bu dönemde İtalya'nın bir adım önüne geçerek sistematikleşmesiyle baskın hale gelmiştir. Kültürel eserlere verilen önem arttıkça tarihi eser kaçakçılığı, taklit-sahte eserlerin ortaya çıkışı kaçınılmaz son olmuştur. Roma'dan çıkarılan eserler Avrupa'nın çeşitli müzelerinde sergilenmeye başlamıştır. Yağmacılığın önlenmesine yönelik gayretlere rağmen önüne geçilemeyen bir pazar oluşmuştur. Bu dönemde, merkezi yönetimin, bazı din adamları ve üst kesimden şahısların Roma'yı parlak dönemlerine yeniden döndürebilmeye yönelik politikalar yürüttüğü gözlemlenmiştir (Dedehayır, 2010).

Korumaya dair reformların ivme kazandığı 18. yüzyılda, Roma'nın tarihine duyulan heyecanın dindirilerek, yerini sakin, insancıl ve akılcıl tutumların izlendiği bir tavra bırakmıştır. 19. yüzyıl ise bilimsellikle açıklamanın önem kazandığı, eğitimde koruma bilincine yer verildiği, belgelerin taranıp düzenlendiği, ön yargılardan arındırılmış değerlendirmelerin yapıldığı bir dönem olarak tarihe geçmiştir. Anıtsal nitelik taşıyan Colosseum ve Titus Zafer Anıtı gibi tarihi eserlerin; belirli kurallar çerçevesinde güçlü ekipler oluşturularak ve özenli-duyarlı yaklaşımlarla; restorasyon süreçleri yönetilmiştir (Görsel 3. 5).

Görsel 3.5: Kolezyum-Titus Kemer, *Colosseo-Arco di Tito*, 2017, Roma, www.musement.com

1870'lerden itibaren yine İtalya'da şehir planlama çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışmalarda göz ardı edilen konu, uygulama aşamasında Antik Roma kalıntılarının yeni kentin altında bırakılmış olmasıydı. Modern bir şehir tasarlama planlarıyla başlayan süreçteki hatalar, hazırlanmış imar planına uyulamaması durumu bugün de hala eleştiriyle karşılanmaktadır. 1906'dan sonra, kentin değerlendirildiğini fark eden girişimciler eski olanı yeniye engel oluşturacağı kaygısıyla yıkımların önünü açmışlardı. Dönemin finansal rant (getirim) ifade eden yaklaşımlar kenti olumsuz biçimde etkilemiştir.

1922-1943 yılları arası hüküm sürmüş İtalya Başbakanı Mussolini, çağdaş görününümlü bir kent tasarlayıp görkemine katkı sağlamak adına girişimlerde bulunmuştur, fakat, bazı planlamacılar, tarih bilimciler ve arkeoloji uzmanları koruma sürecine zarar vereceği düşünülen bu planlara karşı direnişe geçmişlerdir. Günden güne güçlenen farkındalıkla birlikte, Roma tarihi değerlerini sahiplenerek günümüze ulaşmıştır. kaybetmeden bugünlere gelmiştir. 19. Yüzyıl ise Avrupa'nın genelinde ilerleme yılları olduğundan yeni-modern olan önem kazanmakta eski-tarihi olan hala işlevini sürdürebilme yetisine sahip olsa dahi yatırımcıların sözüyle gözden çıkarılıyordu. Olumsuzlukların yanı sıra bazı olumlu gelişmeler de kaydedilmiş, bu yıkım sürecine direnen ve onu yavaşlatan Eski Eserler Müdürlüğü ve Sanat Eserleri ile Tarihi Anıt ve Eski Eserleri Koruma Komisyonu (1863) kurulmuştur. 20. yüzyılın başlarında ise, üniversiteler-eğitim kurumları da koruma bilincinde önemli rol oynamıştır. Koruma hareketindeki bireysel örneklerden; Gustavo Giovannoni (1873-1947)'nin verdiği eğitimlerde savunduğu geçmiş-bugün-gelecek kavramlarının bütünselliğinin korunmasına dair aktardığı düşünceleriyle farklı bir bakış açısına öncülük etmişti. Gustavo Giovannoni'nin fikirleri, Uluslararası Müzeler Kurumu'nun (1931) yenileme kanunlarına ilham olmuş ve bunlar belgeli hale gelmişlerdir.

Günümüze gelindiğinde, İtalya'nın koruma kavramının değerini bilen, geçmişi ve geleceğini bütün hale getirmeyi hedefleyen bir ülke olduğunu söylemek mümkündür. Ülkenin başkenti Roma'da eski şehir kısmı yeni şehirle içiçe durumdadır ve çok katmanlı kentlere örnek olarak gösterilebilmektedir. 20. Yüzyılın sonlarında kurulup günümüzde tüm dünyaya yayılmış olan Cittaslow akımı ortaya çıkmıştır. Cittaslow, citta: (it) kent ve slow: (ing) yavaş kelimelerinden oluşan bir kavram olarak *Yavaş Kent* veya *Sakin Şehir* olarak dilimize geçmiştir. hareketi 1999'da İtalya'da küçük bir belediyenin başkanı Saturnini'nin düşüncesinden temel almıştır. Paolo Saturnini hayat standartlarını yükseltebilmek gayesiyle kentlere özgül değer saptamalarının ve kalkındırma planlarını belirlemenin yapılarak o yere ait özgün projeler tasarlanması fikrini paylaşmıştır. Önceleri ulusal bir hareket olarak işlese de hızlı bir şekilde uluslararası ölçeğe yayılmıştır. Bugün 28 ülke 182 üyesiyle sürmekte olan Cittaslow akımını hedefi "*slowfood*" (hızlı yemek (fast food) fikrinin zıttı, geleneklere dair üretilmiş yavaş yemenin önemini vurgulandığı kavram) ideasını kent ölçeğine uyarlamaktadır (www.cittaslowturkiye.org, 05.02.2019). Globaleşme sonucunda

çalışma, tüketme gibi kavramların hız kazanması kentleri direkt olarak etkilemiştir. Kentler, üretmek yerine daha çok tüketen, bir tek kendine bile yetemeyen mekanlara dönüşmüştür. Odak noktasına insanı alarak onlara huzur ortamı sağlayabilmesi gereken kentler, insanları hıza, harekete sürükleyen yerler haline gelmiştir. Bu felsefe; bireylerinin dayanışma içerisinde görevlerini yerine getirdikleri, bir araya gelerek sosyalleştikleri, kültür paylaşımında buldukları, gelenek-göreneklerini yaşadıkları, sanatlarını icra ettikleri yaşam yerleri sunmaktan uzaklaşan şehirler için yerleştirilmek istenmiştir. Aynı zamanda Yavaşkent sürdürülebilir kaynakları teşvik eden, temiz enerji kullanımını savunan, alt ve üst yapı sorunlarını en aza indirmeyi hedefleyen, teknoloji getirilerinden faydalanmayı amaçlayan doğru bir harekettir. Bu amacın koşullarını sağlayabilen kentler Cittaslow listesinedahil edilmektedir. Örneğin, bu kentlerden birisi olan İtalya'da konumlanan Matera, kendine özgü dokusu ve sosyokültürel örüntüsüyle bu listeye alınmıştır (1993). Kendini sürdürebilen ve koruma altındaki kent daha sonra UNESCO dünya mirası listesine girerek 2019 Yılı Avrupa Kültür Başkenti seçilmiştir (Görsel 3.6).

Görsel 3.6: Matera, *Panaromik ve Bir Mağara İçerisinden Perspektif Görüntüler*, İtalya, 2019, www.musement.com

Citta Slow Hareketi, ilk önce tespitlerini ülke sınırları içerisinde tutarken zamanla uluslararası bir proje haline dönüşmüştür. 30 ülkede 252 kent yazılı metinlerle belirlenmiş kriterleri sağlayıp tescillenmiştir. Türkiye'de 2019 itibarıyla 17 kent bu listede yerini edinmiş ve kamusallaşırken kendini korumaya devam etmeyi sağlayabilmeyi başarmıştır. Tüm bu gelişmeler sonucunda farkındalık artırılmış, yöre halkı üretime yönlendirilmiş, koruma bilinci modern bir zemine oturtulmuş ve koruma-gelişme arasındaki dengenin kurulmasının önemi netlik kazanmıştır.

21. yüzyıla gelindiğindeyse küresel ölçekte kurumlaşmalar tüm hızıyla devam etmekte bireysel-toplumsal farkındalık artmaktadır. Günümüzde dünya çapında ve bölgesel çok sayıda STK (Sivil Toplum Kuruluşu) mevcuttur. Bu örgütler devletten, bağışçılarından veya gönüllü üyelerinden gelen fonlarla projelerini devam ettirmektedirler. Bazıları sadece belirli bir bölgeyle ilgilenirken bazıları sadece bütçe sağlamak amacıyla kurulmuştur (Görsel 3.7).

Görsel 3.7: Dünya Çapında Kültürel Mirası Korumayı ve Geliştirmeyi Hedefleyen Kuruluşlardan Bazıları, 2019, *Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema*

Çünkü “koruma” geniş bir küme olduğundan alt kümelerden birini kendine görev edinen kuruluşlar daha etkin sonuca ulaşarak başarılı olmaktadır. Örneğin bunları sadece belgelemeyi kendine görev edinmiş bir kuruluş olan DOCOMOMO 1988’de mimar Henket ve mimar Jonge tarafından kurulmuş sivil bir harekettir. Hedefi; tüm dünyada hızla yok olan modern dönem yaşantısının devindiği kentsel alanları, yapıları ve ilişkileri yaşatmaya, devam ettirmeye ve onları belgelemeye kendisini adanmış bir organizasyondur. Detaylandırma konusuna başka bir örnek ise IUCN öncülüğünde gerçekleştirilmiş bir rehber oluşturma birimidir. Middleton, Thomos ve Philips tarafından (2003) “Guidelines for Management Planning of Protected Areas”

adlı, Koruma Alanları için Yönetim Planı Rehberi oluşturulmuştur. Çalışma bütüncül bağlamda korumayı ele alıp parçacıl yaklaşımla koruma alanlarına yönelik kılavuzu sağlamıştır. Çalışma sırasıyla, kavram açıklamalarını, daha sonra doğru yönetim planlamasının hazırlanması için gerekenleri, yönetim planı oluşturma sürecini, katılımın önemini, küresel ölçekte yönetim planını ve planlama yaklaşımlarını kapsamaktadır. Kurumlaşmalar sayesinde 21. yüzyıl için dünya ölçeğinde koruma kavramı gereken duyarlılığı elde etmiştir ve STK'lerin toplumsal bilinçlenme konusunda etkin oldukları zamanla daha da iyi anlaşılmıştır.

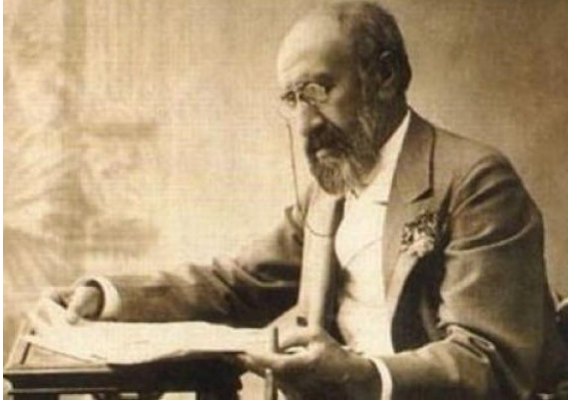
Dünya mirasları açısından bugün ve gelecek değerlendirildiğinde, koruma hareketinin, fiziki ve sosyal ölçütlerinin yanı sıra, ekonomik açıdan da önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Farkındalık yaratmanın gerekliliği de yadsınamaz. Çünkü katılım oranı arttıkça, korumanın devamlılığı ve işlevselliği de artar. Bu yüzden yönetim planlamaları, tarihsel çevreye yaklaşımı, değerlendirmeleri ve uygulama sonrası verimi ile kültür değerlerinin sürdürülmesinde etkilidir. Plan kavramı tamamlanmış bir doküman olmaktan öte bir süreci ifade etmektedir. Yönetim planlarının hem koruma-gelişme dengesinin kurulmasında, hem de farklı bireylerin-grupların katılımlarının sağlanmasında son derece verimli olduğu gözlemlenmektedir (Ayrancı, 2007, s. 18). Bu gelişmelerin kaydedilmesiyle toplumların korumaya bakış açıları ve bireylerin zihnindeki koruma algısı değişmiş, kavrama daha çok değer verilmeye başlanmıştır.

3.2.2 Türkiye’de Koruma Hareketi Algısındaki Gelişmeler; Günümüzde Tasarlanmış Bazı Projeler

Kültürel mirasın korunması hakkındaki ilk kanuni düzenlemeler, Osmanlı Dönemi’nde yapılmıştır. Koruma olgusu, 18. yüzyıla değin uzanmaktadır. Bu zamanlardaki anlayışa göre geçmişten kalan her insan ürünü, tarihi eser olarak değerlendirilmiş; taşınır-taşınmaz ayrımı yapılmaksızın tüm tarihi eserlerin korunmasına karar verilmiştir (Zeren, 1984). Türkiye’de koruma bilincinin başlangıç tarihi olarak, Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa’nın, Aya İrini Kilisesi’ndeki eski sancaktarı ve topları koruma altına aldığı 1848 yılı kabul edilir (Güçlü, 1990, s. 27).

İlerleyen dönemde kurulan Hassa Mimarlar Ocağı'nın esas görevi; Osmanlı topraklarındaki her türden yapının yapım-onarım işlerinin tümünün yürütülmesiydi. Keşif bedelinin hesabını yapmak, projelerin yapımını yürütmek, azınlıklara ait ibadet alanlarının onarımının denetlenmesinden sorumlu olmak da bu ocağa mensup mimarların görevlerindendi. Vakıfların üstlendiği yapım-onarım işlerinde suistimalin önlenmesi amacıyla bunların teftiş edilmesi de Hassa Mimarları'nın sorumluluğundaydı. İstanbul'daki kentsel düzeni oluşturmak amacıyla, şahıslara ait dükkan, han-hamam ve konutların yapımı Hassa Mimarları'nın ruhsatına bağlı kılınmış, bunun yanında gerekli durumlarda yıktırılması konusunda yetkilendirilmişlerdi. Örneğin, Ayasofya çevresindeki imara açık olmayan bölgeye yapılarak kuralları ihlal eden yapılar hemen yıktırılırdı. 1831'de Şehreminliği ile Mimarbaşılık'ın birleştirilmesiyle kurulan Ebniye-i Hassa Müdürlüğü, Hassa Mimarları Ocağı'nın yerini almıştır. Bu müdürlükte çalışan, Mühendishane-i Berri-yi Hümayun'un yetiştirdiği mühendislerin askeri mimariler üzerine eğitim almaları, sivil mimariye uyum sağlamaları konusunda zorluk çekmelerine neden olmuştur. Bundan dolayı 1881 yılında ilk Türk mimarları yetiştiren Sanayi-i Nefise Mektebi Alisi (Güzel Sanatlar Akademisi) kurulmuştur (Turan, 1963).

Koruma olgusunun kurumsal düzeye taşınması konusunda ilk adımlar Tanzimat Dönemi'nde atılmıştır. Eski eserleri korumaya yönelik yapılan ilk kurumsal düzenleme belgelenmiş eserlere bakılacak olursa 1869'da "Asar-ı Atika Nizamnamesi" ismiyle yayımlanan düzenlemedir. Nizamname arkeolog Osman Hamdi Bey'in çabalarıyla çıkarılmıştır. Bu nizamname, ilerleyen yıllarda eksikliklerinin giderilmesi amacıyla 3 kez daha yenilenmiştir. 1906'da yayımlanan nizamname ise, Osmanlı Devleti Dönemi'nin sonuncu koruma tüzüğü olarak tarihteki yerini almıştır. Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi'nde Roma Dönemi kalıntılarını içeren tarihi eser kavramı; sanatsal değer taşıyan mimarlık eserlerini de kapsayacak biçimde genişletilmiştir. Bunlara ek olarak son nizamname ile Türk İslam Sanatı ve taşınır-taşınmaz diğer eserlerin de korunmaya alınması kararlaştırılmıştır (Zeren, 1981) (Görsel 3.8).

Görsel 3.8: Osman Hamdi Bey, *Asar-ı Atika Müzesi*, 1891, www.arkeolojisanat.com

Nizamnamelerden ilki, arkeolojik kazılar ve kalıntılar üzerinedir. İkinci nizamname, “tarihi eserler”in devlet mülkü olduğunu belirtiyor, fakat eski Osmanlı yapılarını tarihi eser tanımı içine almıyordu. Nizamnamelerden üçüncüsü, korumanın ana unsurlarını anlatıyordu; bu unsurlar Türkiye’nin koruma tüzüğüne de dayanak olmuştur. Üçüncü nizamname ile tarihi eser tanımı genişletilip Osmanlı Dönemi’ne ait eserler de tanım içine alınmıştır. Bu düzenleme ile ilk defa eserlerin sahiplerinin eser üstündeki yetkileri kısıtlanmış, ülkenin dışına çıkarmamaları için yasak koyulmuştur. 1826 yılından itibaren kentsel korumayı sağlamakla yükümlü olan Nezaret-i Evkaf-ı Hümayun, 1841’de yetkilerini Maarif Nezaret-i’ne devretmiştir. 1906’da yayımlanan son nizamname ile tarihi eser tanımı daha da genişletilmiş, Türk-İslam eserlerinin yanı sıra gayrimüslimlerin dini yapıları da tarihi eser kapsamına alınmıştır. Maarif Nezaret-i’ne bağlı bir müze birimi kurulması önerilmiştir. Menkul ve gayrimenkul eserlerin bulunması durumunda; bunları bulanlar, yetkili makama haber vermekle yükümlü olmuştur. Buna rağmen, yurt dışından gelen arkeologlar tarafından Anadolu topraklarında yapılan kazılarda bulunan kültürel eserlerin, ülkenin dışına çıkarılması engellenememiş (Bergama Zeus Sunağı gibi); günümüzün küresel problemi olarak karşımıza çıkmıştır (Özel, 1998, s. 152). Çünkü Osmanlı nizamnameleri korumayı düzenlerken hiçbir cezai şart sunmamaktaydı. Ayrıca tescil işlemleri tespit sürecinden daha karmaşıktı ve yasadaki maddeler bu anlamda yeterli olamıyordu. 1906’da yayımlanan Asar-ı Atika Nizamnamesi 67 yıl geçerliliğini sürdürmüş, Cumhuriyet kurulduktan sonra da bir müddet devam etmiş, 1973 yılına kadar bu mevzuata bağlı kalmıştır. 1917’de Asar-ı Atika Encümeni Daimisi’ne miras korunması görevi verilmiştir (Dağıstan Özdemir, 2005, s. 21).

1912’de çıkarılan Anıtları Koruma Yasası ile tarihi yapılarda değişiklik yapılabilmesi için müzelerde oluşturulacak kurulların onayı gerekiyordu. Fakat o zamanlarda sadece birkaç şehirde müze olması yüzünden bu kanun yürürlüğe koyulamamıştı. 1914’te yayımlanan “Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi” gayrimenkul özelliğindeki eserlerin korunmasını hedeflemiştir, ancak bu nizamnamenin de yine içeriği açısından eksiklikleri bulunmaktaydı. Tarihi çevre korumasının sağlanabilmesi, ülke çapında saptama (tespit), belgeleme (tescil) çalışmalarının sağlıklı bir şekilde yapılmasına bağlıdır. Tarihi çevreyi koruma geliştirme planlarında doğru çözüme varılması, tarihi çevrenin çeşitli özelliklerinin, mimari, tarihsel, işlevsel ve benzeri değerlerinin doğru ve eksiksiz dökümünün yapılması ile gerçekleştirilir. Bu döküm sonucunda tarihi çevreyi tehdit eden sorunlar da belirlenerek, koruma geliştirme planlarının uygulanmasına kadar olan dönemde önlemler alınabilir. Bu çalışmaların kitle iletişim araçları ile halka duyurulması, tarihi çevreler konusunda toplum bilincinin zaman içinde güçlenmesini sağlar (Atacan, 1983, s. 4). Tarihi çevre bilincinin oluşması konusuna henüz halk müdahil olamamaktaydı. Eski Anıtları Koruma Kurulu 1917’de, İstanbul’da bulunan eski eserlerin kayda geçilmesi ve bunlarda uygulanacak değişikliklerin denetime alınmasına yönelik uygulamalar planlamıştı. Bunun yanında İstanbul Evkaf Müdürlüğü, İstanbul Şehremaneti ve Maarif Nezareti’ne danışma hizmeti sağlamakla görevliydi. Bunlar gerçekleşirken öte yanda, şehrin tarihi bölgeleri ile gelişen yeni çevreler arasında kopukluklar meydana gelmişti.

Batı’da yaygınlaşan sanayi hareketi, çağı yakalayamayan Osmanlı şehirlerinin toplum ve ekonomi yapılarını sarsmaktaydı. Bu değişimlerden en çok etkilenen şehir İstanbul’du. Osmanlı Devleti’nin son zamanlarının koruma anlayışında, yalnız anıtların ve kazı alanlarının korunması önemsenmektedir. Buna karşın kamu yapılarının korunması konusuna yeterince önem verilmemekte; sadece yangın yeri planları, yol düzenlemeleri ve acil durumlarda tarihi merkezlere uzak yeni mahalleler oluşturulması ile yetinilmektedir (Dedeşayır, 2010).

Osmanlı Devleti zamanında oluşturulan ilk yasal düzenlemeler, Cumhuriyet Dönemi’nde de geçerliliğini sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında belediyelerin koruma anlayışı adına yaptıkları tek şey, tarihi yapıların tadilatlarını onaylamaktır.

1923 yılında kurulan Cumhuriyet rejimi; kültürlerini tanıyan, milli bilince sahip çağdaş bir toplum oluşturmayı amaçlamıştır. Bu doğrultuda; 1931 yılında Türk Tarih Tetkik Cemiyeti, 1932 yılında Türk Dili Tetkik Cemiyeti kurulmuştur. 1931’de tarihi eserleri korumak için alınacak tedbirleri belirlemek amacıyla bir kurul oluşturulmuştur. 1944’te “Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonu” toplanmış, bu toplantıda korumanın çevre boyutu gündeme getirilmiştir. Kültürel varlıklarla ilgili yeni tanımlar oluşturulmuş, bu eserlerin tespiti ve tescili ile ilgili işlemlerin önemi belirtilmiş, kentteki bayındırlık aktivitelerinin koruma amacına hizmet etmesi gerektiğinin altı çizilmiştir. Cumhuriyet rejimine geçildiğinde, şüphesiz tüm sistemlerde bir reform hareketi gözlemlenmekteydi ve bu devrimlerin beraberinde getirdiği çağdaşlaşma-modernite yaklaşımları Tekeli’ye (1998) göre şu dört ilkeyi mutlaka içermekteydi. Bu ilkeler:

- Bilim, sanat ve ahlak olgularına evrenselci ve akıl ürünü bir kavrayış ile yaklaşılması,
- Ekonomik ilerleme, özel mülkiyet ve endüstriyellemenin kurumlaşması,
- Temsili demokrasi ve tek uluslu devletin kurumlaşması,
- Kanun önünde eşit, toplumdaki hak-sorumluluklarının farkında bireylerin oluşturulması idi.

Bunların hayata geçirilmesinden önce geçmişten kalan soyut kalıntıların (saltanatın kaldırılması, harf ve kıyafet inkılapları gibi) değiştirilmesi gerekmekteydi. Yeni rejime girerken Osmanlı Devleti’nin çok uluslu yapısından gelen; dil, tarih, yaşayış biçimi gibi unsurların bütünleştiği bir kültür mozaiği mevcuttu. Bu yapının korunarak devam ettirilmesi gerekmekteydi. Cumhuriyet ulus-kültür sistemine önem verdiğinden bunu ancak eğitimle başarması mümkündü. Darülfünun İstanbul Üniversitesi’ne (1933) dönüştürülmüş, toplumun katılımının sağlandığı halk evleri kurulmuş, kültür-sanat alanındaki gelişmeler için de Güzel Sanat Fakülteleri-Konservatuvarlar açılmıştır (Mumcu, 1986, s. 156). 1924 yılında kurulan Evkaf ve Şeriye Vekaleti ilerleyen zamanlarda Anıtlar Yüksek Kurulu’nda temel oluşturmuştur. Tarihsel yapılar hızlı bir biçimde belgelenerek, anıtlar kayıt altına alınarak onarım süreci başlatılmıştır, netlik

kazandırılmıştır. 1933 yılında kent imar planlarında yapılan düzenlemelerle belirsizliğini koruyan konular netlik kazanmıştır. Böylelikle mimarlık ve planlama işleyişinde uzman olmadan hareket edilemeyecekti. Ayrıca, yapılar düşünülürken çevreleri de göz ardı edilmeyecekti. Örneğin, anıtların çevresinde mesafe bırakma zorunluluğu, bu kanunun noksan yanlarına rağmen korumaya dair ilk hükümlerden biri olma özelliğine sahipti. Avrupa'nın gelişmişlik düzeyinin getirilerinden ve eğitim sisteminden faydalanılmak üzere Mustafa Kemal Atatürk'ün teşviki ile yüksek kapasiteli öğrenciler batıya gönderilmişti. Nazi baskısından yılarak Türkiye'ye gelen bilim insanları da Türkiye'de çeşitli eğitim kurumlarında eğitim vermekteydi. Tarihe önem verilmek amacıyla arkeoloji bölümleri açılmıştı. Anadolu'da yerli arkeolojik kazı çalışmalarının temeli de bu şekilde atılmıştı (Dağıstan Özdemir, 2005). Cumhuriyetin erken dönemlerinde Avrupa'dan ilham alınan mimari bir çizgi de dikkat çekerken, sonraki dönemlerinde, özellikle Vakıflar Genel Müdürlüğü Osmanlı'dan kalma eserlere heyecan duymaya başlamıştı. İlerleyen zamanlarda tarihi yapıların onarım işleri bu kurumun tekeline bırakılmıştır. Hem sorumluluğunun fazla olması, hem düşünsel anlamda prensiplerin dışına çıkması, hem de finansal kaynakların yetersiz olması sorun teşkil etmekteydi. Parasal sorunu çözmek amacıyla sonraki dönemlerde Vakıflar Bankası'nın açılmasına neden olmuştu.

1951'de çıkarılan kanunla "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu"na korumaya dair prensiplerin ve işleyiş biçimlerinin belirlenmesi, proje hazırlıklarının yapılarak kararlarının verilmesi gibi sorumluluklar verilmişti. Modern bir Türkiye kentleri tasarlama sürecindeyken eskiyi yeni önünde set olarak görmeyerek, tarihi ve kültürel çevrelerin de korunması gerekmekteydi. 1970'lere dek tarihi yapılar imar adıyla yıkıma uğramış, kültürel kent elemanları restorasyon adı altında tamamen değiştirilmişti. Koruma tarihindeki bu talihsiz dönemin son bulmasıyla koruma yavaş da olsa hak ettiği değere kavuşmaya başlamıştı. Tarihi eserlerin belgelenip kayıt altında tutulmasının vakit alması, yıkım-yenileme çalışmalarının baskı oluşturması, kadroların ve kaynakların noksanlığı projesel boyuttaki çalışmaların uygulanmaya geçilmesinde ciddi engellerdi. Ancak zamanla farkındalık artarak konunun önemi anlaşıldıkça bütçe unsuru daha iyi bir duruma getirilmiştir.

Venedik Tüzüğü sonrasında kurulmuş ICOMOS, yerel ve sivil toplumları bir çatı altında toplayarak ve bunlardan sistematik bir heyet kurarak bürokratik problemleri, kısıtlamaları elimine etmek istemiştir. 1967'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Venedik Tüzüğü'nü kabul ederek tarihi yapı ve çevrelerin bütün olarak düşünülmesi gerekliliğini benimsemeye başlamıştır (Ulusoy, 2008). Bağımsız yetkilere sahip bu örgüt, merkezi ve yerel yönetimler hakkındaki kararları verebilme yetisiyle koruma bilincinin var olmasında etkin rol oynamış birimlerdendir. Önceleri "tek yapı" ölçeğiyle başlayan sürecin daha sonra alan korunmasına geçme fikri ilk kez ortaya atılmaktaydı. Buna ek olarak, "koruma alan ve tescilli bina niteliklerine uyan müdahale yöntemleri"ni tartışmaya açmıştır. Venedik Tüzüğü'nün, "estetik, etnolojik, antropolojik açılarından minimum ölçüde evrensel değere sahip, arkeolojik sitlerin dahil edildiği, insan veya insan-doğa ürünü eserlerin yer aldığı sahalarda" şeklinde tanımlı "sit alanı" kaydedilmiştir.

1972 yılında Tarihi Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü yerel düzeye inerek kentsel birimleri yayılmaya başlamıştır. 1973'e gelindiğinde, kültürel ve çevresel birikimin korunmasını, onarım-bakım yapılmasını ve çağdaş değer kazandırılmasını kapsayan "Eski Eserler Kanunu" yayımlanmıştır. Taşınmaz eserlerin yenileme çalışmalarında tek yapı ölçeği genişletilerek çevresinin de korumaya dahil edilmesinin gerekliliği ortaya konmuştur (ÇEKÜL, 2010). Kanunla birlikte ilk defa sit ve sit çeşitliliğini "arkeolojik, doğal ve tarihi" şeklinde ifade eden kavramlar tanımlanmıştır. Anıtlar Yüksek Kurulu'na yapı ve doğal çevresinin birlikte ele alınması konusunda sorumluluk yüklemiştir. Böylece kağıt üzerinde dahi olsa; korumada "bütünsel yaklaşım" gerekliliği fikrinin geçtiği öncül bir yasa olmuştur. Koruma sahaları saptama işleminin ardından korumaya yönelik nazım planlarının oluşturulması için yerel yönetimlere iki sene süre tanınmıştır. Bu durumu kentleşmenin ve imarın önünde önemli bir engel olarak gören yerel yönetimler ve taşınmaz sahipleri bu düzenlemelere karşı direnip nazım planlarını hazırlamamak adına sebepler üretmişlerdir. 1975'te yayımlanan Amsterdam Bildirgesi'nin de vurguladığı konulardan birisi "bütünsel koruma" üzerineydi. Buradaki "Mimari birikimlerin korunmasında odaklanılması gereken, onların kentsel ve yerel planların bütünsel bir ögesi haline gelmesini sağlamaktır." ifadesi temel gayesini vurgular niteliktedir. Güçhan ve Kurul'a (2009) göre bu koşullar; toplumun katılım sağlaması,

yerel yönetimlere düşen görevlerin yerine getirilmesi, kanunlar çerçevesinde tedbirlerin alınması, yenileme ve sağlıklılaştırma yetilerinin ilerletilmesi ekonomi kaynaklarının sağlanması şeklinde gösterilmiştir.

GEEAYK kültürel ve çevresel değerlerin korunması adına aldığı tedbirlerin zamanla çağı yakalayabilmesi için izlediği politikaların bir ürünü olarak, 1983'te 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nı ortaya koymuştu (EK-1). Bu yasa sadece 20. yüzyıla kadarki yapıları bu kapsama dahil etmekte, ilerleyen zamanlarda gerçekleştirilmiş kültürel değerleri içermemekteydi. Bu sırada inşaat sektörü çok canlıydı, girişimciler rantı değerlendirmekten kaçınmıyorlardı. İnşaat egemen vaziyet, tarihsel dokuyu olumsuz etkilemekteydi. Bu durum koruma bilinci oluşturmaya ilişkin adımlar atılması gerekliliğini gözler önüne sermişti. Aksi takdirde kültürel kayıplar günbegün çoğalacak ve ulusal-hafıza ve ulusal-kimlik kayıplarına sebebiyet verecekti. Korumanın gelişmeye zarar vereceği yanlışlığı ve finansal çıkarların göz önünde bulundurulması koruma sürecini zedelemekteydi. Bu yanlışlığı sürecine rağmen tescillemeler ve belgelemeler devam etmekteydi. Kültür Bakanlığı'nın kurulması (1989) ve Koruma İmar Planı'nın (1990) hazırlanmasıyla kısmi olsa dahi gelişmeler kaydedilmişti. Bazı tanımlar ve kavramlar yeniden düzenlenmiş görev tanımları şekillenmişti. Örneğin, "eski eser" kavramı "kültürel miras veya varlık" kavramına evrilmişti. Bu dönemde bakanlıkların tekelindeki karar hükmü yerele bırakılmaya başlanmıştı. Buna karşın kurullar yerelin baskısıyla yüzleşmişti. Bakanlığa ait prensipler doğrultusunda tasarlanan Koruma Nazım Planları, bölge kurullarının onay mercilerinden geçmeden uygulanmamaktaydı. Bu düzen kökten reformların olduğu 2000'lere dek varlığını sürdürmüştü (Dedehayır, 2010, s. 39).

1987 yılında çıkarılan 3386 sayılı kanun; yönetmelik ve ilke kararlarının daha da etkinleştirilebilmesi adına, 2004'te 25535 sayılı Resmi Gazete'de tekrar şekillendirilmiştir. Bu yasayla, korunması gereken kültür varlıkları ayrıntılı olarak tanımlanmaktadır. Özellikle kent dokusunu koruma üzerinde durularak; eskiyen mimari için değerlerin saptanmasına göre yıkım-tadilat kararları verilmektedir. Yasaya göre kültürel değerler; "tarih öncesine ve devirlerine ait bilim, kültür, din ve güzel sanat niteliğindeki; toplumsal hayata konu olan kültürel ve bilimsel açılarından

özgünlük değeri olan; üst ve alt yapılardaki tüm taşınır-taşınmaz varlıklar” biçiminde aktarılmaktadır. Bu doğrultuda, koruma amaçlı imar planları, kazanılmış haklar, Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Kurullarıyla toplumsallaştırma, eldecilik, mülkiyet gibi hususlarda revizyonlar gerçekleştirilmiş, korumada bölgesel kurullara görevler yüklenmiş, tescillenmiş varlıkların tadilatına finansal destekte bulunmak adına ilave kaynaklar düşünülmüş ve bu kültür değerleri bazı sorumluluklardan ayrı tutulmuşlardır. Koruma Kurulları işlevselliğini artırmak amacıyla birimleşmeye giderek; Koruma Bölge Kurullarına, Koruma Kurul Müdürlükleri de Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri'ne dönüşmüştür (www.korumakurullari.gov.tr, 09.02.2019).

2000'li yıllarda, korumanın seyrinin büyük ölçüde değişime uğradığını söylemek mümkündür. Bu dönemde Kültür Bakanlığı, bütün kaynakların ve uzmanlaşmış kadroların sınırlı miktarda oluşuna rağmen, korumanın ilerleyişinde katkı sağlayacak kanuni değişiklikleri izleyerek liderlik etmeye başlamıştır. Ayrıca, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum süreci sırasında deneyimlediği değişikliklerin yanında, bölgesel kurulları biçimlendiren kanunlarla, il özel idareleri ve yerel yönetimlere yeni görevler verilmiştir. Diğer yandan, çok uzun bir süredir koruma adına etkin rol oynayan sivil toplum örgütlerinin gitgide güçlenmesi, korumaya ilişkin stratejiler üretilmesi, denetleyip yön veren çalışmalara imza atılması, yaptığı yayınlar-toplantılar-etkinlikler-eğitimlerle geniş kitlelere ulaşılması sayesinde kültürel bağlamda toplumsal ilgi ve farkındalığı artırmaktaydı. Birbiriyle etkileşimde ve paralellikte olan bu gelişmelerle birlikte küçük çapta dahi olsa koruma adına pozitif değişimler için zemin oluşturulmuştur (Güçhan ve Kurul, 2009, s. 19-44).

27 Temmuz 2004 tarihli 5226 sayılı yasa ile, 1983 tarihli Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası ve korumayla ilgili diğer bazı yasalarda önemli değişiklikler yapıp yenilikler getirilmiştir. Böylelikle, Koruma Amaçlı İmar Planı yeniden tanımlanmış olup; yapımı için İller Bankası bütçesine belediyelere aktarılmak üzere ödenek konması ve il özel idarelerinin de bu konuda bütçelerinden ödenek ayırmaları kurala bağlanmıştır. Büyükşehir belediyeleri, valilikler ve belediyeler bünyesinde kültür varlıkları ile ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek üzere uzmanların görev alacağı koruma, uygulama ve denetim büroları (KUDEB) kurulması öngörülmüştür. Bununla birlikte basit onarım izinler ve sit alanlarındaki tescilli taşınmaz dışındaki

parsellerdeki izinler KUDEB'lere bırakılmıştı. Kamu kurum ve kuruluşları, belediyeler, il özel idarelerine tescilli taşınmaz kültür varlıklarını kamulaştırma yetkisi verilerek canlandırmaya yönelik adımlar atılmıştır. Bu arada bütçe için de düzenlemeler mevcuttu. Taşınmaz Kültür Varlıklarının Onarımına Yardım Sağlanması ve Katkı Payı için, belediyelerin topladıkları emlak vergisinin %10'unun il özel idaresi tarafından açılan bir hesapta birikmesi ve bu kaynağın kültür varlıklarının korunması amacıyla kamulaştırma, projelendirme, planlama ve uygulamada kullanılması öngörülmüştür. Tescilli kültür varlıkları veraset ve intikal vergisinden, tapu harcından ve projeleri katma değer vergisinden muaf tutulmuştur. 16 Temmuz 2004'te 5228 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarına Yapılan Bağış, Yardım ve Harcamalara İlişkin Vergi Muafiyetine Dair Kanun'la (Sponsorluk Yasası); taşınmaz kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılmasına yönelik proje ve uygulamalar, kurtarma kazıları, bilimsel kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları, kültür envanterinin oluşturulması, kütüphane, müze, sanat galerisi ve kültür merkezi gibi kültürel etkinliklerin sergilendiği tesislerin yapımı, onarımı veya modernizasyonu çalışmalarına ilişkin harcamalar ile bu amaçla yapılan her türlü bağış ve yardımların tamamının gelir veya kurumlar vergisinden indirilmesi karara bağlanmıştır. 16 Haziran 2005'te ise 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Varlıkların Korunması için Yenileme ve İşlevlendirme Yasası ile yerel yönetimlere, tarihi ve kültürel mirası korumak için kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri yapma, özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş koruma alanlarını yenileme alanı olarak tanımlama ve planlama yapma olanağı getirmiştir. Söz konusu yasalar, yerel yönetimlere kültürel mirasın korunmasına yönelik yeni sorumluluklar ve yetkiler getirmiştir. Bundan böyle belediyeler sorumlu oldukları sınırlar içindeki kültürel ve doğal varlıkların korunması ve onarılmasından yükümlü olacaklardı. Bu bir bakıma, doğa ve kültür hazinesi bir coğrafyada korumanın, merkezden yönetilmesinin olanaksızlığını da kabul etmek anlamına gelmekteydi. Bakanlık korumaya yönelik yetkilerini, doğal ve kültürel mirasın gerçek sahipleri olan yerelin temsilcisi belediyelerle paylaşma yoluna gidiyordu.

Kanunlar ile yasallaştırılan ve detaylandırılan koruma kavramı bu düzende kusursuz işleyebilecekti. Ancak yerel yönetimler korumanın gereklerini yerine getirmekte direnç gösteriyorlar, bu yasaları zaman zaman deliyorlardı. Çünkü "yeninin önünü

tıkayan eski”yi koruma iradesini göstermek için gereken bilgi, bilinç ve birikim yerel yönetimlerde ve toplumda zayıf düzeydeydi. Bütçelerin ayrılacağı daha öncelikli birimler olduğu düşüncesi hakimdi. Farkındalık sahibi olanlar ise rant beklentisi içerisindeki güç odaklarının baskısına direnecek donanıma sahip değillerdi. Sadece kanunlar ile bu düzeni kurmak mümkün gözüküyordu. Türkiye’de uzun yıllar merkezden yönetilen koruma politikaları, başından beri kültürel miras ve korumanın halkla bağlantısını göz ardı etmekteydi. Tüm kaynaklarını ekonomik kalkınma için seferber eden devlet politikaları, gelişmenin kültürel boyutunu görmezden gelerek korumaya çekingен bir tutum sergilemekteydi. Koruma adına atılan adımlar ise genellikle merkezi gücün yasaklayıcı, kısıtlayıcı tedbirleriyle uygulanmaya çalışılmaktaydı. Korumanın, tarihi ve kültürel değeri olan bir yapının ya da kentsel dokunun çürüyüp bozulmasını engellemek yerine, o mekanda doğmuş, büyümüş ve yaşamakta olan insanlarla birlikte gerçekleştiği zaman anlamlı ve başarılı olduğu üzerinde durulmuyordu.

Koruma artık hak ettiği değeri ve bunun getirilerini yavaş da olsa almaya başlamıştı. Burada önemli bazı tarihleri atlamamak esastır. 21 Temmuz 2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmış olan 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu kapsamında; hazineye, kamu ve mahalli idarelere ait tescilli taşınmazların Bakanlık tarafından il özel idareleri ile belediyelere tahsisine izin verilmiştir. Bu kanunla; koruma uygulamalarında gelir vergisi stopajı indirimi, sigorta primi işveren payı indirimi, enerji desteği, su bedeli indirimi gibi kolaylıkların yanında alanında uzman yabancı personel ve sanatçı çalıştırma izni getirildi. Bunun yanı sıra, *“kültür varlıklarının yoğunlukla yer aldığı sosyal yaşama konu olmuş alanlar”*, *“çevre düzenleme projesi”*, *“ören yeri”*, *“koruma amaçlı imar planı”*, *“yönetim alanı ve yönetim planı”*, *“bağlantı noktası”*, *“somut olmayan kültürel miras”* gibi yeni kavramların da tanımı yapıldı. Yasa, kültür varlıklarının bakımı, onarımı, yaşatılması; rölöve, restorasyon, restitüsyon projelerinin, kültürel organizasyonların, kültürel mirası tanıtıcı yayınların, kazıların, kültür envanterlerinin, somut olmayan kültürel mirasa yönelik etkinliklerin, kültür merkezlerinin gerçekleştirilmesi için yapılacak harcamaların tamamının vergiden muaf tutulmasını öngörmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, yasanın hazırlık aşamasında, kültür miraslarını koruma amacıyla kurulan sivil toplum kuruluşlarının görüşlerini de dikkate almıştır. Yasa

taslağının bazı maddeleri için yapılacak değişikliklerin görüşüldüğü 14 Temmuz 2004 tarihli TBMM'nin 22. Dönem, 2. Yasama Yılı'nın 115. Birleşiminin Dördüncü Oturumunda, yasanın kabulü sonrası dönemin Kültür ve Turizm Bakanı Erkan Mumcu yaptığı konuşmada; bir yıl süren müzakere sürecinde emek veren bütün sivil toplum örgütlerine teşekkür ederek koruma için kurumsallaşmanın ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurgulamıştır (www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22,10.04.2019).

Korumacılığın, kurumsal yapılanmalardan ve yasal düzenlemelerden ziyade, toplumun kültürel varlıklara yüklediği anlamla yakından ilişkisi olduğu; toplumsal fayda gözetmeyen ve toplumun farklı kesimlerini bu sürece dâhil etmeyen korumacılığın başarıya ulaşmasının mümkün olmadığı anlaşılmış oldu. Bu açıdan bakılınca korumacılığın sivil toplumun ayrılmaz bir parçası olduğu söylenebilir. Ülkemizde koruma konusunda faaliyet gösteren kamu yararını gözeterek tarihi çevreye sahip çıkması gereken sivil toplum kuruluşları, ülkede süregelen sivil toplum geleneğinin sorunlu durumunu göz önüne alarak, daha seçkin bir yol izlemiştir.

İlk örneklerden olan 1908 kuruluş tarihli Osmanlı Mühendisler ve Mimarlar Birliği; 1970'li yıllarda kültürel miraslarımıza sahip çıkmak ve bu bilinci oluşturmak amacıyla kurulan Mimarlar Odası, Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği (TÜRKEV), Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği'ni 1990'lardan sonra Türk Tarih Vakfı ve ÇEKÜL Vakfı takip etmiştir. 2003 yılında kurulan Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı ve 2006 yılında kurulan Kültürel Mirasın Dostları Derneği (KÜMİD) gibi kuruluşlar da adlarını duyurdular. Bunlarla birlikte yöresel kültürü koruma hedefiyle kurulmuş küçük büyük yerel sivil toplum kuruluşlarından söz edilebilir. Bu sivil kuruluşlar arasında öne çıkanlar Türkiye'nin tarihi ve kültürel mirasını koruma amacıyla yola çıkıp süreklilik içinde etkinlik göstermiş olan Mimarlar Odası, ÇEKÜL Vakfı ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı bir belediyeler birliği olan Tarihi Kentler Birliği olmuştur. Türkiye koruma tarihi açısından bakıldığında; bu kuruluşların ardında 1970'li yıllardan başlayarak gelişerek örgütlenmeye varan girişimlerin olduğu unutulmamalıdır. (Görsel 3.9).

Görsel 3.9: Türkiye Çapında Kültürel Mirası Korumayı ve Geliştirmeyi Hedefleyen Bazı STK'lerden ve İl Özel İdare Birimleri, 2019, *Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema*

Mimarlar Odası, kentsel çevrenin modern ilkelerle kimliğine uygun bir düşünceyle tasarlanmasına ve imar suçlarıyla mücadelede öncü bir kuruluş olması sebebiyle Türkiye'nin koruma tarihinde önemli bir yere sahiptir. 1954 yılında özel bir kanunla kurulmuş olan TMMOB Mimarlar Odası, mimarlık mesleğinin uygulanış şekli ile ilgili kuralların belirlenmesiyle görevli, kamu ve toplum yararına çalışan ve zorunlu üyeliğe dayanan anayasal bir meslek kuruluşudur. Özellikle 1980'li yıllardan sonra başta üç büyük kentte açmış olduğu şubeleri, 2011'den bu yana 26 il şubesi, 85 kent temsilciliği ile, yasalarla kendisine verilmiş olan görevleri toplumsal sorumluluk bilinciyle yorumlamış ve toplumsal gelişmeler içinde kendisine etkin bir konum kazandırmıştır (<http://www.mimarlarodasi.org.tr>, 04.02.2019). Özellikle Oktay Ekinci'nin İstanbul Büyükkent Şubesi Başkanlığı ve Mimarlar Odası Genel Başkanlığı'nı yaptığı dönemlerde Mimarlar Odası; yapılan yanlışlara kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla birçok kentte kampanyalar, etkinlikler yürütüp çeşitli yayınlar yoluyla, tarihi koruyarak yaşatmanın ve tarihi birikime saygının sözcülüğünü yapmıştır. Ayrıca ulaşım, altyapı, kentsel yenileme, koruma, yeni yapılaşma ve imar planları gibi uygulamaları kamu yararı açısından değerlendiren kampanyalar yürütmüştür. Bunun yanı sıra, kentlerde planlama anlayışından yoksun, insanı, yereli, kültür mirasını yok sayıp imtiyazlı imar hakları tanınan kentsel projelere, doğanın tahrip edilmesine, kültürel mirasa duyarsızlığa, kentsel çevrenin kimliksizleştirilmesine karşı etkin mücadele yürütmüştür.

Özetle, koruma bilinci oluşturma'nın Türkiye'de diğerlerine kıyasla daha geç geliştiği söylemek mümkün olsa dahi günümüze dek epey yol katettiğini söylemek mümkündür. Hala bu konuya direnenler, karşı duranlar, rant elde etmek uğruna bir örneklemeyi kabul edenler koruma konusundaki ilerlemede şüphesiz en büyük engeldir. Bu yüzden, bu yolda yapılanların rehavetine kapılmaksızın kaydedilmesi gerekenlerin farkında olmak gerekmektedir. Türkiye'deki koruma kavramı etaplar halinde ele alınacak olursa, bu bilincin Osmanlı döneminde mimarların örgütlenmesiyle başladığı söylenebilir. O dönemde Hassa Mimarlar Ocağı (saraya bağlı mimarlar) adı altında kurulmuş olan ilk örgüt, devlete ait tüm yeni yapıların tasarımlarını hazırlamak, keşif bedellerini hesaplayıp kabul edilen projelerin yapımını gerçekleştirmek, eski yapıların onarımını yapmak gibi görevleri yürütmekteydi. Osmanlı döneminin sonlarına doğru koruma yasalaştırılmış ve yeterli olmasa da koruma için bütçe ayrılmıştır. Cumhuriyet Dönemi geldiğinde birçok alanda devrim olduğu gibi farkındalığı artırmak için bu alanda da yenilikler yapılmış kurumlaşmalar, yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir.

Bugün Mimarlar Odası'nın, Türkiye genelinde yaşanan kentsel sorunlara karşı mimarlık ilkeleri ışığında toplum çıkarını gözeterek çalışmaları doğrultusunda, yerel yöneticiler ve diğer sivil toplum örgütleri ile yaptığı iş birliği ve kültürel mirasın korumaya yönelik çabaları, koruma kültürünün geliştirilmesi hususunda Türkiye koruma tarihine önemli bir katkı sağlamıştır. Bunu yaparken de halkın ilgisini çekecek sloganlar kullanarak koruma farkındalığı yaratacak birçok projelere imza atılmış ve bunların büyük kısmı da başarıya ulaşmıştır. Bu tez kapsamında aynı hedefi paylaşan üç ayrı projeye yer verilmektedir. Bu projelerin en büyük ortak noktaları ise toplumu da bu projelere dahil ederek; eğitim vererek, seminerler düzenleyerek; plan ve programlarını gerçekleştirmeleridir. Çünkü koruma farkındalığının ciddiyeti kavranıp, gönüllü yaklaşımlarla hareket edilirse kısa sürede daha verimli sonuçlar elde edileceği görüşü hakimdir. Sonuçta bu bilinç başta yerel halk olmak üzere ne kadar çok kişide oluşturulursa o derece kendini bilen, koruyabilen kimlikli kentlerde yaşamak mümkün hale gelecektir.

Yedi Bölge Yedi Kent Projesi (1998-2009)

Koruma, kültürel miras, tarihi çevrenin sürdürülebilirliği gibi kavramlar gün geçtikçe daha çok bilinir hale gelmişti. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 1992 yılında, ÇEKÜL Vakfı kurucularından Prof. Dr. Metin Sözen'in gayretleriyle ilk defa onarımlar için ihale açmıştır. O yıllarda Safranbolu'da sivil mimariye ilk iskeleyi de Metin Sözen ve Mithat Kırayoğlu inşa etmiştir. Öncelikle 32 evden oluşan bir sokağın cephe sağlıklılaştırmasını bir aydan daha kısa bir sürede gerçekleştiren ekip, ilerleyen zamanda Kazdağlı Camisi Meydanı için proje hazırlamış ve eski Hükümet Konağı'nın projeleri ve ihalesinin yapılmasına öncülük etmiştir. Sonuç olarak, 1975'te Safranbolu'da yerel yönetim, üniversite, aydınlar, uzmanlar ve yerel halkın el birliği ile yaktığı koruma ateşi, kentin 1994 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer almasını sağlamıştır (Kuş, 2013).

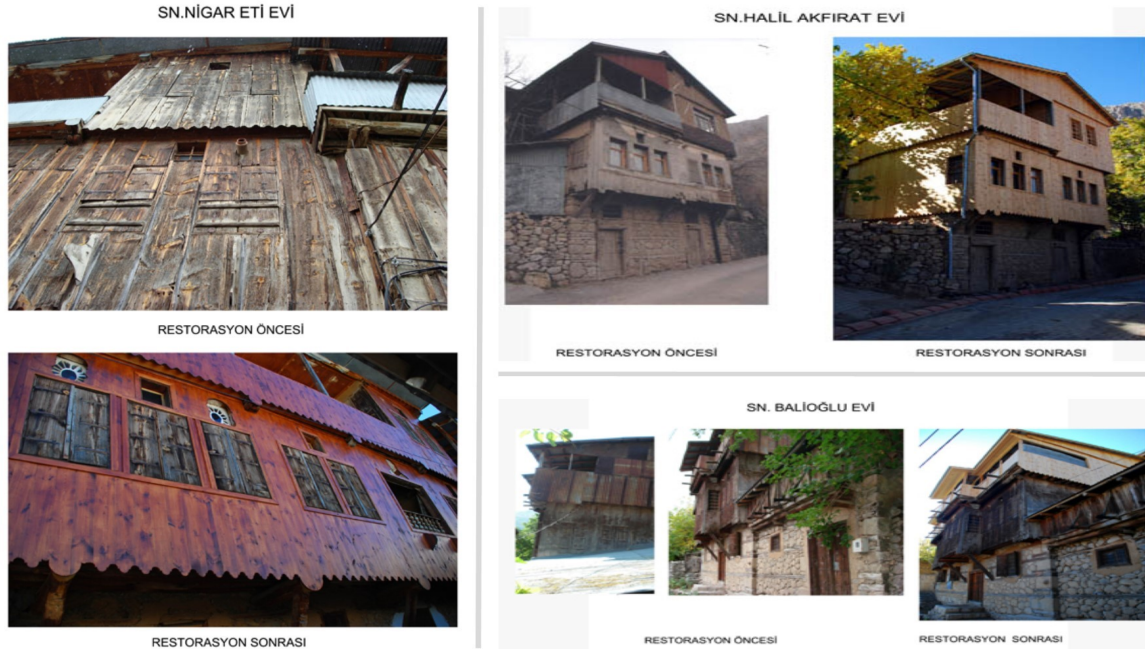
Metin Sözen, başta tarihi yapılar olmak üzere, kültürel mirasın korunması konusundaki çalışmalarıyla tanınmış bir mimardır. Bunun yanında öğretim görevlisi ve sivil toplum kuruluşu yöneticisidir. Safranbolu başarısının ardından bunu toplum düzeyine yansıtmayı hedeflemiştir. Ekip arkadaşlarıyla bir araya gelerek bunu sivil toplum kuruluşu düzeyine getirmiş ve ÇEKÜL Vakfı'nın çatısı altında çeşitli programlar tasarlamışlardır. Kurucusu olduğu ÇEKÜL Vakfı'nın halen başkanlığını yürütmektedir. Kentlerin eskiye her anlamda sahip çıkarak kimlikleriyle gelecekte yer bulabildikleri bir düzen oturtmayı hedeflemişlerdir. Kimlik sahibi kentlere sahip olabilmek için rekabet üstünlüğü yakalayan, farklılıklarını ön plana çıkarıp yeni kalkınma fırsatları yaratan, sadece tek bir kentin değil tüm bölgenin birikimini de harekete geçiren stratejiler oluşturmak gerekmektedir. Kentler bu sayede kendi geleceklerini planlama imkanına sahip olabileceklerdir. Türkiye'de, 1950'li yıllardan sonra, ardı sıra yaşanan olaylar, değer ölçütlerinin beraberinde doğal zenginliklerinin de *"gücünün ve çeşitliliğinin"* yitirilmesine sebep olurken, *"tarihsel ve kültürel varlıklar"* da hızla nitelik değiştirmeye başlamıştır. Tarihi değerlerin önemlerinin yitirilip birer birer yok olmaya terk edilmiştir. Hatta maddi kazanımlar göz önünde tutularak kasıtlı olarak yıpratmaya dahi gelinmiştir. ÇEKÜL Vakfı tarafından projelendirilen ve Kültür Bakanlığı'nın da desteği alınarak 1998 yılında tarihi çevreler ve kültürel mirasın korunması gerekçesiyle; "Yedi Bölge Yedi Kent projesi"

Kastamonu, Midyat, Birgi, Kemaliye, Talas, Akseki ve Mudanya’da uygulanmaya başlanmıştır. Türkiye’nin elbette ki çok daha fazla değeri olduğu bilinmekteydi ancak bu bilinci tüm Türkiye genelinde uyandırma adına simgesel olarak ilk etapta bu kentler tercih edilmişti. Adından da anlaşılacağı üzere proje ülkemizin yedi coğrafi bölgesinden her birinde bir kenti ayağa kaldırmayı hedeflemiştir. ÇEKÜL’ün "Doğa-Kültür-İnsan" üçlüsü ilkesi doğrultusunda “7 Bölge 7 Kent” projesinin temel unsurlarını;

- Kentleri besleyen tarihi-doğal çevre ile birlikte plana kavuşturmak,
- “Çevre ve Kültür Evi”ni merkez kılmak,
- Projeyi “İnsan” ögesinden soyutlamamak,
- Projeyi “Eğitim” ile desteklemek olarak sıralayabiliriz.

1998 yılında ÇEKÜL Vakfı’nın başlattığı bu proje kapsamında yer alan Kemaliye kentinin kimliğinin korunup ve yaşatılması için başlatılan çalışmalar günümüzde hala devam etmektedir. Sofa, selamlık, kiler, divanhane gibi bölümleriyle Osmanlı döneminin sivil mimari örneklerini yansıtan ve günümüzde ayakta kalmayı başaran Kemaliye Evleri, aynı zamanda ahşap,taş ve kerpicin bir arada kullanılmasının en güzel örneğini oluşturmaktadır. Bir yandan bu tarihi evlerin restorasyon çalışması devam ederken, diğer yandan hikayeleri de araştırılmaktadır. Kemaliye’de, eldeki sınırlı kaynakların var olanı korumak için çalışmalar yürütmeyi bile zorlaştırmasına rağmen, sivil toplum örgütlerinin ve kent yöneticilerinin de çabalarıyla eş zamanlı olarak pek çok çalışma başlatılmıştır. Kemaliye kentinin korunması amacıyla atılan somut adımların başında Kemaliye’nin Tarihi Kentler Birliği’ne üye olması, ÇEKÜL Vakfı Kemaliye Temsilciliği’nin açılması, Çevre ve Kültür Evi’nin açılması, akademisyenlerin tarihi evler konusunda yürüttükleri tez çalışmaları, belgesel filmler, Kemaliye ve Köyleri Kültürel Eylem Planı’nın hazırlanması, Apçağa köyü muhtarlığının aldığı koruma kararı ve Kemaliye Kültür ve Kalkınma Vakfı’nın yürüttüğü çalışmalar yer almaktadır. Kemaliye kentinde 2004 yılında “*Geleneksel Kültür ve Turizm Şenlikleri*” yoğun katılım ile gerçekleşmiş ve ilk defa kent için bir master plan hazırlanması gündeme gelmişti. Bu amaçla yapılan çalışmalarda, 5 anıtsal yapının tescilinin devam etmesi ve bununla birlikte 24 anıtsal yapı ile 45 sivil

mimari örneğinin de “korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı” olarak tescil ettirilmesine karar verilmiştir. Proje kapsamında Kemaliye’de 5 evin restorasyon ve rölöve projeleri hazırlanmıştır. (Görsel 3.10).

Görsel 3.10: Proje Sürecinde Yenilenmiş Bazı Evler, *Kemaliye*, 2007, www.cekulvakfi.org.tr

7 Kent 7 Bölge Projesi ÇEKÜL Vakfı Güney Doğu Anadolu Bölgesi Diyarbakır gönüllüsü Neslihan Dalkılıç'ın 2004 yılında hazırladığı “*Midyat İlçesindeki Kültürel Zenginliğin Oluşturduğu Geleneksel Mekansal Dizgenin Korunması İçin Bir Yöntem Araştırması*” konulu mimarlık doktora tezi, güncelleştirilip yeniden düzenlenerek kitaplaştırılmıştır. ÇEKÜL Vakfı Yayınları'ndan çıkarılan Mardinliler Eğitim ve Dayanışma Vakfı'nın (MAREV) basımına destek verdiği “*Midyat-Kültürel Zenginliğin Korunması*” adlı eğitici kitapta Midyat'taki kültür zenginliğinin oluşturduğu geleneksel konut birimini sosyal ve mimari bir birim olarak tanıyıp değerlendirmek, bu iki birim arasındaki ilişkiyi incelemek ve dokunun bozulmadan korunması için öneriler yer almaktadır. Neslihan Dalkılıç'ın yapmış olduğu bu çalışmada Sözen, “*Yaşamın İnceldiği Yer: Midyat*” başlıklı içeriği kaleme almıştır. Bu yazıda Midyat'ın yerleşme ilkeleri ve yerleşmeyi etkileyen temel nedenler, bu durumun bugünkü ortama kazandırdıkları, günümüz gerçeğinin getirdiği yeni durumu da dikkate alarak sunduğu çözüm önerileriyle olaya kavrayıcı bir yöntemle yaklaştığını ifade etmiştir

(Sözen, 2004). Prof. Dr. Metin Sözen'e göre Midyat hakkında yapılan bu çalışma birlikte yeni bilgilere ulaşma yolunda büyük önem taşımaktadır. Eğitimin ön planda tutulduğu projede, bu amaçla 2007'de Midyat Belediyesi Konferans Salonu'nda eğitim uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Eğitim kapsamında; Midyat'ın coğrafi özellikleri, doğal sit alanları, bitki örtüsü ve endemik türleri gibi konular hakkında bilgiler verilmiş, Hasankeyf'in doğal ve kültürel özellikleri anlatılmış ve Hasankeyf'e geziler düzenlenmiştir. Hasankeyf'in tarihi, jeopolitik yapısı, Dicle Nehri'nin önemi ve M.S. 4. yüzyıldan bugüne kadar yaşamış, en güçlü dönemlerini Hasankeyf'te geçirmiş uygarlıklar anlatılarak kültür mozaiğinin değerinin anlaşılması hedeflenmiştir. Ayrıca toplumu bu konuda bilinçlendirmek amacıyla akademik kaynaklar oluşturulmuştur.

İç Anadolu Bölgesi'nde Kayseri'ye bağlı Talas, arkeolojik ve tarihi kentsel değerleriyle eski bir yerleşim yeri ve yerleşkesinde yaşamın devam ettiği önemli bir tarihi kenttir. Yerleşim, Ali Dağı'nın güneydoğusundan başlayarak doğu ve kuzey eteklerine doğru dağı çevreleyen yayda kurulmuş ve gelişmiştir. Şehrin kuruluş sürecindeki ilk yerleşme faaliyetleri miladın ilk yıllarına rastlamaktadır. Ali Dağı (1869 m), Erciyes Dağı'nın (3916 m) volkanik faaliyetleri sonucunda üç tepeden oluşmuş cüvuf konisidir. Volkanik faaliyetlere bağlı olarak oluşmuş arazinin tuf yapısı ve bu yapının işlenebilirliği Talas'ın yerleşme için seçilmesinin öncelikli gerekçesi olmuştur. 7 Bölge 7 Kent Kültürel Koruma Projesi kapsamında farkındalığın asıl başlaması gereken dönemdeki beyinleri, yarının şekillendiricileri olan çocuklara yönelik yeni bir program tasarlamıştır. UNESCO ile iş birliği içinde, kültürel kimliğini koruyabilmiş 7 kentte uygulanacak bu eğitim programı, yakın geleceğin genç kuşağını temsil eden 13 yaş grubu ilkokul öğrencilerini kapsamaktadır. "Kentler Çocuklarıdır" sloganı ile uygulanan program, yaşadıkları kentin kültürel mirasını çocuklara tanıtarak, "kentli olma" bilincini ve "kültürel kimlik" duygusunu geliştirmeyi hedeflemektedir. Coğrafi konumu itibarıyla tarihte Ön Asya medeniyetlerinin biçimlendirdiği önemli bir yerleşme alanını belki de yerli halkı dahi bilmezken, projeye bu problemin aşılabileceği düşünülmektedir. Programda kullanılacak araçlar arasında; kültürel ve tarihsel alanlara yapılacak geziler ve alan çalışmaları, yörenin folklorik-soyut kültürel zenginliklerinin saptanması, tarihsel ve kültürel alanları resimleyerek, şiirler veya kompozisyonlar yazarak, fotoğraf makinesi veya

video-kamera ile çekimler yaparak duygu ve düşüncelerin dile getirilmesi gibi yaratıcılığı da açığa çıkaracak yöntemler oluşturulmuştur. Bu yöntemlerle ortaya çıkacak ürünlerin sergilenerek kentteki diğer çocuklarla paylaşılmasını da içermektedir. Bu eğitimden geçen çocuklar böylece kendi kentlerindeki “7 Bölge 7 Kent” projelerinde yer alabilecek ve kentlerinin “kültür elçileri” olabileceklerdir (www.cekulvakfi.org.tr/haber, 13.04.2019).

7 kentten biri olan Kastamonu, evliyalar şehri olarak da bilinen Anadolu'daki en eski şehirlerdendir. Antik Çağ ve Türk-İslam Dönemi'ne ait birçok tarihi eser yer almaktadır. MÖ 18. yüzyılda Gas'ların yurdu olmuş, zamanla Hititler, Frigler, Kimmerler, Lidyalılar, Pers'ler, Pontuslular, Romalılar ve Bizanslıların yönetimine geçmiştir. Romalıların bu yörede kurduğu Paflagonia isimli eyaletin merkezi olan Pompei-polis höyüğü bugünkü Taşköprü ilçesinde bulunmaktadır. Bizans Hanedanı Komnenoslar tarafından yapılan ve Kastamonu şehrinin tarihsel çekirdeğini oluşturan Kastamonu Kalesi asırları aşarak günümüze gelmiştir. Geleneksel Türk evi ve yakın dönem Osmanlı mimarisi örneklerinin yoğun olarak bulunduğu ender kentlerdendir. Kentsel sit kapsamına alınmış olan Kastamonu, Taşköprü, İnebolu, Küre ve Abana'nın eski mahalleleri ve yapıları kültürel mirasın bir kısmını oluşturmaktadır. Tarihi sokak dokuları, kaya mezarları, kalesi, külliye ve medreseleri, ahşap işçiliğinin nadide örnekleri, müzeleri ve konakları başta olmak üzere sivil mimarlık örnekleri ile doğru bir biçimde tanıtılması gerekmektedir. Tarihsel derinlik, kimlik değerleri ve Selçuklu-Osmanlı kültür mirası, bütüncül koruma süreci ve uygulamaları, kültür mirasının korunmasında sokak sağlıklılaştırma çalışmaları, farklı yapı ölçeklerinde restorasyon ve işlevlendirme örnekleri hakkında titiz çalışma sürecinden geçilmelidir. Bunu yapmak için en baştan farkındalık yaratmak gereklidir ve genç beyinler bu işin vazgeçilmez bir parçasıdır. ÇEKÜL'ün, UNESCO desteği ile Anadolu'da kültürel kimliğini koruyabilmiş kentlerde gerçekleştirdiği kültürel eğitim çalışması ile 13 yaş grubu ilköğretim öğrencilerine yaşadıkları kent tanıtılarak, çocukların yaşadıkları kentin kültürel mirasını tanımalarını, çocuklarda kentli olma bilincini ve kültürel kimlik duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Kastamonu'da yer alan dokuz ilköğretim okulundan (*Candaroğulları, 23 Ağustos, Kuzeykent, Gazipaşa, Merkez, Ali Fuat Darende, Vali Aydın Arslan, Darende ve Özel Aral İlköğretim Okulları*) 17 öğrencinin katıldığı

programa dahil edilmiştir. Projenin amaçlarının programın proje sorumlusu tarafından anlatılmasıyla başlanan eğitim programı, coğrafi özellikleri ve bitki örtüsü üzerine bir sunumlar gerçekleştirilmiştir. Çocukların sorularla ve oyunlarla öğrenmesini pekiştiren programlar çerçevesinde, Kastamonu kültürünü yakından gözlemlemek üzere arkeologlar rehberliğinde gerçekleştirilen müze gezileri düzenlenmiştir. Burada yemek kültürü, el sanatları, folklor dansları, manileri, türküleri gibi akla gelebilecek tüm yerel değerler aktarılmaya çalışılmıştır. Kastamonu mimarisinin tanıtımı, Saylav sokak gezisi ve konak ziyaretleri yapılırken, Kastamonu'nun tarihi ve arkeolojik özellikleri arkeologlar rehberliğinde Taşköprü ilçesindeki antik kent Pompeipolis'e geziler düzenlenmiştir.

Kültürel bilinçlilik etkinlikleri ve çeşitli oyunlarla zenginleştirilmiş programda yöresel şive ile konuşma üzerine drama gösterileri de yapılarak Kastamonu her açıdan pekiştirilmek istenmiştir. Kentler Çocuklarıdır Projesi sonlanırken ise panel organize edilerek ilköğretim okulları müdürleri ve yaklaşık 200 öğrencinin katıldığı bir ortamda, katılımcı çocukların öğrendiklerini diğer çocuklarla paylaşma imkanları sunulmuştur. Panel sonrası sertifikaları verilen çocukların Kültür Elçisi Grubu olarak Kastamonu kültürünün korunması için çalışmalarını devam ettirmeleri amaçlanmıştır. Gelecek çocuklara ait olduğunun ve bilinçlenmenin de küçük yaşlarda başlayacağını özetleyen bir çalışma olmuştur. Tarihin medeniyet şehri, kültür merkezi, zengin tarihi geçmişi ve doğal güzellikleriyle ÇEKÜL Vakfı'nın "7 Bölge 7 Kent Projesi" kapsamına dahil edilen Kastamonu'nun önemi oldukça büyüktür. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) tarafından 2018 Türk Dünyası Kültür Başkenti ilan edilmiştir.

Eski adı Marla olan Akseki ilçesi 13. yy sonlarına Toroslar üzerinde kurulmuştur. Orta Asya Türkmenleri ve Sibir Türklerinin Kavimler Göçü sırasında ilk yerleşik hayata geçtikleri bölgedir. Akseki ilçesinde halen Orta ve Kuzey Asya'dan kalma Maniheizt ve Şamanistik akımlar görmek mümkündür. Marla öz Türkçe bir sözcük olup "Yüksek Ulemalar Diyarı" anlamına gelmektedir. Daha sonra Selçuklu ve Osmanlı yönetimine geçen ilçede, Roma İmparatorluğu dönemlerinden bu zamana kadar toplumların yaşadığı bilinmektedir (www.antalyakulturturizm.gov.tr, 9.3.2019). Geleneksel Düğmeli Evleri, görkemli Kadı Konakları ve insan ölçeğindeki özgün

dokusuyla Batı Akdeniz Bölgesi'nde dikkat çeken tarihi kentlerden biridir. Ayrıca zengin doğal mirası, dağları, endemik çeşitliliği, yerel güzellikleriyle doğa ve kültürün uyumla birleştiği bir coğrafyada bulunmaktadır. Akseki, İbradı, Cevizli, Sarıhacılar, Ormana gibi koruma alanlarını içine alan Batı Toroslar koruma havzasında 7 Bölge 7 Kent ile başlayan çalışmalar bugün hala devam etmektedir. Diğer yandan tarihi konakların çok sahipli mülkiyetleri, bu kentlerin dışı göç vermesi restorasyon projelerine yeterli kaynağın sağlanamaması kentteki koruma projeleri açısından önemli problemlerin başında gelmektedir (Görsel 3.11).

Görsel 3.11: Yöreyle Özgü Düğmeli Evlerden Görünüm, Batı Toroslar, www.cekulvakfi.org.tr

Koruma çalışmalarının kentin ana omurgasını oluşturan çarşı aksında yoğunlaştığı noktalarda, Tarihi Kentler Birliği'nden de alınan destekle, sokak sağlıklılaştırma ve kentsel tasarım projeleriyle bu aksın canlandırılması planlanmaktadır. Bu kapsamda çarşıdaki dükkanların niteliksiz durumda olanlarının yıkımı gerçekleştirilmiştir. Bu dükkanların kamusal alanlarla daha çok etkileşim içinde olabilecekleri ve daha esnek kullanımlara imkan verecekleri yeni tasarımlar da yakın zamanda hayata geçecek projeler arasına alınmıştır. Eko-turizm fikrini besleyerek köye katkı sağlamak adına adımlar atılmıştır. Hatta üniversitelerin mimarlık bölümleriyle iş birliğine gidilerek projeler düzenlenmekte ve teşvik, bilinç, tanıtım amaçlarına da bu şekilde hizmet edilmektedir. Projenin sonuna doğru bazı uygulama projelerine geçilmiş ve koruma-geliştirmeye dair yeni fikirler de ortaya çıkarılmıştır. Bu proje oldukça uzun soluklu olduğundan kendini koruyan kentler kapsamında halen çalışmalar devam etmektedir.

İzmir ilinin Ödemiş ilçesinde yer alan Birgi, sırasıyla Frig Uygarlığı (MÖ 750-680), Lydia Uygarlığı (MÖ 680-546), Pers Krallığı, Bergama Krallığı, Roma ve Bizans İmparatorluğu yönrtimi altında bulunmuştur. Kent Anadolu Beylikler Dönemi'nde, 13. ve 14. yüzyılda Aydınoğlu Beyliği'ne başkentlik yapmıştır. 1426 yılında ise kesin olarak Osmanlı hakimiyetine geçmiştir. Birgi, kendine has geleneksel mimari dokusunu günümüze kadar koruyabilmiş ender yerleşim yerlerinden biridir. Konakları, camileri, türbeleri, medreseleri, hamamları, çeşmeleri ve daha birçok eseriyle, Beylikler Dönemi'nden başlayıp günümüze ulaşmış çok sayıda tescilli yapıya sahiptir. Beldede geleneksel mimari dokuyu en iyi biçimde yansıtan iki mimari yapı; ahşap süsleme ağırlıklı mihrabı ve minberiyle döneminin en başarılı örneklerden biri olan Ulu Cami ile ahşap işçiliği ile dikkat çeken Çakırağa Konağı'dır (www.kulturvarliklari.gov.tr, 23.04.2019).

7 Bölge 7 Kent projesine dahil olan Birgi kültürel mirasına sahip çıkılması gereken değerlerimizdendir. ÇEKÜL Birgi Çevre ve Kültür Evi, havzada doğal ve kültürel varlıkların korunması çalışmaları için aynı zamanda bir merkez -Birgi Araştırma ve Uygulama Merkezi- olmuştur. Sürekli zenginleşen kitaplığı, düzenlenen etkinlikler, eğitim çalışmalarıyla adını duyurmaktadır. 1996'da Birgi Koruma Amaçlı İmar Planı, Koruma Kurulu tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. Böylece Birgi, Türkiye'de koruma amaçlı imar planı yapılan ilk belde olmuştur. Uzun soluklu bir dizi çalışmanın ilk adımı, Birgi gönüllüleri için bir çatı oluşturmaktı. Öncelikle, eskiden "Okuma Odası" olarak kullanılmış binanın satın alınması kararlaştırılmıştır. 1997'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden gelen yeniden işlevlendirme kararıyla, yıllar sonra Okuma Odası bir kültür evi olarak Birgililerin yaşamının önemli bir parçası olmuştur. Birgi'de, Cumhuriyetin ilk yıllarında "Halk Odası" olarak kullanıldığı dönemde gençlerin uğrak yeri olan bina geniş kütüphanesi nedeniyle "Okuma Odası" olarak anılmaya başlanmıştır. Halk Evleri'nin kapatılmasıyla Okuma Odası da kapatılarak kahvehaneye dönüştürülmüştür. Daha sonra bir süre postane olarak kullanılmış ve sonrasında da kaderine terk edilmiştir. Kent tarihinde önemli yeri olan bu yapı ÇEKÜL Vakfı'nın ve Birgi gönüllülerinin emekleriyle yaşamaya devam etmektedir. Yıllarca yaşatmaya çalışılan Birgi köyünün kültürel ve doğal mirasını çocukların da tanınması, korumak için aynı duyarlılığı göstermesi için Birgili çocuklara yönelik ÇEKÜL Birgi Evi Yaz Okulu programı düzenlenmiştir.

Son olarak, Mudanya'nın ulaşılabilen belgeler doğrultusunda tarihsel süreci, milattan öncesine dayanır. İlk adının *Myrlea* olduğu bilinmektedir. İyonya'nın 12 büyük kentinden biri olan Kolofonlu göçmenler tarafından MÖ VII. yüzyılda kurulmuştur. Tarihsel sürecinde zaman zaman işgale uğrayan şehir, Makedonya Hükümdarı 5. Philiposs tarafından yıkılmış ve yerine Apameia adı ile yeni bir şehir inşa edilmiştir. Bu şehir de işgale uğramış ve imar edilerek Montania adını almıştır. şimdiki adı olan Mudanya'nın buradan geldiği sanılmaktadır. Mudanya; Roma, Bizans ve Osmanlı Dönemi'nde yaşamıştır. Mudanya'nın önemli tarihi yapıları arasında yer alan 1909 tarihli Tirilye Taş Mektep Binası restore edilmiştir. 1989 yılına dek okul olarak kullanılan yapının restorasyon süreci ile kentin kültürel ve doğal mirası, Mudanya Belediyesi'nin düzenlediği çalıştayda uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir. "*Tirilye'de Kültürel ve Doğal Miras*" başlıklı oturumla açılış yapılan çalıştayda Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu "*Tirilye'nin Tarihsel Birikimi*"; Dr. Fulya Karakoç "*Taş Mektepte Yaşam*"; Funda Tunçdöken "*Tirilye'de Mübadele Kültürü*"; Elif Bilgin "*Tirilye Yağhanesi*" ve Doç. Dr. Mert "*Tirilye Zeytini*" konulu sunumlarında kenti farklı bakış açılarıyla değerlendirmiflerdir.

Özetle, 7 Kent 7 Bölge Projesi sadece bir fikrin temelini oluşturmak içindir. Sadece 7 bölgeye yayılı 7 kenti ele alarak bir kıvılcım oluşturup bunu tüm Türkiye çapında uygulayabilmeyi hedeflemiştir. Plan aşamalarını insandan soyut kılmayarak, yaz okulu programlarıyla zenginleştirerek halkı bilinçlendirmif korumada "*doğa-kültür-insan*" ilkesinden vazgeçmediğini göstermiştir. Kültürel dokunun geleceğe aktarılması amacıyla çok sayıda geleneksel yapının korumaya alınması, koruma amaçlı kent planlarının hazırlanması, kentlere kültür öncelikli bir gelecek vizyonunun kazandırılması sağlanmıştır. Başarılı şekilde hedefini gerçekteştiren proje yerini Kendini Koruyan Kentler Projesi'ne bırakmıştır.

Kendini Koruyan Kentler Projesi

"*kent*", "*kentleşme*" ve "*kentlileşme*", yani mekan ve yaşam, kentsel gelişmenin en önemli değerlerini oluşturmaktadır. Hızlı kentleşme süreci sonucunda, kentsel yaşamın önemli değerleri olan insan odaklı yapı, sokak ve mahalle ilişki sistemi, yerini günümüzde "*yabancılaşma*"ya bırakmıştır. Bu kavram, kentlerimizin barış içinde olmadığının en belirgin ifadesidir. Hızlı kentleşme süreci; apartman,

gecekondu, kaçak yapı, çarpık yapılaşma gibi kavramları sürekli gündemde tutarken bu kavramların sonuçları ise doğal, kültürel ve tarihi değerlerimizin tahrip edilmesine, yok olmasına neden olmuştur. Onlar tahrip edildikçe kimliksizleşmeye doğru gidilmiş, her yerde kalitesiz benzer işler hızlı bir biçimde üretilmeye ve de aynı hızla tüketilmeye başlamıştır. Kentsel ölçekte ortaya çıkan yabancılaşma kavramı ise hiç kuşkusuz, küreselleşme süreci içinde en üst noktaya çıkmıştır. Bu noktada ise, özellikle küreselleşme kısılacı altında bulunan büyük kentlerimizde, “kentsel şiddet”, “kente karşı suç” ve “kentsel yoksulluk” gibi kavramlar önemini korurken, bunların sonuçlarının ortaya çıkardığı sorunların çözümüne yönelik çabalar ise çok zayıf kalmaktadır.

Kentleşme süreci içinde, yerleşmelerimizin birçoğu “kimlik” ve “imaj” larını yitirmeye başlamıştır. Artık günümüzde, her türlü büyüklükteki yerleşmeler birbirinden ayırt edilemez duruma gelmiş, geleneksel kentsel dokular yok olmaya başlamıştır. Sonuç olarak günümüzde, geçmişi ile barışık çok az kent bulunmaktadır. Hızlı kentleşme sürecinin çok yoğun yaşandığı son yıllarda doğa, kültür, sivil mimarlık ve anıtsal yapılardan oluşan mirasımızın pek çoğu kaybedilmiş, onlara gereken önem verilememiş ve toplumlar bu hassas konuda olması gerektiği şekilde bilinçlendirilmemiştir. Bu süreç içerisinde bir diğer tehlike ise rant arayışıdır. Genelde kentlerin çekirdeğini oluşturduğu kilit bölgelerde yer alan eski şehir diye tabir edilen bölümler; toprak açısından maddi değeri yüksek olduğundan bazı insanlar kültürel mirası hiçe sayarak o çevreye metrekareden elde edeceği kazançlar gözüyle bakmaktadır. Dolayısıyla yaşam alanlarımızda hoşgörü ve saygı ortamları azalmaya başlamıştır. Bu süreç içinde, kentsel toprak kötü kullanılmış ve “*getirim ve gayrimenkul odaklı*” projeler sürekli olarak “*çevre ve kültür odaklı*” projelere tercih edilir hale gelmiştir. Bazen de tarihi çevreler yalnızlaştırılıp işlevsellikleri kaybettirilmiş, izbeleşmeye ve köhnemeye bırakılmıştır. Yaşam belirtisi göstermeyen kentler de böylelikle yok olmaya yüz tutmuştur. Durum böyleyken birçok sivil toplum kuruluşu bu tür sorunların önüne geçmek adına kimi zaman birlikte kimi zaman yerel kuruluşlarla iş birliği içerisine girerek çeşitli kampanyalara, proje ve programlara imza atmışlardır. Tarihi açıdan çok eskiye dayanan ve bir sürü medeniyete ev sahipliği yapan Anadolu’da bir yerden başlaması için bazı pilot bölgeler belirlenmiş, kültürel mirasa hizmet etmek adına kollar sıvanmıştır. ÇEKÜL

Vakfı tarafından başlatılmış olan 7 Kent 7 Bölge Projesi de şüphesiz bu amaçla yürütülmüş bir projedir. Zamanla misyonunu tamamlayan proje daha da geliştirilmiş, geniş bir alanda etkin olması için evrilerek kapsamı yeniden düzenlenmiştir.

Kentlerin hayatını sürdürmesi için şehir planlama ölçeğinde çok ciddi çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kentlerde genelde yeni ve eski bölümler yer alır. Kimi zaman yeninin oluşturulması adına eski tahrip edilir. Ancak bu bir mirastır ve bize düşen görev eski kent dediğimiz alanları geliştirerek geleceğe aktarmaktır. Bir diğer sorun da yeni ve eski kent bölümlerinin birbirlerinden tamamen kopuk olarak yer almalarıdır ki aslında olması gereken onları doğru ölçüde entegre edebilmektir. Mutlaka kentleşme ve nüfus artışıyla yeni kent bölümleri, kentin modern yüzleri olarak yapılandırılacaktır. Ancak, birbirlerine zarar vermeyerek eski-yeni dengesi kurularak ve birlikte yaşamayı öğrenerek işlevinin sürdürülebilirliği, düşünülüp tartılarak geleceğe bırakılacak kimlikli kentler inşa edilmelidir. Kısaca, amaç geçmişin toplumsal, doğal, kültürel ve mekansal değerleri ile günümüz değerlerinin, bir uyum içinde olacağı, uygulanabilir örnek projeleri kentleşme gündemine getirmek olmalıdır. Bir başka deyişle, geçmiş ile bugünün, gelecek projelerde buluşmasını sağlamaktır. Bunun sağlanması için ÇEKÜL'ün belirlediği ilkeler şu şekildedir;

- Geçmişin anıları ile düşlerinin anımsanması,
- Mekansal, kültürel ve doğal çevrenin korunması,
- Toplumsal ve kültürel değerlerin sürdürülebilirliğinin sağlanması,
- Kültürel ve demografik çeşitlilik potansiyelimizin değerlendirilmesi,
- Yerel ekonomik gelişmenin yaratılması,
- Güvenli ve sağlıklı kentsel yaşamın sağlanması,
- Nesiller arası buluşma ortamlarının yaratılması,

Bu ilkelerin uygulanabilirliği için geliştirilen projelerde üç önemli stratejisi bulunmaktadır. Birincisi, stratejik ortaklıkların oluşturulmasıdır. Her bir proje, kamu, özel sektör ve sivil örgütler ile yerel halkın bir araya geldikleri ortaklıklar tarafından geliştirilmektedir. İkincisi, insan ve vizyon odaklı proje geliştirme anlayışının ortaya konulmasıdır. Tarih-doğa-kültür üçgeninin odağında yer alan insan ile strateji-

program-proje üçgeninin odağında yer alan vizyon ilişkisi; projelerin sürdürülebilir olması açısından büyük önem kazanmaktadır. Üçüncüsü ise iş geliştirme odaklı programların, özellikle yerel ekonominin geliştirilmesi ve nitelikli iş gücü sağlanması için her bir projede yer alması sağlanmaktadır. Bu yoğun hazırlık sürecinin ardından ise birçok kentte uygulamalara geçilmiştir (<https://kentselstrateji.com>, 05.04.2019).

Kendini Koruyan Kentler olgusu farklı coğrafyalarda, farklı ölçeklerde ve farklı demografik özelliklere sahip, ancak her biri başka bir tarih hazinesi olan kentlerde yapılanlar, özgün yaklaşımlarla başlamaktadır. *“Kültürel mirası neden, nasıl, kiminle birlikte korumalı?”* sorularına yanıt arayarak en verimli sonuca varmayı ve kalıcılığı hedeflemektedir. Koruma sürecinde benimsenen kavramlar ve uygulamaların yanı sıra bu süreçte etkin rol insan ile tamamlanmaktadır. Bu yüzden üretilmiş program ve projeler, farkındalık oluşturarak kentlerin kendini koruyarak ömürlerini idame edeceği kanısıyla davranmaktadır. Bu hareketin ilk başlangıç noktası 1998 yılında Kemaliye, Midyat, Talas, Kastamonu, Akseki, Birgi ve Mudanya’da 7 Bölge 7 Kent projesi ile olmuştur. Türkiye’nin yedi bölgesinden birer kenti ayağa kaldırmayı hedefleyen proje, zamanla Kendini Koruyan Kentler adı altında Anadolu toprakları üzerinde özgün kimliğini koruyabilmiş kentlere yayılmıştır. Kültürel dokunun geleceğe aktarılması amacıyla çok sayıda geleneksel yapının korumaya alınması, koruma amaçlı kent planları hazırlanması, kentlere kültür öncelikli bir gelecek vizyonu kazandırılması sağlanmıştır. Safranbolu örneğinden 7 Bölge 7 Kent’e, ardından da Kendini Koruyan Kentler Projesi’ne evrilen koruma ve yaşatma hareketi bu süreç içerisinde Tarihi Kentler Birliği’nin kurulmasına ve gelişmesine öncülük etmiştir. Koruma hareketi bugün ülkenin dört bir köşesindeki küçüklü büyüklü kentte bir koruma seferberliğine dönüşmüştür. Bu seferberlikle, kentlerin kültürel mirası gün yüzüne çıkartılmış ve tarihi doku çağdaş kentle ilişkilendirilmiş, eski mahallelerdeki evlerde cephe düzenlemesi, sokaklarda sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmıştır. Geleneksel çarşılar onarılmış ve canlandırılmış, kent meydanları yeniden düzenlenmiştir. Konaklar restore edilerek, kültür ve eğitim merkezlerine, kent müzelerine dönüştürülmüştür. Tarihi kent dokuları kentlilerin sosyal yaşamına katılırken bir yandan da kültür turizminin canlanmasına katkıda bulunulmuştur (www.cekulvakfi.org.tr, 13.04.2019). Etaplar şeklinde süregelen projede güncel kendini koruyan kentlerden bazıları ise şunlardır:

Amasya, Ankara (Altındağ ve Ayaş), Antalya (Süleymaniye, Akseki, Elmalı, Kaş), Bursa, Çanakkale, Denizli (Buldan), Diyarbakır, Edirne, Gaziantep, İzmir (Konak, Bergama, Birgi, Ödemiş), Karabük (Safranbolu), Karaman, Kars, Kastamonu, Kütahya, Malatya (Gürün), Muğla, Ordu, Sakarya (Taraklı), Sivas, Şanlıurfa, Tokat (Niksar, Erbaa), Mersin (Tarsus), Uşak.

“Doğal kaynaklar”, “kültürel miras” ve “insan” ı bir bütün olarak ele alan ÇEKÜL, doğal ve kültürel çevreyi korumak için *“kent-havza-bölge-ülke”* ölçeğinde projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Vakıf, *“doğa”, “kültür”, “eğitim”, “tanıtım”, “örgütlenme”* ana başlıkları altında oluşturduğu projeleri hayata geçirirken, toplumun tüm kesimlerinin ortak bir amaç doğrultusunda ve güç birliği içinde katılımlarına öncülük etmekte, bu kesimler arasındaki etkileşimi sağlamaktadır. Bir başka deyişle *“kamu-yerel-sivil-özel birlikteliği”*ne öncelik vermektedir. Bilgi ve katılımı, gönüllülük esasına dayalı sivil girişimler, doğal ve kültürel varlıkların sürekliliğinin ülke gündemine taşınmasını ve çalışmaların somut sonuçlara ulaşmasını sağlamaktadır. Hem doğal çevre için çalışmalar yaparken hem de kültürel çevre için çalışmalarına devam etmektedir. Bunları yaparken de eğitimin önemini farkına varılmış bir yol izlemektedirler. Eğitim çalışmalarından bazıları; 2003 yılından bu yana sürdürülen; çocukların kentlilik bilinci ve kültürel kimlik duygularının gelişmesini, yaşadıkları kentin kültürel zenginliğini tanımalarını amaçlayan *“Kentler Çocuklarıdır Kültürel Eğitim Programı”*, yine ilköğretim öğrencilerine yönelik *“Çevre Önderleri Uygulamalı Çevre Eğitimi”* ve üniversite öğrencileri için *“Yerinde Mimarlık Yaz Okulları”* projeleridir. Kurucu Sözen (2008) *“Eğitimin hedefi, Anadolu'daki binlerce yıllık kültürel birikimin ışığında, Türkiye'nin bilimsel ve düşünsel gelişmesine katkıda bulunacak özgür düşünebilen, yaratıcı, insan haklarını korumayı temel amaç edinen yurttaşlar yetiştirmek olmalıdır.”* şeklinde bu konudaki hassasiyetini dile getirmektedir.

Koruma adına aynı hedefi sahiplenen sivil toplum kuruluşları ile koruma kavramını gündemine alan ve bu doğrultuda projeler geliştiren ve uygulama yapan yerel yönetimler, beraber yürüttükleri projelerle önemli bir farklılık ve farkındalık yaratmışlardır. Kentsel sorunların büyüklüğü karşısında, valilik, belediye, özel sektör ve sivil toplum örgütlerini bir araya getirerek yeni çözüm önerileri geliştirme çabasını

5B esasına dayanarak yapmaktadır. Bu durum, kentlerin bereket, birikim ve beceri kaynaklarını değerlendirerek yeni kent kurgularını oluşturmalarını sağlamaktadır. ÇEKÜL Vakfı, TKB ve ortaklarının kendi kaynakları ve “200 Ortak 200 Eser” programı çerçevesinde gerçekleştirdikleri projelerin de, koruma sektörünün önemli alt başlıklarını oluşturdukları görülmektedir. Rölöve, restorasyon, restitüsyon, sokak sağlıklılaştırma, geleneksel çarşıları canlandırma, Kendini Koruyan Kentler (7 Kent 7 Bölge’nin sonlanması ardından evrildiği proje), Köyler Yaşamalıdır, Barışan Kentler, Kent Atölyeleri, Kaleli Kentler program ve projeleri ile birçok başarıya imza atmışlardır. Bunların yanı sıra, özellikle 5366 sayılı Yenileme Yasası çerçevesinde geliştirilen ya da geliştirilmekte olan projeler dikkate alındığında kayda değer ilerlemeler sağlanmıştır. Bu süreç büyük ölçüde ÇEKÜL Vakfı ile iş birliği içinde ve Tarihi Kentler Birliği’nin çatısı altında gelişmiştir. TKB’nin 2000 yılından bu yana gerçekleştirdiği, kısaca 5B olarak nitelendirdiği “**Bilgilendirme, Bilinçlendirme, Buluşma, Başarı, Bakış**” başlıkları altında yer alan kapsamlı çalışmaları sayesinde, projelerin başarılı olması yolunda yöntemler içermektedir (Tablo 3.1).

BİLGİLENDİRME	Tarih, Kültür ve Doğal Mirasın Önemi	Yasal Gelişmeler	Teknik Konular	İşbirliğinin Gücü
Kültürel Zenginlik	BİLİNÇLENDİRME	Koruma Yaklaşımı	Kültür Envanteri	Deneyim Transferi
Kent Buluşmaları	Teknik Seminerler	BULUŞMA	Kamu, Özel ve Sivil Sektörler	Yönetici ve Uzman
Örgütlenme ‘Üçüncü Güç’	Özendirme Yarışmaları	Proje Geliştirme Kaynak Yaratma	BAŞARI	200 Ortak 200 Eser Programı
Kültür Odaklı Proje Geliştirme	Bütüncül Yaklaşım	Kamu-Yerel-Sivil-Özel İşbirliği	Gönüllü Birliktelik	BAKIŞ

Tablo 3.1: ÇEKÜL ve TKB’nin Koruma Kavramını 5B’ye İndirgediği Şema, www.kenttselstrateji.com

Kentlerin geleceklerinin kurgulanmasında yol haritalarının önemi giderek artmaktadır. Yol haritası sistematığı, halkın planlamadaki karar süreçlerine katılma yöntemlerinin belirlenmesini zorunlu kılarken, halkın yaşam alanlarının yeniden tasarlanmasında söz sahibi olmasını da beraberinde getirmektedir. Bu nedenle, ortak değerlerin bir görüş etrafında ele alınması ve ortaya konulan stratejik hedeflerin taraflarca benimsenmesi için stratejik iletişim yönetiminin doğru yapılması gerekmektedir. Bu yeni planlama ve yönetim anlayışı çerçevesinde;

- İnsan ve vizyon odaklı kentsel gelişme,
- Kentsel, kurumsal ve kültürel dönüşüm,
- Yerel ekonominin canlandırılması,
- Çevre ve kültür değerlerinin korunması,
- Planlama ve altyapı ilişki sistemi,
- Kamu, yerel yönetimlerle özel sektör ve sivil toplum örgütlerinin iş birliği,
- Eşitlik fırsatlarının yaratılması,
- Disiplinler arası çalışma ortamlarının sağlanması,
- Proje yönetimi gibi konular,

yol haritalarının hazırlanmasında önem kazanacaktır. ÇEKÜL'ün, koruma çalışmalarını planlı ve geniş katılımlı yürütebilmek için 2006 yılında Mardin'de başlattığı "Yol Haritası" çalışmaları, 2009-2010 yıllarında gelişerek hız kazandı. Yerel yönetim ve örgütlerin öncülük ettiği ve kentteki tüm kesimlerin temsil edildiği çalıştay dizisi sonucunda, kentlerin kültür öncelikli yol haritalarını ortaya çıkarmıştır. İlk etap olarak Denizli, Bitlis, Kahramanmaraş, Şanlıurfa, Savur ve Silvan için bu haritalar hazırlanmıştır. Kentsel koruma, gelişme ve dönüşüm süreçlerinde, bütüncül bir yaklaşımın sağlanması için kentlerin yol haritaları hazırlanırken; "*Kent Ekonomisi*", "*Kültür ve Turizm*", "*Dönüşüm ve Gelişim*" ve "*Bütünleşme*" ana temaları çerçevesinde stratejiler, program ve projeler ile eylem alanları ortaya konulmalıdır. 5B'nin akılda kalıcılığı dikkat çekince yol haritalarında da aynı yöntemle başvurulduğu sıklıkla gözlemlenmektedir. Örneğin, Denizli için hedefler belirlenirken sonuç ürünü olarak 7T üzerinde durulmuştur. Bunun açılımı da; tarım, tekstil, turizm, tarih, termal, teknoloji ve traverten şeklindeki anahtar kelimelerdir (<https://kentselstrateji.com>, 09.02.2019).

Kendini Koruyan Kentler için model oluşturabilecek en iyi örneklerinden biri olan Gaziantep'teki koruma çalışmaları, kentin zengin tarihi ve kültürel varlıklarının özgünlüğü göz önüne alınarak bütüncül kentsel koruma ilkelerine göre tasarlanmıştır. Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL arasındaki ilk değerlendirmeler sonucunda, Kale'den başlatılarak kentin tarihi dokusunu baştan başa kateden “Kültür Yolu” projesi oluşturulmuştur. İlk adım olarak, ÇEKÜL’ün yönlendirmesi ve proje desteğiyle, geleneksel çarşıların sağlıklılaştırılması ve Kültür Yolu üzerinde cephe düzenleme çalışmalarına başlanmıştır. Projesi ÇEKÜL tarafından hazırlanan Bakırcılar Çarşısı’nda elde edilen başarılı sonucun ardından; Valilik, İl Özel İdaresi, Ticaret ve Sanayi Odaları ile Mimarlar Odası’nın, ilçe belediyelerinin ve kentlilerin desteği sağlanmıştır. Beş yıl gibi kısa bir sürede, birçok sokak, meydan, çarşı, 18 han, 9 cami, 4 hamam, mevlevihane ve daha birçok taşınmaz kültür varlığı ile toplam 40 adet tescilli eser ve birçok sivil mimari örneğini kapsayan bir çalışma tamamlanmıştır. “Kale”, “çarşı” ve “mahalle” dokusunu restore ederek yeniden ortaya çıkaran ve birbirine kenetleyen proje, 2007 yılı Tarihi Kentler Birliği Özendirme Yarışması “Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü” ne uygun görülmüştür. 200 adet sivil mimari örneğini barındıran Bey Mahallesi ile Bayaz Han Kent Müzesi çalışmalarıyla birlikte, 2008’de “Süreklilik Ödülü”nü kazanmıştır (Görsel 3.12).

Görsel 3.12: Gaziantep Tarihi Bakırcılar Çarşısı’ndan Bir Görünüm, 2015, www.cekulvakfi.org.tr

Tarihi Bakırcılar Çarşısı, Bayaz Han Kent Müzesi, Zincirli Bedesten’de kuyumcu ve gümüşçü esnafının, Millet Hanı’nda sedefçilerin toplanması, Aziz Bedros Kilisesi’nin Konservatuvar Binası, Göğüş Konağı’nın Türkiye’nin ilk mutfak müzesi olarak işlevlendirilmesi örnekleri, kentin geleneksel yaşam ve üretim kültürünün yaşatıldığı mekanlar olarak öne çıkmıştır. Belediye bütçesinin yanı sıra İl Özel İdaresi, AB fonları, TOKİ, Kültür Bakanlığı ve Tarihi Kentler Birliği’nin destekleriyle yürütülen proje, Koruma Uygulama Denetim Bürosu (KUDEB), Mimarlar Odası Gaziantep Şubesi ve diğer STK’lerle yakın iş birliği içinde projeleri yürütülmüştür. Gaziantep 2010 yılında da kentte yarattığı dönüşümü hız kesmeden devam ettirmiştir. Bey Mahallesi’nde “*kullanarak koruma*” kültürünü yaygınlaştırmayı hedefleyen bir proje başlatılmıştır. Mahallenin ‘üreten’ bir alana dönüşerek yaşamaya devam etmesi ve göçün engellenmesi için Bey Mahallesi sakinlerine eğitim verilmekte, atölye çalışmalarıyla farklı iş fikirlerinin geliştirilmesi sağlanmıştır. Gaziantep’in eski mahallelerinden Bostancı, Şekeroğlu, Türktepe, Alaybey, Kepenek, Suyabatmaz, Kozluca, Boyacı, Karagöz, Cabi, Yaprak, Tepebaşı ve Kozanlı’da sokak sağlıklılaştırma ve onarım çalışmaları başlamıştır. Bey Mahallesi’nde 1892 tarihinde inşa edilmiş bir ev, eğitim ve kültür merkezi olarak, Prof. Dr. Metin Sözen’in adı verilerek restore edilmiştir. 1933 yılında kenti ziyareti sırasında Gaziantep Bey Mahallesi nüfusuna kaydı yapılan Mustafa Kemal Atatürk adına bir Antep evi müzeye dönüştürülmektedir. Tek avlulu, tek ocaklı, altında mağarası olan tarihi yapı havza ve bölge ölçeğinde yoğun bir eğitim faaliyetine öncülük edeceği öngörülmektedir (www.cekulvakfi.org.tr, 13.04.2019).

Projeler sadece rölöve, restorasyon şeklinde ilerlememektedir. İşlevlendirme ve sosyal yaşamı da plan içerisine dahil etmek Kendini Koruyan Kentler Projesi’nin vazgeçilmez bir ögesidir. Buna verilebilecek en güzel örneklerden birisi Kadıköy Yeldeğirmeni için yürütülen projedir. Günümüze kadar gelen tarihi dokusu ve kendine özgü mahalle kimliğinin korunması ve yaşatılması için Kadıköy Belediyesi ve ÇEKÜL ortaklığında Ağustos 2010 yılında başlanan Yeldeğirmeni / Rasimpaşa Mahalle Canlandırma Projesi yürütülmektedir. Yeldeğirmeni’ni içinde yaşayan insanlarla birlikte ele alan proje; sosyal, ekonomik ve fiziki anlamda daha sağlıklı ve yaşanabilir bir kent parçası yaratmayı amaçlamaktadır. Yeldeğirmeni’nin alt yapısının yenilenmesi, tarihi eserlerin korunması ve işlevlendirilmesi, kamusal

alanlar yaratılması, cephe düzenlemelerinin yapılması gibi fiziki projelerin yanı sıra sosyal planla bütünleştirilecektir. Mahalle halkının da sorumluluk alacağı mahalle örgütlenmesinin kurulması, esnaf birliğinin oluşturulması, etkinlik ve atölye çalışmaları yapılması gibi sosyal projeler de canlandırma kapsamında yaşama geçirilecektir. (<http://www.yeldeğirmeni.kadikoy.bel.tr>, 08.04.2019)

Kendini Koruyan Kentler için projelerin yanı sıra kitaplar da basılmaktadır. Eğitimlere son derece önem veren vakıf bu şekilde belgelediği kent süreçlerini insanlara yaymayı, bölgelere dikkat çekmeyi amaç edinmiştir. ÇEKÜL Vakfı'nın 2010 yılında başlattığı Kendini Koruyan Kentler kitap dizisi haline getirilmiştir. "Ülkemizin kültürel mirasını koruma tarihi, çok yönlü ve doğru yazılmalıdır." diyen ÇEKÜL Vakfı Başkanı Sözen'in bu cümlesinden hareketle Gaziantep, Sivas ve Birgi kitaplarıyla seri başlamıştır. Yaklaşık 20 yıldır kentteki koruma çalışmaları devam etmektedir. Türkiye'nin en önemli akademik araştırma adacıklarından biri haline gelirken, bu zengin araştırma bölgesinin ortasında, ÇEKÜL Vakfı'nın Anadolu'da kültürel ve doğal mirası koruma hareketlerinin belleği niteliğindeki arşiv ve kütüphanesi, ÇEKÜL Anadolu Araştırmaları başlığı altında yeni bir boyut kazanmaktadır. Vakıf, bünyesinde özellikle kültürel mirasın korunması konusunda bilimsel araştırmalarını sürdürmektedir. Türkiye'deki araştırma ortamında, özellikle yerel ve sivil değerlerin de var olması ve gelişmesi için çaba sarf etmektedir. Bilgi birikimini gönüllülük ruhu ve akademisyen titizliğiyle toplumla paylaşmaktadır. Halen devam etmekte olan Kendini Koruyan Kentler Projesi; çok yönlülüğüyle; oldukça başarılı işlere imza atmıştır ve şüphesiz atmaya da devam edecektir. Bu sayede birçok çalışmaya da öncülük etmekte toplumsal bilinci harekete geçirmektedir. Böylelikle geçmişini unutmayan, önemseyen toplumlar haline gelinerek ona sahip çıkacak ve geleceğini bu doğrultuda inşa edecek vaziyete ulaşılabacaktır. Bu da kimlikli, kaliteli, kent belleğine sahip gelişmiş düzeydeki marka kentlerde yaşama şansını bize verecektir.

KORU Projesi

Kültürel Mirasın Korunmasında Kapasite Geliştirme (KORU) Projesi, Kültürel Mirası Koruma Derneği'nin Edinburgh World Heritage ile beraber yürüttüğü, British Council tarafından Kültürel Koruma Fonu kapsamında desteklenen, Mardin ve Antakya'da gerçekleşen bir projedir. 2014 yılında kurulan Kültürel Mirası Koruma Derneği

(KMKD), Anadolu'da yaşamış tüm toplumların yaratmış oldukları kültürel varlıkların Türkiye'nin zenginliği ve bütün insanlığın mirası olduğu anlayışı ile faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu coğrafyadaki bütün anıtların ve eserlerin, gelecek nesiller için korunmasının ortak sorumluluğumuz olduğuna inanmaktadır. KMKD, kültürel mirasın değerini anlamak için gerekli olan bilgi, yetenek ve uzmanlığın gelişmesini ve korunması için gereken önlemlerin alınmasını hedeflemektedir. Halkın katılımı, öğrenme ve eğitim, koruma projeleri etrafında eğitim içerikleri geliştirme, kültürel mirasın yorumlanması ve tarihi alanların yönetimi konusunda çalışmalar yapar. Yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan yapıları belgeler, risk analizi raporlarını hazırlar ve bu yapıların sürdürülebilir korunmaları için faaliyet yürütür. KMKD, kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmak için yerel ve ulusal düzeyde farkındalık yaratmayı amaçlayarak, bu alanda yetkili kişileri daha nitelikli ve kapsamlı çalışmalar yapmaya davet etmektedir. Bunları yaparken çok yönlü bir yol izlemekte, kullanıcıyla bire bir ilişkiler içerisinde yer almaktadır (<http://koruprojesi.org>, 13.04.2019).

Edinburgh World Heritage (EWH), Edinburgh'un UNESCO Dünya Mirası statüsünü, toplum yararına dinamik bir güç haline getirmek vizyonuna sahip olan bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. 1999 yılında Old Town Renewal Trust (Tarihi Kent Yenileme Vakfı) ile New Town Conservation Committee (Yeni Kent Koruma Komitesi) adlı iki kurumun birleşmesi ile kurulmuştur. Misyonu, tarihi binaların korunmasını, kamusal alanda mimari dönüşümler ve insanları yaşadıkları şehrin zengin mirasına doğrudan entegre etmek gibi gerçekleştirdiği her faaliyette, kişileri kendi mirasları ile ilişkilendirmektir. Edinburgh World Heritage'in çalışma alanları koruma, eğitim ve planlama olarak üç ana başlık altında toplanmaktadır. Her üç başlık da kültürel mirasın sürekliliği için vazgeçilmez elemanlardır. Dünya Miras Alanı'na dair kavrayış ve farkındalık geliştirmeye yardımcı olan eğitim ve yorumlama projeleri, EWH'nin faaliyetlerinin önemli bir parçasıdır. Yorumlama, alanın önemli tarihi değerlerini açıklamayı ve ziyaretçileri kenti keşfetmek için özendirme hedeflemektedir. Dayandığı ilkeler ile Koru Projesi'ni desteklemekte ve işleyişinde önemli rol oynamaktadır.

Eğitim projeleri, öğretmenler ve öğrenciler için kaynak temin etmeyi ve Dünya Mirası Alanı'nı derslerde kullanmalarına olanak sağlamayı amaçlamaktadır. KMKD, kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmak için yerel ve ulusal düzeyde farkındalık

yaratmayı hedefleyerek, bu alanda yetkili kişileri daha nitelikli ve kapsamlı çalışmalar yapmaya davet eder. KORU, kültürel miras bilincinin artırılması ve kültürel mirası korumak için doğru yöntemlerin teorik ve pratik olarak benimsenmesini amaçlar. Bu amaca ulaşmak için kullandığı araçlar ise şöyledir:

- Yetişkin eğitimleri
- Koruma Güz Kampları
- Yapı Analiz Programı (YAP)
- Yayınlar (Bilgi Bankası)
- Tarihi konutlar için örnek restorasyon uygulaması (Tamirevi)

KORU projesi kapsamında, farklı meslek kolları için hazırlanmış yetişkin eğitimleri bire bir verilebildiği gibi projenin internet sayfasında da yer alan detaylı eğitim programları takip edilebilmektedir (Görsel, 3.13).

Görsel, 3.13: KORU Projesi Yetişkin Eğitim Programları, 2019, www.koruprojesi.org

Tamirevi'nin ana amacı, Mardin bölgesinde kültürel mirasın korunması alanında kapasite geliştirilmesine destek verecek bir mimari koruma modeli oluşturmaktır. Mardin tarihi merkezde bulunan bir geleneksel taş konut yapısı, örnek uygulama projesi sunabilmek amacı ile restore edilecektir. Restorasyon uygulaması, tarihi yapıların onarım-bakımına ve tarihi yapılarda enerji verimliliğini sağlama konularına odaklanacaktır. Kamplar ise belirlenmiş dönemde hazırlanmış programlara isteyen kişilerin başvurularını yaparak katılabilecekleri bir sistematiğe ilerlemektedir. 2018'de düzenlenmiş Mardin KORU Kampı Tema Grupları 3 etap halinde atölyeyi gerçekleştirmişlerdir. Bunlar, mimari restorasyon (taş zanaatine ve malzemelerine giriş, taş restorasyonu, mimari bozulma çeşitleri, derz açma, harç yapma ve uygulama, mimaride alçı geleneği ve teknikleri, taş oyma), taşınabilir nesnelere koruma (mobilya yapım zanaatine ve malzemelerine giriş, söküm-kimyasal ve mekanik temizlik, onarım-ilaçlama ve sağlamlştırma, tümleme ve renklendirme, kitap restorasyonu, mimaride alçı geleneği ve teknikleri, sedef kakma) ve son olarak kültürel miras yorumlama (yorumlamada prensipler, açık yapıtları yorumlama, müzelerde tarih sunumu yapılışı, mimari özçekimler, Mardin'in zihin haritasını oluşturma, bina arkeolojisi, mimaride alçı geleneği ve teknikleri, korumacının ayak izleri) şeklinde kategorize edilerek uygulanmıştır. 2019 yaz programı da aynı şekilde Hatay için projelendirilmektedir. Aynı zamanda yapılan uygulamaların sonuçlarının olduğu yazınsal bilgilerin, eğitimlerin bulunduğu güçlü ve zengin bir bilgi bankası (yayın, kitap, e-kitap, video kayıtları) yer almaktadır. Böylelikle KORU Projesi amacını gerçekleştirirken hem teorik hem de pratik yöntemleri kullanarak, dünya kültürel mirasına sahip çıkmayı amaçlayarak onu daha da geliştirmeyi planlamaktadır.

BÖLÜM 4

SARAÇOĞLU MAHALLESİ; SOSYOKÜLTÜREL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

4.1 Saraçoğlu Mahallesi'nin Doğuşu ve Cumhuriyet Sonrası Ankara

Ankara adına dönüm noktası olarak değerlendirilebilecek tarihi olay şüphesiz ki Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından başkent sıfatını almasıdır. Ankara kenti, İç Anadolu'da yerleşime elverişli bir düzlükte yer almaktadır. İlk olarak Galatalılarca Aneyra denilen şehrin adı, Ankara oluncaya dek Ankura, Angur, Engürü, Angora biçimlerinden geçmiştir. Galatalılarca yapıldığı bilinen ve Bizans ile Türk Beylikleri tarafından geliştirilen Ankara Kalesi, kente iyi bir savunma sağladığından, yerleşmeyi hızlandırmıştır (Güçlü, 1990, s. 46). Kurtuluş Savaşı'nın merkezi seçilip mücadele buradan yönetilmiş, başarıya ulaşılmasıyla kent adını duyurmuştur.

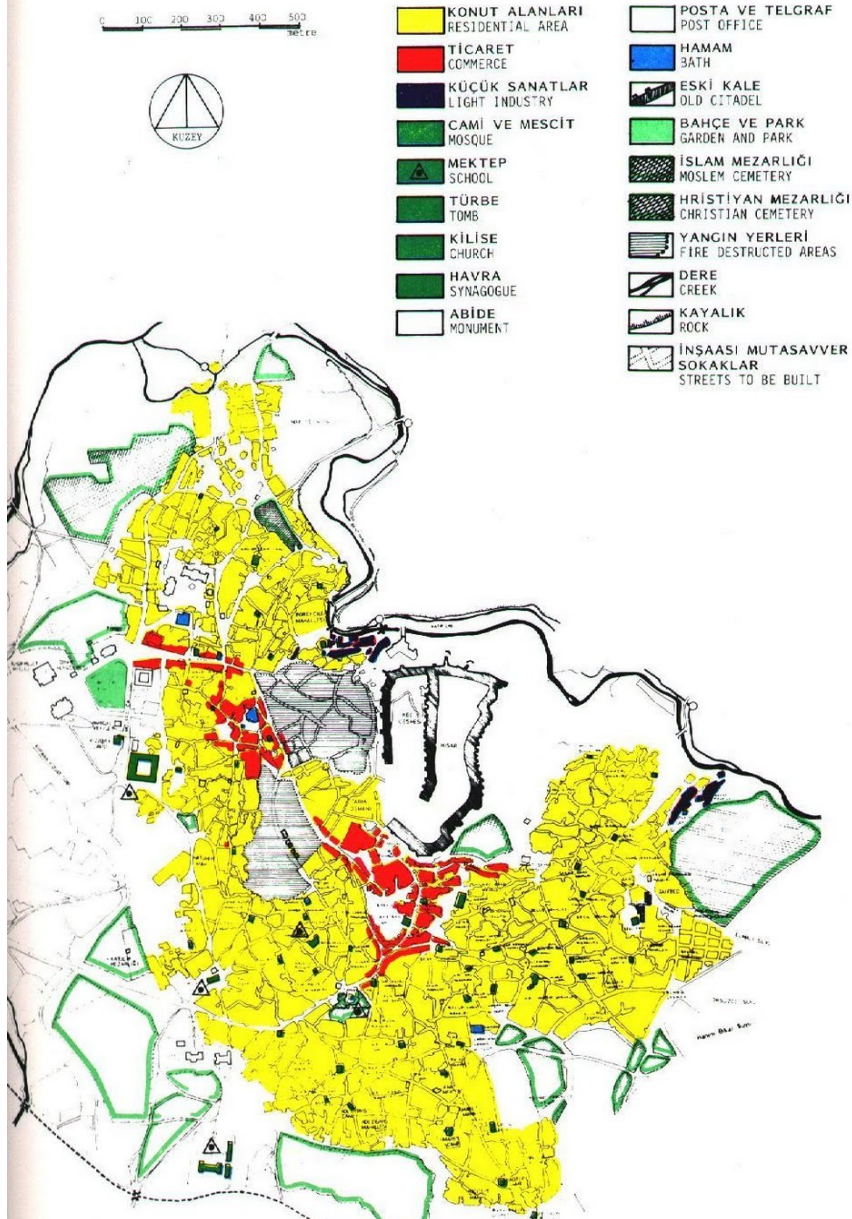
Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinin İstanbul'dan bir Anadolu kentine taşınması fikri, gayriresmi şekilde şahıslar arasında 1910'lardan itibaren görüşülmeye başlamıştı. Ancak, İstanbul'un bulunduğu uygun konum, görkemli tarihi geçmişi, şehirde yaşayan yoğun nüfus ve imparatorluk üyelerinin batı yanlısı görüşü başkent taşınması fikrinin resmi olarak ortaya atılmasına engel olmuştur. Atatürk manda ve himayeyi kabullenmek istememiş, milli bağımsızlığın yaratıldığı bir ülke planıyla harekete geçmişti. Ankara hem merkeziydi hem de düşmanlar henüz buraya ulaşamamışlardı. Dolayısıyla Atatürk, başkent için uygun olduğundan fonksiyonların İstanbul'dan alınıp bu küçük ölçekteki şehre taşınmanın gerektiğini düşünmekteydi. Osmanlı'yı çağrıştıran ve hilafetin simgesi olan İstanbul dış güçler altında olduğundan, burada başkent olarak kurtuluş planı yapmak ve merkezi yürütme noktası görevini sürdürmek neredeyse imkansızdı. Ankara'nın daha önceden işgale uğramamış olması da bu Anadolu kentinin başkent ilan edilmesine zemin hazırlamıştır (Tanrıverdi, 2012, s. 6). Bu süreç öncesinde Ankara tarihsel açıdan Anadolu'daki en eski kentlerden biriydi. Ancak çok fazla gelişme gösterememiş, kasaba görünümünden çıkamamıştı. Hatta bu yüzden Cumhuriyet Dönemi'ne dek herhangi bir şehirleşme çabasında bulunmamıştı. Bazı afetlere maruz kaldığı için de oldukça hasar görmüş, dışa göç vermeye başlamıştı.

Temsilciler Meclisi'nin merkezini 27.12.1919 günü Ankara'ya taşıması, başkentlik (resmi olarak 23.04.1920 tarihinde) fonksiyonunun Ankara'ya geçmesinde önemli bir etken olmuştur. Temsilciler Meclisi'nin Ankara'yı seçmesinde cephelere özellikle Ege cephesine yakınlık, İstanbul'a yani yeni kurulan meclise yakınlık, ulaşımda mevcut yol ve demir yolu sisteminin olması ve yönetimi üstlenilecek olan ülkenin fiziksel merkezine yakınlık etkenleri etkili olmuştur. Ankara, gayriresmi olarak ülkenin başkenti konumuna gelse de, zamanla bütün askeri ve mülki idarenin yönetim merkezi haline gelmiştir. 16 Mart 1920 tarihinden itibaren İstanbul'un İtilaf Devletleri tarafından resmen işgali ile Meclis çalışamaz duruma gelmiş ve bu durum Ankara'nın tümüyle ülkenin yönetim merkezi haline gelmesine neden olmuştur (Akçura, 1971). Ankara'nın başkent oluşu fiziksel özelliklerin ötesinde siyasi bir karardır. Yeni yönetim, çağdaş Cumhuriyet'in başkentini kurmakla, eski yönetimden tamamen farklı bir kimliğe sahip olduğunu göstermek istemiştir. İstanbul Osmanlılık görüşünün simgesiyken, İç Anadolu'ya geçiş radikal, devrimci yeni hükümetin, sembolüdür. Bu nedenle, *"yoktan var edilmiş ilk Cumhuriyet kenti"* olarak Ankara yeni hükümetin, Cumhuriyet rejiminin başarısının göstergesi olmuştur (Batur, 2007).

Ankara'nın bayındırlık çalışmaları için ilk girişimler başkent oluşundan 4 ay sonra, 16 Şubat 1924'te kabul edilen 417 sayılı Kanun ile bir şehremini ve 24 üyeden oluşacak bir *"Cemiyeti Umumiye Belediye"* oluşturularak başlatılmıştı. Ankara Şehremaneti İstanbul örneği koşutunda görev, yetki sorumluluk ve uygulama araçları ile donatılmıştı. Gündemde olan diğer bir konu ise, planlama mevzuatının yetersizliği ve yürürlükte olan 1882 Enbiye Yasası'nın bu kanunun uygulanmasına engel olmasıydı. Devlet başkent için yapılacak her çalışmadan sorumlu olmak istemekteydi. Ancak, Ankara'nın gelişmesi için yapılacak çalışmaların, kent içerisinde mi, yoksa çevresindeki boş alanlarda mı yapılması gerektiğine karar verilmiş değildi. 24 Mart 1925 günü Enbiye Yasası engeli aşılarak 583 sayılı *"Ankara'da İnşası Mukarrer Yeni Mahalle için Merkezi Yerler ile Bataklık ve Mergazi Şehremaneti'nin İstimlaki Hakkında"* özel yasanın kabul edilmesi ile bu sorun çözülmüştü. Bu yasayla kentin gelişme yönü belirlenmiş ve Ankara'nın çevresinde haksız kazançlara olanak sağlanılmıştır (Bademli, 1994). Planlama yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmış ve Ankara için çizilen ilk plan 1924 tarihli bir harita üzerinden çalışılmıştır (Görsel 4.1).

آنقره

1924 TARİHLİ ANKARA HARİTASI 1924 DATED ANKARA MAP

Görsel 4.1: 1924 Yılına Ait Ankara Haritası, TC Kültür Bakanlığı, 2000, www.kultur.gov.tr

Ankara küçük ölçekli bir Anadolu kentiyken, başkent olacağı için şehir planlamasının titizlikle sürdürülüp onaylanmış projelerin ivedilikle uygulanmaya geçilmesi gerekmektedir. Çünkü ciddi anlamda bir iç göçe maruz kalmaktaydı ve günbegün konut ihtiyacı artıyordu. Lörcher'in hazırladığı Yeni Ankara'yı kurma ve konut sorununa bir çözüm olarak ele alınan Sıhhiye yerleşke planı; Eski ve Yeni Ankara

ikilemini doğurmuştur. Lörcher'in hazırladığı bu planlardan Sıhhiye Kesimi için olanı bir süre için uygulamayı yönlendirse de yapılan parçacıl çalışmalar Ankara'nın bir bütün olarak planlanması gerektiği görüşünü kuvvetlendirmiştir. 1927'de Alman Hermann Jansen, yine Alman Joseph Brix ve Fransız Leon Jausseley arasında kısıtlı bir imar planı yarışması düzenlenmiş ve 1928 yılında tamamlanan yarışmayı Hermann Jansen kazanmıştır (Bademli, 1963). Ancak Jansen Planı elli yıl içerisinde 300.000 kişilik nüfus öngörülerek hazırlanmıştı. Düşünülenin aksine yirmi beş yıldan kısa bir sürede Ankara'nın nüfusu bu sayıya ulaşmış ve daha da artmaya devam etmiştir.

Cumhuriyetin gelişile artan nüfus, konut sıkıntısını da beraberinde getirmişti. Bunun için 1944 yılında çıkarılan Memur Mesken Yasası uyarınca sorun çözülmek istenmiştir. Emlak Bankası tarafından İkinci Dünya Savaşı koşullarında inşa edilmiş olan Saraçoğlu Mahallesi, bir dönemin "öncül" konut politikaları içinde önemli yer tutan bir yerleşimdir. Alman Mimar Paul Bonatz tarafından tasarlanan, şehircilik ölçeğinde ele alınıp insan ölçeğine indirgenen bu proje, aynı zamanda "Cumhuriyetin ilk toplu konutu" olma değerini de taşımakta ve II. Ulusal Mimarlık Akımı'nın önemli örneklerinden birini oluşturmaktadır. Mimar ve ekibinin, 1920'ler Almanya'sının komünite yerleşim anlayışını getirmeye çalıştığı yerleşmede, konut bloklarının yanı sıra çocuk bahçesi, ilk ve ortaokulları, bahçeleri, kütüphanesi projelendirilerek, işlevleri belirlenerek ortak kullanım için tasarlanmıştır. Yeşil dokuyla beslediği bu mahalle yüzlerce ağaçla donatılmıştır. Bitişik nizamda, gruplaştırılmış değişik tip ve yükseklikte tasarlanan apartmanlarda ikişer, üçer ve beşer odalı, altı tip üzerinde planlanan 642 daire gerçekleştirilmiştir. Konut blokları bodrum üzerine iki, üç ya da dört katlıdır. Ayrıca, geniş saçaklar, cumbaya öykünen destek üzerindeki cephe çıkmaları, pencere modülasyonları, sacdan yapılmış kafes biçimli balkon korkulukları geleneksel Türk evinden alıntılardır (www.arkitera.com, 21.01.2019).

Maliye Bakanlığı'nın 2013 yılındaki bir söylemi doğrultusunda lojmanlarının bulunduğu binlerce ağaç içeren bölge, "afet riski taşıdığı" iddiasıyla 1.dereceden kentsel sit alanı özelliğini kaybetmiştir ve restore edilmek üzere Çevre Ve Şehircilik Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu süreç içerisinde mahalle sakinleri ve esnafları

yaklaşık üç yıl süren uzun bir tahliye sürecine girmişlerdir. Halen süren davaların olduğu Saraçoğlu Mahallesi deyim yerindeyse 2016'dan beri sessizliğe gömülmüştür. Tamamen boş olan mahalle günümüzde güvenliklerin yer aldığı boş konutlardan meydana gelmektedir. Ankara'nın merkezi olarak tabir edilebilecek stratejik değeri olan bir noktada yer alması Saraçoğlu'nun geleceğine dair ortaya bazı fikirlerin atılmasına neden olmuştur. Bu düşünceler doğrultusunda Kültürel Mirasın önemli bir değeri olan Saraçoğlu yerini başka projelere bırakacaktır. 2014 yılı ağustos ayında Maliye Bakanlığı'nın yaptığı *"Anılan sahadaki taşınmazlar üzerinde bulunan kamu konutu ve resmi kurum binaları olarak kullanılan yapıların dış cephe, tesisat, alt yapı, çevre düzenleme yenilemelerine ihtiyacı olduğu gibi, 8 adet buharlı kazan sistemi ile ısıtılması dolayısıyla yakıt giderleri de önemli bir tutar teşkil etmektedir. Yüksek yenileme harcaması yaparak yeniden kamu konutu olarak kullanılması yerine, Bakanlar Kurulu kararında belirtilen çalışmaların yapılmasının ardından tüm halkın kullanımına açılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir"* açıklaması, devlet mahallesi olarak da tabir edilen Saraçoğlu Mahallesi için endişeleri artırmıştır. Çünkü, Cumhuriyetin ilk toplu konutu olarak adlandırılan Saraçoğlu için izlenmesi gereken yol belirlenirken dikkat edilmesi gereken en önemli konu onun sosyokültürel sürekliliğini koruyup geliştirmeye yönelik olmalıdır.

4.1.1 Cumhuriyet İlanı ile Ankara'daki Sosyal ve Kültürel Değişiklikler

16. yy sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'ya kapitülasyonlar tanınmasıyla zamanla ekonomi dışarıya bağımlı hale gelmiştir. Ankara'da 19. yüzyılda, sanayi ve ticarete çöküş görülmüştür. Nüfusun büyük bir bölümünü, daha çok tarımla uğraşan ve büyük arazi sahipleri olarak da ön planda olan Müslümanlar oluşturmuştur. Bu arada Müslümanların ağırlıklı olduğu fırıncılık, kasaplık, manavlık, baharat, tütün ve kömür ticareti alanları da sayılabilmekteydi. Büyük ticarete genellikle Hristiyanlar hükmetmekteydi. Ankara'nın temel ürünlerinden tiftiğin ticareti, Avrupalılar tarafından yapılmaktaydı. Bölge ürünlerinin yerinden toplanarak işlenmesi ve ihracı ile ithal malların toptan ve perakende satışları da Ermeni ve Rum'ların elinde bulunmaktaydı. Ankara nüfusunun küçük bir kısmını oluşturan Yahudiler ise hırdavatçılık ve tuhafiyecilikle uğraşmakta ve toplumun en fakirlerini oluşturmaktaydı. Üretimde makine kullanımı gelişmediğinden geleneksel

yöntemlerle devam edilmekteydi. 1892’de demir yolunun Ankara’ya gelmesiyle birlikte, buhar gücüyle çalışan bir un fabrikası kurulmuş ve yeni tarım alanları açılmıştır (Güçlü, 1990, s. 44).

Ankara 1923 yılında Atatürk tarafından başkent olarak sunulduğunda ilk etapta çok fazla tepki almış, başkentini değiştirilmemesi gerektiği savunulmuştu. Bu kent, bu tarihe kadar imar görmemiş, imar gerektirecek bir yoğunluğa erişmemiş ve hatta birkaç yıl önce geçirdiği ciddi yangın ile büyük ölçüde harap olmuştu (Yurt Ansiklopedisi, 1981). Cumhuriyetten önce Ankara’da yaşam ağır bir tempoda sürmekteydi. Yaşam mahallelerde, avlularda ve evlerde geçmekteydi. Yerli ailelerin genellikle hem şehirde, hem de şehir dışında bağ evleri olur, bahar sonlarında bağ-bahçe-bostanlarıyla uğraşırlar aile bütçesine katkı sağlardı. Sıcaklar bastırınca daha yüksekteki evlerde kalınır bağ bozumunda tekrar bağ evine geçilirdi (Yavuz, 1984, s. 203). Günümüzde Kavaklıdere olarak geçen bölgede geçim kaynağı olarak üzümçülük yapıldı. Kentteki tek çarşı Tahtakale’deydi; o dönemde kadınlar mecbur kalmadıkça dışarı çıkmazdı (Görsel 4.2).

Görsel 4.2: Cumhuriyet Öncesi Ankara Manzaraları, Tahtakale-Kavaklıdere, www.dergipark.org.tr

Osmanlı İmparatorluğu’nda 16. yüzyıl sonlarında, dış borçlanma artarak, doğal kaynakların işletilmesi batılı ülkelerin eline geçmiştir. Atatürk’ün Cumhuriyetin ilk dönemlerinde izlemiş olduğu ekonomik politikanın amacı, özel girişimlere ulusal ekonomi içinde yer vermek, ancak özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımların devlet eliyle yapılması olmuştur. Ayrıca endüstrinin kurulması için, devletçe banka

ve çeşitli kuruluşlar oluşturulmuştur (Aslanoğlu, 1980, s. 5). Ekonomik bunalımlar ve borçların ödenmesi bir yandan devam ederken diğer yandan da başkent ciddi harcamalar yapılması gerekmektedir. Ankara'da hem artan nüfus (bürokratlar, memurlar, göçmen değişimiyle gelenler) ile baş gösteren konut yetersizliğinin hem de alt yapının eksikliğinin hissedilir biçimde sorun teşkil etmesi yeni ekonomi planlama gereksinimlerini ortaya çıkarmıştır. Cumhuriyetle birlikte Ankara'ya gelenler en çok barınacak yer yokluğundan, kentin bakımsızlığından, Hristiyan göçüyle yoksullaşan çarşılardan yakınmaktadırlar (Bilgen, 1985).

Devlet memurlarının günbegün artan sayıları nüfustaki yoğunlaşmalara dolayısıyla konut gereksinimindeki artışlara sebebiyet vermektedir. 1925 yılında demir yolunun güneyindeki alan kamusallaştırılarak, devlet memurları için bir iki katlı, bahçeli evler yaptırılmıştır. Sonra birkaç bölgede de modern kent anlayışını benimseyen yapılaşmalar devam etmiştir. Yenişehir'de batı anlayışında, birbirinden en az kırk-elli metre uzaklıkta olan evler ise mahalle kültürü olmayan kendi içine dönük yapılar olmuşlardır. Böylece toplumsal yapı açısından Ankara ikiye bölünmüştür. Sağlık Bakanlığı ile Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi arasında demir yolu köprüsünün Yenişehir yanı ıssız iken, kentin büyük sayıdaki insanları, köprünün öte yanı olan Ulus bölgesinde yaşamaktadırlar (Güçlü, 1990, s. 50). Bağ evleri aynı şekilde yaşantının sürdürüldüğü yerler haline gelmiş; Çankaya, Dikmen, Ayrancı, Keçiören, Ayvalı, Etlik, Tuzluçayır, Kayaş Ankara'nın sayfiye semtleri olmuşlardır. 1930'lardan sonra ise bu semtler, düzgün yolları, dükkanları ve gazinolarıyla küçük çaplı merkezler haline gelmişlerdir. Yeni yaşam tarzı, günlük ihtiyaçların evden karşılandığı, yetinebilmeye dayalı eski tüketim kalıplarında köklü değişiklikler getirmiştir. Evlerin içi değişmiş; evin dışındaki hayat balolar, konserler, at yarışları, hafta sonu gezileriyle çeşitlenmiştir (Güçlü, 1990).

Kozmopolit bir yapıya erişen şehirde, sosyal ve kültürel değişiklikler de olması kaçınılmaz hale gelmiştir. Zamanla Ankara'da yeni mekanlar, merkezler oluşmaya başlamış, işlevler gelişmiş, kentleşme süreci hız kazanmıştır. Başkent'in eski Ankara'da yoğunlaşmaması adına yeni bölgeler seçilmiş, eski ve yeni olarak bölümlenişi somut hale gelmiştir. Genelde eski Ankaralıların davranışlarını belirleyen ilke gelenek iken, yeni Ankaralıları (çoğunluğu İstanbul'dan gelme) ise

değişime daha açık kimselerden oluşmaktaydı. Ortak kullanım noktaları ise 1940'lara dek Ulus olmuştur. Ulaşım at ve eşeklerle olmaktan çıkıp otomobiller yaygınlaşmaya başladıkça Ankara halkı 1929'da kurulmuş olan Atatürk Orman Çiftliği ve Çubuk Barajı'nı mesire alanları olarak kullanmaya başlamıştır. 1930'lardan sonraki dönemlerde ise sinema, tiyatro ve radyo ile tanışan Ankaralılar kültürel faaliyetlerini çeşitlendirmişler ve daha sosyal bireyler haline gelmişlerdir. Yerel halk da Cumhuriyet rejimi ve Ankara'nın başkent olmasıyla köklü değişikliklere tanık olmuştur. Modern çizgiye sahip kent ortamları yaratılarak yeni yönetimdeki çağdaş yaşama adapte olmuşlardır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk dönemleri çok hassas bir süreçtir. 1928-1938 yılları arasındaki kentsel yaşam, Ankaralıların kendilerinin dışında kurulmuştur. Onların dışında bir yaşam örgütlenmiş, onlar da zamanla katılmışlardır.

4.1.2. Ankara'nın Başkent Oluşuyla Konut Sıkıntısının Baş Göstermesi

Ankara 1923 yılında başkent olarak ilan edildiğinde, altyapı ve üstyapı olarak yetersizdi. Daha önce imar uygulanmamış bu kent için planlama çalışmalarının yürütülmesi ve -daha da önemlisi- bunların emin-doğru adımlarla hızlı bir biçimde uygulanması gerekmektedir. Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nda oluşturduğu rotada; bu eski, küçük Anadolu kentini hem merkezi oluşundan hem de işgal edilmemiş olmasından dolayı karargah olarak kullanmıştı. Onun 1919 yılında ulus egemenliğine dayalı bir devlet kurmak amacıyla Samsun'a çıkışı Ankara'nın başkent olma sürecinde atılan ilk adım olmuştu. Anadolu'da çeşitli dönemlerde yapılan kongrelerde başkentlik fonksiyonun İstanbul'dan koparak bir Anadolu şehrine taşımak gerektiği, padişahlık, halifelik müesseselerinin sembolü olan İstanbul'un, işgal altında iken fonksiyonlarını yerine getiremediği ileri sürülmüştür. Aralık 1919'da Temsil Heyeti'nin Ankara'ya gelmesi ile, bu şehir Millî Mücadele'nin karargahı olmuştu. 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da açılmasıyla yeni Türk devletinin temelleri atılmıştır. Böylece Ankara, fiilen başkent durumuna gelmiştir. Lozan Barış Antlaşması'nın imzalanmasından sonra. İtilaf Devletleri'nin askerleri İstanbul'dan çekilmişlerdi. İstanbul'un işgalden kurtulması ile yeni devletin başkentinin neresi olacağı tartışılmaya başlanmıştı. Bazı kişiler İstanbul'un başkent yapılmasını istemekteydiler. Ancak meclisin Ankara'da açılması, buraya fiilen

hükümet merkezi olma niteliği kazandırmıştı. Ayrıca Ankara, Türkiye'nin merkezinde, askerî ve coğrafi özellikleriyle başkent olabilecek konumdaydı. İsmet Paşa (İnönü), bir kanun teklifi hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na sunmuştu. Atatürk cumhuriyeti kurma çalışmalarını burada sürdürmüştür. Kurtuluş Savaşı'nın başarı ile sona ermesinden sonra 13 Ekim 1923'te *“Türkiye Devleti'nin başkenti Ankara'dır.”* şeklindeki bir maddelik kanun teklifi kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesiyle Ankara yeni Türk devletinin başkenti olmuştur (<http://www.meb.gov.tr>, 16.03.2019).

Cumhuriyetin kurucuları başkentini hızla imarı gereğine inanmışlardı. Atatürk bunu şöyle açıklıyordu: *“Cumhuriyet'in başkenti olan Ankara'nın hızlı imarı gereklidir. Yeni ve çağdaş (asri) bir devletin çalışmasında düzen ve verim (semere) bir uygarca imar edilmişlik (memurei medeniye) içinde sağlanabilir. Ülkenin varlığı bugün ve gelecekte Ankara'nın yönetim olmasını nasıl kesinlikle gerektirmiş ise, Cumhuriyet'in başkentinin hızla gelişmesi ve imarını da o derece zorunlu kılmıştır. Gerçi, özekselle yönetimin gereksindiği genel ve resmi uzamları birden sağlamak olanaklı değildir. Bu uzamları yıllara bölerek sürekli olarak kurmak ve inşa etmek, hem kılıgısal bir gereksinim olarak, hem de birden büyük bir kaynağın ayrılmasından kurtarmaya yarayacaktır.”* (Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, C.I, s.317). Ankara'nın kentsel gelişmesi ve gereksinim duyulan konutların yapılması için özen gösterilmesi gerekmektedir. Atatürk (1923) bunu *“Ankara'nın çağdaş ve yeterli iletişim araçlarıyla donatılması ve yeğlilikle duyulan konutların yapılması ivedi gereksinimdir.”* sözleriyle ifade etmiştir. Bu yüzden yeni, modern, güçlü, çağdaş Türkiye'yi temsil edeceği için, Ankara, yeni Türk Devleti'nin prestijini artıracak bir girişim olarak desteklenmekteydi. Kentin yönetiminde ve kentsel gelişmenin yönlendirilmesinin planlı olmasına inanan Atatürk, yalnız dışardan plancılar, mimarlar getirmekle kalmamış, bunun gereklerini yerine getirecek örgütlenmeye gidilmesi gerektiğini de vurgulamıştır. Şehircilik işlerinde de teknik ve planlı esaslar içinde çalışmayı desteklediğini, bunun için belediyelerde teknik birimler kurulmasını dile getirmesiyle göstermiştir. Aynı şekilde, yapı işlerinin ve kamulaştırma işlemlerinin hızlı yürümesini sağlamak için ilgili yasalarda da hızlı ve sağlam sonuçlar almak adına değişiklik yapılmasını önermiştir. İlhan Tekeli, bir yazısında bunu, örnek bir kent kurarak çağcıl ve çağdaş bir yaşama ortamı oluşturmak, bu

yeni kentsel uzamda geliştirilecek yeni toplumsal örneklerle ülkenin kentleşmesine öncülük etmek, Cumhuriyet'in başarılarını yeni başkentte simgeleştirmek olarak nitelenmektedir (Tekeli, 1984).

Cumhuriyet'in kurucuları, TBMM'nin kuruluş gününden başlayarak gerçekte Türkiye'nin başkentliği işlevini yüklenmiş olan Ankara'yı başkent olarak benimserken, toplumda İstanbul olmayışı konusunda da bazı endişeler vardı. Ancak bir yandan ulaşım ve iletişim açısından ülkenin her yanına yaklaşık aynı uzaklıkta bulunması, bir yandan da Osmanlı İmparatorluğu'ndan apayrı bir kimliğe kavuşan Türkiye Cumhuriyeti'nin simgesi olacak bir çağdaş kent yaratmak isteği başkent olma sürecinde büyük etmen olmuştur. Bu nedenle de Ankara'nın planlı ve sağlıklı büyümesi, öbür kentlerimize örneklik etmesi öngörülmüştür. Başka bir anlatımla, 1923 ve 1933 yılları arasında Ankara kent uzamını yaratmak için günümüzde de önemini koruyan çok özgün bir tüzel yönetsel düzenlemeler dönemi olarak değerlendirilebilir (Altaban 1984, Tekeli 1998). Cumhuriyetin kurulmasının 16 gün öncesinde Atatürk kararını vermiş, 13 Ekim 1923 günü, TBMM Ankara'yı başkent olarak ilan etmiştir (Görsel 4.3).

Görsel 4.3: I. TBMM Binası, *Ankara'nın Başkent İlan Edilişi*, 13 Ekim 1923, www.ankara.ktb.gov.tr

Ankara'nın başkent ilan edilişi bir rastlantı değil enine boyuna düşünülerek tamamen planlanmış bir süreçti. Kurtuluş Savaşı'nın itici gücü olan halka en yakın yerde, Anadolu'nun ortasında, Falih Rıfkı'nın ifadesiyle "...oturulabilecek nesi var, nesi

yoksa yanmış bir Anadolu kasabası” olan Ankara başkent seçilmişti. Böylece İsmet İnönü ve arkadaşlarının yasa önerisinin gerekçesinde belirttikleri gibi, *“içteki ve dıştaki duraksamalar”* önlenecekti. Ayrıca, Anadolu’da pek çok kasaba savaşta yakılıp yıkılmıştı. Nüfus değiş tokuşu nedeniyle kimi kentlerin nüfusu azalmış, buna karşılık Yunanistan’dan gelen *“göçmenlerin (mübadillerin)”* yerleştirilmesi gerekiyordu (Geray, 1962). Osmanlı’nın son dönemlerinde daha çok ülkenin batısındaki liman kentlerinin geliştirilmesine önem verilmiş, bunların Anadolu kentleriyle ulaşımı ihmal edilmişti. Bu nedenle dengeli bir gelişme yöneltmesi gerekmektedir. Cumhuriyet’in ilk döneminde, demir yollarının geliştirilmesine ayrı önem verilmesi önceki duruma bir anlamda tepki olarak güdülen bilinçli bir bölgesel gelişme yöneltisi olarak değerlendirilmektedir (Tekeli, 1967). Anlaşılacağı üzere Hilafetin kaldırıldığı 3 Mart 1924 gününe değin, biri Cumhuriyet’in (Ankara), öbürü Hilafetin (İstanbul) olmak üzere ülkede iki başkent vardı. 491 sayılı 1924 Anayasası’nın ikinci maddesinde *“Türkiye Devleti’nin (...) başkenti Ankara kentidir”* anlatımında yer verilerek Ankara’nın başkentliği anayasal güvenceye kavuşmuştur. Beklenen bu amaçlar dışında Ankara, bölgesel gelişme yöneltleri açısından önemli bir işlevi de uzun süre yerine getirmiştir: Nüfusun, ekonomik etkinliklerin, kamu kuruluşlarının yurt düzeyinde dağılması konusunda Ankara, İstanbul’a ve Marmara Bölgesi’ne olan nüfus akımının dengelenmesi görevini de yerine getirmiştir.

1580 Sayılı Belediye Yasası çıkarılmadan 6 yıl önce, 16 Şubat 1924 günlü ve 417 sayılı yasa ile Ankara Belediyesi bir taşra belediyesi olmaktan çıkarılarak Osmanlı’nın başkenti İstanbul’dakiyle aynı görev ve yetkilere sahip bir şehremaneti kurularak başkent yönetimine ayrı bir özen gösterildiği ve önem verildiği görülmektedir. Ankara şehremaneti atama yoluyla göreve getirilmesi uygun görülmüştür. Ankara Şehremaneti yapı gereçlerinin ve alt yapıların hızla üretilmesi için fabrikalar, santraller, işçi evleri, un ve ekmek fabrikaları kurularak çağdaş üretici belediyeçiliğe örneklik etmiştir (Altaban, 1998). 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Yasası yürürlüğe girince 417 sayılı şehremanetine ilişkin yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece, başkent belediyesi öbür belediyelerle aynı tüzel konuma sokulmuştur. 1928 yılında çıkarılan 1351 sayılı bir yasa ile Ankara kentinin imarına ilişkin olarak Bakanlar Kurulu kararıyla verilecek işlerle uğraşma ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı, tüzel kişiliğe sahip bir devlet kurumu olarak Ankara imar

Müdürlüğü oluşturulmaktaydı. Bu örgüt, kentin halihazır haritasını tamamladıktan sonra gelecekteki planını hazırlamak ve bu planı Bakanlar Kurulu'na onaylatmak ile görevlendirilmişti. Planın uygulama biçimine ilişkin olmak ve uygulamada izlenecek sırayı göstermek üzere ayrıca beş yıllık bir uygulama izlencesi (imar programı) düzenleyecek olan müdürlük izlenceyi Bakanlar Kurulu'nun onayına sunmak, onaylandıktan sonra her yılın bütçesine göre bu izlenceyi uygulamakla yükümlüydü (Yavuz, 1952).

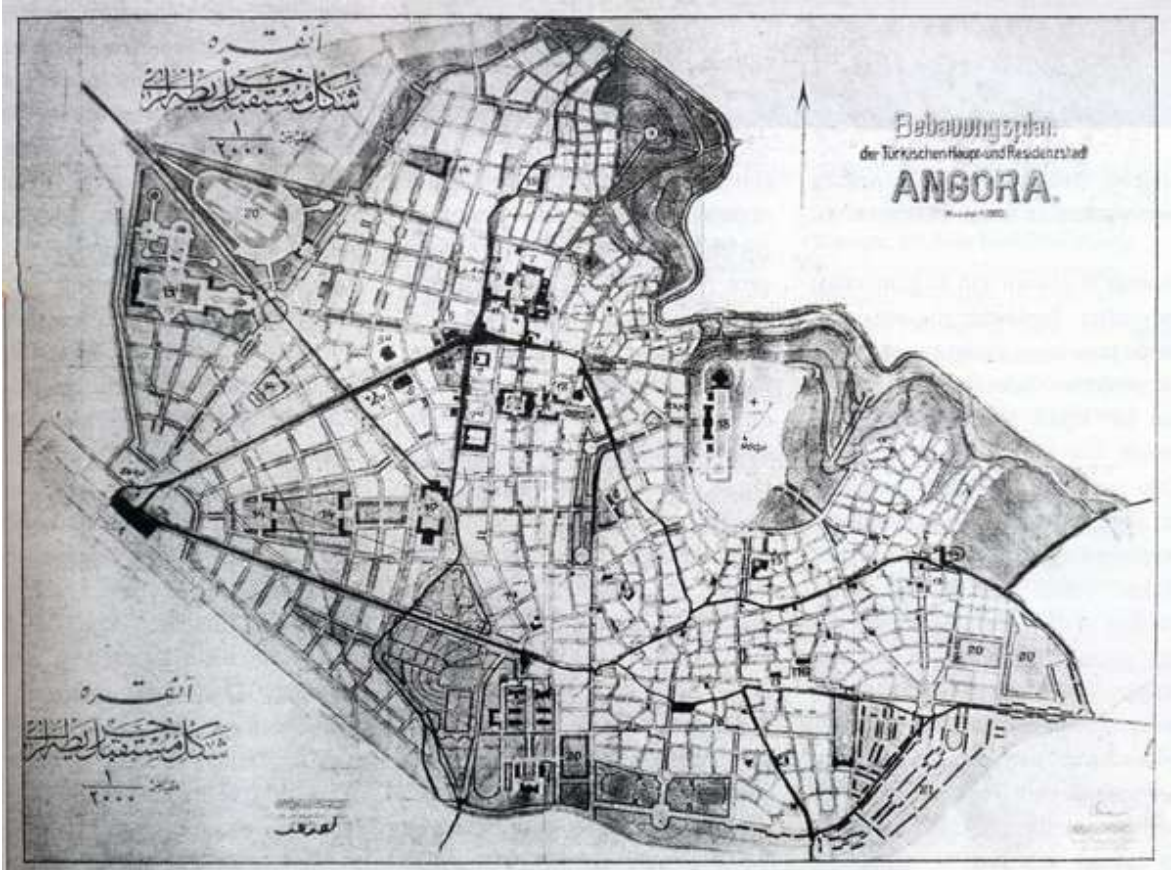
Ana kent ölçeğinde planlama gereği duyulduğundan İmar ve İskan Bakanlığı'nca İstanbul ve İzmir gibi başkent Ankara için de bir Nazım İmar Planı Bürosu oluşturması üzerinde Ankara İmar Müdürlüğü yeni bir işlev kazanmıştır. Bu işlev büronun yaptığı nazım plan çalışmalarının sonucunda verilen imar kararlarının gerektirdiği uygulama planlarını hazırlamak, imar uygulamalarını yönlendirmek ve denetlemektir. Ankara İstanbul ve İzmir'e göre, hem başkent oluşundan hem de daha önce hiç imar görmeyişinden kaynaklı daha çok çalışılmaya gereksinim duymaktaydı. Ayrıca modern çağı yakalayarak geleceğin kentlerinden biri haline gelerek öncü olmak durumundaydı. İç göçler arttığı gibi, göçmen değişimleri de nüfusu artırıyordu. Bu durum bir an önce planların çizilerek uygulamaya geçilmesini tetiklemekteydi. Zaman kaybetmeden konut ihtiyacının en doğru projelerle çözülmesi gerekmektedir. Bu yüzden hem yurt içinden hem de yurt dışından desteklerle uzman ekip oluşturulup ivedilikle harekete geçilmesi önem arz etmekteydi. Ankara için nazım planının hazırlanma süreci başlamıştı.

Şehir Planlama ve Mimari Çözüm Arayışları

Ankara'nın bayındırlık çalışmaları için ilk girişimler başkent oluşunun üzerinde çok geçmeden başlatılmıştır. 16 Şubat 1924'te kabul edilen 417 sayılı Kanun ile bir şehremini ve 24 üyeden oluşacak bir "Cemiyeti Umumiye Belediye" oluşturulmuştur. Bayındırlık çalışmalarının finansmanı için, 22 Mayıs 1926 gün ve 884 sayılı yasa ile Emlak ve Eytam Bankası kurulup, kredi kaynakları ve fonlar ilk yıllarda büyük ölçüde Ankara'ya tahsis edilmiştir. 1924 yılında M. Heussler firması tarafından hem eski Ankara hem de Yenışehir için hazırlanmış iki ayrı mevzii imar planından Yeni kent

için olanının uygulanmasına bu özel yasa sayesinde başlanmıştır. 4.000.000 metrekarelik bir alan istimlak edilmiş ve Sıhhiye için hazırlanmış dar kapsamlı çalışma uygulamaya konulmuştur (Batur, 1963, s. 5).

Ankara'nın ilk planları, Alman sermayesi ile işletilen "Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi"ne ismarlanmıştır. Planlar şirketin şehircilik bölümü uzmanlarından Carl Christoph Lörcher tarafından hazırlanmış ve Türk Anonim Şirketi tarafından Ankara Şehremaneti'ne teslim edilmiştir. Lörcher, 1924 tarihli Eski Ankara Planı üzerinde çalışırken, tarihi alanlara titizlikle yaklaşmış, Yeni Ankara için çalışırken ise daha cesur kentsel çalışmalar sergilemiştir. Lörcher'in Ankara için iki planlaması mevcuttur. Projelerden ilki, 1924 tarihinde tasarlanmış olan ve eski şehre ait projedir. Projelerden ilki, 1924 tarihinde tasarlanmış olan ve eski şehre ait projedir. (Görsel 4.4).

Görsel 4.4: 1924 Lörcher İmar Planı, TC Kültür Bakanlığı, Ankara, www.kultur.gov.tr

Gelecekte yaklaşık iki yüz bin kişilik bir nüfusu hedeflemekte olan proje, genel hatlarıyla Kale ve tren istasyonu arasındaki alanın yeniden düzenlenmesini öngörmekteydi. Planlamadaki en dikkat çekici unsurlardan birisi, Lörcher'in özellikle üzerinde durduğu, "*yönetim kompleksi*" kurma projesidir. Yönetim binalarının kentsel mekana hakim bir düzenlemesini öngören proje, aynı zamanda başkent Ankara'nın yeni kent merkezini de belirlemektedir. İktidarın varlığını ve egemenliğini kent ölçeğinde dile getiren proje, eski iktidarın etkilerinden sıyrılıp, siyasal alt yapısını güçlendirmeyi hedeflemekte olan yeni rejim için son derece önemli bir propaganda niteliği taşımaktadır. İşte, Lörcher'in yeni bir imar planının hazırlanması ile görevlendirilmesi yine aynı ideolojik temele dayanmaktadır. Rejim, iktidarını temsil edecek çok daha gösterişli bir planlamanın beklentisi içerisindedir. Eski şehrin güneyinde yeni bir şehir kurulmasını öngören ikinci proje 1925 yılında teslim edilmiştir. Planlama şu başlığı taşımaktadır: "*Türkiye Başkentine ait Yapılaşma Planı - Angora - Eski Şehir ve Yönetim Şehri = Çankaya.*". Eski şehirden bilinçli olarak yalıtılmış bu yeni şehir, isminden de anlaşıldığı üzere, başlı başına bir "*yönetim şehri*" dir. Bu planlamalar, Lörcher'in rejimin ideolojik beklentilerini gayet iyi kavradığını ve bunları gerçekleştirebilmek amacıyla bilinçli şehircilik stratejileri geliştirdiğini göstermektedir. Planda Eski Ankara'nın sınırlarını çizen Ankara Çayı'nın kolları yeşil bant olarak düşünülmüş, kentin kuzeydoğu sınırı Bentderesi Vadisi'yle belirlenmiştir. Zarif ve Güzel Kale'nin sergilenmesi için çevresinin özellikle açılmasını isteyen Lörcher, bu düşüncesini Yeni Şehir'in yapılaşmasında ve açık alanlar düzeyinde yaptığı çalışmada da sürdürmüştür (Cengizkan, 2004).

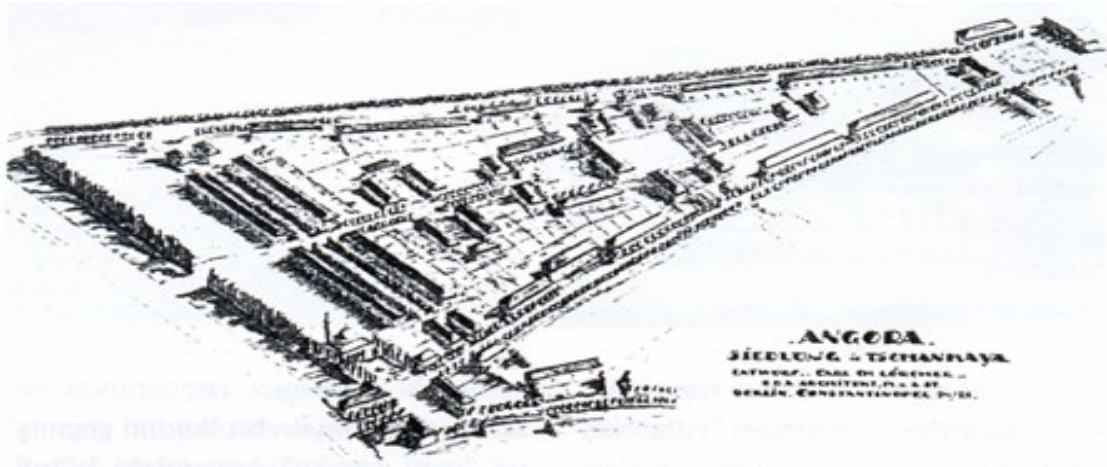
Lörcher'in eski şehre ait planlaması, rejimin ulus-devlet kurma hedeflerine tarihi ve otantik sembolleri ile meşrulaştırıcı zemini hazırlarken, yeni şehrin imarı ise Osmanlı geçmişinden kopuşun mekansal ölçekte somutlaşması anlamına gelmekteydi. Burada artık var olan değerlere geri dönülmeyecek, sıfırdan "yepyeni" bir şehir yaratılacaktı. Rejim, "*yeni bir devrin kurucusu*" sıfatıyla, ülkenin "*tek*" meşru yöneticisi olma iddiasını haklı çıkarmayı amaçlamaktaydı. 13 Aralık 1924 tarihli 400 hektarlık bataklık arazinin istimlakını öngören yasa tasarısının meclisten geçmesi ile 24 Mart 1925 tarihinde yeni şehrin kuruluşunun temeli atılmış olmaktadır. Ancak, sonuç olarak Eski Şehir'in ihmal edilmesi ve Yeni Şehir'in kurulması kararlaştırılmıştır. Eski şehirden tamamen yalıtılmış "*yeni şehir*" projesi, geleceğin

ideal şehri olarak planlanmaktadır. Lörcher yaptığı planlamada kent bölgeleme kararları da almıştır. Yönetim Şehri'nin merkezinde ileride Jansen Planlaması'nda da aynen kabul edilecek olan, "Vekaletler Mahallesi", "Bakanlıklar" semti olarak kullanılmasının kararını vermiştir. Bölgeleme stratejisine göre işçilerin yaşayacağı bölgeler de çalışılmıştır. Bölgeleme-gruplama çalışmalarında işçi kesimi için de bir kurgu oluşturarak eskiz çalışmaları yapmıştır (Görsel 4.5).

Görsel 4.5: Lörcher'in İşçi Kolonileri Eskizleri, *Archiv der Universität der Künste, Berlin, 1925, www.mimdap.org*

Planlamada günümüzde Gençlik Parkı olan bölgenin bataklık oldukları için kurutulup "okullar bölgesi" olarak ayrılmasına ve yine günümüzde Kurtuluş Parkı olan bölgenin ise Çankaya Mahallesi adıyla, yönetim bölgesinin "yerleşim bölgesi" olarak düzenlenmesine karar verilmiştir (Görsel 4.6, Görsel 4.7).

Görsel 4.6 : Çankaya'daki Konut Yerleşiminin Bir Perspektifi, *Lörcher, Berlin, 1925, www.mimdap.org*

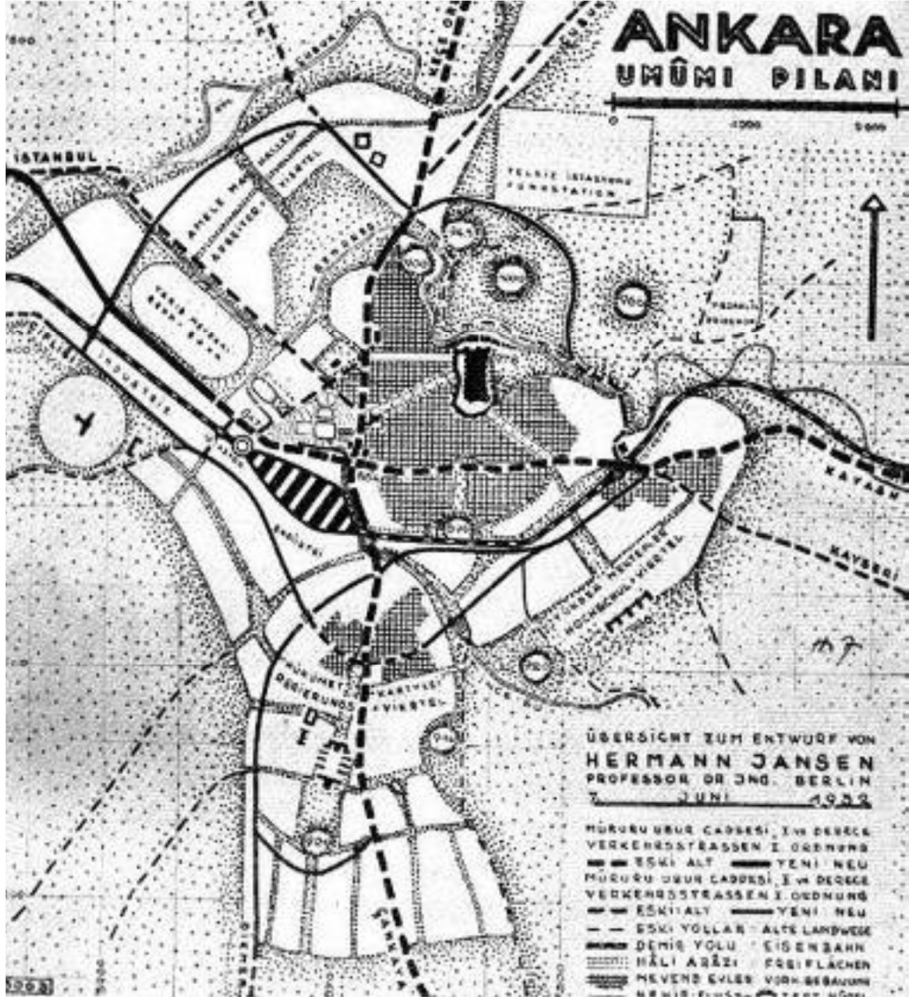

Görsel 4.7 : Tiyatro Meydanı-Eğitim Kompleksi-Oyun Alanları, 1925, www.mimdap.org

400 hektar olarak belirlenen kamulaştırmanın 300 hektarı gerçekleştirilmiş; Lörcher Planı ise bunun 150 hektarını kullanmıştır. Bunun eski şehri bırakıp yeni bir şehir kurma mantığı olarak "*hakça*" olmadığı; istimlak için gerçekleştirilen "*değer bahası*" kavramının, normal bedelin 15 misli üzerinden gerçekleştirilmesini sağlaması, döneminde de tartışma konusu olmuştur (Yavuz, 1952). Yine de Lörcher Planı 1928 yılına dek güncellenmeleriyle devam ettirilmiş ve kısmen uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Lörcher Planı'ndaki en büyük eksiklik, Ankara'yı eski ve yenisiyle bütün olarak ele almamış olmasıdır. 1928 yılında, 1351 sayılı yasa ile "*Ankara Şehri İmar Müdürlüğü (AŞİM)*" kurulmuştur. Bu müdürlük Ankara İmar Planını ve beş yıllık imar programını hazırlayacak ya da hazırlatacak ve Bakanlar Kurulu 'na onatacaktır.

1928 yılı içinde, Berlin Kent Planlama Yarışması'nı kazanmış Prof. Dr. Hermann Jansen, yine bir Alman şehirci Prof. M. Brix ve Fransız Hükümeti baş mimarı Prof. Jausseley arasında Ankara Nazım İmar Planı için sınırlı bir yarışma açılmıştır. Gelen planları Mustafa Kemal Atatürk'ün de incelediği bu yarışmayı ünlü Alman Mimar Hermann Jansen kazanmıştır. Berlinli Mimar Jansen, bu yarışmayı kazanmakla Ankara'nın başkent olarak kuruluşu ve imarında Atatürk'ün çağdaşlaşma, modern bir topluma dönüşme, düşüncesi için gerekli olan yaşam sahnesini yaratmak için planlama görevini üstlenecek kişi olmuştur (Tankut 1995). Yarışmada yarışmacılar kararlarında serbest değillerdi, çeşitli bakımlardan sınırlanmışlardı. En önemli sınırlamalar o zamana kadar yapılan uygulamalardan gelmekteydi. Bu uygulamalar

kentin gelişme yönünü Ulus-Çankaya olarak ortaya çıkarmıştı. Önemli yollar, önemli binaların yerleri ve eski şehrin korunması ile ilgili kararlar yarışmacılara verilmişti. Ankara nüfusunun 50 yılda 300.000'e ulaşacağı veri olarak verilmişti. Bu nüfus her zaman eleştirilen yanlış bir nüfus projeksiyonu olarak görülmüştür. Ancak, 1927 yılında Ankara'nın 74.000 nüfusa sahip olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır. 1920-1927 yılları arasında geçen 7 senede kent nüfusu üç misli artmıştı ama bu artışın doyuma ulaştıktan sonra yavaşlayacağı varsayılmaktaydı. Jansen'in hazırladığı imar planı 23 Temmuz 1932 tarihinde onaylanarak yürürlüğe girdi. Jansen Planı insan ölçeğinde ve toplumsal endişeleri ağır basan bir plandı (Tunçer, 2012) (Görsel 4.8).

Görsel 4.8: Jansen Planı, *Hermann Jansen*, Berlin, 1932, www.dergipark.org.tr

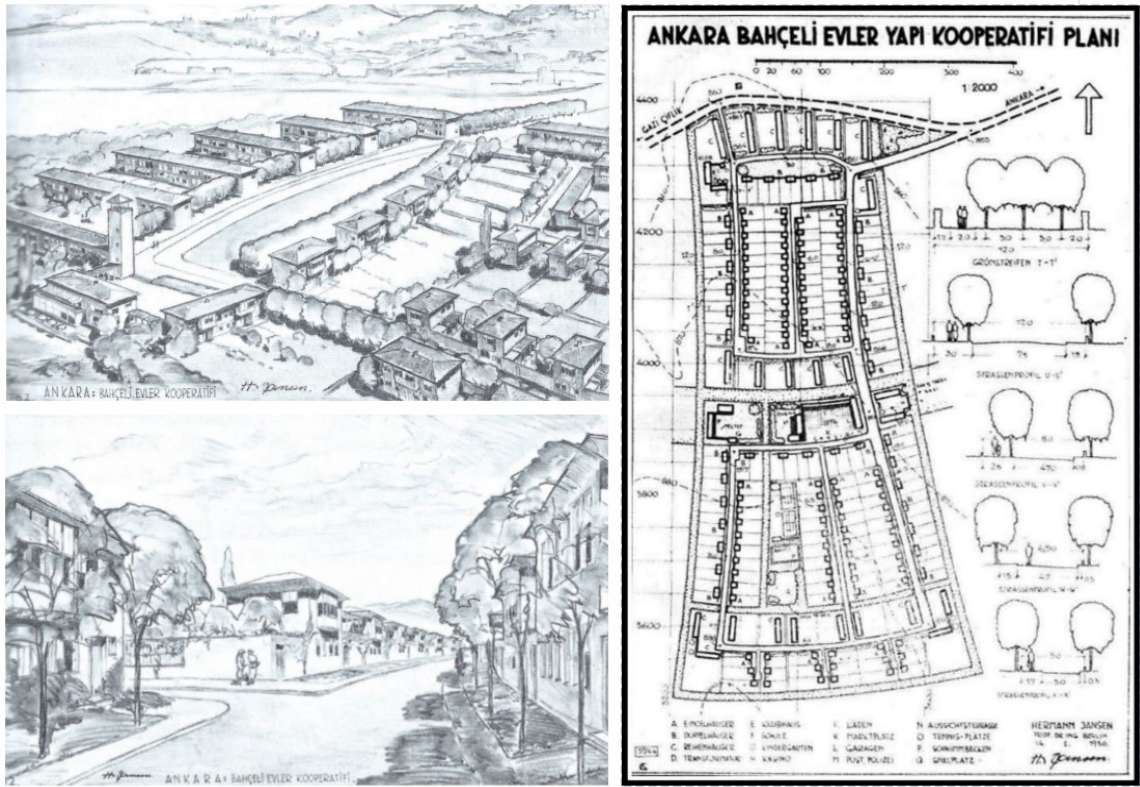
Görkemli bir projenin değil de sosyal yönleri ağır basan bir projenin seçilmesi, Cumhuriyet yönetiminin niteliklerinin kavranmasına yardımcı olacak bir ipucu olarak

görülebilmektedir. Konut ve özellikle işçi konutları sorununa önem vermişti. Ankara'da Kale'yi hedefleyen güçlü bir yeşil sistemi kuruyor (Gençlik Parkı, Hipodrom vb.) ve düşük yoğunluklu bahçeli evlerden meydana gelen bir konut dokusu öneriyordu. Jansen, bu Anadolu kasabasından çağdaş bir başkent yaratmak için sonsuz bir heyecanla kolları sıvamıştır. Hiç durmadan yinelediği bir söz; *"Yepyeni bir şehir kuracaksınız, dünyaya yepyeni ve çok güzel bir örnek vereceksiniz. Biliyorsunuz, Avrupa şehirlerinin hemen hepsi motor'dan önce yapılmıştır. Motor eski nizamları ve anlayışları altüst etti. Ben size şehircilik sanatının son sözlerini getiriyorum."* şeklinde olmuştur (www.cankaya-bld.gov.tr, 30.03.2019). Jansen'in dilinden düşürmediği *"şehircilik sanatının son sözlerinde"*, otomobiller için ayrılmış çok geniş bir cadde, bu caddeye açılacak ve her biri caddeyi bir bloğa bağlayacak yan yollar vardır. 1932'de onaylanarak yürürlüğe giren Jansen planının ana kararları:

- Atatürk Bulvarı Çankaya'ya kadar uzanarak güney-kuzey doğrultusunda strüktürel bir aks oluştururken, ikinci aks Ulus'ta bu aksı dik keserek, İstanbul yoluyla birleşecek, doğuda ise kentin topografik çizgisini takip ederek eski kentin güney alt kısmından geçecektir. Yeni kent bu akslar çevresinde, eski kente dokunmadan planlanacaktır.
- Ankara'nın ilk çağlardan beri tarihsel çekirdeğini oluşturan kale ve eski kent çevresi korunacak, yalnız yeni kentle teması olan batı kesiminin modernleşmesi sağlanacaktır.
- Yönetim mahallesi Yenişehir'de kurulurken ticari işler Ulus çevresinde sürdürülecek, fonksiyonlar ayrılacaktır.
- Atatürk Bulvarı'nın çevresi ızgara sistemiyle oluşturulacak konut bölgesine ayrılacaktır (Batur, 2007).

Jansen Planı, Bakanlıklar Sitesi, Site çevresinde kamu personelinin gereksinim duyacağı konut ve yerleşme alanları (3.000 konutluk Memur Mahallesi) konut kooperatiflerine ayrılmış alanlar (Bahçelievler Konut Kooperatifi) organize edilmişti.

Dinlenme ve gezinti alanları (Gençlik Parkı, Hacettepe Parkı), spor ve toplu kültür merkezleri (Stadyum ve Hipodrom) gibi önemli kent işlevlerinin uyumlu bir düzenlemesini de içermekteydi. İşlevler kendi içlerinde gruplanıyor ve bu durum daha sonra planlara yansıtılıyordu. Bir başka önemli özelliği de Sanayi Bölgesi, Havaalanı üniversiteleri içine alan bir Kültür Merkezi ve Amele Mahallesi önerilerine yer vermesidir. 1935'den sonra kadar birtakım baskılarla Jansen özellikle Çankaya, Bahçelievler, Beşevler yörelerinde plan dışı çalışmalar da gerçekleştirmiştir (Bademli, 1994) (Görsel 4.9).

Görsel 4.9: Ankara Bahçelievler Kooperatifi Eskiz Çalışmaları, *Hermann Jansen*, 1935, www.itudergi.itu.edu.tr

Altyapıyla ilgili olarak 100-150 binlik bir Ankara için plan yapılmıştı. Oysa, ülkemizdeki kentleşme süreci, Ankara nüfusunun 1950'li yıllara gelindiğinde bunu aşması sonucunu doğurmuştur. Bu, hem konut, hem de kentsel altyapı yetersizliklerine yol açmıştır. Ayrıca getirim odaklı bazı projeler de kaçınılmaz hale gelmişti. Ankara planlarını il oluşturmaya başladığı dönemlerde Jansen, Atatürk'ü kızdıracak bir soru sorarak bu planı uygulayacak güçlü bir yönetime ve istence sahip

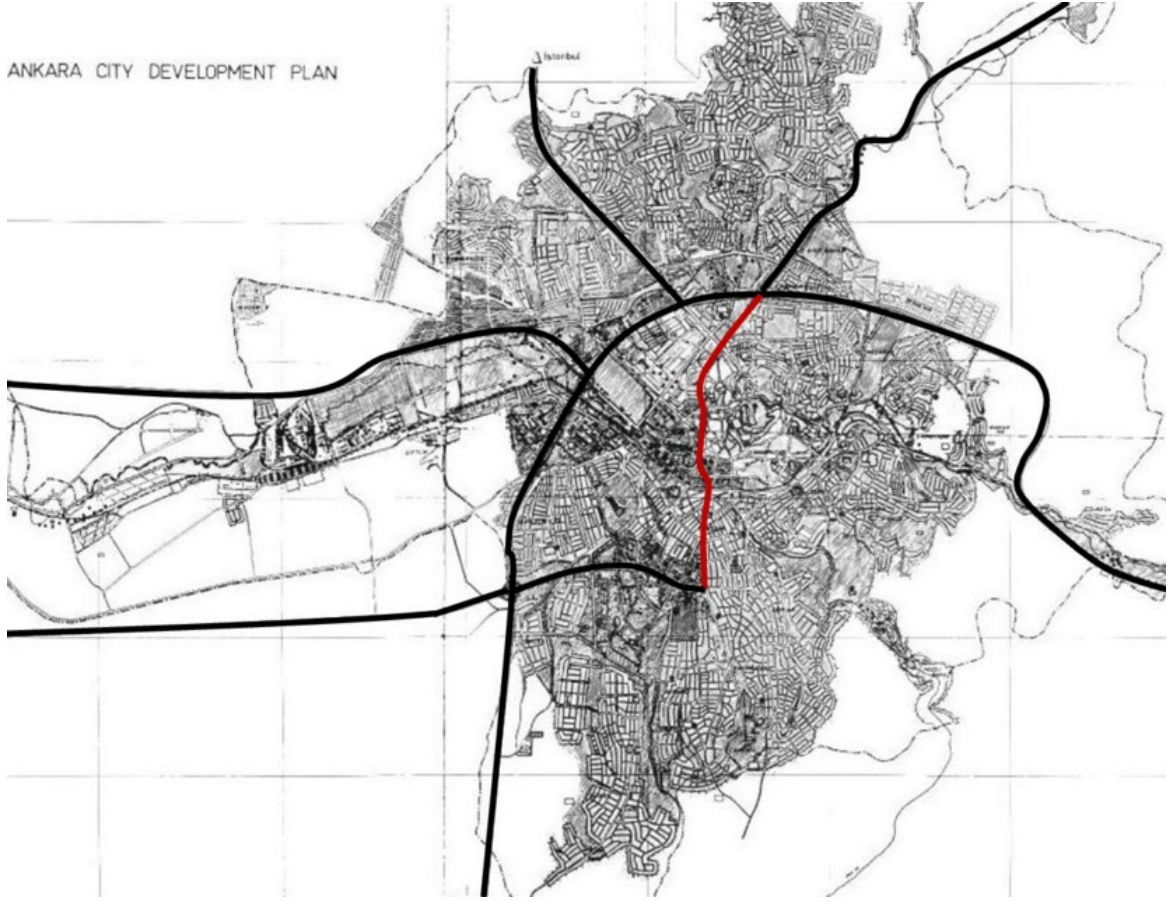
olup olmadığını ima etmiş, “*toprak spekülasyonu*”nun önlenmesi konusunda uyarıda bulunmuştu (Geray, 2000, s. 12). Cumhuriyet’in ilk yıllarında hızlı nüfus artışı ve kentleşme sorunlarıyla yüz yüze gelinmiş, Jansen’in hazırladığı plan bu ihtiyaçları karşılayamamıştır. Karşılanamayan konut talebi, arsa fiyatlarındaki hızlı artış, erken gecekondulaşma gibi sebepler Ankara’nın planlama çalışmalarının önüne geçmiştir (Tanrıverdi, 2010, s. 11).

1938 yılında Jansen “*Planın altından imzayı silebilirsiniz*” demiş ve görevinden ayrılmıştır. Jansen’e planlama yaparken 1978 nüfusu 300 bin olarak dikte ettirilmişti. Oysa Ankara 50 yılda ulaşacağı bu sayıya 25 yılda yani 1950’de ulaşmıştır. Ankara kentinin ikinci kez planını elde etmek üzere 1953 yılında İmar Komisyonu toplanarak yarışma dökümanını hazırlamıştır. 1954’te açılan yarışma jürisinde, Patrick Abercrombi, Luigi Picoinato gibi İkinci Dünya Savaşı sonrası şehir plancılığının ünlü isimler yer almaktaydı. Yarışmayı Nihat Yücel ve Raşit Uybadin’in ortaklaşa hazırladıkları proje kazanmıştır. Bu kez Ankara’nın 20 yıl sonra 750.000’lik bir nüfus büyüklüğüne ulaşılacağı düşünülmüştü. Kentsel gelişme hızının en yüksek olduğu ve adeta bir nüfus patlaması yaşanan bu dönem, ülkede nüfus artış ortalaması yaklaşık binde 27 iken, Ankara’da nüfus artış hızının binde 75 civarında gerçekleşmesi ile, kentin sosyo-ekonomik ve mekansal gelişimine damga vurmuştur. Özellikle 1950-55 döneminde binde 89’a varan nüfus artış hızı, 1940’lı yıllarda Ankara’nın ülke nüfusu içinden aldığı %1 civarındaki payın, 1970’e gelindiğinde %3,5’e yaklaşmasına yol açmıştır.

Kentin bu denli hızlı bir nüfus yığılmasına sahne olduğu bu döneme, 1932 yılı onaylı ve 300.000 nüfus öngörülü Jansen Planı dönemiyle girilmiş olması, 1950’ler geçildiğinde bu öngörüğü geçen nüfusun barınma gereksinimlerinin çözümlenmesinde uç yöntemlerin gündeme gelmesine ve bu kendiliğinden gelişen çözümlerin kentsel mekanı da biçimlendirmesine yol açmıştır. Bir yandan Kayaş bölgesinde banliyö güzergahında, diğer yandan Etlik sırtlarında, Keçiören çevresinde, öte taraftan Çankaya güneyinde Dikmen çevresinde başlayan gecekondulaşmaları, Jansen planının kentsel gelişme öngörmediği bu alanlarda, teknik ve sosyal altyapısı olmayan yapıların ağırlıklı 64 tescil harici ve eğimi yüksek hazine arazileri üzerinde kente göç eden yığınların barınma gereksinimlerinin karşılandığı bir özel dönemin yaşanmasına yol açmıştır. Sınırlı kamu kaynaklarının,

kentsel gelişimin gerektirdiği, kentsel teknik altyapıya ve konut sorununun çözümüne yönlendirilemediği ve kente göç eden yığınların kendi barınma ulaşım ve iş sorunlarını kendi yöntemleriyle çözümlenmeye çalıştıkları ve bu kendiliğinden çözümün peşinden gitmeye çalışan bir planlama kurumu da oluşturmuştur. Bu döneme kadar planlı yönlendirilmeye çalışılan ve “*modernite hareketinin*” temsil mekanı Ankara için kentsel mekanın kontrolsüz gelişimini tekrar kontrol altına alabilmek amacıyla, acil bir planlama çalışması yapılması gerektiği tespit edilmiştir.

Lörcher ve Jansen Planlarının maksimum ulaştığı 1500 hektarlık kent büyüklüğü, 1957 yılında onaylanan Nihat Yücel-Raşit Uybadin Planının yerleşik alan olarak kabul ettiği yerleşilmiş dokunun yaklaşık 5720 hektar olduğu dikkate alındığında, ne denli büyük bir alanın gecekondu olarak kente eklendiğini görülmektedir. Kentin bu denli büyük bir göç ve nüfus baskısı altında kaldığı, kamu kaynaklarının bu nüfusun gereksinimlerini karşılayacak arsa üretimi, çalışma alanı oluşturulması ve teknik ve sosyal altyapı unsurlarının hayata geçirilmesi anlamındaki açmazlarının olduğu bir dönemde açılan ulusal yarışmayı kazanan Yücel-Uybadin Planı ise, kentin gelişimi için tüm bu çeperlere yayılmayı kontrol etmeye çalışan bütünleşik bir makroform üretmeye çalışmıştır. Sınırlı kamu kaynaklarını verimli kullanma çabasının da etkili olduğu bu arayış, kaçak yapılaşma eğilimlerinin bulunduğu alanlar ve çevresinde orta ve yüksek yoğunluklu kentsel gelişmeler öngörülmesini beraberinde getirmiştir. Kentin doğu ve batı uçlarında oluşan çalışma alanlarını banliyö güzergahı ile ilişkilenecek konut bölgeleri oluşturarak birbirine ve kentle bütünleştirmeye çalışan bu plan, o güne dek gündemde olmayan Etimesgut çevresinde şeker fabrikasıyla iş-iskan ilişkisi kurmayı hedefleyen, Kayaş bölgesinde Askeri fabrikaların işçi gereksinimlerini karşılayarak gecekonduların oluşumunu engellemeyi seçen plan kararları üretmiştir. Doğu-batı akslarında oluşturulan trafik akslarının uygun olduğu konusunda olumlu bulunmuş, ancak ticaret bölgelerinin taşınmasında cesur hareket edilmediği ve sanayi bölgelerinin şehre yaklaştırılmasının uygun olmadığı konusunda sıklıkla eleştirilmiştir (Bademli, 1994) (Görsel 4.10).

Görsel 4.10: Yücel-Uybadin İmar Planı, Ankara, 1955, www.researchgate.net

Kamunun sınırlı kaynakları ve birçok kısıt içinde kenti bir plan üzerine biçimlendirme amacındaki bu plan döneminde, kentin merkezinin Yenışehir-Kızılay aksına gelişme eğiliminde olduğu verisi yeterince süzölememiştir. Kızılay çevresinde bir merkezi iş alanı oluşturabilme yönünde açılımlar üretemeyen bu planın, günümüzde merkezi iş alanlarında yaşanan birçok sorunun da hazırlayıcısı olduğu ifade edilebilir. Ancak, bu planın onaylandığı yıllarda hayata geçmesini olanaksızlaştıran ve planın adeta ölü doğmasına yol açan çok önemli bir gelişme olarak Kat Mülkiyeti Kanunu ve bu Kanun uyarınca, Yücel–Uybadin Planını baz alarak yolların genişlikleri uyarınca kat yüksekliği belirleyen “*Bölge Kat Nizamı Planı*” adı verilen ancak plan olarak nitelendirilemeyecek “haritaların” etkili olduğu söylenebilir. Lörcher ve Jansen Planlarının 2 katlı bahçeli evler olarak öngördüğü Yenışehir’de, 4’ten başlayarak 10’a ulaşan, hatta özel yüksek inşaat bölgeleri belirleyen haritalar oluşturulmuştu. Mevcut yol altyapısını değiştirmeksizin bulunduğu yerde yükselen bloklarla, hem

kentin görünümünü hem de kentin merkezinden başlayarak, altyapı sorunları çözülmemiş yerleşim bölgelerinin yapısını değiştirmiştir (www.mimdap.org, 17.02.2019).

Yücel-Uybadin planının kentsel sistem bağlamındaki en temel öngörüsü, bugün de kentin en temel ulaşım omurgasını oluşturan Konya-Samsun Yolu olarak adlandırılan çevre yolu öngörüsüdür. O dönem için kenti kuşaklayan ve Mamak yönünden Etlik, Ulus ve Kazıkıçı, Bahçelievler, Balgat üzerinden Konya yönüne ulaşan bu yol sistemi öngörüsü, geçtiği güzergahlardaki planlı ve plansız konut gelişimlerinin de hizmet aldığı önemli bir ivme olmuştur. Belediye sınırları ile sınırlanan bu planın, onayından sonra hemen onay sınırına bitişik kaçak yapılaşma eğilimleri de kendisini göstermiştir. Buna örnek olarak belediye sınırının batı ucunda önemli bir sosyal konut bölgesi olarak hayata geçirilen Yenimahalle'nin kuzeybatısındaki gecekondu ve kaçak yapılaşma eğilimleri gösterilebilir. Bu dönem, Ankara modern başkent yerine adını "*gecekondu, dolmuşlu, işportalı şehir*" olarak duyurmuştur (Tekeli, 1976).

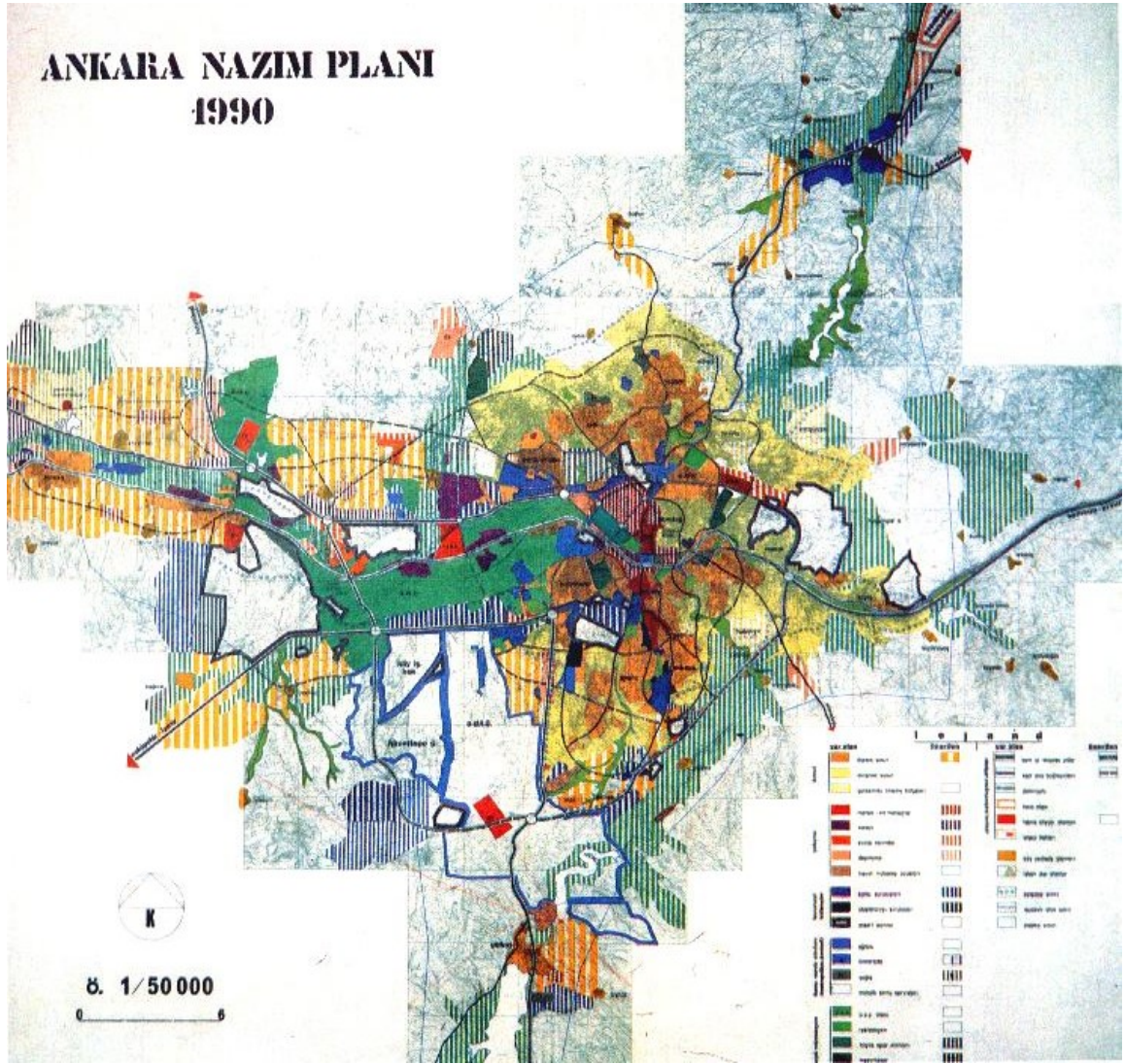
Bu plan ile oldukça yoğun ve homojen 750.000 nüfuslu bir kent olarak tasarlanan Ankara'da, bu planın 1987 yılı için tanımladığı nüfus öngörüsüne de, 1965 yılına gelmeden ulaşılmış, sürekli bir yoğunluk artışı talebi, kentin yerleşik alanlarında bugün de çözülemeyen sorunların hazırlayıcısı olmuştur. Belediye sınırı dışındaki gecekondulaşma eğilimleri, bugün bile dönüşmemiş önemli gecekondu bölgelerinin önerilen çevre yolunun kuzeyi başta olmak üzere, Şentepe, Esertepe, Aktepe, Zerdalitepe gibi hazine arazilerinin bulunduğu tepelerde ve Keçiören, Mamak, Önder vb. kenti her yönden çevreleyen yeni yerleşimlerde oluşumunu hazırlamış ve bu süreç "*yağ lekesi*" gibi büyüyen bir kent makroformu kente biçim veren temel unsur olmuştur. Kentteki kaçak yapılaşma önlenememiş ve bu plan Jansen Planı'na yapılmış bir ek (yalnızca yoğun nüfusa paralellik gösterme gayretinde) olmanın ötesine geçememiştir. Dolayısıyla bu plan da hedefleri gerçekleştiremeyip sadece geçici çözümler üretmiştir (Görsel 4.11).

Görsel 4.11: Üstte Jansen Planı- Alta Uygulanmış Yücel-Uybadin Planı Yoğunluk Karşılaştırması, *Yenişehir Ankara, 2019, www.researchgate.net*

1968'de Bölge Kat Nizamı Planı uygulanmaya başlanmış, bu planla yoğunluklar iyice artırılarak, tarihi çevreye uymayan azami yükseklikler (4-10 kat) verilmiş, küçük parsellerin birleştirilerek taban alanları artırılmıştır. Bu durum zaten yetersiz olan sosyal ve teknik altyapı hizmetlerini karşılanamaz hale getirmiştir (Şahin, 2008). 1969 yılında Ankara Metropoliten Alan Nazım Plan Bürosu (AMANPB) kurulmuştur. Büro 1970-1975 yılları arasında yaptığı çalışma da 20 yıllık bir dönemi ele alarak bir nazım planı geliştirmiştir. Bu plan, Uybadin-Yücel Planı üzerinde yapılacak değişiklikleri ve Metropoliten Alan içinde gerçekleştirilecek Mevzi Uygulama Planının oluşturulmasına bir kaynak niteliği taşımaktadır. Burada nazım planı kentteki gelişmeleri yönlendiren ve sürekli olarak gözden geçiren bir çerçeve plan olarak değerlendirilmiştir. AMANPB kendinden önceki planların tersine Ankara'yı iyi

tanıyan ve doğru teşhis eden önerilerinde gerçekçi olabilen çalışmalar yapmıştır. 1970 yılında bu büro kapatılarak Ankara Büyükşehir bünyesine katılmıştır. 1982 yılında Ankara 1990 Nazım Planı onaylanarak uygulanmaya başlanmıştır. (Bademli, 1994) (Görsel 4.12).

Görsel 4.12: Ankara Nazım Planı, *Ankara*, 2019, www.dergipark.org.tr

1983 yılından günümüze kadar Ankara'da kentsel planlama çerçevesi Büyükşehir Belediyesi'ne devredilmiş, Ankara Belediyesi'nin plan hazırlama, onaylama ve uygulamaya dönük görev, yetki ve olanakları genişletilmiştir. AMANPB kent sorunlarına sahip çıkarak planlar hazırlasa bile, ne plan onaylama yetkisi, ne de uygulama gücü olduğundan planlar sadece teoride kalmıştı. Bu bağlamda Ankara

Belediye'si hem plan yapma hem de uygulama görevini üstlenmiştir. Yücel-Uybadin planının nüfus ve yerleşim öngörülerinin çoktan aşıldığı ve metropoliten nitelik kazanmaya başlayan bir kentin karmaşık sorunları çözümlemede onaylı planın yetersiz kaldığı tespit edilmişti. Kent büyük bir hızla göç almaya devam etmekteydi. Kentleşme hızı ülke ortalamasınının 3 katı civarında seyrediyor ve orta büyüklükteki bir kentten metropoliten ölçeğe geçişin sancıları yaşanıyordu. 1970 yılı 1.230.000'i aşan kent nüfusu, kentin %70'ini aşan kesiminin gecekonduarda yaşadığı ve kentin topoğrafik çanağı içine sıkışmış bir Başkent tanımlıyordu. Bu çerçevede Ankara'nın içinde bulunduğu doğal çanak ve kentin doğal, çevresel değerlere zarar vermeksizin en az maliyetle büyüyebileceği koridor olarak, büyük konut ve sanayi bölgelerinin kentin batısında yerleşmesini sağlayacak gelişme dinamiği oluşturulmaya çalışılmıştır. Özellikle Batıkent, Eryaman, Sincan gibi Toplu Konut Alanları ile Sincan Organize Sanayi Bölgesi gibi önemli odaklar "*batı koridoru*" adıyla gelişmeye açılarak kent ağırlıklı İstanbul Yolu aksına yönlendirilmiştir.

Plan resmi bir belge olarak 1982 yılında askeri yönetim döneminde onaylanmış olmakla birlikte, planın temel kararları başta Batıkent (Akkondu) olarak hayata geçirilmeye başlanmış, önemli ve stratejik kentsel kullanımlar oluşturulma aşamasına getirilmiş, ulaşım öngörülerinin altyapısının hayata geçtiği gözlenmiştir. Ancak planın resmi onayının gerçekleştirildiği 1980 sonrası, aynı zamanda "planlı plansızlık" sürecinin de başlangıcı olarak tarihe geçen bir dönem olarak ifade edilebilir. Bu dönemde art arda çıkarılan imar affı yasalarıyla, "*ıslah planları*" aracılığıyla gecekonduları aratan biçimde çok katlı beton yığınlarına dönen bölgeler, teknik ve sosyal altyapı sorunları çözülmek bir yana, daha önce kent merkezinin yaşadığı kendi içinde yoğunlaşma, kat artırma operasyonları ile yeni sorun yumakları haline gelmiştir. Buradaki en büyük eken, kenti çepeçevre saran gecekondu alanlarını "*düzensiz konut alanları*" olarak tanımlayıp, dönüşümlerine yönelik bir model ve arayış geliştirememiş olmasıdır. 1984-1986 yılları itibarıyla yaşanan bu süreç büyükşehirlerin yönetim sisteminin de 3030 sayılı yasa ile iki kademeli (büyükşehir, ilçe) bir yapıya sahip, imar planı yetkileriyle donatılmış bir belediye mekanizmasının oluşturulmasıyla, yepyeni süreçleri de hazırlamıştır (www.ankara.bel.tr, 21.03.2019) (Görsel 4.13).

Görsel 4.13: Mamak'ta Kentsel Dönüşüm Sonrası Oluşan Silüet, *Ankara*, 2014, www.meydan.org

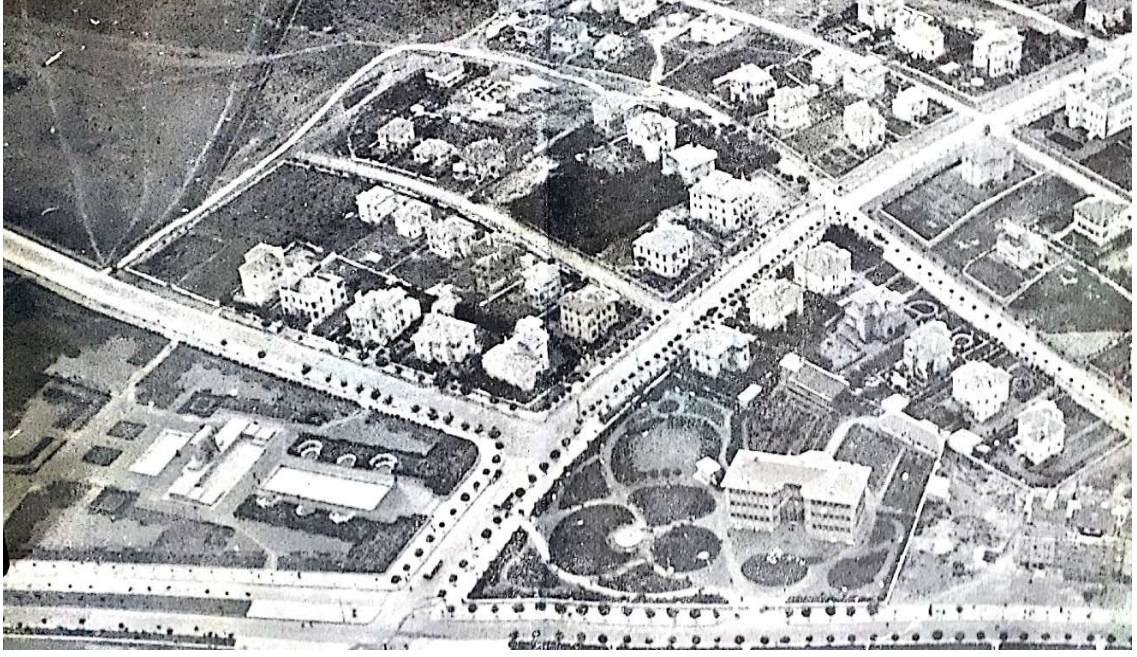
İmar rantları ve arsa spekülasyonunun daha önce hiç olmadığı kadar kentsel mekanın biçimlenmesinde etkili olduğu ve yerel yönetimlerin kenti yönetebilmesindeki temel belirleyici unsur olarak imar rantlarını kullanmaya başladığı dönem olarak anılmaktadır. 1990 Ankara Nazım Planı'nın kentsel gelişmeyi yönlendirme ve güneybatı koridorundaki hızlı kentsel yayılmayı kontrol altına alabilme anlamında sınırlılıkları olması ve 2015 Yapısal Planının onaylanmamış, üstelik çevre yolu öngörüsü benzeri süreçlerle işlevsizleştirilmiş olması, 1990 yılında bu üst ölçek planın yerine yeni bir üst ölçekli planın üretilmesini gerekli kılmaktaydı. Bu çerçevede, kentsel gelişimi kontrol edebilme amacıyla, anakentin etki alanını genişleten yeni bir yetki alanı tanımlanma çabası ile 2025 yılı erimli planlama çalışmaları da Büyükşehir Belediyesi'nce başlatılmışsa da bu aşamada, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ile, Büyükşehir Belediyesi arasında gerek mücavir alan ve gerekse parçacı çevre düzeni planları üzerinden davaların yaşandığı ve metropoliten kentin kontrol edilebileceği bir çerçevenin oluşturulamadığı görülmektedir. 1990 sonrası parçacı üst ölçek onamaları, davalar,

anlaşmazlıklar ve arsa spekülasyonları ile gündeme gelen ve yetki alanı sınırlılıkları, yetersiz anakent yönetim sistemi ve planlama kurumunun rant dağıtma aracı haline indirgenmeye çalışıldığı bir süreçte, yürürlüğe giren 5216 Sayılı Kanun ile; belde belediyelerini büyükşehir ilk kademe belediyesi olarak bağlayıp, kentin geniş etki alanı sayılabilecek bir bölgeyi, belediye sınırı içine dahil ederek bütüncül bir üst ölçek plan yapma görev ve sorumluluğu tanımlanması, kent makroformunun sağlıklı bir biçimde yönlendirilmesinde önemli bir çıkış olarak değerlendirilmelidir.

Cumhuriyet Dönemi Mimarisi ve İlk Toplu Konut; Saraçoğlu Mahallesi

Ankara'nın başkent oluşuyla birlikte yeni sorular ve sorunlar da kendini göstermişti. Daha önce gelişmişlik düzeyiyle Payitaht İstanbul yönetim merkezi iken sıradan Anadolu kentinin başkent oluşu devrim niteliğinde bir karardı. Bu yüzden de kaçınılmaz sorunlar doğru ve hızlı kararlara bağlanmayı beklemekteydi. Sibel Bozdoğan'a (2008) göre bu eylem, yeni rejimle Osmanlı geçmişi arasına mesafe koymaya yönelik dramatik, tarihsel bir karardır. Küçük ölçekli bir Anadolu kenti olan Ankara için nasıl bir yol haritası izlenirse modern, sistematik, kimlikli başkent inşa edilebilir sorularının cevabı aranmaktaydı.

İlk olarak, Lörcher Planı'nın kısmi uygulamaları ile şekillendirilmeye başlanan Ankara'da istenen bütüncül çözüm bulunamamış, ilerleyen zamanlarda yarışmalar düzenlenerek Jansen Planı ile uzun bir müddet başkent şehir planlamasına devam edilmişti. Bu planın öngördüğü esaslarda kentin merkezleri, hangi aksta gelişecekleri, bölgeleme ve bloklama prensipleri uygulanırken bir yandan da Ankara silüetinde çarpık diye tabir edilen gecekondulaşmalar belirmeye başlıyordu. Çünkü öngörülen nüfus artışı var olanın çok alt düzeyinde kalmış ve rant değeri yükseldiğinden konut sıkıntısı çeken halk çözümü kaçak yapılar inşa etmekte bulmuşlardı. Ayrıca Yenişehir olarak belirlenmiş bölümde bahçe içindeki evler birbirlerinden uzak-bağımsız olarak yerleştirildiğinden, nüfus yoğunluğunu karşılaması güç bir plan uygulanmış, sosyal ilişkileri zayıf, sokakları ise ıssız kalmıştı (Görsel 4.14, Görsel 4.15).

Görsel 4.14: Kuşbakışı Güvenpark ve Yenışehir Yerleşmesi, *Tarih Vakfı Yayınevi*, 1938, TARİH VAKFI YAYINLARI 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık

Görsel 4.15 : Güvenpark ve Eski Kızılay Meydanından Bir Görünüm, *Ankara*, 1940, TARİH VAKFI YAYINLARI 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık

Jansen planı tahmin edilen nüfus ölçeğini vaktinden çok önce aşınca bu plan da Lörcher Planı misali işlemez hale gelmişti. Çarpık kentleşme de engellenemez vaziyeteydi ancak bu esnada Ulus ve çevresinde günümüzde hala değerini koruyan birbirinden değerli Cumhuriyet yapıları yükselmekteydi. Bunlar konut, bankalar, kamu ve sivil yapıları olarak çeşitlenmekteydi. Yeni ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti ilkelerinden olan devletçiliği morfolojik bağlamda inşa edebilmek için yapı programında önceliği resmi yapılara vermişti. Zira Mustafa Kemal'in işaret ettiği "*muhasır medeniyetler*" in yeni yaşam biçimi, modernleşme bağlamında yeni yapı tiplerini de beraberinde getirmektedir.

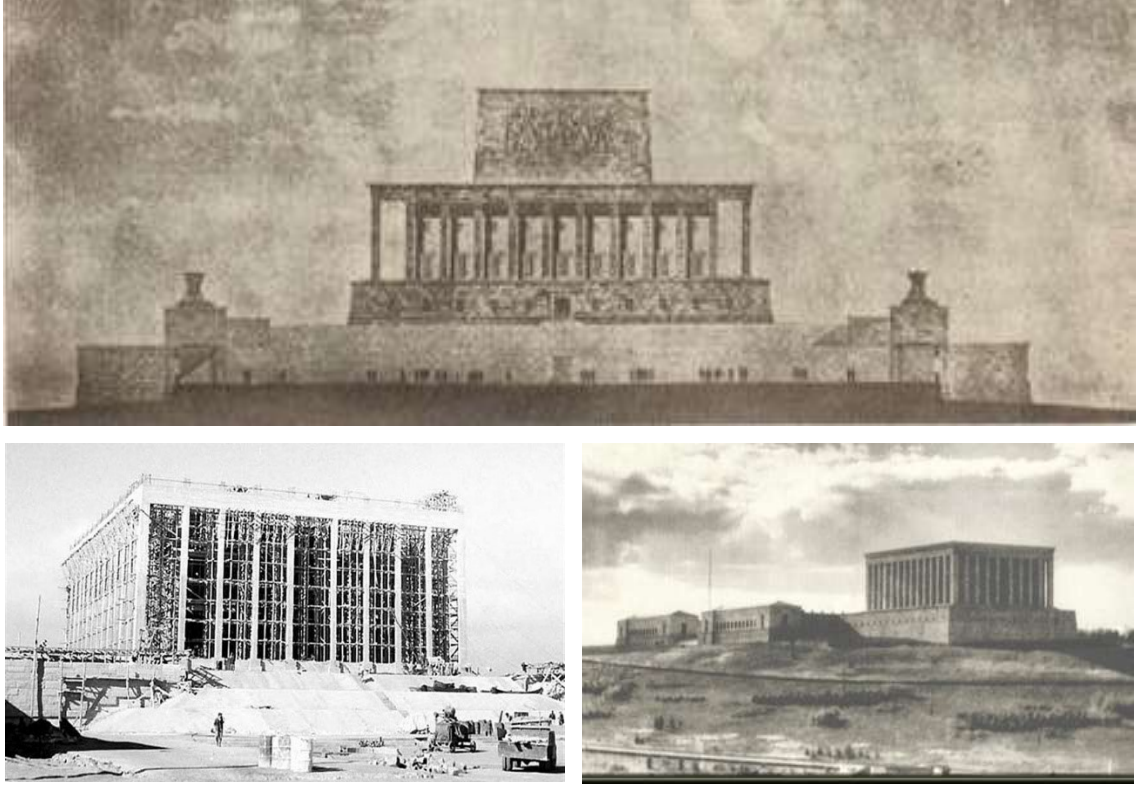
Ankara'yı 1930'lara değin I. Ulusal Mimarlık Akımı'nın izinde, Alman ve sayıca az olan Türk mimarlar şekillendirmekteydi. Birinci Ulusal Mimarlık, çoğunlukla 1908'den 1930'a kadar Türkiye coğrafyasını etkisi altına alan, klasik dönem Osmanlı mimarlığı formlarının, bezeme kalıplarının ve görsel öğelerin cephe tasarımlarında kullanılmasıyla kendisini gösteren bir biçimsel örüntü olarak tariflenir. Batıda sanayi devrimiyle birlikte gelişmeye başlayan ulusalcılık akımlarının, sanayileşme sürecini yaşamayan, çok uluslu Osmanlı İmparatorluğu'na ulaşması da uzun bir zaman almıştı. Dil, toprak, ekonomik yaşam ve ortak kültür öğeleriyle biçimlenen toplumsal davranış biçimi olarak algılanan Ulus kavramı özellikle II. Meşrutiyet sonrasında toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda değer kazanmıştı. Çünkü modernleşme hareketi kimliksiz bir kopyacılığa dönüşmekteydi (www.earsiv.sehir.edu.tr, 07.04.2019). Bu değişimler içinde dönemin en belirgin biçimde mimarlık etkilenmekteydi. Selçuklu, Osmanlı dönemi yapı öğelerini içinde barındıran, özgün ve tarihsel mirasına uyumlu bir yapı kimliğine ulaşan yapılaşma akımıydı. Birinci Ulusal Mimarlık Akımı'nın en önemli temsilcileri başta Mimar Kemaleddin ve Vedat Tek olmak üzere Arif Hikmet Koyunoğlu ile İtalyan asıllı bir mimar olan Giulio Mongeri'dir. Mimar Kemaleddin Bey tarafından tasarlanan ve 1926 ile 1927 yıllarından inşa edilen Vakıf Apartmanı, bu dönemin önemli eserlerindedir ve yapı halen Devlet Tiyatroları'na hizmet vermektedir. Bu mimari üslup bir Türk milli tarzını yaratmayı hedeflemiştir. Bunu yaparken her ne kadar milliyetçi olma hedefi güdülmüşse de, klasik Osmanlı yapılarında yer alan mimari öğeleri ve süslemeleri sıklıkla kullanılmıştır. Bu akımın etkisi sadece kamu binaları ile sınırlı kalmıştır (Görsel 4.16).

Görsel 4.16: Ankara Vakıf Oteli (Ankara Palas), *Vedat Tek-Mimar Kemalettin*, 1927, www.bilkent.edu.tr

Ancak yabancı mimarların batılaşma ve işlevsellik izindeki yönelimleri doğal olarak II. Ulusal Mimarlık Akımı'nı meydana getirmiştir. I. Ulusal Mimarlık Akımı gibi Türkiye'ye özgü bir dil kurmayı amaçlayan düşünce sisteminin ürünüdür. 1930'lardaki Batı kökenli akılcı ve işlevci mimarlık anlayışına tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bununla beraber II. Dünya Savaşı sırasında savaşın dışında kalmış olsada Türkiye'de bu yıllarda savaşın yarattığı etkiyle birlik ve beraberlik duygusunun ulusal niteliğe bürünmesi sonucu 1938–1950 yılları arasında etkili olan akımdır. Dünya mimarlığındaki olumlu gelişmelere ayak uyduran ve yaklaşık on yıl süren bu dönemden sonra, başta 1927'den beri süregelen yabancı mimar egemenliğine tepki olarak doğan öze dönme çabalarının yanı sıra İtalya'daki faşist, Almanya'daki nasyonal sosyalist ortamın ve totaliter düşüncelerin etkileriyle de beslenen bir akımdır. II. Ulusal Mimarlık Akımı yerel, ulusal mimarlık öğelerinin bulunup kullanılmasına dayanan bir üslup araştırması niteliğindedir. Sedat Hakkı Eldem'in Güzel Sanatlar Akademisi içinde kurup yürüttüğü Milli Mimari Semineri adlı çalışmalarda özellikle geleneksel Türk sivil mimarlığı üzerinde yoğunlaşan çalışmaların bu akımın düşünce temelini oluşturulmasında önemli etkileri olmuştur.

Vedat tek ve Mimar Kemalettin eserleri de I. Ulusal Mimarlık Akımı eserleri vermiş olmalarına karşın şüphesiz yeni akımı etkilemişlerdir. Bu akımların ayrıldıkları nokta seçmecilik konusu olup, Birinci Ulusal Mimarlıktaki gibi dinsel yapılardan alınan öğelerle değil, geçmişteki sivil yapılardan alınan öğelerden yararlanılarak daha sade bir üslupta uygulanmış oluşudur (acikders.ankara.edu.tr, 11.04.2019) (Görsel 4.17).

Görsel 4.17: Anıtkabir'in İlk Eskizi - İnşaat Süreci - Bitmiş Hali, *Emin Onat*, 1944-1953, www.arkitera.com-www.mimdap.org- www.mimdap.org

Kurtuluş Savaşı'nı başarıyla kazanan Türk Halkı çağdaş Türkiye Devleti'ni kurmak için Cumhuriyet'in başkenti Ankara'da çalışmalarına yoğun bir yapılaşma ile başlamıştır. O dönemlerde öncelik, nüfusu çok hızlı bir şekilde artan kentin konut ihtiyacını karşılama ve Ankara'ya gelen milletvekillerine geçici olarak kalacakları otelleri, bir grup bahçeli konutu ve büyük apartman binasının I. Ulusal Mimarlık ilkelerine uygun olarak tasarlamaya verilmiştir. 1924 yılında İstanbul'dan gelen Mimar Vedat Bey, Ulusal Meclis Binası'nın hemen altında Halk Fırkası için yeni bir merkez binası ve bunun karşısında bir otel projesi çalışmasına başlamış, 1925 yılında otelin temelini attıktan ve Halk Fırkası Merkezi'nin tamamına yakınına inşa

ettikten sonra anlaşmazlıklardan dolayı işi bırakmıştır. Yerine, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce, o sırada Kudüs'te "*Mescid-i Aksa*" nın onarımında çalışan Mimar Kemalettin Bey getirilmiştir. 1925 yılında Ankara'ya gelen Kemalettin Bey, Vakıflar Baş Mimarı olarak göreve başlamış ve her iki binayı da tamamlamıştır. Halk Fırkası için yapılan bina II. Ulusal Meclis olarak kullanılırken onun yerine eski meclis binası Halk Partisinin kullanımına verilmiştir. Yolun karşısında bulunan Ankara Palas Kemalettin Bey tarafından tamamlandıktan sonra Devlet Konukevi olarak 1927 yılında kullanıma açılmıştır. Mimar Kemalettin Ankara'da kaldığı 1925-1927 arasında ulusal mimarlık anlayışına uygun cephe düzenlemeleriyle o günün şartları için konforlu çeşitli bahçeli konutlar ve üç apartman da tasarlamıştır. 1928 yılında I. Vakıf Apartmanı ve II. Vakıf Apartmanı tamamlarken TCDD adına istasyon meydanında tasarladığı apartmanı tamamlayamamıştır (Yavuz, 1992).

1924 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlarla devletin yöneleceği ekonomik model belirlenmiş, özel teşebbüsü destekleyen ve milli sermaye birikimini sağlayan tedbirler alınmıştır. Tarım alanında özel teşebbüsü destekleyecek Ziraat Bankası devletleştirilirken, tarım alanında birikecek sermayeyi sanayiye kaydırmak amacı ile İş Bankası kurulmuştur. Bu bankaların merkezleri, en görkemli yapılarını Sanayi Nefise Mektebi hocalarından İtalyan Mimar Guilio Mongeri'ye tasarlatmıştır. Mongeri 1925-1929 yıllarında Ankara Ulus'taki Osmanlı Bankası (1926), Tekel Baş Müdürlüğü (1928), İş Bankası (1929) ve Ziraat Bankası(1929) binalarını gerçekleştirmiştir. Bu dönemde Ankara'da çalışmalar yapan bir diğer mimar Arif Hikmet Koyunoğlu'dur. 1925-1929 yılları arasında, bugün Resim Heykel Müzesi olarak kullanılan Türk Ocağı binası ve Etnografya Müzesi binaları ile Opera'nın tam karşısındaki uzun bir dönem Gümrük ve Tekel Bakanlığı olarak kullanılan Hariciye Vekaleti binalarını tasarlamıştır. Guilio Mongeri'den sonra Cumhuriyet Dönemi'nde etkili olan ilk yabancı mimar Theodor Jost'tur. Mimarın 1926-1928 yılları arasında tasarladığı Sağlık Bakanlığı binası ve 1928 yılında tasarladığı Aşı Üretim Binası (Hıfzıssıha Kompleksinde) mevcuttur (Aslanoğlu, 2011).

I.Ulusal Mimarlık Akımı, büyük ölçüde 1929 yılındaki ekonomik kriz etkisiyle sona ermiş olsa da Atatürk ile yeni rejim yanlılarının, çağdaş ileriye dönük bir devlete, mimarlıkta dahil olmak üzere bütün alanlarda Osmanlı geçmişi ile tüm bağları

koparmakla ulaşılacağına inanmaları da bu durumu desteklemiştir. 1930-1940 Uluslararası Modern Mimarlık dönemi, 1929 yılı ekonomik krize karşı ülkede egemen olan Devletçilik anlayışıyla başlamıştır. Devlet bu anlayış öncülüğünde özel teşebbüsün sanayi yatırımlarına destek vermiştir. Devletin ekonomik yaşama karışması ve bu doğrultuda mimaride de otoritesini göstermesi ile Uluslararası Modern Mimarlık biçimleri ülkemizde egemen olmaya başlamıştır. Böylece, 1927’de uygulanan Ulusal Mimarlık biçimleri tamamen terk edilmiş, Alman mimarlar öncülüğünde yapılan çalışmalarda uluslararası ağdaş mimarlık biçimleri, malzemesi Ankara mimarisinde uygulanmaya başlamıştır (Alsaç, 1976).

Uluslararası Mimarlık Almanya’da Bauhaus okulunun öncülüğünde tüm dünyayı etkilemiştir. Bu akımda, tüm yapıların gereksiz bezemelerinden arındırılarak yalın görüntüsü ile daha estetik olduğu, işlevin biçimden daha önemli olduğu görüşleri kabul edilmiştir. 1930 ekonomik krizinde bu yalın mimari tüm dünya da olduğu gibi ekonomik sıkıntı çeken Türkiye’de de benimsenmiş ve özellikle yeni gelişen Bakanlıklar Bölgesi’ndeki yapıların mimarisini oluşturmuştur. Kızılay’daki Güven Anıtı’ndan Büyük Millet Meclisi’nin girişinde kesintisiz devam eden Avusturyalı mimar Clemens Holzmeister tarafından gerçekleştirilen Bakanlıklar Sitesi, binaları bu akıma en iyi örnektir. Holzmeister, ilk olarak 1927 yılında Milli Savunma Bakanlığı (1928-1931) ve Genelkurmay Başkanlığı binasını (1928-31) tasarlamak üzere Türkiye’ye davet edilmiş, daha sonra Harp Okulu Binası (1928), Orduevi (1929), İçişleri Bakanlığı (1931), ankaya Köşkü (1930 1932), Emlak Bankası (1933), Yargıtay (1934), TC. Merkez Bankası (1934) ve TBMM binalar topluluğu (1938-1960) gibi önemli yapıları inşa ederek Ankara’da toplam on dört bina tasarlamıştır (Batur, 2011).

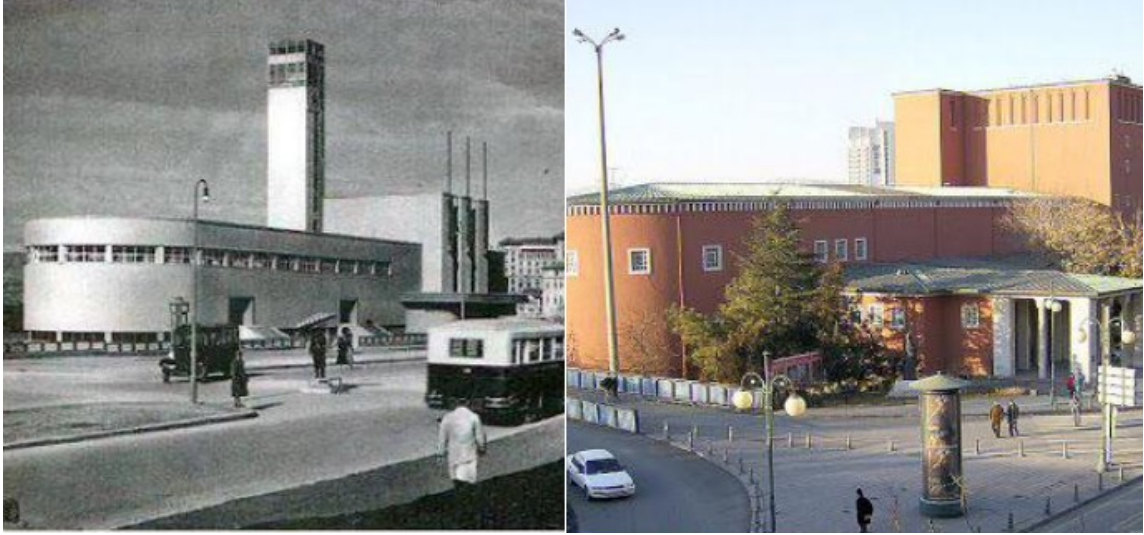
Bu yıllarda adı geçen önemli bir mimar da Ernst Egli fonksiyonu temel alan uluslararası mimarlık akımının Türkiye’deki en başarılı mimarlarından olan Egli Milli Eğitim Bakanlığında mimar olarak görev yaparak birçok okul yapısı tasarlamıştır. Ankara’da 1928 yılından başlayarak Yüksek Ziraat Enstitüsü ve Mülkiye gibi okul yapı kompleksleri başta olmak üzere, Devlet Konservatuvarı (1928), Kız Lisesi (1930), İsmet Paşa Kız Enstitüsü (Zübeyde Hanım Kız Meslek Lisesi) (1930) gibi eğitim yapılarını yapmıştır. Bunlar dışında mimarın, en önemli yapısı Sayıştay

(1928) başta olmak üzere, Hava Kuvvetleri Komutanlığı (1934), Türk Hava Kurumu Yurdu (1936) gibi kamu yönetim yapıları da mevcuttur. Ünlü Alman mimarı Bruno Taut'un gerçekleştirdiği birçok belirleyicinin etkili olduğu anıtsal görünümlü Dil Tarih Coğrafya Fakültesi binasında (1937-1939) Ankara'da dönemin önemli yapıları arasında gösterilmektedir (Aslanoğlu,1980). Alman asıllı mimar Martin Elsasser tarafından tasarlanan 1938-1939 yılları arasında inşa edilen Sümerbank binası da değerli eserlerden birisidir. I. Ulusal Mimarlık akımının etkili olduğu Ulus meydanına modern bir görünüm katmaktadır (Görsel 4.18).

Görsel 4.18: Sümerbank Binası Önü- Ulus Meydanından Görünüş, 1945, www.bilkent.edu.tr

İtalyan mimar Paolo Vietti-Violi'nin 1934 yılında yarışma sonucu kazandığı Ankara Spor Tesisleri'nde 25 bin kişilik stadyum binası da dönemin; betonarmenin olanakları en iyi şekilde kullanıldığı; mühendislik başarılarından. Ankara'da modern mimarinin Türk temsilcileri olarak mimar Şevki Balmumcu, Seyfi Arkan, Bedri Uçar, Şekip Akalın başta olmak üzere Abdullah Ziya Kozonoğlu, Hüsnü Tümer, Mimar Zühtü, Bekir İhsan Ünal'ın isimleri sıralanabilir. Modern mimaride bir diğer önemli isim Seyfi Arkan'dır. Birçok farklı fonksiyonlarda yapı tasarlayan mimarın Ankara'da ilk yapısı 1933 yılında sınırlı bir yarışmada birincilik ödülü alan Hariciye Köşkü'dür. Arkan'ın, 1935-1937 yılları arasında yaptığı İller Bankası binası, onun en önemli yapıları arasında gösterilmektedir. 1933 yılında Bauhaus Nazi rejimince kapatılırken, Şevki Balmumcu'nun uluslararası yarışmada 1. gelen Sergievi Binası Modern Türk mimarisini doruğa ulaştırmıştır (Görsel 4.19).

Görsel 4.19: Şevki Balmumcu Sergi Evi - Paul Bonatz Opera Binası, *Biçimsel ve İşlevsel Dönüşüm Projesi*, 1934-1948, www.arkitera.com

1934 yılı mimar Şevki Balmumcu tarafından ilk olarak bir sergi sarayı olarak inşa edilmiştir. Yeni kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti'nin büyük kamu binalarının, projelerinin yabancı mimarlar tarafından üstlenildiği bir dönemde, uluslararası bir proje yarışmasında bir Türk mimarın birinci olması büyük heyecan uyandırmıştır. Ancak, 1946 yılında başkent Ankara'nın bir opera binasına ihtiyacı olması ve ekonomik şartların yeni bir bina yapılmasına imkan vermemesinden dolayı Sergi Evi binasının opera binasına dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Yapının, 1948 yılında Paul Bonatz tarafından, asıl işlevinden oldukça farklı olarak, ulusalcılık akımın izlerini taşıması gayesi güdülerek, bir opera binasına dönüştürülmesi, aynı yoğunlukta tepkiye yol açmıştır (www.arkitera.com, 21.01.2019).

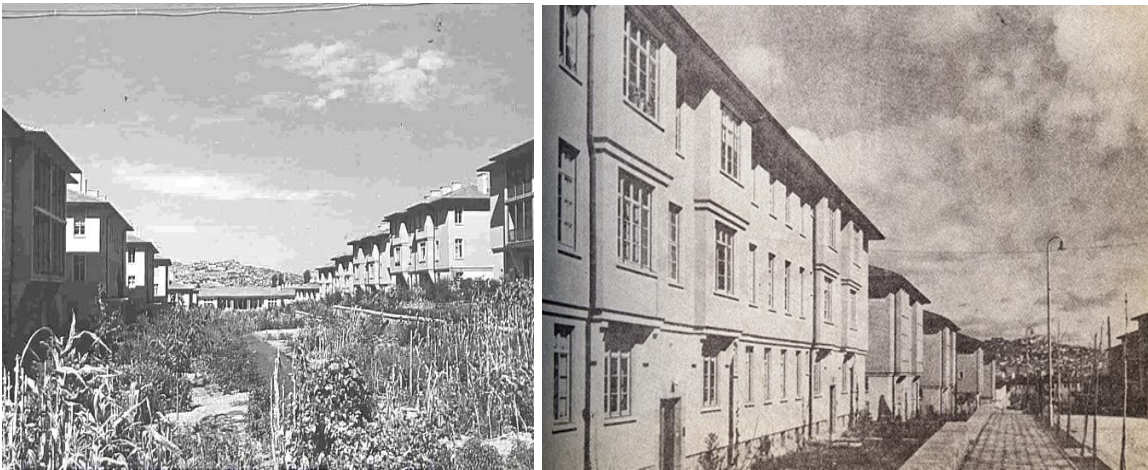
Klasik Çağ yapı sanatının Türkiye'de örneği Mimar Bedri Uçar'ın D.D.Y. Genel Yönetim Merkezi binasıdır. Yapının ezici boyutları, yüksek giriş kolonadı, koyu gri rengi ile bu yıllarda gelişen demir yollarının ardındaki devlet gücünün simgelenmesi amaçlanmıştır. Yine devletin gücünün göstergesi olarak Şekip Akalın'ın 1937'de bitirdiği Merkez Garı binası mekansal ve yapısal çözümleri ile Çağdaş Mimarimizin en iyi örneklerinden gösterilebilir. II. Ulusal Mimarlık Akımı 1940-1950 yılları arasında ülkemizde uygulanmaya başlamıştır (Aslanoğlu, 2011). O dönemin ustaları sayılan Sedat Hakkı Eldem ve Emin Onat, Alman Paul Bonatz'la 30'larda

etkili olan uluslararası akıma karşı, bölgeselcilik ve ulusçuluk düşüncesini desteklemiştir. Eldem ve Onat'ın tasarladığı Ankara Fen Fakülte binası yalnızca cephede kullanılan süs ve bezemelerde Osmanlı mimarisini yansıtan figürlerle ulusalcılık düşüncesini yansıtırken, kitlesel olarak 30'ların anıtsal karakterli ezici devlet yapısı görünümündedir. Böylece yeni ulusal mimarlık akımı, ilkinde olduğu gibi yüzeysel dekorasyondan öteye geçememiştir. Emin Onat ve Orhan Arda'nın tasarladığı Anıtkabir yapısı yalın dizi kolonların çevrelediği büyük tören alanı, kolon açıklıklarını geçen basit hafifletme kemerleri, saçak kornişi ile ulusallık çabaları göstermektedir (Yavuz, 1973).

Özetle, Cumhuriyet Dönemi eserleri sonradan belirlenmiş isimlerle I. Ulusal Mimarlık Akımı ve II. Ulusal Mimarlık Akımı olarak iki ana başlık altında toplanmıştır. Bırakılan eserler Osmanlı bezemelerinden izler taşımakla birlikte aslında bir batılaşma ve modernleşme sürecine de girmiştir. Zamanla formu şekillendiren öğeler fonksiyonlar olmaya başlamıştır. Ancak adından da anlaşılacağı üzere Türk Mimarisinden kopmamak adına prensipler (geniş kornişli saçaklar, çıkmalar, cumbalar, eliböğründeler, ahşap işçilikleri gibi) göz ardı edilmeden uygulamalara dahil edilmeye çalışılmıştır. 1930'larda ulusal mimarimizde yabancı mimarların eylemleri görülür. Bu dönemde Türk mimar sayısı oldukça azdır ve yapılaşmada beyaz kağıt misali doldurulmaya müsait olan Başkent Ankara ihtiyaç duyduğu kadroları yabancı ülkelerden destek ekiplerle kurmak durumunda kalmıştır. Gerek mimari yapı ölçeğinde gerekse şehir planlama ölçeğinde özellikle Alman asıllı mimarlar gözlemlenmektedir. Yabancı mimarların genç Cumhuriyette oluşturulacak eserlerde uyguladıkları süreçler beraberinde çağdaş yapı yöntemlerinin ülkeye aktarılmasına vesile olmuştur. Gereksinim olmasına karşın önemli miktardaki kamu binalarının yabancı mimarlar tarafından yapılması ve yabancı mimarlara avantajlar sağlanması bir yandan da eleştiri konusu olmuştur. Yabancı mimarların yetiştirdiği Türk mimarlar da zamanla dünyadaki yenileşme hareketlerini takip ettikleri görülmüştür. Modernizm etkileri de ulusal akımları böylelikle talip etmiştir. Günümüzden geçmişe bakıldığında, Cumhuriyet Dönemi eserlerinde, mimari bir gayretin sürdürüldüğünü ve kültürel mirasa birçok değer bırakıldığını söylemek mümkündür. Bu dönemde, şüphesiz, Ankara kimliğini ve belleğini meydana getiren; bulunduğu çağı yakalayabilen eserlere imza atılmıştır.

Bir tarafta mimari akımlar çerçevesinde şekillenen bir başkent mevcutken, diğer tarafta kent planlamasının beklenilenden fazla artan nüfusa karşı yetersiz (parçacıl çözümler) kaldığı bir başkent vardı. Yeni devletin gücünün üçüncü boyuttaki simgeselliğini içermesi gereken söz konusu resmi yapılar, büyük kütleli ve görkemli olacağından şehrin bir planının yapılması gerekmektedir. Nüfus öngörü problemlerine karşın, Hermann Jansen Ankara'yı, biraz da kartezyen bir mekanmışçasına Hükümet Mahallesi'nden ana yollara, Yenışehir'de gruplanacak kamu yapılarından, devlet eliyle inşa edilecek konut alanlarına kadar detaylı bir bölgeleme çalışması yapmıştır. Yani Saraçoğlu Mahallesi'nin mevcut konumu aslında 1920'lerin sonunda sabitlenmiştir (Bilge, 2017).

Kamu ve resmi mekanlarının yanı sıra barınma ihtiyaçlarına cevap verebilecek çağdaş konut projelerine de ihtiyaç duyulmaktaydı. Yani mimari ve kent planlamasını ortak bir paydada buluşturacak ve genç başkente yakışacak konutların inşa edilmesi gerekmektedir. II. Ulusal Mimarlık akımı tüm yapı biçimlerinde olduğu gibi konut mimarisini de etkilemiş olup, geleneksel Türk evlerinin biçimsel öğeleri olan saçaklar, ahşap ya da kagir cumbalar, ahşap kafesler, balkon korkulukları modern konutlara uyarlanmaya çalışılmıştır. Bonatz tarafından tasarlanan, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilklerinden olan Saraçoğlu Lojmanları, az katlı yapıları ile bu yaklaşıma Ankara'daki en iyi örnektir (Tanrıverdi, 2012) (Görsel 4.20).

Görsel 4.20: Ankara Saraçoğlu Mahallesi İnşaat Süreci, *Paul Bonatz*, 1944, www.pinterest.com

“Türk” evi biçimlenmesinin örnekleri olan konut bloklarının yanı sıra sosyal yapılar ve açık alanlarla birlikte bir “mahalle” fikriyle ele alınmış olan yerleşimin planlaması ve yapıların tasarımı Paul Bonatz’a aittir. Emlak Bankası tarafından İkinci Dünya Savaşı koşullarında inşa edilmiş olan Saraçoğlu Mahallesi, bir dönemin “öncül” konut politikaları içinde önemli yer tutan bir yerleşimdir. Dönemde memurların ve askerlerin ayrıcalıklı olması, memurların konut sorunlarının çözümü konusunda devletin öncelikle tedbir almasının ve Saraçoğlu Mahallesi’nin inşa edilmesinin gerekçesini oluşturmaktadır. Ankara’daki mesken bunalımını önlemek üzere 1944 yılında çıkarılan Memur Mesken Yasası uyarınca başlatılan bu konut grubu, II. Ulusal Mimarlık Akımının başkentteki önemli bir örneğini oluşturmaktadır. Mimar, 1920’ler Almanya’sının yerleşke anlayışını getirmeye çalıştığı yerleşmede, konut bloklarının yanı sıra çocuk bahçesi, ilk ve ortaokul ve bugün İl Halk Kütüphanesi olarak işlev gören o zamanki sosyal binayı ortak kullanım için tasarlamıştır (www.arkitera.com, 21.01.2019). Proje, oluşturulduğu dönem koşullarında tüm çekirdek yapıları barındırarak hem modern mahalle kurgusunu yakalama hem de kendine yetebilme gayesinde yönetilmiştir.

Saraçoğlu Mahallesi’nin inşa edildiği zaman aralığı, İkinci Dünya Savaşı’nın etkilerinin toplumsal ve ekonomik yapıda yoğun olarak hissedildiği yıllardır. Savaşa katılmayan ancak savaş ekonomisi içine giren Türkiye’de askeri harcamalar artmış, fiyat artışları nedeni ile halk zorunlu ihtiyaçlarını karşılayamaz olmuştur. Savaş ortamı “*milli*” duyguları ön plana çıkarmış, devletçiliğin önem kazanması ile birlikte memur ve askerlerin ayrıcalıklı oldukları bir yaklaşım benimsenmiştir (Bayraktar, 1997, s. 66). Savaş ekonomisinin yarattığı tahribatı önlemek üzere dönemde aşağıda sıralanan birçok yasal düzenlemenin gerçekleştirildiği görülmektedir: 1940 yılında karaborsanın ve haksız kazancın önlenmesine ve kaynakların en iyi şekilde yönetilmesine ilişkin bir yasal çerçeve oluşturmak amacıyla Milli Koruma Kanunu çıkarılmıştır. 1942 yılında Varlık Vergisi uygulaması başlatılmıştı. Varlık Vergisi mükelleflerinin yüzde 87’sini gayrimüslim vatandaşlar oluşturmaktadır. Bu uygulama, vergisini ödeyemeyen azınlıkların mallarının el değiştirmesi sonucunu doğurmuştur. 1944 yılında çıkarılan bir kanun ile Varlık Vergisi uygulaması kaldırılmıştır. 1945 yılında toplumun yoksul kesimlerinin sorunlarını çözmek amacıyla Toprak Reformu Kanunu çıkarılmıştır (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2004).

1948 yılında Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarılmıştır. Ülkenin şiddetli depremlerle sarsıldığı ekonomik dar boğaz nedeniyle devlet memurlarının konut sorunlarının çözümünün öncelikle hedef alınarak, maliyeti açısından tartışmalı olan Saraçoğlu Mahallesi'nin inşa edilmesinin politik olarak büyük anlamlar taşıdığı açıktır. Mahalle, bir yandan tek parti iktidarının devletçilik yaklaşımını ve parti programını hayata geçirme çabası, diğer yandan ulus devlet ideolojisi doğrultusunda devlet bürokratlarına önem verilmesi anlayışının sonucu olarak inşa edilmiştir. Uras'a göre (2007) devlet, yabancı devletlerden Erzincan depremi için gelen yardımın bir kısmını Erzincan için, çoğunu Ankara'da yapılan Saraçoğlu Mahallesi lojmanları için kullanmıştır. Yapıldığı dönem o yüzden tepkiyle karşılaşmıştır.

Yeni devletin önderliğinde yürütülen modernleşme programının konut yerleşmelerindeki karşılığının toplu konutlar olduğunu ifade eden Bilgin'e göre (1996), Cumhuriyet'le birlikte bir yandan apartman tipi konut Orta Anadolu'nun modernleşmeyi tercih eden bölgelerinde yaygınlaşırken, diğer yandan yeni sunum biçimleri gündeme gelmiştir. Ürünü Batılı anlamda toplu konut olan ilk sunum biçimi lojman-konut olmuştur. Bir farkla ki, erken sanayileşen ülkelerde lojman-konut yerleşmeleri, iş gücünün maliyetini düşürmek ve bir fabrika topluluğu için oluşturulurken; burada; devletin konut ve yerleştirme programları kapsamındaki lojman-konut üretimi memurları da içine alacak denli genişletilmiştir. Devlet bürokratik mekanizmanın gücü ile eşdeğer bir yaklaşımla memurlar için de aynı biçimde konut programları uygulamış, 1935 yılından başlayarak genel bütçeden memur konutları yaptırmak üzere ödenek ayrılmaya başlanmıştır. 1944 yılı memur iskanları düzenlemelerinin dönüm noktasıdır. Bu yıl çıkan 4626 sayılı kanuna göre "*Memur Meskenlerini İnşa*" işi, devletin görevleri arasına girer (Malkoç, 2013). Memur Konutları Kanunu ile de Bayındırlık Bakanlığı gerekli görülen yerlerde memur konutları yaptırmak üzere girişimlerde bulunmaya yetkili kılınmıştır. Kanunun 3516 Sayılı Uygulama Yönetmeliği'nde bu tür konutlardan yararlanmak için sağlık sorunu olanlar, başka konutu olmayanlar, kötü koşullarda yaşayanlar öncelikli olarak belirlenmiştir. Kanunda özel bir hüküm bulunduğundan, ödeneğin büyük kısmı Ankara'da kullanılmış, Saraçoğlu Mahallesi'nin inşası da bu kanunun verdiği yetkiye dayanarak aynı yıl başlamıştır. Ancak yönetmelik hükümlerinin

aksine, bu ödenek ile yaptırılan konutlardan yalnızca genel bütçe içinde kalan kurumların geçici olmayan kadrolarındaki memurlar ve subaylar ve askeri memurlar yararlanmışlardır (Sarioğlu, 2001).

Blok ve apartman konuta sıhhat ve ahlaki açıdan karşı çıkılmasına, tek ev fikrinin önemli olmasına karşın Saraçoğlu Mahallesi'nin katlı ve sıra evler biçiminde ele alınması önemlidir. Saraçoğlu Mahallesi, Ankara'da "Bahçelievler", "Güvenevler", "Tasarruf Evleri" gibi teşekkül etmiş ayrık nizamda yapıların tersine, bitişik nizamda, yani gruplandırılmış apartman bloklarından oluşmaktadır. Bunun nedeni yukarıda yer aldığı biçimde topraktan ve yapının maliyetinden ekonomi sağlamak isteği ve kredilerin önceliğinin toplu konut yapımına yönelik olmasıdır (Bayraktar, 2011). Bu durumun toplumsal açıdan da farklı sonuçları olacak, sosyal ilişkilerin kopukluğu böylelikle önlenecektir (Görsel 4.21).

Görsel 4.21: Saraçoğlu Mahallesi Kuşbakışı Görünüm, Ankara, 1998, www.ankara.bel.tr

Bu çalışmada bir "komünite yerleşim" olarak tanımlanan Saraçoğlu yerleşkesindeki "mahalle" kavramını irdelemek oldukça önemlidir. Bülent Tanju'ya göre mahalle, "aynı" nın sosyal hegemonyasının bir nevi kurgusudur ve doğası gereği bir aynılaştırma aygıtıdır. Mekansal bağlamda "çevre" kelimesi ile çoğunlukla aynı anlamda algılanan "mahalle" nin tarihsel formasyonu bundan çok daha karmaşıktır.

Mahalle, çoğulluğun kendisini bir aynılık komünitesi gibi göstermeye yarayan bir zamansal-mekansal organizasyon olarak tariflenebilir. Osmanlı zamanında, şehrin yeni gelişen, bilinmeyen ve yabancı olarak tanımlanabilecek alanlarına karşı Osmanlı olanı, İslami olanı ve Türk olanı tanımlayan kelime, aslında bir kentsizlik durumunu içinde barındır. Zira değişim ya da dönüşüm yaşamayan bir kavram olarak mahalle, kristalize bir bütünlük içermekte ve bu şekilde totaliter bir anlatıya dönüşmektedir (Tanju, 2007).

4.2. Saraçoğlu Mahallesi'nin Projelendirilme Aşamaları

Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'da hızla konut üretmek gibi bir sorunla karşı karşıya kalınmıştır. Çünkü bir yandan başkente memurlardan oluşan bir kitle, yakın çevreden iş bulma umuduyla gelen bir topluluk ve göçmen değişimiyle gelenlerle birlikte nüfus öngörülen değer in fazlaca üzerinde seyretmekteydi. Barınma temel ihtiyacı doğrultusunda konut sorununa çözüm bulmak için:

- Kurumlar (kamu) eli ile (lojmanlar) konut üretimi
- Özel girişim eli ile konut üretimi: kişisel kullanım (Bahçeli evler) veya gelir amaçlı üretilmiş apartmanlar (Kira evleri)
- 1935 sonrası kooperatifler eli ile konut üretimi

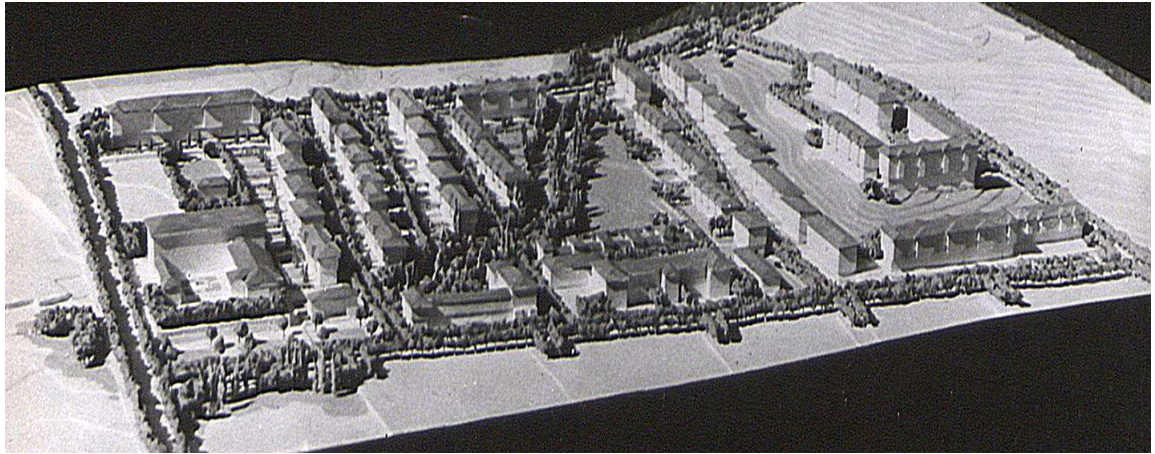
biçiminde üç yoldan konut üretilmeye başlanmıştır. Dönemde inşa edilen konutların barınma sorununa çözüm olmalarının yanı sıra “yeni” ve “modern” hayatın temsili olmaları gereği de sıkça dile getirilmektedir (Baydar, 1994). Öte yandan, devletin çabaları göç eden kitlelerin barınma sorunlarının çözümü için yetersiz kalmakta kentte gecekondular hızla yaygınlaşmaktadır. Bu durum, bu grup için de birtakım düzenlemeler yapılmasını zorunlu kılmış; 1948 yılında çıkarılan 5218 Sayılı ve 5228 Sayılı yasalar uyarınca Saraçoğlu Mahallesi blok konut fikrini, içe dönük yaşamın göstergesi olan geleneksel konut biçimiyle modern mahalle fikrini ise geleneksel avlu–ev fikrinden yola çıkarak hayata geçirmiştir. Bitişik nizamda, gruplaştırılmış değişik tip, kat, yükseklikte tasarlanan apartmanlarda 642 daire gerçekleştirilmiştir. Konut blokları bodrum üzerine iki, üç ya da dört katlıdır. Cephelelerinin odalara tekabül eden kısımları dışa doğru, bazıları balkon olan çıkıntılar yaparlar. Konutların dış biçimlenmelerinde 1940'lı yıllarda mimarların millî mimarlık arayışları içinde bir

öneri çözüm olarak Sedat Hakkı Eldem tarafından ortaya atılan "Türk Evi" temasının yansımaları izlenmektedir. Geniş saçaklar, cumbaya öykünen destek üzerindeki cephe çıkmaları, pencere modülasyonları, kafes biçimli balkon korkulukları geleneksel Türk evinden alıntıdır (www.goethe.de, 21.01.2019).

Mimar Bonatz'ın "*komünite*" anlayışında tasarladığını ifade ettiği Saraçoğlu Mahallesi'nde birçok uyarılama yapılmıştır. Bu anlayış sadece, bir bahçe-şehir uygulaması değildir. Çıkış noktaları Bahçe ve Şehir olmakla birlikte, ortaya attıkları kentsizlik ve aynılık kavramları söz konusu hareketinin tersini teşkil eder. Bu kriterdeki yerleşimler uydu-kent değildir. Büyük kentlerin içlerindeki uygun çeşitli alanlara konumlanan kapalı komünitelerdir. Kendi kendilerine yetecek bir işleyişe sahip değillerdir, fonksiyonel olarak dışarıdan, yani kentten beslenirler. Türkiye'de ise, yeni kurulmuş ulus devletinin uygun konut modeli olarak bu modern mahalle kavrayışı benimsenip ülke koşullarına uyarlanmıştır. Aksine bu mahalle kendine yetebilmeyi hedeflemiştir. Farklılıkları ve çoğullukları eriten toplu yerleşkeler, aynıyı üretmeye odaklanırlar ve bunu da tekrar vasıtasıyla yaparlar. Ötekinin ve çoğulluğun dışarı atılması üzerine inşa edilen bu mekanlardır. Bu mimari formül sayısız durumda kullanılmıştır (Akcan, 2005). Etraflarındaki bir duvar ya da benzeri bir tampon bölge ile dışarıda olanla içeride olanı ayırır. Ancak yine Saraçoğlu'nda bu durum farklılık göstermektedir ve mahalle oldukça geçirgen bir nitelikte yapılmıştır. Almanya'daki anlayışla mahallenin mekansal bağlamdaki benzerliği, aslında Saraçoğlu'nun doğru biçimde Türkçeleştirildiğini ortaya koymaktadır (Bilge, 2017).

1877 yılında Metz yakınlarında doğan Paul Bonatz, 1896 yılında Münih Üniversitesi'nde mimarlık eğitimine başlamış, Karl Hocker ve Friedrich von Thierch'ten ders alarak 1900 yılında mezun olmuştur. Uzun yıllar Almanya'nın çeşitli yerlerinde eserler veren Bonatz'ın önemli yapıtlarından birisi de Stuttgart Tren İstasyonu'dur. 1930'lu yıllarda Bonatz geleneksel çizgisine dönmüş ve Nazilerle yaptığı çalışmaların etkisiyle, tasarımları anıtsal yönü etkili, simetrik, taş malzemeli büyük boyutlu yapılar olmuştur. Bonatz, Naziler'den hoşlanmasa da onların amaçlarına hizmet etmek zorunda kalmış ve onlarla modern mimariye karşı olmak değil, Bauhaus'a karşı olmak görüşünde birleşmiştir. Bonatz'ın Türkiye ile ilişkisi 1916 yılında İstanbul'da Alman Kültürünü tanıtmak amacıyla, yapımı tasarlanan

Alman Dostluk Evi proje yarışması için yer görmeye gelmesi ile başlar. Ardından ikinci gelişinde Anıtkabir Jüriliğine davet edilir, tekrar gelişinde Ankara'ya yerleşir (Suda, 1996). Bonatz'ın Ankara'ya taşınmasının onuncu ayında; Haziran 1944'te, Emlak Bankası Genel Müdürü Mithat Yenel ona 300 x 500 metreye konumlanmış bir alanda muhtelif bir Memurlar Mahallesi'nin planlaması ve uygulama yürütücülüğünü yapıp yapmayacağını sorar. Paul Bonatz'ın ilk tepkisi, teklifi reddetmek olur; zira o Türkiye'ye danışman ve yardımcı olarak gelmiştir, Projeye ancak Türk bir şef mimar atıldığı takdirde onunla birlikte çalışmayı kabul edeceğini ifade eder. Paul Bonatz, bu iş için Kemali Söylemezoğlu'nu önerse de o, İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki öğretmenlik görevini öne sürerek teklifi geri çevirir. Haftalarca süren bu arayışta birçok isim üzerinde durulsa da karar kılınmaz. Paul Bonatz'a şef mimar olarak tasarım sürecine ivedilikle başlaması haber edilir (Bonatz, 1950). Bonatz proje için seçtiği dört genç mimarın dahil olduğu bir büro kurar ve çalışmaya başlarlar. Kısa sürede, Ekim 1944'te, vaziyet planı, maket ve yapı tipleri ortaya çıkmıştır (Bilge, 2017) (Görsel 4.22).

Görsel 4.22: Bonatz ve Ekibinin Oluşturduğu Saraçoğlu Maketi, *Ankara*, 1944,
www.archives.saltresearch.org

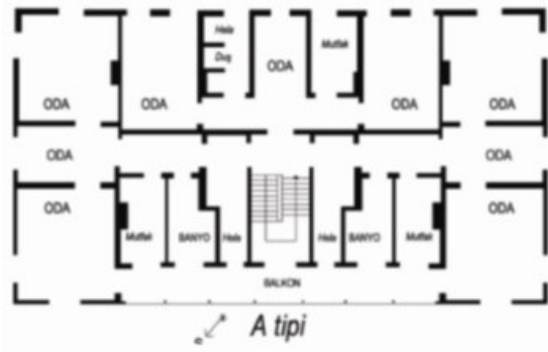
Projeye dönemin başbakanı olan Şükrü Saraçoğlu'nun adı verilmiştir. Ancak hangi tarihte Namık Kemal Mahallesi isim değişikliğine uğradığı hakkında kesin bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak, Çankaya Belediyesi arşivlerinde mahalleye ait en eski krokilerde 1965 yılında mahallenin Namık Kemal Mahallesi adıyla anıldığı görülmüştür.

Saraçoğlu Mahallesi, Ankara Kızılay Kent Merkezi'nde Müdafaa Caddesi, Kumrular Sokak, Necatibey Caddesi ve Yahya Galip Caddesi ile çevrelenmiştir. Mahalle, 1944 yılında inşa edilmeye başlanmış; inşaatların bir kısmı 1945 yılında, tümü ise 1946 yılında tamamlanmıştır. 75 adet bina olmak üzere yerleşimde iki, üç ve dört katlıdır ve kamu konutu olarak inşa edilmişlerdir. Mahallede açık alanlar ile mahalle sakinlerinin bir araya gelmelerini öngören mekanlar yaratılmış, bu yaklaşım ilişkileri güçlendirmiş, ortak toplumsal hafızanın oluşmasını sağlamıştır. (Bayraktar, 2011). Üç yönden sınırlanmış olan mahalle iç yol dağılımında ise 92. Cadde, 93.Cadde (1.Cadde), 94.Cadde (2.Cadde), 95.Cadde (3.Cadde), Dip ve Son Sokak'tan oluşmaktadır. Mahalle'deki adalar yaklaşık dikdörtgen biçimine sahip olup, yapılar bu adalara iç ve dış yollardan cephe alarak konumlanmıştır. Mahalle içinde, özgün tasarımında var olan 44 Blok konut, Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi (eski Milli Kütüphane), Namık Kemal İlköğretim Okulu (eski Namık Kemal Ortaokulu) ve Kaymakamlık Binası yanında, daha sonraki dönemlerde 2. ve 3. cadde arasındaki açık alan olarak tasarlanan mekana eklenen yapım tarihi bilinmeyen trafo binası, 3 katlı Çankaya Belediyesi'nin ek binası ve Namık Kemal İlköğretim Okulu Spor Salonu yapıları bulunmaktadır (Tanrıverdi, 2012) (GörSEL 4.23).

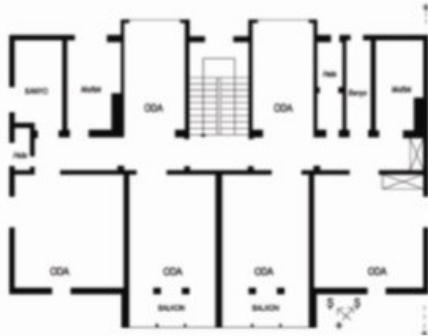

GörSEL 4.23: Saraçoğlu Mahallesi Vaziyet Planı, Ankara, 1944, www.politeknik.org.tr

Mahallenin yerleşme düzeni yapıldığı yıllarda eleştirilere hedef olmuş, topoğrafyaya uyumun başarılı olduğu, ancak yönlendirmenin iyi olmadığı ifade edilmişti. Mahallede iki, üç ve beş odalı daireleri içeren yapılar, yanlış yönlendirilmeleri, plan düzenlerinde Türk yaşam biçiminin yapıların topoğrafya ile ilişkisi olumlu bulunmaktadır. Sayar'a göre (1946), alanın çukur yerlerine az katlı, üst kotlara yüksek katlı yapıların yerleştirilmesiyle büyük bir perspektif zenginliği sağlanmıştır. Alsaç'a göre de (1946), Bonatz Bakanlıklar'a yakın blokları yüksek yapımayarak bir rekabetten kaçınmıştır. Konutların ara mesafelerinde bahçelerin yer alması da birçok açıdan (ses, görüntü, ısı gibi) yapıya doğal izolasyonları sağlamıştır. A, B, C, D, E, F olmak üzere toplam 6 tip konut (az sayıda G, H tip) bloğu mevcuttur (Görsel 4.24, Görsel 4.25).

A TİP

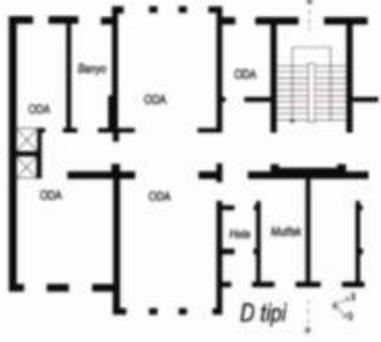
B TİP

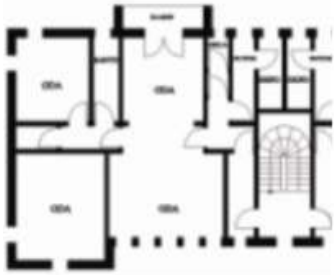
C TİP

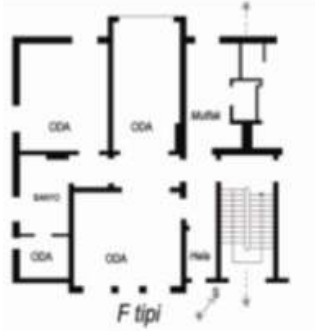
Görsel 4.24: Saraçoğlu Mahallesi A, B, C Tip Konutlar, Ankara, Tanrıverdi 2012

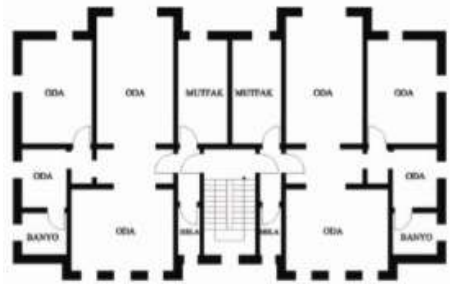
D TİP

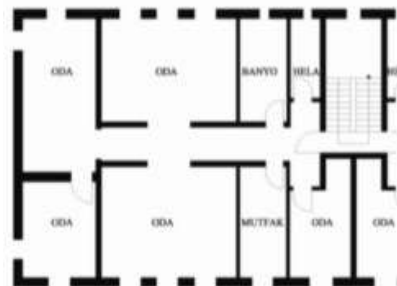
E TİP

F TİP

G TİP

H TİP

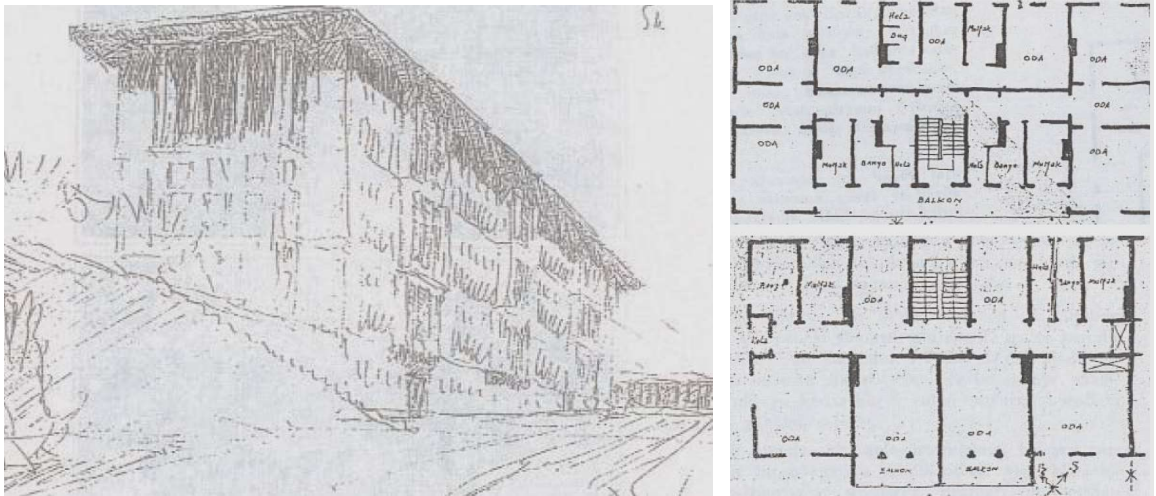
Görsel 4.25: Saraçoğlu Mahallesi D, E, F, G, H Tip Konutlar, Ankara, *Tanrıverdi 2012*

Tip planlar bitişik nizamda yerleştirilmiş blokların ikili, üçlü, dörtlü olacak şekilde varyasyonları çalışılarak yerleştirilmiştir (Tanrıverdi, 2012) Kullanılan yapı tekniği olarak Saraçoğlu Mahallesi yığma, betonarme ve yığma-betonarme yapı şeklinde çeşitlenmektedir. Saraçoğlu Evleri için dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda son derece kaliteli, modern yapı elemanlarıyla donatıldığını söylemek mümkündür. Üst düzey bürokratların ikamet etmesi planlanan konutlarda Türkiye Cumhuriyet'inin çağdaş başkentini yansıtmak adına ilkler uygulanmıştır. Örneğin, daha önce örneği olmayan banyo küvetleri yerleştirilmiştir, caddelere bölümlenecek şekilde kazan daireleri kurularak merkezi ısıtma sistemi ile Ankara'nın %1'inde bile olmayan kaloriferler konulmuştur. Saraçoğlu Mahallesi'nin minimal düzeydeki değişikliklerle bugünü yakalayabilmesinin nedeni de o dönemki emsallerine göre oldukça modern oluşudur. Günümüz evleriyle karşılaştırmalar yapılacaksa bunlar oda büyüklükleri, tavan yükseklikleri, duvar kalınları açısından çeşitlendirilebilir. Bugünkü yapılara göre daha büyük odalar, yüksek tavanlar, kalın iç-dış duvarlar dikkat çekmektedir. İzolasyonun kuvvetli olması başta duvarların kalın olmasından kaynaklanmaktadır (Bayraktar, 2011). Tahliye öncesi bazı kullanıcılar kentsel sit olmasının getirdiği kuralların dışına çıkmadan camları ve çerçeveleri toplu tadilatlar yaptırmış, odaları bölümleyerek ilave odalar oluşturmuş, parke ve mutfakta yenilemelere gitmişlerdir. Yapılış tarihine bakıldığında bu ölçüde yenileme yapılması oldukça doğaldır ve Türkiye'nin ilk toplu konut projesi için zamana meydan okumuştur demek mümkündür. Evlerin hem ön hem de arka bahçeleri olacak şekilde bir yapılanma gerçekleştirilmiştir. Yani evler dip dibe değil, rahatlatıcı aralıklarla yerleştirilmiştir. Toplumsal ölçütlere bakılacak olursa bu mahalle kurulduğundan beri tam bir mahalle yaşantısı sürmüştür. Sonuç olarak tüm bu özellikleriyle ve sosyal örüntüsüyle, Saraçoğlu Mahallesi kültürel miras değeri kazanarak bugüne ulaşmayı başarmıştır.

4.3 Kültürel Miras Değeri Kazanıp Bugüne Gelen Saraçoğlu'nda Yaşam

Yeni Türkiye'yi ve başkent Ankara'yı modern şehir planı ve yapılarla donatma fikriyle yola çıkılmış, Türkiye'ye davet edilen veya iltica eden Avrupalı mimarlar, *"modernleşme amacıyla geliştirilerek uygulanan Batıdan ithal edilmiş, çevrede herhangi bir cisim gibi duran binaların Türkiye'nin sosyal, doğal ve kültürel yapısıyla*

uyuşmayacağı” fikrinde birleşirler. Egli, Ankara’da modern adı altında ortaya çıkan ve buldukları çevreye yabancı duran Avrupa tipi villaların Anadolu ev tipleri için hiçbir zaman örnek olamayacaklarını belirtirken, Taut, iklimin önemi üzerinde durur, yani “Türk Evi”ne giden yolu çizer (Aslanoğlu, 1994). *“Milli ve kendi toprağına bağı olmayan kültürün yarattığı eserin boş ve geçici kalmaya mahkum olduğunu”* söyleyen Bonatz ise, Saraçoğlu Mahallesi’nde binalara plan çözümlerinde modern batı yapılarından esinlenirken; cephelerinde, giriş üstündeki katların destekler üzerine yaptığı cumba benzeri çıkmalar, dar dikdörtgen biçimli pencereler, geniş saçaklar ve sacdan yapılmış kafes desenli korkuluklarıyla *“Türk Evi”* görüntüsü kazandırır. Alsaç (1973), *“Bonatz’ın biri şehirlere ait, dolayısı ile geleneklerle beslenmesi gereken, ikincisi teknik, dolayısı ile kendine mahsus gelişme kanunlarına uyan, üçüncüsü de anıtsal, dolayısıyla hiçbir ön biçimlenme koşullarına bağı olmayan, olmak üzere üçlü, kendine özgü bir mimarlık anlayışı vardı”* demiştir. Bu düşünceleri ve güçlü kişiliğı ile Bonatz’ın Türk mimarlık düşüncesini etkilediğini belirten Alsaç, Bonatz’ın asıl sevgisinin Türk Evine karşı olduğunu belirtir. Bu durumun fonksiyonel olmaktan çok, biçimsel şekilde Ankara’daki Saraçoğlu Mahallesi’nin çeşitli ev tiplerinde uygulamaya çalıştığı üzerinde durur. Yani iç mekanlarda Türk evi yerine batının modern toplu konutlarını örnek almıştır. Bir sofaya bağımlı odalar yerine, koridordan ayrılan bağımsız mekanlar yerleştirilmiştir. Bonatz, Milli Mimari akımını desteklemiş; Türk Evine karşı duyduğu yakınlığı işlevsel olmaktan çok, biçimci bir yaklaşımla yansıtmıştır. (Alsaç, 1973) (Görsele 4.26).

Görsele 4.26: El Çizimi Perspektif Çalışması ve Bazı Plan Çözümleri

Paul Bonatz, 1944, Bayraktar 2011

Ankara’da Yenişehir denilen bölgedeki Saraçoğlu Mahallesi, devlet eliyle dönemin ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına ekonomik, işlevsel mekanlar olarak tasarlanmıştır. Temelini dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu atar ve onun ismi verilir. Avrupa ülkelerinde etkili olan Jansen’in bahçeli ev çalışması doğrultusunda, modern mahalle anlayışı benimsenmiştir. Saraçoğlu Mahallesi konut yerleşkeleri, dönemin nitelikli detaylarına sahip, sosyal ve kültürel hizmet birimleri olarak tasarlanan sonradan işlev değişikliğiyle kütüphanesi, Namık Kemal İlköğretim okulu, Çankaya Kaymakamlığı yapıları ve açık yeşil alanlar, nitelikli koruma altındaki ağaçlar, parklarla bütünleşen modern bir mahalle görünümündedir. Bonatz tarafından mahalle gazinosu olarak tasarlanan yapı, 1948 yılında eski milli kütüphane olarak kullanıma açılmış, günümüzde Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca 1951 yılında açılan Namık Kemal İlköğretim Okulu ve Çankaya Kaymakamlığı yönetim binası halen tüm kente hizmet vermeye devam etmektedir. Saraçoğlu Mahallesi’ndeki konutlarla bir arada tescil kapsamına alınan bu binalar, günümüzde mahalle ile kent arasında kamusal sınır oluştururken, mahalleyi işlevsel olarak bütünlemektedirler (Bayraktar, 2011).

Mahalle, 1944 yılında Bayındırlık Bakanlığı’nı yapım için yetkili kılan 4626 sayılı Memur Konutları Kanunu ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen yerlerde, 10.1.1946 tarihinde yürürlüğe giren 3516 sayılı Uygulama Yönetmeliği ile sağlık sorunu olanlar, başka konutu olmayanlar, kötü koşullarda yaşayanlara öncelik verilerek inşa edilmiştir. Mahallenin ilk etabı, 1945 Cumhuriyet bayramında, ikinci etabı 1946 yılında tamamlanırken; eski milli kütüphane ve Çankaya Kaymakamlığı 1948 yılında, Namık Kemal Okulu ise 1951 yılında hizmete açılmıştır. Projelendirme kısmı bittikten sonra inşaat süreci etaplar bazında ilerlemiştir. 1950 yılında Saraçoğlu Mahallesi konutları, evlerin “milletin sırtına her sene bir milyon kiralık külfet” getirdiği öne sürülerek satılmak istenmiştir. Eğer evlerin satışı gerçekleşmezse de bu takdirde verem pavyonuna çevrilmesi önerilmiştir. 1954 yılında ise cüzi kirali bu lojman konutlarında yüksek maaşlı memurların barınması eleştirilmiş ve bu memurların mahalleden çıkarılması için önerge verilmiştir. 1957 yılında Saraçoğlu Mahallesi için bir teklif hazırlanarak kiradaki bir grup memurun bu mahalleye taşınması önerilmiştir (Bayraktar, 2011) (Görsel 4.27).

Görsel 4.27: Yenisehir Yerleşkesi'ne Ait Çekilmiş Bir Hava Fotoğrafı, Ankara, 1943, www.pinterest.com

1978 yılı tarihiyle Saraçoğlu Mahallesi'nde yer alan konutların %69'u Milli Savunma, İçişleri, Milli Eğitim, Maliye ve Adalet Bakanlığı personeli tarafından kullanılmakta olup, arazi hazine mülkiyetindedir. Mahalledeki Adnan Ötüken Kütüphanesi (eski Milli Kütüphane), GEEAYK'nun yaptırımıyla 1978'de tescillenmiştir (EK-2). Zamanla bu kapsam genişletilip tüm mahalle kapsama dahil olmuştur. Dönem dönem bu kapsam değiştirilip 1. Dereceden kentsel sit sıfatı kaldırılmak istenmiş olsa dahi bugüne dek bu şekilde gelmeyi başarmıştır. Bu girişimlerin nedeni ise, şüphesiz, konum ve ölçek açısından çok değerli oluşu ve bu durumun getirim amaçlı yaklaşımlarla kullanılmak istenmesidir. Saraçoğlu yapıldığı dönem çok yoğun olmamakla birlikte, günümüzde kentin kalbi denebilecek bir noktada yer alır. Şehrin karmaşıklığı içerisinde sakin kalabilmeyi başarması, Kızılay'a fiziksel bağlamda birçok konuda tezat oluşturması şaşırtıcı bir özelliğidir. Yapıların yerleşkenin çeperinde yer alması, yoğun yeşil doku ve yerleşkeyi çevreleyen yollarda hızlı akan trafik ya da askeri alanlar bulunması sayesinde yerleşke içe kapalı bir görünüm sergilemektedir (Tekin, 2014, s. 25). Duvarlar olmaksızın dış etmenlerden korunan bu yer, inşa edildiği tarihten beri memurların kullanımına ayrılmış, uzun yıllarca da aynı kesim tarafından deneyimlenmiştir, böylece kent belleğinde oraya sosyokültürel özellik kazandırıp bugüne sadece yapılarıyla değil toplumsal kültürüyle de ulaşabilmiştir.

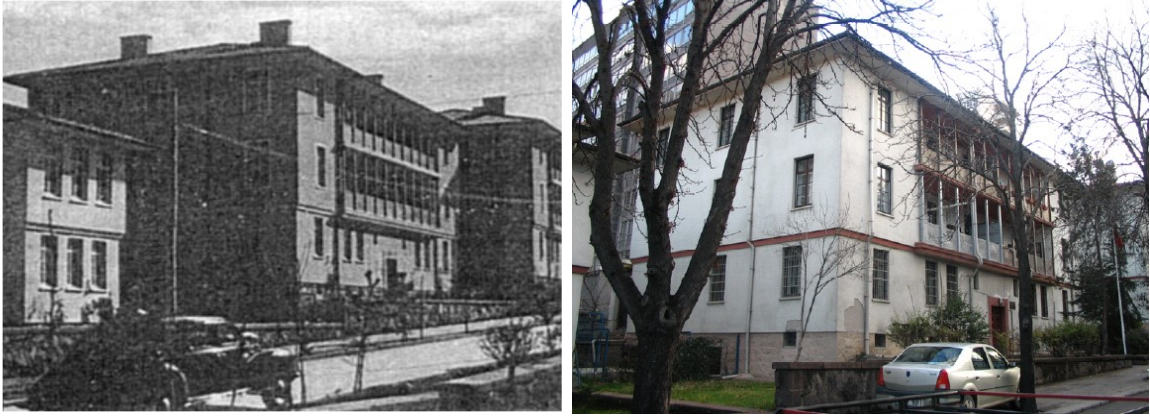
4.3.1 Projenin Tamamlanıp Tescillenmesine Kadar Geçirdiği Süreç

Cumhuriyetin ilk toplu konutu olan Saraçoğlu, minimal düzeyde değişikliklere uğrayarak bugüne gelmiştir. Yapının eski fotoğrafları incelendiğinde, cephesel özellikleri; kapı, pencere boyutları, balkon genişlikleri, balkon korkuluk ve dikme ölçüleri, dolu-boş dengesi özgününde olduğu gibi korunmuş olduğu görülmüştür. Yapının ilk yapıldığı dönemki ön cephe fotoğraflarından ve kaynak bilgilerinden subasman seviyesinin moloz taş, zemin kat cephesinin açık renk, diğer katların daha koyu renk olduğu, balkon silmelerinin ve birinci, ikinci kat pencerelerin etrafında söve görünümü vermek için oluşturulan çerçevelerin yine açık renk ile boyandığı, anlaşılmıştır. Yapının birinci ve ikinci katlarında bulunan balkonun ölçü, oran, detay ve malzemesinin (sac dikme, korkulukları) büyük ölçüde korunmuş olduğu da bu fotoğraflardan çıkarılmaktadır. Günümüzde balkon cephesine gelişigüzel yerleştirilen, alüminyum ve pvc esaslı yağmur iniş borularının özgününde çinko malzeme balkon bitim noktalarına nizami biçimde takıldığı fotoğraflardan anlaşılmaktadır. (Tanrıverdi, 2012, s. 131) (Görsel 4.28).

Görsel 4.28: Açılış Günü A tipi Konut Bloğundan Bir Görünüm, *Saraçoğlu*, 29 Ekim 1945, *Ufuk Eroğlu Arşivinden*

Mahallenin yapım tarihinin 1945 olduğu göz ardı edilmez ise yaklaşık 75. yılını deviren ve onca mahalle sakinini ağırlayan Saraçoğlu'nun minimal düzeyde değişikliğe uğramış olduğunu söylemek mümkündür. Yapı içlerine bakıldığında ise, yeni oda bölmelerine rastlanabildiği gibi, geçici süreyle bu mahallede ikamet eden kişiler tarafından mutfak dolabı, banyo elemanları, parke ve benzeri tadilatlar da gerçekleştirilmiştir. Değişiklikler, özellikle cephelerde yok denecek kadar azdır. Örneğin, tek kat cam şeklinde tasarlanmış pencereler bazı konutlarda; kurallar dahilinde; izinler alınarak, tasarımı korunarak çift cam olarak değiştirilmiştir. Çünkü dönemin teknolojisi göz önünde bulundurulduğunda bu değişimler gayet normaldir, bu kadar yıl geçmesine rağmen bu yenilemeler az sayılabilmektedir (Görsel 4.29).

Görsel 4.29: A tipi Konut Bloğununun Eski ve Yeni Hali, *Saraçoğlu*, 1950-2015, www.pinterest.com

Mahallenin tescil kronolojisi, ilk olarak 6.12.1978 yılında Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi (Eski Milli Kütüphane), daha sonra 8.06.1979 yılında konutlar, Kumrular Caddesi'ndeki tarihi çınar ve kestane ağaçları da (ağaçların üzerine plakaların yerleştirilmesi) dahil olmak üzere mahallenin tamamının korunmasına karar verilmiştir. Bu kararda 2.3.1993 yılında alınan kararla alanı bütünleyen diğer tescilli yapılarla aynı dönem ve uslu özelliklerini taşıyan Çankaya Kaymakamlığı ve Namık Kemal İlköğretim Okulu (Eski Namık Kemal Ortaokulu)'nun tesciline karar verilmiş ve Kumrular Caddesi'ndeki ağaçların üzerine plaka konulmuştur. Mahallede korunması gereken kültürel ve doğal değerler, özgün değerlerini büyük ölçüde koruyan konut ve kamu yapılarının yanı sıra, tarihi çınar, kestane ağaçları, yeşil alanlar olarak belirlenmiştir (Görsel 4.30).

Görsel 4.30: Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi Tescil Plakaları, 2014, www.lavarla.com

Mahalledeki Adnan Ötüken Kütüphanesi (eski Milli Kütüphane), Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 6.12.1978 gün ve A-1483 sayılı karar ile koruma altına alınırken, mahalledeki konutların eski eser tescili 14.4.1979 gün A-1610 sayılı karar ile Saraçoğlu Mahallesi'nin 1.Derece Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmesi ile gündeme gelmiştir. 8.6.1979 A-1674 sayılı kararla mahalle tümüyle korunurken, Kumrular Caddesindeki Çınar ve Kestane ağaçlarının da anıt ağaç tescil edilmesine, üzerine anıt olduğunu belli eden bir plaka konmasına karar verilmiştir. Saraçoğlu Mahallesi 2.3.1993 A-2877 kararla Kentsel Sit Alanı Sınırları içerisinde yer alan ve alanı bütünleyen resmi yapılardan, Çankaya Kaymakamlığı ile Namık Kemal İlköğretim Okulu olarak kullanılan yapıların, diğer tescilli yapılarla aynı dönem ve üslupta inşa edilmesi dolayısıyla, taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmelerine karar verilmiştir 12.5.1994 yılında TBMM'de kabul edilen geçici önerge ile Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit kararının kaldırılması ve konutların satılması istenmiştir (EK-2). Mimarlar Odası Ankara Şubesi başta olmak üzere, Kültür Varlıkları Bölge Koruma Kurulu, Çankaya Belediyesi, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim elemanları ve halkın etkin olduğu muhalefet ve heyet incelemeleri sonucunda mahalle karar kapsamı dışında bırakılmıştır (Tanrıverdi, 2012). Saraçoğlu 2013 yılında, tahliye amacıyla oluşturulmuş tebligat yazılarıyla yankılanmış ve kültürel miras değeri yüksek olan mahalle tekrar gündeme gelmiştir. Tebligatta yazılana göre mahallenin afet riski bölgesi olması gerekçesiyle ivedilikle tüm konutların boşaltılması gerektiği yönündedir. Tebligat sonrası kendi isteğiyle taşınanların yanı sıra, uzun süren dava süreçleri, kullanıcıları yıldırma suretiyle

yaratılmış maddi zorluklar, etik dışı ısınma ve aydınlanmadan yoksun bırakılma, itirazlar-kabuller, zorla tahliye edilme yöntemleri ile Saraçoğlu sakinleri 2013'ten başlayarak 2016 yılına değin kısım kısım tahliye edilmiştir. Bugün Emlak Konut'a devredilen mahalle özelleştirme amacıyla kentsel dönüşüm adına ihaleye açılmaktadır. Sürecin başından beri yakın takipçisi olan TMMOB Ankara Mimarlar Odası Başkanı Candan (Aralık 2018) "...Saraçoğlu Mahallesi'nin aslında kent merkezindeki varlığı temsil ettiği değerleriyle birlikte her zaman rantın gündeminde olmuştur. 2013 yılında hükümet burayı 2 kere riskli alan ilan etti ve ve bunların hepsi Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Şehir Plancıları Odası ve mahallede yaşayanlar tarafından yargıya taşındı ve iptal edildi... Saraçoğlu Mahallesi kentsel SİT alanı, ağaçlar, yapılar alan tescilli. Bir taşına bile dokunamayacağınız bir alana iş makinaları ile giremezsiniz." diyerek tepkisini net bir biçimde ortaya koymuştur.

Paul Bonatz'ın meslek yaşamı boyunca sürdürdüğü, geleneksel ile modern buluşturmayı amaçlayan arayışının, İkinci Ulusal Mimarlık Akımı ile uyumlu birlikteliğinden doğan Saraçoğlu Yerleşkesi, günümüze dek kullanıcılarının memnuniyeti ile yaşamını sürdürmüştür. Zamanla çehresi tamamen değişen Kızılay'da ifadesinden hiçbir şey kaybetmeyen -Cumhuriyetin ilk toplu konut projesi- Saraçoğlu, dönemin 'ulus' ile birlikte kurgulanan 'milli mimari'sini okunaklı ve canlı bir belge olarak günümüze taşımaktadır (TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Eylül 2014).

Bugün gelinen durumda, yerleşkenin merkezi konumu, konut alanı olarak kalması için fazla kıymetli hale gelmiştir. Devlet eliyle bir imtiyaz dağıtma aracı olarak inşa edilen yerleşke, devlet mekanizmalarının işletildiği, mahalle sakinlerine yönelik bir hak gaspı girişimine sahne olmaktadır. Kentlerin, doğanın, kültürel mirasın ve vatandaşların yoğun bir saldırı altında olduğu bu dönemde, Saraçoğlu Yerleşkesi savunulması ve korunması gereken bir mekansal ve kamusal değer konumundadır (Tekin, 2014). Projenin başlangıcından itibaren süren durumun devam etmemesi, bugün yerleşkenin korunması ve sosyokültürel değerlerine yeniden kavuşturulması ile mümkündür.

4.3.2 Mahallenin Afet Risk Bölgesi İlanı ve Zorunlu Tahliyeler

Türkiye doğal afetlerin yoğun olarak yaşandığı bir alandır. Bu nedenle de mevzuatımızda afet zararlarının azaltılması için afet öncesi, afet sırasında ve afet sonrasında yapılması gereken çalışmaları ele alan bazı yasal düzenlemeler mevcuttur. 2012 tarih ve 6306 sayılı Afet Yasası da afet riskleri ile mücadele etmek amacıyla ortaya atılan yasal düzenlemelerden birisidir (Kuran, 2016). Olası afet riskleri öncesinde mal ve can kaybının önüne geçilmek amacıyla gerekli önlemleri almayı planlayan yasa, kamuoyunda fazlaca tartışılmakta ve getirdiği düzenlemelerle bir çok yönden eleştirilmektedir. Yasaya yönelik eleştiriler özetle, yerel yönetimlerin yetkilerinin ellerinden alındığı, TOKİ'ye oldukça fazla yetki verildiği, barınma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği, hak arama özgürlüğünün ortadan kaldırıldığı, gönüllülük esasına aykırı düzenlemeler olduğu, kültürel ve tarihi varlıkların korunmasına ilişkin esaslara aykırı düzenlemeler getirildiği ve kamu malları rejiminin değiştirildiği gibi noktalarda toplanmaktadır (Demirkol ve Baş, 2013). Kanun, *"Afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir."* şeklinde düzenlenmektedir. Yasanın afet riski altındaki alanlar dışındaki riskli yapıları da kapsamı, afet olgusunu bahane ederek bu düzenlemenin her alanda uygulanmasının önünü açmaya çalıştığı görülmektedir (TMMOB Mimarlar Odası, 2012).

Halk arasında *"Devlet Mahallesi"* ve *"Saraçoğlu Evleri"* olarak da bilinen Kızılay'daki lojmanların bulunduğu 82 dönümlük alan *"afet riski altındaki bölge"* ilan edilmiştir. Bakanlar Kurulu'nun, 28 Ocak 2013 tarihli kararı geçen ilk olarak 8 Şubat 2013 Cuma günü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Saraçoğlu Mahallesi'ndeki yapılar için güçlendirme ve sağlamlaştırma çalışmalarının yapıldığı bilindiği halde, alan riskli olduğu gerekçesi ile Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesine İlişkin Kanun kapsamında Bakanlar Kurulu kararı ile Riskli Alan ilan edilmiştir. Ardından yine aynı alan, yolsuzluk operasyonun yapıldığı 17 Aralık 2013 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile riskli alan ilan edilmiştir (TMMOB Şehir Plancıları Odası Haber Bülteni, Eylül 2014) (Görsel 4.31).

Görsel 4.31: Namık Kemal Mahallesi Afet Risk Alanı Krokisi, Saraçoğlu, 2013, www.arkitera.com

Kumrular Sokak ve Güvenpark arasında Ankara'nın en değerli arazilerinden biri üzerine kurulu bulunan mahallede, lojmanların tamamen boşaltılıp bazı binaların restore edilmesi ya da yıkılması planlanmıştır. Bölgenin "*Kentsel Sit Alanı*" olması bugüne kadarki girişimleri engellemiştir. Gerek tarihi özelliği gerekse Kumrular Caddesi ile birleşen geniş bahçeleri ve ağaçlarıyla Ankara'nın merkezindeki, kuşkusuz, nadir yeşil alardan birisidir. Ancak Afet risk alanı olarak çizilmiş bölgede, Namık Kemal Mahallesi'nde yer alan yüksek yapılar bulunmayıp düşük katlı olan konutların işaretlenmesi ve sadece Saraçoğlu'nun bulunduğu sınırların dışında hiç bir risk görülmeysi bu karardaki niyeti sorgulatmıştır. Kültürel miras statüsü taşıyan mahalle özenle korunması gerekirken her geçen gün yeni bir tehditle karşı karşıya kalmaktadır.

Bakanlar Kurulu Kararı'nın atıfta bulunduğu 6306 sayılı 'Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun'un 2. maddesinde riskli (zemin yapısı veya üzerindeki yapılaşma sebebiyle can ve mal kaybına yol açma riski taşıyan) alan, Bakanlık veya İdare tarafından Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının görüşü de alınarak belirlenen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca kararlaştırılan alan şeklinde tarif edilmektedir. Yasanın, "*tahliye ve yıktırma*" öngören 5'inci maddesinde ise, "*riskli alanların*" yıkılma süreci hükme bağlanıyor. Bu düzenlemelerden bazıları şöyle:

- Riskli yapıların yıktırılmasında öncelikli olarak malikler ile anlaşma yoluna gidilmesi esastır. Anlaşma ile tahliye edilen yapıların maliklerine geçici konut, işyeri tahsisi ya da kira yardımı yapılabilir.

- Uygulamaya başlanmadan önce, riskli yapıların yıktırılması için, bu yapıların maliklerine altmış günden az olmamak üzere süre verilir. Bu süre içinde yapı, malik tarafından yıktırılmadığı takdirde, yapının idari makamlarca yıktırılacağı belirtilerek ve tekrar süre verilerek tebligatta bulunulur.

Ankara Ticaret Odası (ATO) dönem başkanı (2013), Bakanlar Kurulu'nun '*afet riskli alan*' ilan etmesiyle Saraçoğlu Lojmanları'nı da içine alan 'Namık Kemal Mahallesi'ni Kurtarma Projesi'ni desteklemiştir. Bezci (2013), "*Proje sadece Kızılay'ı kurtarmakla kalmaz, marka şehir yapmak üzere yola çıktığımız Ankara'ya hayat katar. Amerika'da Manhattan'ın West Willage denilen yerinde Chelsea adı verilen bir bölge bulunuyor. Chelsea önceleri mezbaha bir yerken yapılan çalışmayla cazibe merkezi haline getirilmiştir. Saraçoğlu da aynı şekilde, Kumrular Caddesi'yle birleşik bir projeye, araç trafiğine kapatılarak bir cazibe üssü yapılabilir. Saraçoğlu Ankara'nın cennet bölgesi haline getirilebilir.*" demecini vermiştir (Demir İnan, 2014: Hürriyet, 13 Şubat 2013). Hükümet 05.08.2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararıyla Mahalledeki lojmanların yanı sıra Adnan Ötüken Halk Kütüphanesi, ilçe milli eğitim müdürlüğü, hükümet konağı, ilköğretim okulu üzerindeki çeşitli bakanlıklara ait olan tahsisleri kaldırmıştır. Karara göre, mahalledeki taşınmazlar Özelleştirme İdaresi Başkanlığı tarafından yürütülecek projelerde de değerlendirilerek ekonomiye kazandırılacaktır. Afet Yasasının yukarıda ele alınan maddelerinden de anlaşılacağı gibi bu yasa afet riski altındaki alanları iyileştirme, tasfiye ve yenileme amacından çok daha fazlasını ifade etmektedir. Yürürlükteki çevrenin korunmasını amaçlayan pek çok yasal düzenlemeyi devre dışı bırakacak şekilde düzenlenen bu yasanın, sağlıklı bir kentsel yenilemeyi gerçekleştirmesini beklemek yanlış olur. Aksine yerel yönetimlerin yetkilerini ortadan kaldıran, çevreyi korumayı amaçlayan bütün yasal düzenlemeleri gözardı eden, yapı maliklerinin barınma hakkını yok sayan ve hak arama özgürlüklerini kısıtlayan bir yasal düzenlemenin afetleri önlemek şöyle dursun yeni afetler doğurması muhtemeldir (Kuran, 2016).

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararlarının iptali için konu mimarlar Odası Şehir Plancıları Odası tarafından yargıya taşınmıştır. Mahalledeki muhtemel dönüşüm senaryosunun bir parçası olarak, 5 Ağustos 2014 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Saraçoğlu Mahallesi’nin Maliye Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı’na tahsisli taşınmazlarının ekonomiye kazandırılması amacıyla tahsislerinin kaldırılması karara bağlanmıştır. 4706 sayılı kanun kapsamında alınan karar ile söz konusu taşınmazların satışının öncelikli olduğu da karara dayanak olan ilgili hüküm ile belirtilmiştir. Yani kamu mülkiyetinde olan Saraçoğlu Mahallesi’nin bu karar kapsamında el değiştirmesi an meselesidir. Bahsi geçen Bakanlar Kurulu Kararı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı ve diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülecek projeler kapsamında değerlendirilerek ekonomiye kazandırılması amacıyla tahsislerinin kaldırılması kararlaştırılmıştır. Koruma ilkelerinden uzak, mutlak ekonomik çıkar amacı taşıyan bir anlayışla yıkım ve talan süreci Saraçoğlu için kapıdadır (TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi Yönetim Kurulu, 2014).

Geçmişte kullanım değeri üzerinden inşa edilen ve uzun yıllar yapım amacına hizmet eden Saraçoğlu Mahallesi, günümüzde neoliberal politikaların etkisiyle değişim değeri üzerinden ele alınarak yeniden üretim süreci paralelinde yıkım tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Çünkü Saraçoğlu Mahallesi Afet Yasası kapsamında 2013 tarihli Bakanlar Kurulu kararıyla riskli alan ilan edilmiştir. Karara esas olan Çevre ve Şehircilik Bakanlığı talebinin gerekçesinde yapıların ekonomik ömrünü tamamladığı, alanın köhneleşmeye yüz tuttuğu, çöküntü alanların oluşmaya başladığı, alan üzerindeki yapılaşmanın can ve mal kaybına yol açma riski taşıdığı ileri sürülerek Saraçoğlu Mahallesi yıkılmak istenmektedir (Batuman, 2014: 375). Bu da söz konusu yasanın Saraçoğlu Mahallesi özelinde toplumsal olarak bütünleştirici değil ayrıştırıcı bir amaca dayandığını göstermektedir. Çünkü yasanın amacında belirtilen iyileştirme, tasfiye ve yenileme gibi bir niyetlerle yapılanlar çelişmektedir. Yasanın Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Toki’ye oldukça fazla yetki veren, yapı maliklerinin barınma hakkını ve mülkiyet hakkını ihlal eden, yine yapı maliklerinin yargısal denetim yolunu kapatan ve hak arama özgürlüklerini kısıtlayan ve çevresel değerlerin korunmasına engel olan düzenlemeleri söz konusu yasanın koruma

amacı dışında yapıldığının en net kanıtlarıdır. Saraçoğlu Mahallesi, 28/01/2013 günlü, 2013/4248 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanununun 2. maddesi uyarınca "Riskli Alan" olarak ilan edilmiştir. Bu işlemin iptali istemiyle açılan davada, Danıştay Ondördüncü Dairesi'nin 20/05/2015 günlü, E:2013/1291, K:2015/4111 sayılı kararı ile iptaline karar verilmiş, söz konusu karar Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun 16/12/2015 günlü, E:2015/3427, K:2015/5418 sayılı kararı ile onanmıştır. Kararda, *"Davalı idarelerin savunmalarında belirttiği rapordaki incelemenin sadece 15,17,19 numaralı binalara ilişkin olduğu, yapıların tamamına yönelik bir inceleme bulunmadığı, en son hazırlanan raporda da yapıların hangi yönlerden can ve mal kaybına yol açma riski taşıdığına dair tespitin bulunmadığı"* ifadelerine yer verilirken; Ankara 9. Sulh Hukuk Mahkemesi'nin yaptırdığı bilirkişi incelemesinin raporu gerekçe gösterilmiştir (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Basın Birimi, 2015). Ancak 2013 yılında başlayan tahliyeler 2015'te gelen "afet riskli bölge reddi" kararına rağmen devam etmiş, mahalle ıssızlaştırılarak köhnemeye terk edilmiştir.

4.3.3 Saraçoğlu Mahallesi'nin Birincil Tanıkları; Eski Sakinlerinin Zihnindeki Kent Belleği İzdüşümleri

Saraçoğlu Mahallesi konumundan dolayı dönem dönem bazı tehditlerle karşı karşıya kalmıştı. 1994 yılında, yerleşke, varlığını sürdürmesine engel teşkil edebilecek ilk tehdit ile yüzleşmiş, ancak çeşitli kurumların desteğiyle imara açılması önlenerek kentsel sit olmaya devam etmiştir. 2013 yılında yerleşke Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile afet riskli alan ilan edilmiştir (Tekin, 2014, s. 23-24). Başlatılan zorunlu tahliyeler 2016 yılı ortalarında tamamlanmıştır. Saraçoğlu'nun kültürel miras değeri yadsınamaz. Kültürel miras demek sadece fiziki nitelikleri kapsamakla kalmaz içerisinde sosyokültürel değeri de barındırmaktadır. Bu değerleri aynı zamanda dünya değeri olarak görmek, geliştirmek ve koruyarak sürdürmek esastır. Bu yer somut ve soyut ölçütleriyle, sadece Ankara'nın değil Türkiye'nin en önemli değerlerindedir. Bu çalışma, Devlet Mahallesi olarak da bilinen Saraçoğlu Mahallesi'ni birçok perspektifte ele alarak, sosyokültürel sürdürülebilirliğinin sağlanıp geliştirilmesini amaçlamaktadır.

Çeşitli düzeylerdeki memurları ağırlayan mahalle nesiller boyu süren bir sirkülasyona tanıklık etmiş, bu durum da Saraçoğlu'nda sosyokültürel bir örüntü oluşmasına sebebiyet vermiştir. Mekanları, sosyal ilişkileri bire bir deneyimleyen ve yerleşimin sözlü tarihini meydana getiren en önemli unsur mahallenin eski sakinleridir demek mümkündür. Dolayısıyla Saraçoğlu Mahallesi'ni ele alırken mahallenin sakinlerini konu dışında tutmak eksik olacaktır. Günümüzde tamamen tahliye edilmiş olan mahalle için bu ölçek Saraçoğlu'nun eski sakinleri şeklinde olmak durumundadır. Bu yüzden buradaki sosyokültürel işleyişi anlamak adına tezin oluşturulma aşamalarında sürecine, Saraçoğlu'nun ortamını bire bir deneyimlemiş kişilerle görüşmelerin yapılmasına karar verilmiştir.

Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'nun analiz sürecinden geçilmiş olup gerekli izinler alınmıştır. Saraçoğlu Mahallesi eski sakinleri bu araştırmanın mülakat aşamasında katılımcı grubu olarak belirlenmiştir. 18 yaş altındaki çocuklar ya da onay verme kapasitesi bulunmayan yetişkinler katılımcı grup içerisinde değerlendirilmemiş ve çalışmada bu gruba yer verilmemiştir. Araştırmanın bilimsel geçerliliği ve güvenilirliği açısından verilmiş cevapların taşıdığı önem konusu katılımcılarla paylaşılmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup, katılıp katılmama kararı mahalle sakinlerine bırakılmıştır. Ayrıca katılımcıya, mülakat esnasında herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık duyduğu takdirde hiçbir neden göstermeksizin, sorumluluk taşımamaksızın araştırmadan ayrılma hakkı tanınmıştır. Görüşme tipi olarak yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiş olup, yanıtların sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi adına ilave notlar kaydedilmiştir. Araştırmada kişisel bilgilerin gizliliği korunması konusunda titiz davranılmış ve araştırma konusu ile ilgili elde edilen veriler bilimsel amaçlar dışında kullanılmamıştır. Katılımcı ekibin aklındaki sorular çözümsüz bırakılmadan ahlaki sınırlar içerisinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Daha sonra oluşabilecek soru, çözüm ve öneriler için taraflarca iletişim bilgileri paylaşılmıştır (EK-3).

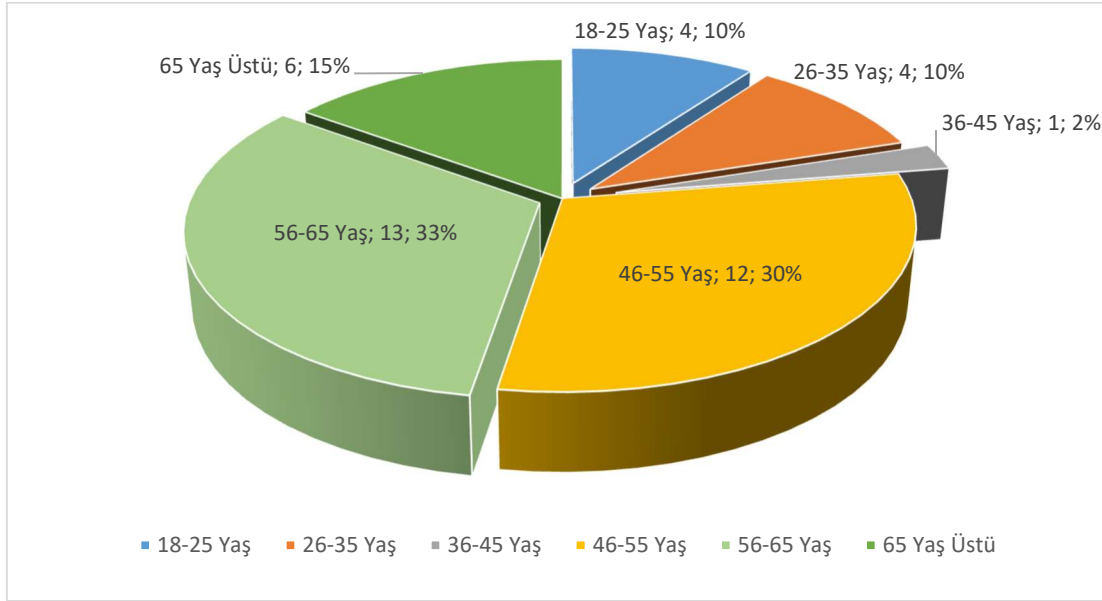
Saraçoğlu Mahallesi 2016 yılından beri hiçbir sakini olmadan konutları boşaltılmış biçimdedir. Bugün itibarıyla ıssız bir mahalle olduğundan katılımcı grubunu yerinde bulmak imkansızdır. Esnafın yer aldığı bölge olan 95. Cadde'de yer alan eski işyerlerinin vitrinlerinde yapıştırmış yeni adres göstergelerinden yola çıkılarak taşınmış oldukları yerlere ulaşılmıştır. Onlarla görüşmelerin yapılmasının ardından,

onların tanıdıkları ve iletişimlerini koparmadıkları eski mahalle sakinlerine ulaşma fırsatı elde edilmiştir. Bu şekilde kartopu örneklem yöntemiyle küçük bir kısım katılımcıya erişilebilmiştir. Bilimsel bilgiye ulaşmak adına görüşmelerin niceliğinin artırılması gerektiğinden TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi'ne başvurulmuştur. Oda tarafından düzenlenen 12.12.2018 tarihli “*Kent Hafızası Yürüyüşleri Mahalle Kültürü: Devletin Mahallesi Saraçoğlu Gezisi*” ne katılarak, gezi esnasında Namık Kemal Mahallesi’ni Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı Gül Merttürk ile irtibat kurulmuştur. Güncel ve eski dernek üyeleri ve onların tanıdıkları sakinler ile kısım kısım görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu süreç sonunda Etik Kurul’da öngörülen aralık için yeterli mülakat sayısına ulaşılabilmektedir (Görsel 4.32).

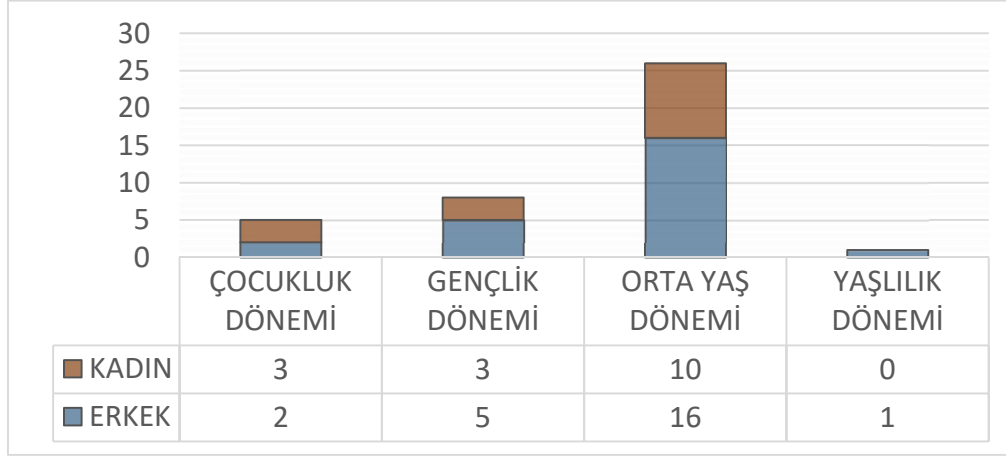
Görsel 4.32: “Kent Hafızası Yürüyüşleri Saraçoğlu Mahallesi” Başlangıç Programı, 12.12.2018, www.mimarlarodasiankara.org

Saraçoğlu Mahallesi'nin geçmiş dönem sakinlerinden toplamda 47 kişiyle irtibata geçilmiştir. Bunlardan 5'i en başından mülakat yapmayı reddetmiş, 2 kişi ise görüşmeyi yarıda bırakarak yapmaktan vazgeçmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme 40 kişiyle tamamlanmış olup içlerinden 1 erkek katılımcı ismini ve imzasını yazılı olarak vermek istememiş; ancak kişisel bilgiler dahil yöneltilen tüm sorulara içtenlikle cevap vermiştir. Sorular kişisel verilerle şekillenmesi amacıyla çoktan seçmeli olarak tercih edilmemiş, cevaplar kullanıcının hayal gücüne bırakılmıştır. Görüşmeye katılanların %60'ını erkekler %40'ını kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcı grup içerisinde şehir dışında ikamet edenler 5 kişi olup içlerinden biri öğrencilikten dolayı geçici süreyle Ankara dışında yaşamaktadır. Çalışmanın yürütüldüğü gönüllü katılımcılar arasında en fazla 56-65, en az 36-45 yaş aralığı mevcuttur (Tablo 4.1).

Tablo 4.1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Katılımcı Grubunun Yaş Dağılımı,
Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

Katılımcıların geneli farklı kurumlardan olup neredeyse tümü memur vasfındadır. Bunun nedeni Namık Kemal Mahallesi'nin belirli kotalarda farklı bakanlıklara lojman olarak tahsis edilmiş olmasıdır. Çalışmada ikincil yoğun grubu ise ev hanımları oluşturmaktadır. Memur bireylerin eşlerini oluşturan ev hanımlarının ardından listede çeşitli meslek grupları seyretmektedir. Meslek sahibi katılımcıların %20'si emeklilik sürecindedir. Katılımcılar; öğretmen, Türk Silahlı Kuvvetleri'nde personel, kamu görevlisi, gazeteci, askeriye çalışanı, eğitimci, Milli Savunma Bakanlığı personeli, Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi, Jandarma Genel Komutanlığı personeli, kamu görevlisi, İçişleri Bakanlığı personeli, avukat-hakim, kamera asistanı, Sayıştay Denetçisi, Meteoroloji Genel Müdürlüğü çalışanı, eczacı, basın ve halkla ilişkiler memuru, mimar, Cumhurbaşkanlığı personeli, öğrenci ve serbest meslek sahiplerinden oluşmaktadır. Öznel sorulara geçilmeden önce geçmiş mahalle sakinlerine Saraçoğlu'nu ne kadar süreliğine deneyimledikleri ve sürecin hayatlarının hangi dönemine geldiği soruları yöneltilmiştir. En kısa ikamet eden kişi 1 sene iken, en uzun ikamet eden kişi 23 sene olmuştur. Katılımcıların çoğunluğu (%65'i civarında) orta yaş dönemlerinde Saraçoğlu'nda bulunmuşlardır. Bunu takip edenler ise %20'si gençlik dönemi %12.5'u çocukluk dönemi ve %2.5 yaşlılık dönemi şeklindedir (Tablo 4.2).

Tablo 4.2: Katılımcı Grubun Saraçoğlu Mahallesi'nde Geçirdikleri Dönemler, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

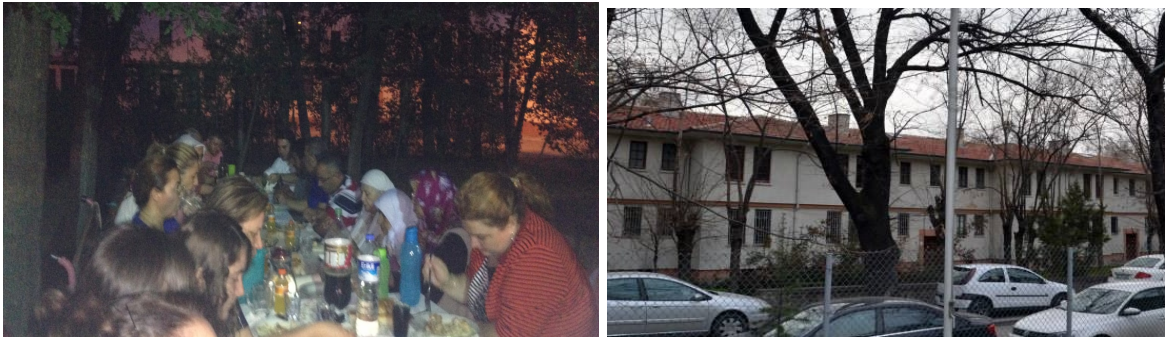
Katılımcı grubun ikamet ettikleri konut tipleri sorulduğunda ise 93. Cadde 2+1 daire, 94. Cadde 2+1 Daire, 95. Cadde 2+1 daire ve Dip Sokak 2+1 daire yanıtları alınmıştır. Yanıtlar içerisinde buldukları konutları tariflerken caddelerin adları yenilediğinden, genelde, 1. Cadde (93. Cadde), 2. Cadde (94. Cadde), 3. Cadde (95. Cadde.) şeklinde ifade etmişlerdir. Katılımcılardan içerisinde bir kişi (Erkek - 73 yaş) mahalledeki konutlarda ikamet etmemiş ama mahalle içinde yer alan tarihi eczanenin ikinci sahibi olarak 22 yıldır 95. Caddede hizmet vermiş olduğundan, çok uzun bir süre içerisinde mahalleyi deneyimlediği ve mahalleliyle de sosyal ilişki içerisinde olduğundan bu listede yer almıştır. Katılımcı Grubun büyük çoğunluğu Dip Sokakta yaşamıştır. Burada oran olarak %42,5'i Dip Sokakta, %23,75'i 93. Caddede, %16,25'i 94. Caddede ve son olarak %17,5'i 95. Caddede ikamet etmiştir. Burada katılımcılardan Kadın-Ev Hanımı-50 Yaş A. A. 2002-2012 yılları arasında 93. Caddede 2012-2015 yılları arasında ise Dip Sokakta yaşamıştır. Ayrıca, Erkek-1vukat-58 Yaş A. Ö. ise 2009-2013 yılları arasında 95. Caddede ikamet etmiş, katılımcının kendi ifadesiyle "kasıtlı" olarak açılan kiraathaneden dolayı Dip Sokak'a taşınarak burada 2013-2015 yılları arasında ancak kalabilmiştir. Daire tiplerinde 2+1 ya da 3+1'lerde gerçekleştirilmiş bazı bölücü elemanlar ile ilave odalar çıkarılmış, 4+1 gibi yeni tipler oluşturulduğu gözlemlenmiştir. Bina kat sayıları 2,3,4 kat olmak üzere çeşitlilik gösterdiğinden katılımcıların bir kısmı bahçe katında bir kısmı da üst katta ikamet etmiştir. Ancak bahçeler ortak kullanıma açık olduğu halde bahçe katında oturanlara kıyasla daha az istifade etmişlerdir. Üst kat sahipleri tarafından da yine bahçeler kullanılmıştır.

Eski mahalle sakinlerine “Yaşadığınız evin konumu, çevreyle ve mahalle sakinleriyle etkileşiminizi nasıl etkiledi?” şeklinde yöneltilmiş soruya verilmiş cevapların genellikle ortak bir paydada buluşmakta olduğu tespit edilmiştir (EK-3). Yanıtlar genellikle olumlu seyretmektedir. Genel görüş kent merkezinde olan işleriyle aradaki mesafelerin çok kısa olmasından dolayı yaşadıkları yerde daha çok vakit geçirebildiklerini sosyalleşebildiklerini, mahalle kültürünü burada tam anlamıyla yaşayabildiklerini aktarmışlardır. Özellikle daha noktasal konumu ele alırsak, bina komşuluklarının birçok kişi tarafından unutulmadığı çalışma verileri doğrultusunda açık ve nettir. Hatta Kadın-Ev Hanımı-59 Yaş N. Ş. zorunlu tahliye sonrası taşınmış olduğu yeni semtte aynı kapı komşusuyla yine komşu olacak biçimde organize olduklarını söylemiştir. Katılımcı Kadın-Mimar-30 Yaş S. A. ise çocukluğunun geçtiği ve özlem duyduğu bu mahallede binanın üst katında oturduklarından bahsedip komşularıyla karşılıklı dış kapılarının genelde açık olduğunu, kat holünde ortak masayı kullandıklarını anlatmıştır. Erkek-Emekli Memur-61 Yaş H. Y. bu soruyu “*Hem şehir merkezinde hem de bağımsız, bahçeli yeşillikler içinde bir ev, 5 dakikada evden Kızılay’a, yine 8 dakikada işyerimden bahçeli evime...Kısacası, birkaç dakikada farklı bir dünyaya geçer gibi olurdunuz.*” şeklinde yanıtlayarak duygularını ifade etmiştir (Görsel 4.33).

Görsel 4.33: Saraçoğlu Mahallesi 94. Cadde'den Bir Sokak Görünümü, 2010, www.politeknik.org.tr

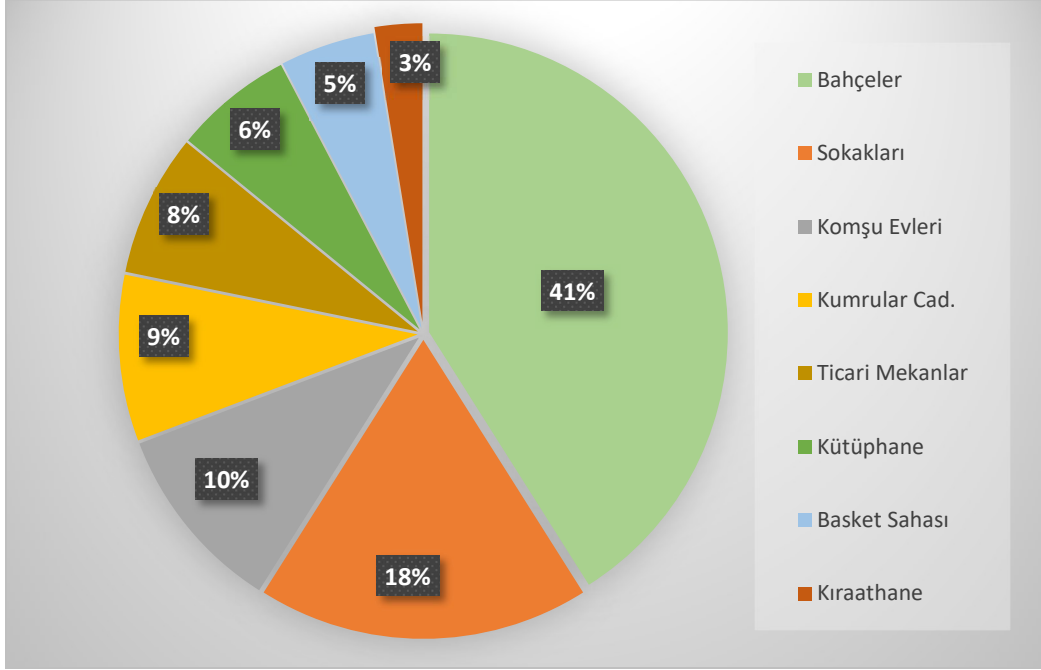
“Çalıştığınız veya eğitim gördüğünüz yer mahalle içerisinde miydi? Zamanınızın ne kadarlık bölümünü mahallede geçirirdiniz?” ve “Mahallede, evinizin haricinde vaktinizi en çok hangi bölgede geçirirdiniz?” sorularıyla mahallenin kamusal yapısı hakkında bilgi edinmek amaçlanmış ve katılımcıların mahallede konut haricinde nerelerde vakit geçirdiklerini saptamak istenmiştir. Katılımcıların içerisinde bir tek burada çalışan bireyi; günümün 12-saatini mahallede geçirmiş bir eczane sahibi olmakla birlikte, bu listede mahalleye ait okullarda öğrenci olmuş şahıslara denk gelinmemiştir. Bazı katılımcıların ebeveyni oldukları öğrenciler mevcuttur ancak 18 yaşlarının altında oldukları için katılımcı gruba dahil edilmemişlerdir. Sorunun ikinci kısmına gelen yanıtlar ise çeşitlilik göstermektedir, ancak çoğunluğun verdiği cevaplar doğrultusunda mahallede zamanlarını geçirmekten keyif aldıklarını söylemek mümkündür. Atatürk’ün manevi kızı olan Afet İnan da bu mahallede yaşamış ve oğlu Demir İnan ölmeden kısa süre önce Saraçoğlu’na borç bilerek yazdığı anı kitabında bu mahallede geçirdiği keyifli vakitleri, hatıralarını kaleme almıştır (2013). Erkek-Emekli Memur-55 Yaş T.E.’nin yanıtı “Ben o dönem emekliydim, eşimin işinden dolayı gelmiştik. Ben Saraçoğlu’nun tadını doyasıya çıkarttım diyebilirim. Eşim de mesai saatleri dışında komşu ortamımızla olan bahçe sohbetlerine katılır bazen hava aydınlanıncaya dek muhabbet ederdik” şeklinde olmuştur. Aynı katılımcı Ramazan ayında iftarda bahçede imece usulü kurulan kalabalık sofralarda aile gibi olan komşuluk ilişkilerinden bahsetmiştir (Görsel 4.34).

Görsel 4.34: Saraçoğlu’nda Kurulan Bir İftar Sofrası Mekanı Bugünün Otoparkı, 2012-2018, *Gönüllü Bir Katılımcının Arşivinden*

Namık Kemal Mahallesi Bonatz ve ekibi tarafından tasarlanırken yalnızca konut grubu olarak düşünülmemiş, yapıldığı dönemde çevresindeki eksikleri de çözümlenebilecek sosyal imkanlarla donatılı olması hedeflenmiştir. Bu yüzden

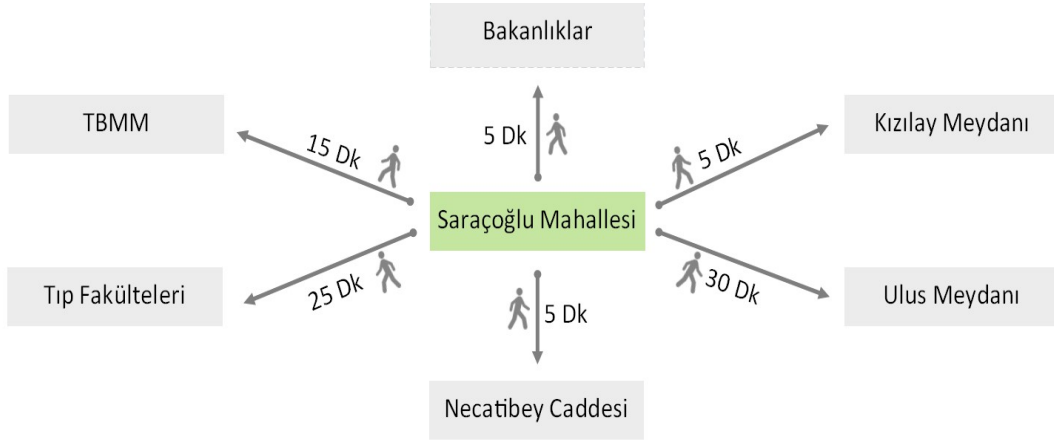
mahallenin içeriğindeki çeşitlilik, mahalle sakinlerinin kullanım alanlarını farklılaştırmıştır. Gönüllü katılımcıların geneli ortak bir yargıya varıp zamanlarını en çok geçirdikleri yere “bahçeler” cevabını vermiştir. Kullanıcılar birden çok cevap verme hakkına sahip olduklarından burada sonuçlar çeşitlenmektedir (Tablo, 4.3).

Tablo, 4.3: Saraçoğlu Sakinlerinin Evleri Dışında Vakitlerini Geçirdikleri Bölgeler, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

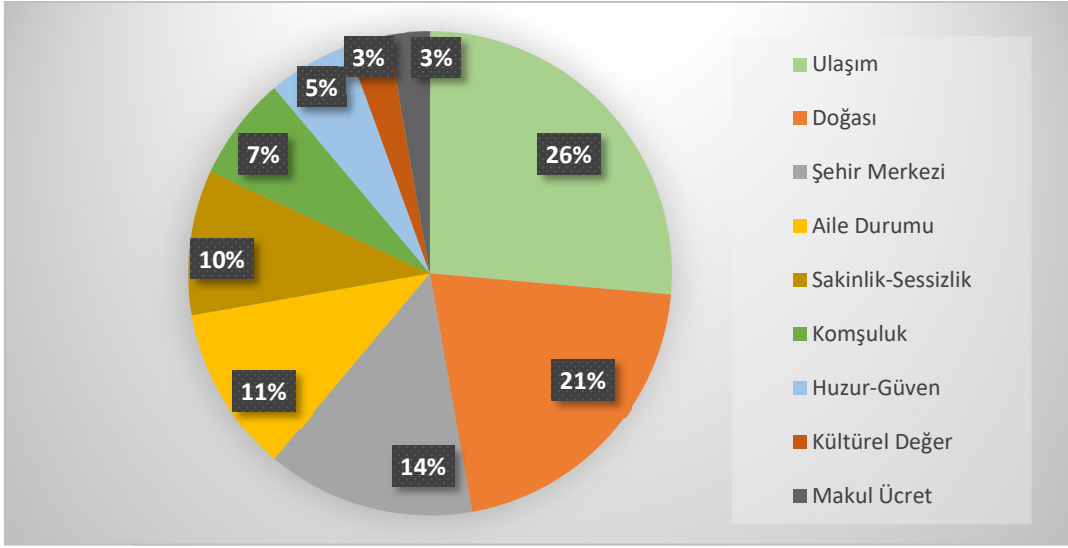
“Size göre, planlanmış Saraçoğlu Mahallesi dokusunun mahalle sakinlerinin sosyal yaşamı üzerinde nasıl bir etkisi vardı?” sorusuna verilen yanıtlarda alınan cevaplar ise genelde bu durumun olumlu olduğu yönündedir. Kadın-Öğretmen-25 Yaş E. E. bu soruya “Benim mahallede yaşadığım dönemde zamanım büyük ölçüde kütüphanede geçiyordu. Mezun olmuş ve KPSS sınavlarına hazırlanıyordum. Kütüphaneye ve ihtiyaç duyduğum herşeye mahalle civarında kolaylıkla ulaşabiliyordum. İhtiyaçlarınız için uzaklara gitmeye gerek yoktu” şeklinde yanıt vererek Saraçoğlu’nun hayatı kolaylaştıran yanından bahsetmiştir. Ayrıca katılımcılardan birçoğu mahalleyi bahçe-şehir tasarımının psikoloji üzerindeki olumlu etkilere değinerek insanlardaki sakinlik, huzur, güven halini sağladığını düşünmektedir. Ayrıca mahallenin olagelmiş sosyokültürel değeri sayesinde (bunu; üst seviye, saygılı çevre, eğitilmiş insanlar, kültür seviyesi yüksek mahalleli, devlet

memurlarının yeri, elit tabaka şeklinde tanımlayarak) güven ve saygı ortamında sosyal ilişkilerin yürütüldüğüne değinilmiştir. Yine, sosyalleşme, çalışma, sağlık mekanları olan kent merkezlerine yakın olması burada yaşayanlara büyük avantaj sağlayamış, zamandan kazanç elde eden katılımcıların sosyal yaşantılarına katkıda bulunmuştur. Örneğin sağlıkla ilgili sorun yaşandığında tıp fakülteleri ve hastaneleri merkezi olan Sıhhiye dahil yürüme mesafesi kadar uzaklıktadır (Görsel 4.35).

Görsel 4.35: Saraçoğlu Mahallesi'nden Bazı Merkezi Noktalara Yürüme Mesafeleri, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema

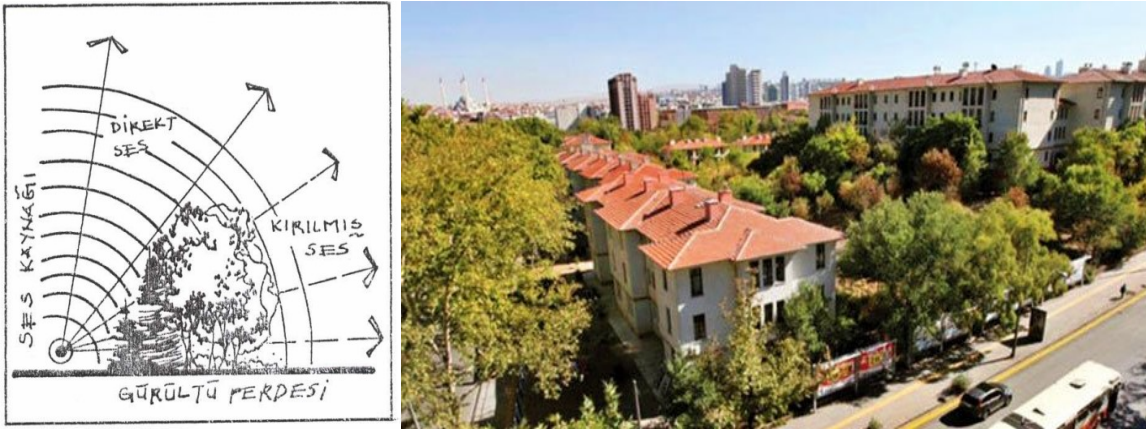
“Saraçoğlu Mahallesi’nde yaşamayı tercih sebepleriniz nelerdi?” sorusunda gelen yanıtlar ise bunun sebebinin öncelikle ulaşımdan kaynaklanmakta olduğunun göstergesidir. Çünkü en yaygın neden lojman tercih listesini oluştururken bakanlıklara tahsis edilen bu bölgenin iş yerlerine olan mesafelerinin oldukça kısa oluşundan tercih edilmesidir. Yarı yapılandırılmış görüşme esaslarına dayanarak “Lojman hakkını elde ettikten sonra burayı tercih edilir kılan neydi?” sorusuyla ikincil, üçüncül tercih sebepleri de sorgulanmıştır. Ayrıca burada yaşayanların bir bölümü burada daha öncesinde vakit geçirme şansını elde etmiş, burada kalmayı çok istemiş ve lojman isteğinde bulunmuşlardır. Bir diğer grup ise tamamen eş durumuyla gelen ve zamanla Saraçoğlu hakkında bilgi sahibi olanlardan oluşmaktadır. Ancak bu grubun genel algısı da zamanla zorundalık halinden çıkıp olumlu yönde etkilenmiştir. Katılımcı burada da birden fazla seçim yapabilmekteydi. Çalışma doğrultusunda ulaşım kolaylığı ve doğası (bahçeler, ağaçlar, hayvanlar...) en çok tercih edilir kılan nedenlerdir (Tablo 4.4).

Tablo 4.4: Katılımcıların Lojman Olması Haricinde Saraçoğlu'nda Yaşamayı Tercih Sebepleri, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

Erkek-Memur-53 Yaş U. E.'nin "Şehir merkezinde iş yerime yakın oluşu, yeşillikler içinde bahçesinde küçük çaplı biber-domates gibi sebzeleri yetiştirme olanakları, bahçenizde hamakta oturup kitap okuyabilme imkanı, semaverde çay demleyebilmek gibi huzur verici aktivitelerin evinizin dibinde yapabilme şansı gibi çok güzel yanları vardı. Bugün harabe halindeyken bile gel burayı kendin onar ve eskisi gibi kirani vererek oturmaya devam et deseler; bir an bile düşünmeden masrafları yüklenmeyi göze alarak tekrar ikamet etmekten mutluluk duyacağım yerdir Saraçoğlu." sözleriyle burayı tercih için sayısız nedeni olduğunu söylemek mümkündür. 1964-1977 yılları arasında ikamet etmiş Kadın-Serbest Meslek-62 Yaş E. S. Saraçoğlu'nda çocukluk yıllarını geçirmiş bir mahalle sakini olarak ortamdaki samimiyeti verdiği cevaplarla aktarmıştır. Fener alayı yapıldığı bir gün sokakta kayboluşundan, bir kapıyı çalarak içtenlikle eve kabul edilmişinden, bunlar olurken duyduğu güvenden ve insanların davetkarlığından bahsetmiştir. Bu soruya ise "hayatımın birçok anımda hep bu mahalle yer edinmiştir. Ben ailesel nedenlerle taşınmıştım ancak asla kopamadım oradan. Maddi koşulları çok iyiydi. Bahçeler, sokaklar, sükunet ortamı mevcuttu. Ama bunun yanında, manevi olarak da benim çok güçlü bağlarım oldu, buradaki anılarım kişiliğimi dahi etkiledi. 40 sene önce taşınmış olmama rağmen hala giderim, görürüm, özlem gideririm " şeklinde yanıt vermiş, mahalleye duyduğu sevgiyi dile getirmiştir.

“Mahallenin şehir merkezinde yer almasının etkilerini kendi açınızdan yorumlayınız.” Sorusuna verilmiş cevaplar ise önceki sorularda gelen cevaplarla paralellik göstermektedir. Bunun ulaşım kolaylığı, sosyalleşebilme, ihtiyaçları giderebilme, merkezdeki olanaklardan faydalanabilme, zaman kazancı gibi çok olumlu etkilerini yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hatta, bu soruya Kadın-Öğretmen-49 Yaş L.Y. “Şehir merkezinde olmasına rağmen doğal yapısı bozulmamış bakir bir bölgeydi” cevabını vererek olumsuz etkisinin olmadığını dile getirmiştir. Erkek-Cumhurbaşkanlığı Personel Başkanlığı Memuru-60 İ.H.Y. ise “Ulaşım mükemmel düzeye geliyor. Aynı zamanda şehir keşmekeşinden bu kadar uzak oluşu hayret verici bir durum. Hatta ses ölçüm cihazıyla yapılan testlerde Kızılayla arada ciddi farklar çıkmış diye duydum.” demiştir. Bu cümledeki durum ise tamamen bilimsel açıklamaya sahip olup ağaçların gürültüye karşı perde görevi gördüğü bir gerçektir. Örneğin otoyolların kenarlarında sıralar halinde ağaçlar yapılmasının sebebi de ağaçların ses yutucu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Kızılay’dan metrelerce yürüyüp Saraçoğlu Mahallesi’nin içlerine girince farkedilir düzeyde gürültü kirliliği azalmakta rahatlatıcı etkili kuş sesleri duyulmaya başlamaktadır (Görsel 4.36).

Görsel 4.36: Ağaçların Sesi Kırarak Perdeme Özelliği, *Doğal Aksutik Materyal*, 1997, www.dergipark.gov.tr - www.politeknik.gov.tr

Kumrular Sokak adının da yoğun anıt ağaçların yer aldığı bugünkü caddede kumruların çok fazla bulunduğu, yua kurduğu yer olduğu için bu ismi aldığı rivayet edilir. Ekolojik olarak Kızılay’a bu kadar yakın ama farklı tür bitki ve hayvaları barındıran bölgedir.

“Kentler insan ruhunda birtakım izler bırakır, Saraçoğlu Mahallesi sizde nasıl bir iz bıraktı?” sorusuna Erkek- Emekli Memur, Avukat-53 Yaş M. M. *“Ben şanslıyım ki Saraçoğlu’nu iki kez (1997-2002 ve 2012-2015) deneyimledim. İsteyerek geldim ikincisinde elbette. Keyifli bir mekan, güzel bahçeler, sıcak insanlar geliyor aklıma”* şeklinde yanıt vermiştir. Erkek-1skeri Memur-49 Yaş ise *“Oradaki ruhun başka bir yerde olmadığını gördük”* şeklinde manevi yanına değinip sosyokültürel perspektifini ele almıştır. Diğer yanıtlar ise huzur, doğa, sakinlik, yuva, özlem, güzel anılar, arkadaşlıklar, hayvan dostlukları, samimiyet, unutulamayan yer gibi çeşitlenmektedir. Kadın-Laborant-46 Yaş D. E. *“Saraçoğlu üzerimizde o kadar büyük bir etki bıraktı ki 3 yıl kadar kısa bir dönem yaşamamıza rağmen orası tahrip edilmesine gönlüm razı olmadı davalar açıp kurulan derneğe üye oldum, Burada Dayanışmayı, birlikte yaşamayı, paylaşmayı, komşuluk ilişkilerinin güzelliğini tekrar yaşamaya başladım.”* diye yanıtlamıştır. Görüşme gerçekleştirildikten birkaç gün sonra vefat eden katılımcı Erkek-2asın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Personeli- 66 Yaş İ. D. Son dönemlerinde yaşadıklarından dolayı bazı olumsuz izlere de sahip olduğunu *“Yıllarım bu mahallede geçti. Ama son anılarım canımı çok yaktı. Özellikle mahalle tahliye edilirken bu durumu fırsat bilen yağmacılar türedi. Eşyalarımı çaldılar. Dava açtım ancak sonuçsuz kaldı.”* sözleriyle anlatmıştır.

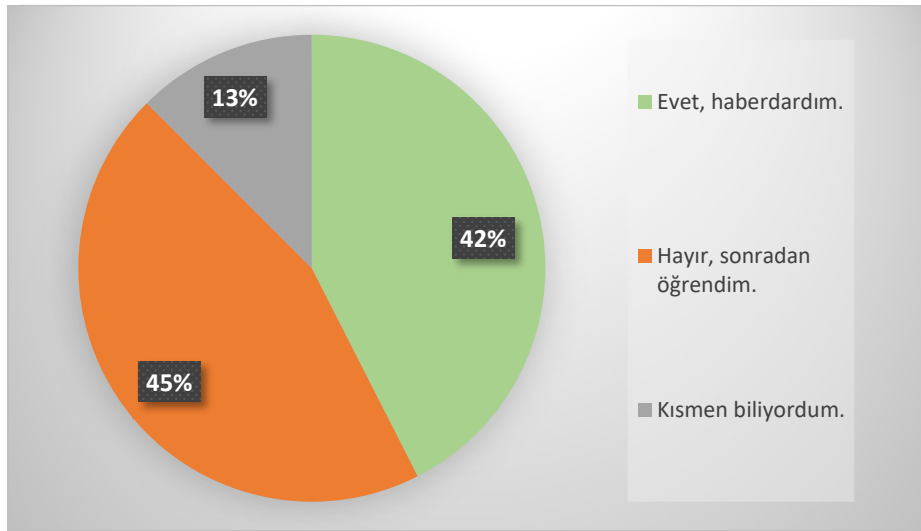
“Alman Mimar Paul Bonatz’ın 2. Ulusal Mimarlık Akımı etkisinde planlamış; içerisinde tüm çekirdek yapıları barındırma gayesinde bir mahalle oluşunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna Erkek- Milli Eğitim Müfettişi-47 Yaş Ö. D.’nin vermiş olduğu cevapla herşeyiyle kendine yetebilen bir mahalle olarak planlandığını ifade etmiştir. Geçmiş dönemde yapıldığından dolayı günümüzde hissedilen bazı eksikliklerden bahseden Kadın-Öğretmen-56 Yaş N. A. *“Geçmişe dayalı bir proje olduğundan sadece otopark alanları düşünülmemiştir. Bu yüzden kaldırım kenarlarında araba parkları yapılmaktadır. Onun haricinde tüm olanakları sağlayan planlamalarla yapılmıştır.”* söyleminde bulunmuştur. 1945 senesinde araba kullanımı yaygın olmadığından o zamanın modern şartlarında dahi bugünkü otopark alanları gibi mekan bölümlenmiyordu. Bu nedenle Kızılay’daki araç artışı park arayışlarını tetiklemiş ve bu durum Saraçoğlu Mahallesi’ne sirayet etmiştir. Konut sahiplerinin yanı sıra yabancı yerden gelen araçlar da bu bölgeye park etmeye başlamıştır (Görsel 4.37).

Görsel 4.37: Saraçoğlu'nu Görsel ve Fonksiyonel Bağlamda Olumsuz Etkileyen Otopark Kullanımı, 2012, www.goethe.de

Bu soruya paralellik gösteren bir diğer soru da *“Mahallenin kuruluşundan (1946) günümüze, minimal değişimlerle geldiğini göz önünde bulundurduğunuzda Paul Bonatz'ın Şehir Planlaması hakkında ne düşünüyorsunuz?”* şeklindedir. Bonatz Ankara'da referans alınacak bir toplu konut henüz tasarlanmamışken, ekipçe titiz çalışmaları sonucunda tüm olması zorunlu olan mekanları (konutlar, kaymakamlık, bakanlıklar, ticari mekanlar, okul) ve bunun yanı sıra sosyal mekanları (sosyal tesis (günümüzde kütüphane), oyun sahaları, bahçeler, ağaçlar, süs havuzu gibi peyzaj elemanları) projeye işlemiştir. Birçok gönüllü katılımcı mahallenin içindeki birimlerin genel ihtiyaçları sağladığı, oyun sahaları, kütüphanesi, sosyal tesisi, bahçeleri, kaymakamlığı, sağlık yapısı, okulu sayesinde mahalle sınırları dışına dahi çıkmaya ihtiyaç duyulmadığını ifade etmişlerdir. Bu durumyla kendine yetebilme kapasitesine sahip mahallede birçok fonksiyon bir arada düşünülerek bahçe-şehirler meydana getirilmesi amaçlanmıştır. O dönemde yapılmasına rağmen bunca yıl geçmiş olmasına karşın yapılan küçük değişikliklerle bugüne gelmiş ve gönüllü katılımcıların sahip olduğu genel izlenim itibarıyla proje zamana meydan okumuştur. Kadın-Ev Hanımı-50 Yaş D. E. bu soruyu *“Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde insana, vatandaşa, toplumu oluşturan en küçük yapı taşı olan aile yaşamına nasıl değer verildiğini ve insanların yaşarken nelere layık görüldüğünü anlatan çok güzel ve eşsiz bir örnek. İnsanı merkezleyerek çevreyle olan ilişkisinde hem çevreyi hem de o çevrede yaşayacak olanları nasıl en güzel şekilde yaşatırız sorusuna yanıt arayarak geliştirildiğini düşündüğüm harika bir plan”* şeklinde yanıtlayarak Saraçoğlu Planlaması'na duyduğu hayranlığı dile getirmiştir.

“Mahallenizde yaşadığınız süreç içerisinde veya daha sonrasında Saraçoğlu Mahallesi'nin sosyokültürel ve tarihi öneminden haberdar mıydınız?” sorusunda gelen yanıtlar ise kültürel değerlerin tam olarak yansıtılmadığını göstermiştir. Şöyle ki; bu yer Türkiye'nin İlk Toplu Konutu iken toplumların bu değerden haberdar edilmemesi, insanlarda kültürel mirasa verilen değer için farkındalık oluşturulamaması Saraçoğlu Mahallesi gibi değerlerin yok olma tehditleriyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Bugün tamamen tahliye edilen bu mahalleden hala birçok kimse bihaber. İzmir'de yaşayan Erkek-Gazeteci-82 Yaş Ü. E. bu konuda “ Türkiye'nin ilk toplu konutu olur. Uzun seneler yaşadım ve dostlarla istişare ederdik. Cumhuriyeti yansıtıyor bu mahalle ve kentsel sit olarak geçer” sözlerini söyleyerek mahallelilerin kendi içinde bir bilgilendirme söz konusu olduğunu dile getirmiştir. Bugün Saraçoğlu Mahallesi atıl vaziyette köhnemeye terk edilen bir kent boşluğu haline gelmektedir. Ancak kent merkezinde olmasına rağmen bu derece görmezden gelinişi, sessiz çığlıklarını duyuramayışı toplumsal bilgisizlikten kaynaklanmaktadır. Kendini koruyan kent olgusuna erişildiği takdirde tarihi değerler gün yüzüne çıkacak ve hak ettikleri değeri bulacaklardır (Tablo 4.5)

Tablo 4.5: Katılımcıların Saraçoğlu Hakkındaki Tarihsel-Kültürel Değer Bilgisi, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

“Saraçoğlu Mahallesi'nin sit alanı ilanı ve Kumrular Caddesi üzerindeki kestane ve çınar ağaçlarının anıt ağaç tescilli olması sizi olumlu/olumsuz nasıl etkilemiştir?” sorusuna katılımcıların %85'i olumlu olarak yanıt verirken %12,5 çekimser, geri

kalan ise olumsuz olmuştur. Erkek-Emekli Sayıştay Denetçisi-67 Yaş M. D. *“Olumlu etkiledi. Yirmiye aşkın davamız oldu, en büyük dayanağımız ise kentsel sit olmasıydı. 3 sene boyunca direndik ama en sonunda kış ortasında ısınmaya da el atılınca çıkmak durumunda kaldık”* yanıtını vermiştir. Benzer bir yanıtı daha önceki dönemlerde burada muhtarlık yapmış Kadın-Ev Hanımı-57 Yaş R. A. *“ Bu sayede bugün o çınar ağaçları hayatına devam edebiliyor. O yüzden tabi ki de olumlu etkilemiştir.”* şeklinde vermiştir. Mahallenin tahliye edilmesinin ardından hala insanlarda ağaçların tescilinin kaldırılarak kesileceği korkusu olduğundan Mimarlar Odası bu konuya el atarak Saraçoğlu’nu çeşitli aktivitelerle tanıtmış, yaşatmak adına onlarca etkiliğe ev sahibi haline getirmiştir (Görsel 4.38).

Görsel 4.38: Hıdırellez Etkinliğinde Tepki Amaçlı Mahalle Kırmızı Kurdelelerle Donatılırken, 2017, www.mimarlarodasiankara.org

Tadilat yapılması gerektiğinde, mahalle sakinlerinin geneli bu konuda bir problem yaşanmadıklarını dile getirmişlerdir. Cephe görüntüsüne zarar verilmediği takdirde yenilemeler yapılmış, iç mekanlarda rahatlıklar parke, dolap, seramik gibi yapı elamanları onarılmıştır. İzin prosedürleri gerçekleştirilip sorunsuz bir biçimde pencereler yenilenmiştir. Mahalle sakinleri açısından izin süreçleri onlar için sorun teşkil etmemektedir. Çünkü, *“Tescilli olmasaydı eğer korunamazdı!”* düşüncesi taşıyan katılımcılarda beliren genel yargı bu mahallenin çok daha önce yitirileceği noktasında birleşmektedir, bundan dolayıdır ki ufak tefek pürüzler görmezden gelinmiştir. Özetle, dava sürecinde de görüldüğü üzere mahallenin kentsel sit oluşu Saraçoğlu’nu olumlu etkilemiştir, etkileyecektir demek mümkündür (Görsel 4.39) .

Görsel 4.39: Dün ve Bugün Saracıoğlu Mahallesi, 1945-2015, Ahmet Soyak Arşivinden

“Sarıcıoğlu Mahallesi'nin konumunun stratejik değeri taşıması ve bulunduğu yerdeki yeşil örtüden yoksun, kalabalık şehir dokusuna tezat oluşturması sizin için ne ifade etmektedir?” sorusuyla katılımcılardan Ankara kent merkezi olan Kızılay'ı hemen yanı başında yer alan Saracıoğlu Mahallesi ile karşılaştırmaları beklenmiştir. Bu soruya gelen yanıtların çoğunluğu “çöldeki vaha misali” şeklinde gelişmiştir. Eski mahalle sakinleri, burada yaşamının adeta modern bir Anadolu köyünde yaşamak gibi olduğunu ancak bunun yanında ihtiyaç duyulan birçok şeye kolay ulaşılabilme avantajına sahip olduklarını söylemişlerdir. Kızılay'ın sahip olduğu birkaç park haricinde betonlaşan, dikey mimariye yönelen dokusu ile, insan ölçeğine yakın bahçeler içinde mesafeler bırakılarak tasarlanmış Saracıoğlu Mahallesi'nin dokusu karşılaştırıldığında birçok açıdan farklı oldukları gözler önüne serilir (Görsel 4.40).

Görsel 4.40: Kızılay Meydanı-Sarıcıoğlu Renk Aralıkları, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Şema

Ankara ile bütünleşmiş olan “gri şehir” imajının aksine yeşil kalan nadir bölgelerden olan Saraçoğlu doğa-yapı dengesini koruyabilmektedir. Yapıların ağaçların arkasında gizlenmesi, aynı zamanda, ses ve görüntü perdesi de sağlayarak mahremiyet sağlayıcı bir görev görmektedir. Gönüllü katılımcılardan Kadın-Mimar-30 Yaş S. A. başka bir açıdan bu soruyu ele alarak fikrini *“Bu tezat onların gözünde grileştirilmeye mahkum yeni alanlar. Burasının rant değeri oldukça yüksek. Başta arazinin bulunduğu konum ve yüzölçümü nedeniyle maddi açıdan da çok değerli. Ancak burada yaşama şansı elde etmiş bizler buradaki kültüre odaklanırken onlar Saraçoğlu’nun metrekare yönüyle ilgileniyorlar.”* şeklinde iletmiştir. Ancak doğanın, ağaçların, toprağın sağladıkları bir kefeye konulduğunda bu değerlerin paha biçilemez olduğu gerçeği apaçıktır. Bunun yanı sıra bu mahallenin sosyokültürel değeri de yadsınamaz, göz ardı edilmez.

“Günümüzde çarpık büyüyen kentler, mahalle nüfusuna sahip kendi içine dönük güvenli siteler ile Saraçoğlu Mahallesi arasındaki farkları nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna Erkek-Memur-62 Yaş O. G. *“Saraçoğlu kendi içine dönük değil çevresiyle bütünleşen bir sosyal yapıya sahiptir ve bana göre bu yeni yapılaşmalara örnek olmalıdır.”* cevabını vermiştir. Katılımcılar arasında bu mahallede en uzun süre ikamet eden ve Namık Kemal Mahallesi’ni Yaşatma Derneği kurucularından O. G. burayı çağdaş türk yaşamına uygun bir mimariye sahip yaşam noktası olarak nitelendirmektedir. Ankara’da nüfusun hızlı artışı ile çarpık kentleşme ortaya çıkmış ve bu durum kentsel planlamadan uzak bir şehirleşme süreci yaşanmasına yol açmıştır. Önüne geçilemeyen bu durumun günümüzde kentsel dönüşüm adı altında ifade edilen yöntemler ve süreçler ile çözümlenebileceği düşünülmüş ve bu doğrultuda projeler yapılmıştır. Bu projelerde çözümlerin kısa süreli oluşu ve sadece maddi getirim amacı güdülmesi Ankara’yı “gri şehir ” olmaktan öteye götürememiştir. Ardından, büyük ölçek planlamalardan vazgeçilip bölgesel çözümler arayışı devreye girmiştir.

Tüm işlevlerin “sözde” düşünüldüğü çitler arkasında konumlandırılmış ve büyük vaatler sunan nezih diye tabir edilen projeler üretilmiştir. Korunaklı (güvenlikli) yerleşimler içinde kolektif kullanıma ayrılmış alanların özel mülkiyetle sınırlandırılması mekansal ayrışmaya neden olmaktadır. Bu ayrışma duvarlar, boş mekanlar vb. sınırlayıcılarla yaratılmakta ve mekana giriş çıkışlar belirlenen kurallar

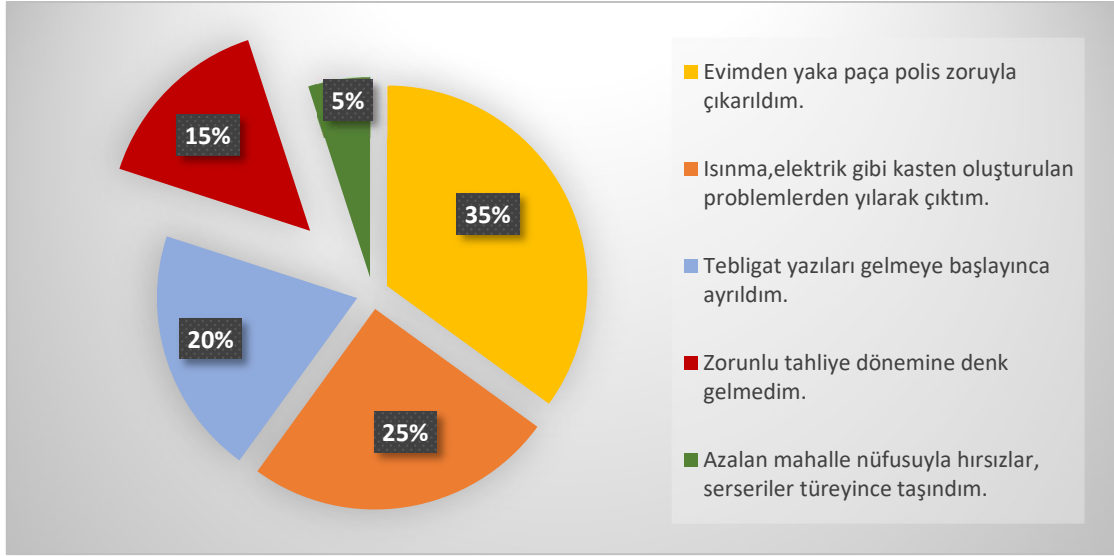
çerçevesinde kısıtlanmaktadır (Töre ve Som, 2009). Ancak bu projelerde mahalle kültürü, ağaçların gölgelediği sokaklar, bakıma muhtaç sokak hayvanları, insan ölçeğine saygı duyan yapılaşmalar, kapıdan çıkılınca kaldırımla ilişki kurulması, çevreyle etkileşime açık olunması gibi kavramlar düşünülmemiştir. Üst gelir grubuna hitap eden dışa kapalı siteler modern feodal yapı grupları haline gelmiştir. Böylelikle, kentleşme adına doğru noktalara varmayan kültürel süreklilik sağlayamayan mekanlar türemiştir. Burada katılımcılar mahalle ruhu, mahalle kültürü, çağdaş mahalle, samimi ortam gibi terimleri sıklıkla kullanmışlardır. Kadın- Serbest Meslek- 32 Yaş B. A. bu soruyu *“Saraçoğlu’nda yaşamak yüksek katlı bir binada yaşamaktan çok daha farklı bir ruha sahiptir. Bizim perdelerimiz hiç kapanmazdı ve manzara daima evin içinde dört mevsimi çerçeveleyen bir pano gibi dururdu. Normalde aktif bir hayatım da olsa saatlerce oturup huzuru izlerdim”* diye yanıtlamıştır. Bu yer, anıt ağaçları ve insanlara yakın oluşuyla mevsime göre farklı manzaralar sunan bir tarafa sahiptir (Görsel 4.41).

Görsel 4.41: Katılımcıların Sıklıkla Söz Ettiği Her Mevsim Farklı Bir Görünüm Kazanan Saraçoğlu, 2010, *Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden*

“Hangi nedenden kaynaklı mahalleden taşındınız, zorunlu tahliye döneminizi yaşadınız mı?” sorusunda katılımcıların genelde bu dönemi yaşayan kişilerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Görüşmelerde yer verilmek istenen bir mahalle sakini zorunlu tahliyede yaşadığı psikolojik yıpranmalardan dolayı, yerlerde sürünerek çıkarıldığı evinden bahsedip yarayı tazelemek istememiş, bu süreç sonunda kalp ameliyatı geçirmek durumunda kaldığını ekleyerek kibarca çalışmada bulunmayı reddetmiştir. Gönüllü katılımcıların %15’i zorunlu tahliye döneminini yaşamamış;

emeklilik, tayin veya taşınma gibi nedenlerle mahalleden daha önce ayrılmıştır. Bunun dışında zorunlu tahliyeler kendi içinde sınıflandırıldığında, %35'i polis zoruyla, %25'i ısınma problemleriyle, %20'si tebligat yazılarının gelmeye başlamasıyla, %5'i ise ıssızlaşan mahallede hırsız ve serserilerin türemesiyle mahalleden taşınmak durumunda kalmıştır (Tablo 4.6).

Tablo 4.6: Katılımcıların Saraçoğlu Mahallesi'nden Taşınma Sebepleri, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

Gönüllü katılımcı profili, Namık Kemal Mahallesi'ni Yaşatma Derneği aracılığıyla ve kartopu örneklem yöntemiyle oluşturduğundan katılımcıların çoğu zorunlu tahliye dönemini yaşayanlardan meydana gelebilmektedir. Yaşanan zorluklar herkeste farklı sarsıcıl nitelikte seyretmektedir. Kadın-Ev hanımı-49 Yaş D. E. bu soruya "*Elimizde mahkeme kararı olmasına rağmen zorla tahliye edildik. Yılbaşı gecesi ev taşımak zorunda kaldık. Çocuklarımıza bu durumu açıklamak çok zor olmuştur. Üstelik o tahliye döneminde maruz kaldığımız davranışlar bizi çok olumsuz etkiledi. Sabaha karşı eve baskınlar 40-50 polis bir sürü görevli ile yapılan muamele çok ağır bir dönemdi.*" cevabını vererek yaşadığı üzüntüyü paylaşmıştır. Katılımcılardan birisi ise sadece "*kovulduk*" tabiriyle bu durumu ifade etmiştir. Erkek- Emekli Memur, Avukat-53 Yaş M. M ise adım adım yaşadıklarını "*İlk önce tebligat geldi. Ben yürütmeyi durdurmak için karşı dava açtım. Karar kabul edildi ve devam ettik. Kaloriferleri yakmadılar. 20 hane olarak aylarca 60 hanenin bedelini ödedik, ama,*

dayanılmaz bir sürece girince özünde kaloriferli olan evlere soba kurduk. Sonra mahallede kadrolu hırsızlar türedi. Can ve mal güvenliği sebebiyle taşınmak zorunda kaldık.” cümleleriyle açıklamıştır. Tahliye işlemez hale gelince son olarak kapıya polisler dayanmaktaydı. Basına da yansıyan bu süreçte yayımlanmış görüntüler bunun aksinin iddia edilemeyeceğini kanıtlar niteliktedir (Görsel 4.42).

Görsel 4.42: Basında Saracıoğlu Mahallesi Zorunlu Tahliye Süreci, *Ufuk Eroğlu Arşivinden*

Erkek-Memur-67 Yaş İ. D. nin bu soruya yanıtı ” Ben ve ailem polis zoruyla çıkarıldık. Davalar sürerken bir gün sabahın erken saatlerinde evime gelerek elime bir karar yazısı sıkıştırdılar. Ardından eşyalarımı boşaltılmış olan alt kata atmaya başladılar. Daha kutusundan yeni çıkarılmış televizyonum ve birçok değerli eşyam kalmasına rağmen mühürlediler. Uzun süre eski evime giremedim, girme şansı bulduğumdaysa eşyalar yerinde yoktu. Maddi manevi hasar veren bir süreç oldu. Saracıoğlu denilince, öncelikle sunduğu güzellikleri anımsasam da son dönemleri aklıma gelince can sıkıcı olaylar zincirini hatırlıyorum.” şeklinde olmuştur. Katılımcı grup içerisinde mahalleyi en son terk eden Kadın-Askeri Devlet Memuru-51 Yaş R. S. o günlerden şu sözlerle bahsetmiştir; ” Çocuklarım ve ben 2012 senesi Eylül ayında mahalleye taşınmıştık. Çok geçmeden tebligat yazıları gelmeye başladı ve tahliye sesleri yankılandı. Ben karşı davalar açarak direnç gösterdim ve evler birer birer boşalırken kalmaya devam ettim. Bazen sokakta yürüken evlerde yanan

lambaları görür yalnız değilim diye mutlu olurdum. Burada dayanışma vardı, ben bunu ve ortamın ruhunu seviyordum. Ancak sonra nedensiz masraflar türetildi, kaloriferler kapatıldı. Buna rağmen ağır masraflar altına girerek tekrar açtırdım. Dayandığım son noktada ben de diğerleri gibi soba yakmaya geçtim. Bu arada bu problemlere mahalleye musallat olan hırsızlar- tekin olmayan insanlar da eklenince bana ve çocuklara yoldaşlık etsin diye köpek aldım. Hava kararmadan eve girerdik, korktuğumu çocuklarıma belli etmeden sabaha dek başlarında nöbet tutar işe öyle giderdim. Çok fazla davayı kazanmıştık ancak bunun sonu gelmiyordu. En son sokak lambaları da södürüldü. Mecburen, sessizce ayrıldım bu cennetten.”. Verilen cevaplardaki ortak yargı yıldırma politikaları düzenlendiği noktasında birleşmektedir. Mahalle sakinlerinin güzel anılarının bu şekilde sonlanışından memnun değillerdir. Görüşme yapılan katılımcıların çoğunluğu, Saraçoğlu için dayanışma içerisinde davalar sürecine girmiş ancak henüz devam eden süreçte ağır şartlar altında bırakılarak zorla yuvalarından çıkarılmışlardır. Bu yüzden de görüşme yapılmak istenen bir mahalle sakinini de maddi manevi kayıpları olduğunu belirterek katılmak istemediğini dile getirmiştir. Özetle, zorunlu tahliye dönemi zorlu geçmiş gönüllü katılımcıların üzerinde uzun süre silinemeyecek etkiler bırakmıştır.

“Mahallenin boşaltılmasının ardından mahalleye uğrama fırsatınız oldu mu? Gördükleriniz sizde nasıl bir etki bıraktı? Gidince neler hissettiniz?” sorularının yanıtı ise katılımcılarda tek bir duyguyla tanımlanamayışı bir tür duygu karmaşası yaşadıklarına işaret olmuştur. Gönüllü katılımcıların %85’i mahalleye yeniden uğrama fırsatı elde etmiştir. Kent merkezinde yer almasından kaynaklı bunların %10’u yol güzergahlarına denk geldiği için mahalleye uğramışlardır. Bunun haricinde kalan katılımcılar farklı sıklıklarda mahalleye gitmektedirler. Katılımcılar “anıları yad etmek” ya da “hayvanları beslemek” amacıyla Saraçoğlu Mahallesi’nde bulunmuşlardır. Doğal bir dokuya sahip bu mahallede yaşayanlar tahliye edilirken arkasında onlarca canlıyı başıboş bırakmak zorunda kalmışlardır. Yaşadıkları yerleri ziyaret eden eski mahalle sakinleri onları beslemek, çiçekleri sulamak amaçlı da sıklıkla gitmeye devam etmişlerdir. Ancak tahliyenin üzerinden zaman geçtikçe ziyaretler de azalmaya başlamıştır. Bu durum mahallenin ekolojik dokusunu da değiştirmiştir. Herkesin kendi bahçesine bakım yaptığı, sebze meyve yetiştirdiği, çiçek ektiği o bahçeler yabani otlara, atıklara teslim olmuş durumdadır. Ayrıca,

mahalle sakinleriyle yapılan görüşmeler esnasında bahsi geçen sincaplar, kediler, kuşlar ve köpekler de, mahallenin yeşil dokuya sahip olmasına rağmen, yeterince beslenemeyince burayı terk etmek zorunda kalmış, haylice azalmıştır (Görsel 4.43).

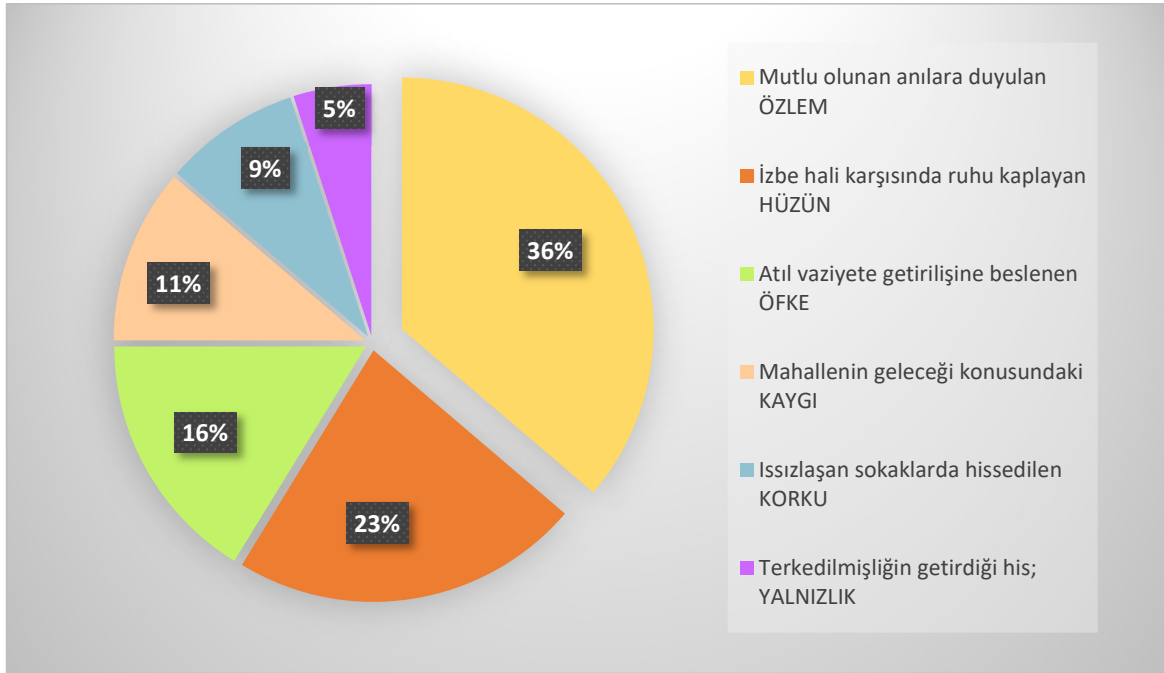
Görsel 4.43: Mahallelinin Tahliye ile Bırakmadığı Sokak Hayvanları, *Gönüllü Katılımcı Arşivinden*

Namık Kemal Mahallesi'ni Koruma ve Yaşatma Derneği Başkanı Merttürk, yaşanan bu kopukluğun mahalleye zarar vereceği yönündeki düşüncesiyle sitemini dile getirmiştir. Dernek üyeleri de zamanla irtibatı kesmişler ve Saraçoğlu Mahallesi'ni yalnız bırakmışlardır. Tahliyenin yanı sıra bu kopuşlar, sosyokültürel dokusu ve doğasıyla yıllara meydan okuyan bu değerli mirası izbeleşmeye mahkum etmiştir. Ancak bazı yasaklar da buna sebep oluşturmaktadır. Tahliyeden sonraki dönem bazı sokaklara girişler ilkel yöntemlerle engellenmiş, başka bir cadde (93. Cadde) güvenlik ve emniyet birimleri tarafından erişim-ulaşım engellenmiştir. (Görsel 4.43).

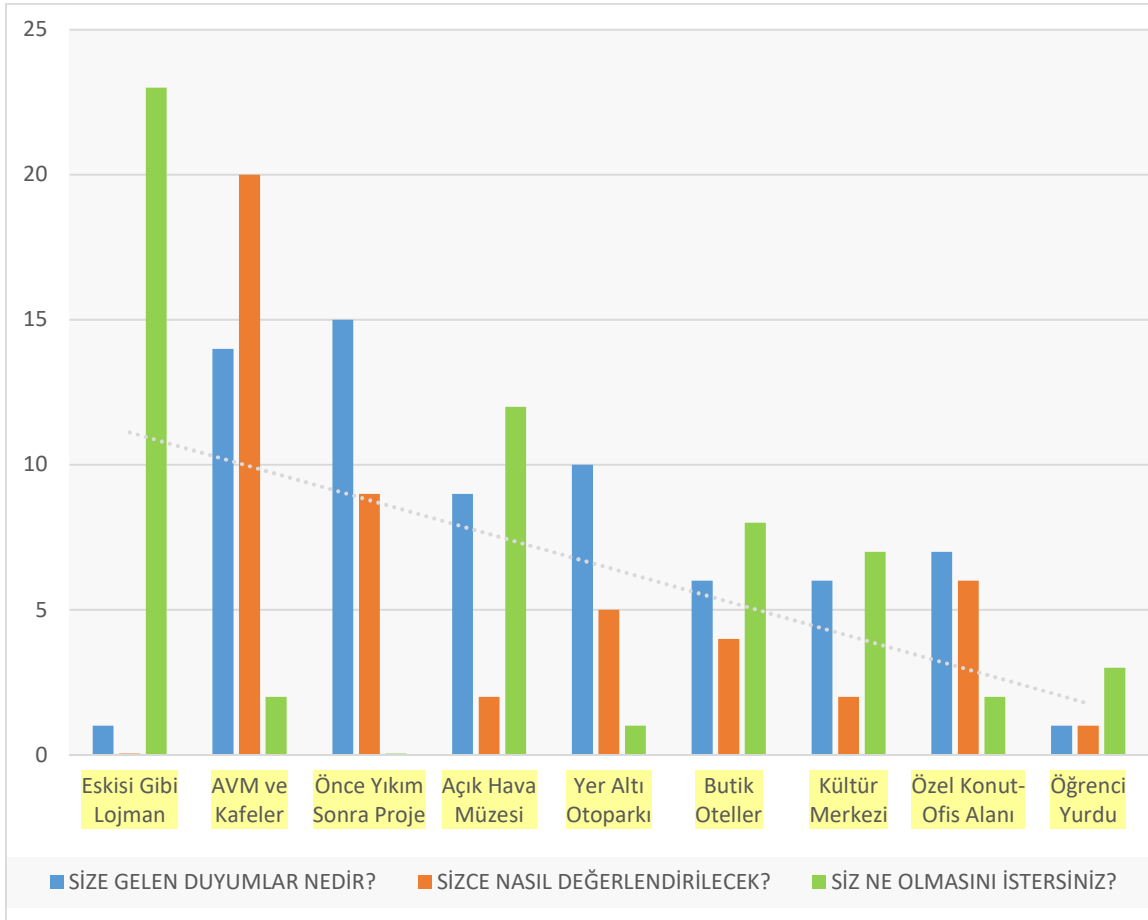
Görsel 4.43: Tahliye Sonrası Mahalleden Bir Görünüm, 2016, www.mimarlarodasiankara.org

Erkek-Emekli Memur-61 Yaş H. Y. bu soruyu; evinin 93. Caddede yer almasından kaynaklı; “ Uğrarım arada ve kedileri beslerim. Ancak ne evime ne de bahçeme girebildim ve bu durum beni derinden üzüyor. İnşallah ağaçlarım ve çiçeklerim hala duruyorlardır...” şeklinde yanıtlamıştır. Aynı durumu paylaşan 93. Cadde sakinleri yaşadıkları yerleri görememekten dolayı muzdarip olduklarını iletmişlerdir. Hatta yine aynı cadde sakinlerinden birisi yaşadığı evi fotoğraflamak isterken polis müdahalesiyle karşılaşmış, kaydettiği görüntüler imha edilmiştir. Kadın-Ev Hanımı-63 Yaş N. K. ise “Ben ve ailem polis zoruyla tahliye edilenlerdeniz. Daha sonra uğramak için fırsatım çok oldu ama az uğradım. Çünkü içeriye girmekten korkar hale geldim. Tenhalaşan sokaklar niyeti bozuk insanlara ev sahipliği yapar hale geldi. Evlerin içinde bile çeşitli sapkınlıklar olduğunu duyar olduk. Güvenlik şu anda var ama uzun süren bu durumlar sonucu izbe, virane bir hal almasına yetti.” sözleriyle öfkesini dile getirmektedir. Ayrıca bir Kızılderili bir sözden alıntı yaptığı “ Son ırnak kurduğunda, son ağaç yok olduğunda, son balık öldüğünde beyaz adam paranın yenilemeyecek bir şey olduğunu anlayacak.” cümlesiyle yanıtı tamamlamıştır. Katılımcıların Saraçoğlu’yu tekrar deneyimlediklerinde sahip oldukları çoklu olarak tabir edilecek duygu durumları şu şekilde seyretnmektedir (Tablo 4.7).

Tablo 4.7: Tahliye Sonrası Mahalleyi Deneyimleyen Gönüllü Katılımcıların Duygu Durumları, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

Gönüllü Katılımcılara “Mahalle için planlanan kentsel dönüşüm projeleri hakkında bilgiye sahip misiniz? Eğer bilgi sahibiyse bu projeleri nasıl yorumluyorsunuz?” ve ardından “Saraçoğlu Mahallesi size göre yakın gelecekte nasıl değerlendirilecek; bu konuda umut mu yoksa kaygı mı taşımaktasınız?” soruları yöneltilerek öncelikle Saraçoğlu Mahallesi’nde neler yapılacağına dair duyularına değinilmek istenmiş, sorunun ikinci bölümüyle öznel düşünceleriyle nasıl bir yol izleneceğine dair fikir yürütmeleri beklenmiştir. Son olarak katılımcıların şahsi düşünceleri doğrultusunda mahallenin geleceği için ne yapılmasını istediklerine değinilmiştir. Çalışmadaki mahalle sakinlerinin %22,5’i ne olacağı hakkında herhangi bir duyum almadıklarını belirtmişlerdir. Tüm şahısların mahalle gelecek planlarına dair umut-endişe grafiğindeki oranlara bakılacak olursa; %50’si bu konuda kaygılanırken %30’u umut taşımakta ve son olarak %20’si ise çekimser kalmaktadır. Katılımcılar birden çok fikir sunduklarından çoklu yanıtlar çıkmış ve bu bağlamda aşağıdaki diyagram oluşturulmuştur (Tablo 4.8).

Tablo 4.8: Katılımcıların Dönüşüm Projelerine Dair Fikirleri, Tez Kapsamında Oluşturulmuş Diyagram

Diyagramın gösterdiği değerler incelendiğinde, katılımcıların aldığı duyular genellikle yenileme yapılmaksızın yıkıcı hamlelerle, Saraçoğlu Mahallesi değerinin hiçe sayıldığı yeni projeler üretileceği noktasında birleşmektedir. Ancak şahsi fikirler incelendiğinde genel yargı bu bölgenin; alışveriş mekanlarıyla donatılacağı yönünde birleşmektedir. Katılımcıların büyük bir bölümü Türkiye'deki restorasyon proje süreçlerinden endişe duymaktadır. Örneğin, anıt ağaçların zarar göreceği, bazı yapıların yıkılarak otopark alanına dönüştürüleceği, kamusal alanlar tasarlanırken vitrinlerle zemin kat cephelerinin başkalaşacağı yönünde kaygılar gözlemlenmektedir. Son olarak katılımcılara ne yapılmasını istedikleri sorulmuş ve büyük çoğunluk Saraçoğlu Mahallesi'nin eski kimliğine tekrar kavuşturulmasını istemiştir. Onlara göre, 1945'te tasarlandığı gibi aynı işlevi sürdürülmeli, ancak öncesinde harabeye dönüşen yer zararsız dokunuşlarla yeniden elverişli hale getirilmelidir. İkincil yaygın yanıt ise açık hava müzesine çevrilmesi yönündedir. Bu katılımcıların büyük bölümü, bunun bir caddeye yayılıp; kalan kısımların eskiden olduğu gibi lojman işleviyle devam etmesi niyetiyle bu cevabı vermişlerdir.

Çocukluk dönemini geçirmiş olan Erkek-Öğrenci-19 Yaş E. E. bu soruyu “*İyi bir şey yapılacağını sanmıyorum. Eğer öyle olsaydı bizleri zorla çıkartıp orayı harabeye dönüştürmezlerdi. Yıkılacak diye kaygılıyım. Eski günlerine dönmesini diliyorum. Şehir merkezleri sadece iş yeri olarak kullanılıp 24 saat yaşamayan yerler olmamalı, konutlarla da bütünleşmelidir.*” şeklinde yanıtlamıştır. İlgili katılımcı, ailesinin ciddi dava süreçleri yaşadığını ve bilgisi dahilindeki kentsel dönüşüm projelerinin defalarca mahkemeden ret kararıyla döndüğü yönündeki duyularını da iletmiştir.

Kadın-Serbest Meslek-62 Yaş E. S. bu konuda “*Yer altına otopark yapılacağı yönünde duyular aldım. Ama o yüzlerce tescilli ağacın kökleri, konutların derin temelleri oluşu göz ardı ediliyor. Bu projeler bana öyle geliyor ki, farklı amaçlar gütmekte. Neyse ki Mimarlar Odası'nın baskıları ile kaygılarım umuda dönüşmeye başladı. Bana kalırsa, mahalle yeniden yaşatılmalı, kültür merkezi gibi de ilave işlevlerle Hamamönü örneği gibi canlandırılmalıdır. Cadde üzerinde belli konutlar seçilerek yaşayan müze haline getirilip Cumhuriyetin ilk dönemlerini, Saraçoğlu ruhunu-kültürünü yansıtmalıdır. Kültürel mirasımızın hak ettiği değere kavuşmasını diliyorum.*” cümleleriyle düşüncelerini ifade etmiştir.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi bu konuya dikkatleri çekmek ve Saraçoğlu Mahallesi konusunu gündem maddesi haline getirmek amacıyla Kent Düşleri serisinin sekizincisini bu mahalle üzerinde kurgulamıştır. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Cumhuriyet'in Ankara'sının oluşumunda ve gelişiminde büyük rol oynayan Saraçoğlu Mahallesi'nin korunması, korunarak yaşatılması ve toplumsallaştırılması gerektiği düşüncesiyle açılan Kent Düşleri-8 Ulusal Fikir Yarışması'na katılan projeler Yarışma Jürisi tarafından değerlendirilerek ödül almaya hak kazananları belirlemiştir (Görsel 4.44).

Görsel 4.44: Kent Düşleri-8'de Saraçoğlu İçin Tasarlanmış Dönüşüm Proje-Fikirlerinden Bazıları, 2013, www.mimarlarodasiankara.org

Tahliyelerin ilk başladığı yıl olan 2013'te farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirilmiş bu proje-fikir yarışması Goethe Institute Ankara, TÜRMÖB, DOCOMOMO_Türkiye, Mülkiyetler Birliği ve Ankara Tabip Odası kuruluşları tarafından desteklenmiştir. Yarışmaya Profesyonel Kategorisinden 23 proje, Öğrenci Kategorisinden 17 proje olmak üzere toplam 40 proje Yarışma Jürisi tarafından değerlendirilmiş, Profesyonel Kategorisinden 12, Öğrenci Kategorisinden 9 proje katılmıştır. Değerlendirme Konferansı sonrasında yapılan Jüri değerlendirmesi sonucunda Profesyonel Kategorisinden 6, Öğrenci Kategorisinden 6 olmak üzere toplam 12 proje ödüle değer bulunmuştur (www.mimarlarodasiankara.org , 04.02.2019).

Çalışmayı noktalamak üzere gönüllü katılımcılara *“Saraçoğlu Mahallesi’nde yeniden yaşama ihtimaliniz olsa taşınmayı düşünür müydünüz?”* sorusu yöneltilmiştir. Erkek-Emekli Memur-55 Yaş İ. D. Bu soruyu *“Ben diğerleri gibi duygusal düşünemiyorum. Eski yapılar dönüşüme girerek şahıslara satılmalı.”* şeklinde yanıtlamıştır. İlgili katılımcıyla yapılan görüşmede genel bir öfke sezilenmiştir. Şahsın ikamet sürecine bakılınca kısmen verilen cevapların nedeni anlaşılmaktadır. 2014 yılında Saraçoğlu Mahallesi’ne yerleşen İ. D. tahliye sonrası nasıl tayin gerçekleştiği anlaşılamamasının yanı sıra yaşadığı dönemde tahliyenin tüm zorluklarıyla yüz yüze gelmiştir. Verilmiş cevaplar doğrultusunda, ısınma problemi, elektrik kesintileri, köhneleşen çevre, yüksek ödentiler, hırsızların artışı, mahalleye musallat olan tehlikeli yabancılar, polis baskınları gibi çok fazla olumsuz değişkenle karşı karşıya kalan katılımcı için ve komşularının duygusal yaklaşımına şaşırılmış olduğunu söylemek mümkündür. Ulaşım ve şehir merkezinde oluşunun avantajları haricinde burada yaşamayı hata olarak değerlendirmiştir. Buna rağmen sunulan düşük faizli kredileri reddederek direnmeye devam etmesi ilginç bulunmuştur. 2016 yılı başlarında polis zoruyla tahliye edilen katılımcı bu durumdan duyduğu küskünlüğü dile getirmiştir.

Gönüllü katılımcı listesinden bu yanıt hariç gelen tüm yanıtlar *“hiç düşünmeden evet”, “elbette ki”, “kesinlikle düşünürüm”, “hemen taşınırım”* şeklinde iletilmiş olup, bu oran %97,5 değerine denk düşmektedir. Çekimser yanıt verilmemiş ve katılımcılarda bu ihtimalin dahi verdiği mutluluk gözler önüne serilmiştir. Erkek-Sayıştay Denetçisi-42 Yaş H. G. bu soruyu *“Kesinlikle düşünürüm. Bu kadar zaman geçmesine ve zor olmasına rağmen yaşadıklarımın pişman değilim. O dönem çıkmamak için onca dava açtık, direndik ama yine engeller çıktı. Bu şekilde düşünmesem yapmazdım.”* sözleriyle yanıtlamıştır. Aynı paralellikte katılımcı ErkEK-1vukat-53 Yaş M. M. *“ Buna hiç düşünmeden evet yanıtını veririm. O zor günlerde dahi son ana dek terk etmeyişiğimiz, ayrılamayışiğimiz, çabamız da zaten hep bu yüzdendi.”* fikrini iletmıştır. Şu anda İzmir’de ikamet eden Kadın-Memur-54 Yaş A. A. *“Kesinlikle isterim. Hatta çocuklarım için cennet misali bir yer olan Saraçoğlu’muz için, onlar şu an büyümüş olsalar da benden daha hevesli olurlar.”* cümleleriyle istekliliğini sergilemiştir.

Çalışma genelinde yöntem belirlenirken yarı yapılandırılmış görüşme yapma düşüncesinin önemi, değeri görüşmeler tamamlanınca netleşmiştir. Çünkü bire bir deneyimlememiş ya da oradaki hikayeye tanık olmamış bir algıyla sosyokültürel kavramından bahsetmek eksik kalacaktır. Mahalle sakinlerinin geneli oranın tarihi, kültürel değerlerinden haberdardır ve korumak için çaba sergilemişlerdir. Kendini koruyan kent olgusu da bu farkındalığı daha büyük ölçeklere ulaştırmayı, koruma ve geliştirmeyi kolaylaştırmayı hedeflemektedir.

Bugün Türkiye toplumsal farkındalık düzeyine ulaşılabilmiş olsaydı, ülkenin yeni başkenti olan Ankara'da II. Ulusal Akım izlerini taşıyan ilk toplu konutun ve yılları aşan anıt ağaçların yok edileceği endişesini duymaya gerek kalmayabilirdi. Gönüllü katılımcılarla yapılmış görüşmeler ve Afet İnan'ın oğlu Prof. Dr. Demir İnan'ın ölmeden önce kaleme almış olduğu "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Toplu Konutu Namık Kemal Mahallesi 1945-..." kitabındaki mahalle sakinlerinin anıları doğrultusundaki ortak düşünce bu mahallenin tarihi bir çevre oluşu, korunması ve hatta sağlıklılaştırılıp geliştirilmesi gerektiği, sürdürülebilir kılınmasının esas olduğu yönündedir. Gönüllü katılımcı listesinde yer alamayan İnan kitabında (2013) "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bu ilk mahallesi (toplu konutu) olduğu gibi korunmalıdır. Bakımı ve korunmasını devletimiz üstlenmelidir. Unutmayalım ki kentlerin belleklerini silmeye kalkmak her zaman yanlış bir davranış olmuştur!.." sözleriyle kent hafızası konusundaki kararlı duruşuyla; düşüncesini net bir biçimde dile getirmiştir.

4.3.4 Dönemin Modern Mimari Yapıtlarından Biri Olan Saraçoğlu Mahallesi'nin Tahliye Sonrası Atıl Vaziyeti

Ankara'da Cumhuriyet Dönemi'ne ait birçok yapı bakımsızlık ya da yanlış restorasyon çalışmalarıyla yok olmaktadır. Saraçoğlu Mahallesi tahliyenin ardından bakımsızlıkla yüzleşmesinin yanı sıra korunaksız bırakılışından dolayı yağmalanmış ve köhnemeye terk edilmiştir. Zorunlu tahliyenin sonlarına doğru gönüllü katılımcıların da ifade ettiği gibi mahalleli tehlikeli insanlar ve hırsızlardan yana muzdarip olmuşlardır. Tahliye tamamlanınca ise uzun bir süre güvenlik bulundurmayan mahalle izbeleşmeye mahkum olmuştur.

Ankara'da yakın geçmişte tanıklık etmiş olan bu yapıların korunması için harekete geçilmesi gerekmektedir. Eğer korumak adına çalışmalara başlanmazsa bu kültürel miras günbegün sahip çıkılmaz düzeye gelecektir. Modern mimari değerlerinden olan Saraçoğlu Mahallesi'ni atıl vaziyeten kurtarılmalıdır. Hatta korumakla kalmayıp sağlıklılaştırma planlamaları yapılmalıdır. Örneğin, restorasyonun yanı sıra canlandırılıp tenhalaşma probleminin önüne geçilmelidir. Türkiye'de Modern Mimari Mirasın Korunması çalışmaları DOCOMOMO Türkiye Çalışma Grubu ve Mimarlar Odasının aldığı kararlar doğrultusunda desteklenmekte olup, yapılan çalışmaların başarıya ulaşması, öncelikle yerel yönetimlerin ve devletin desteği ile mümkün olacaktır. Bu şekilde kent içinde yapılacak her müdahale bilinçli ve sağlıklı sonuçlara ulaşacaktır (Tanrıverdi,2012).

Maliye Bakanlığı'nın kararıyla, 2013 yılında lojmanların bulunduğu 435 konut ve yüzlerce ağaç içeren bölge, afet riski taşıdığı gerekçesiyle sit alanı özelliğini kaybetmiş ve restore edilmek üzere Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na devredilmiştir. Daha sonra karşı davalarla afet riskli bölge etiketinden kurtulmuş olsa da 2014 ortalarından itibaren yüzde doksan civarında tahliye edilen lojmanların önce TÜRGEV'e devredileceği haberleri çıkmıştır. Tepkiler karşısında vazgeçilmiş ve ardından Emlak GYO'ya devredilmesiyle gündemin nabızı hızlanmıştır.

Özetle; Ankara'nın önemli kültürel miraslarından birisi olan 70 yıllık Saraçoğlu Mahallesi, bugün tamamıyla ıssız ve bakımsız bir haldedir. Gönüllü katılımcıların sıklıkla dile getirdiği şekilde mahallede "kadrolu hırsızlar" türemiş ve bunlar yapılardaki maddi değeri olan tüm elemanlar yağmalamışlardır. Kırılan pencere ve kapı camlarından dolayı evlerin içerisine rüzgar, yağmur gibi zedeleyici etkenler girmektedir. Aynı zamanda evler, hırsızların hurda malzemeler olarak çalmış olduğu çatı taşıyıcı elemanları yüzünden tamamen korunaksız hale gelmiştir. Bu işlemler sonrası aralanmış çatı kiremitlerinin arasından giren sızıntıların etkisiyle izolasyonsuz kalan yapılar ciddi hasarlar almıştır. Zemin kaplamalarında malzeme ahşap olduğundan önce şişmeler ardından önlemler alınmadığından kırılmalar meydana gelmiştir. Suyu ve nemi içerisine hapseden duvarlar, döşemeler eski kuvvetini kaybederek yapısal bozulmalara uğramıştır (Görsel 4.45). Gün geçtikçe de hasarlar artmaya devam ederek yenilenmeyi güç kılmaktadır.

Görsel 4.45: Yalıtımsız Kalan Yapılarda Parke Döşemelerde Oluşan Hasarlardan Bazıları, 2018, *Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden*

Saraçoğlu Mahallesi tahliye sonrası büyük ölçüde yağmalanmaya maruz kalmıştı. Cephede yağmur iniş boruları, çörlenler; iç kısımlarda sayaçlar, lambalar, mutfak dolapları, kablolar, musluk başlıkları, prizler, şofben, kalorifer petekleri, tahliyede alınamamış şahsi eşyalar dahil çalınmıştır. Ayrıca, konutlarda kalan evsizlerin ve yağmacıların talan ettiği yapıların içleri çöplük denilecek vaziyete gelmiştir. Güvenlik ekipleri mahalleye tahliyenin hemen ardından devreye girmeyişinden kaynaklı kültürel miras değeri taşıyan Saraçoğlu Mahallesi yapılarını viraneye dönüşümü kaçınılmaz olmuştur. (Görsel 4.46, Görsel 4.47)

Görsel 4.46: Tahliye Sonrası Saraçoğlu Mahallesi'nde Konut İçlerindeki Genel Durum, 2018, *Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden*

Görsel 4.47: Tahliye Sonrası Saraçoğlu Mahallesi'nde Konut İçlerinden Görünüm,
2018, *Namık Kemal Mahallesi Koruma ve Yaşatma Derneği Arşivinden*

Günümüzde, ciddi izin süreçlerinden geçilerek yapı içlerine girilebilmekte olup görüntüler Namık Kemal Mahallesi'ni Koruma ve Yaşatma Derneği tarafından elde edilmiştir. Tahliyenin ardından kaydedilmiş görüntüler ise zararın ne denli ciddi boyutta olduğunu kanıtlar niteliktedir. Cumhuriyet değeri taşıyan bir mahalle olan Saraçoğlu'nda yapıların içleri kadar dışları da köhnemeye terk edilmiş durumdadır. Zorunlu tahliye döneminde sokaklarda artan tehlikeli insanların yanı sıra tenhalaşan sokaklar burada birçok konuda serbestliğe yol açmıştır. Tarihi değeri olan yapıların duvarlarına yazılar yazılmış, kapı pencereler kırılmış, bahçeler çöplük haline gelmiştir (Görsel 4.48, Görsel 4.49).

Görsel 4.48: İssızlıktan Kaynaklı Yapıların Cephelerinde Meydana Gelen Hasarlar,
2018, *Ufuk Eroğlu Arşivinden*

Görsel 4.49: Bakımsızlıktan Kaynaklı Yapıların Cephelerinde Meydana Gelen Hasarlar, 2018, *Ufuk Eroğlu Arşivinden*

Mimarlar Odası Ankara Şubesi bu duruma müdahale etmek amacıyla eski mahalle sakinleriyle bir araya gelerek Saraçoğlu'nda temizlik yapmış, bu konunun hassasiyetlik gerektirdiğine değinmek istemiştir (Görsel 4.50).

Görsel 4.50: Tenhalaşan Mahallede Eski Sakinleriyle Çevre Temizliği Yapılırken, 2018, *Ufuk Eroğlu Arşivinden*

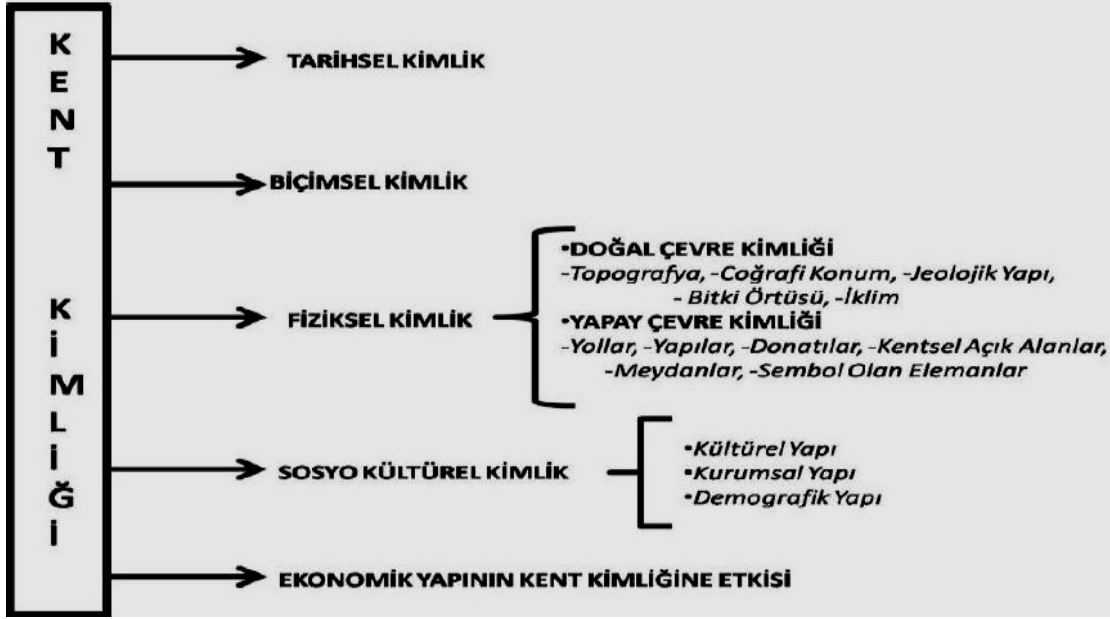
Mahalle sakinlerinden oluşan gönüllü katılımcılarla yapılmış görüşmelerde şu anki vaziyeti için “izbeleşmekte olan yer”, “günbegün köhneyen”, “harabeye dönüşen”, “viraneleşen”, “bakımsız hale gelen” ve “tenhalaşan” gibi sıfatlarla tanımlanan Namık Kemal Mahallesi'nin durumu göz ardı edilmemelidir. Geçmişten bugüne dek süregelen kültürü için bu konuda toplum bilinçlendirici çalışmalar yürütülmeli, yasal yaklaşımlarda korunması gereken bu tarihi miras değeri için gerekenler yapılmalı, sağlıklaştırma amaçlı restorasyon projeleriyle yaşanabilir hale getirilmeli ve geliştirilerek yeniden insanla bütünleştirilmelidir.

4.4 Bir Örnekleşme Tehdidine Karşın Saraçoğlu'nda Yaşam Sürdürülebilirliği

Kimlik kavramı, küreselleşme akımının kent mekanında hızlı dönüşümler yaratmasıyla birlikte mekânsal tasarımla ilişkili bilimlerin de tartışma konusu olmaya başlamıştır (Kaymaz, 2013). Herşeyin olduğu gibi kentlerin de kendine ait ayırt edici özellikleri bulunmaktadır. Kevin Lynch (1960), kentsel kimlik kavramını bir kenti diğerinden ayıran kendine has özellikleri ve bireysellik boyutu ile açıklamaktadır. Bir kentin kimliğini oluşturan bileşenlerinin kenti algılama ve zihinde kentin imajının yaratılmasında temel belirleyiciler olduğunu söylemektedir. Kentsel kimliğin oluşmasında zamansallık boyutu önem taşımaktadır, bunun için belirli bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır.

Tekeli (2001), tarihsel bir olgu olarak kent kimliğinin oluşumunu ele almakta ve kent kimliğinin zaman içerisinde farklı katmanların bir arada uyumlu ve anlamlı bir bütün oluşturmasıyla gerçekleştiğini belirtmektedir. Çöl (1998) ise kentsel kimliği ; “ *kent imajını etkileyen, her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan, fiziksel, kültürel, sosyoekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen, kentliler ve onların yaşam biçimini oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür*” şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımlamalardan yola çıkılarak; kentsel kimliğin belirli faktörlerle şekillendiği ve kent sakinlerinin yaşam biçimlerini tanımlamada yardımcı olduğu anlamı çıkarılabilir. Bu durumun zamansal olarak bir kısıtlama içerisinde değil süreçsel bir biçimde oluştuğunu, sürekli geliştiğini ve bütüncül bir yapıya sahip olduğunu dile getirmek mümkündür. Özetle; kentsel kimlik; toplumsal ve toplumun ürünü olan kültürel süreçler doğrultusunda üretilir. Kentsel kimliğin oluşmasında en önemli faktör insandır. Çünkü insanlar birbirleriyle ve kentle sürekli ilişki içerisinde bulunur, yaşadığı kent parçası bu ilişki doğrultusunda maddi-manevi anlam kazanır. Şahin'e göre, kentsel kimlik bileşenleri tarihsel, sosyokültürel, biçimsel, fiziksel ve ekonomik yapının kentsel kimlik üzerindeki etkisi olarak 5 alt başlıkta ele alınmıştır (Şahin, 2010) (Görsel 4.51).

Görsel 4.51: Kent Kimliği ve Alt Başlıkları, Şahin 2010

Bir tarihi kentin kimliğinden bahsederken yalnızca fiziksel çevreye ilişkin göstergeler bir tanım yapmakta yeterli olmamaktadır. Bireyin, toplumun mekana yüklediği anlam da önem taşır. Kentsel kimliğin oluşmasında bireylerin belleğinde yarattığı algının kentsel kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurdur. Kente toplum tarafından yüklenen değer sosyokültürel kimlik ile açıklanabilir (Oktay, 2017).

Toplumsallaşma sürecinde yaşanan her şey deneyimler, görüşler, inanışlar ve davranışlar toplumun sosyokültürel kimliğini belirler. Kişinin toplum içindeki davranışlarını yönlendiren bu unsurlar kentsel kimliğin oluşumunu da etkiler.” (Şahin, 2010). Kent kimliğini somut ve soyut değerler oluşturur ki bunlar süreklilik halindeki katmanlardan meydana gelir. Bir önceki düzeni yıkarak değil ona eklenerek aşamalardan geçen kent bir özgünlük kazanmaktadır. Özgünlük kriteri ise o yeri, bölgeyi diğerlerinden farklı kılmaktadır. İncelendiğinde nereye ait olduğuna işaret edemeyen kentlerin, o yere katkı sağlamayıp bir fark yaratamayan kimliksiz mekanlara dönüşmesi kaçınılmazdır. Günümüzde dikey mimari diye tabir edilen yapılaşmalar ve kentsel dönüşüm projeleri özgünlük fikrini özümsemeyerek ekonomik hedeflere tutunmaktadır. Üretim ve tüketim politikaları küreselleşme etkisi altında gelişirken tarihi çevreler geçmişte sahip oldukları mekan özelliklerini koruyamamakta, genelde rant amacıyla yitirilmektedir.

“Bir örnek” sözcük grubu TDK Sözlüğü’ne göre “aynı biçimde olan” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla “bir örnekleşme” olarak anlamı irdelendiğinde aynılaşma, benzeşme sıfatları ile aynı doğrultuda olur, dolayısıyla özgünlük ile karşıt anlamlarda seyreder. Bunu kent ölçeğinde ele alırsak, birbirleriyle aynı gibi gözükten, kentin kendisine has olmayan, seri üretim misali yapılaşmalardan, peyzajlardan ve boşluklardan bahsedilebilir. Türkiye’de getirim amaçlı projeler hızla üretilip tüketilmekte ve bu sırada ciddi maddi kazançlar sağlanırken kimliksiz - bir örnek mekanlar meydana gelmektedir. Şehir planlama ve yapı ölçeğindeki konsept ve senaryoları çok irdelenmeyen, hız-miktar-para arasındaki grafiklere odaklanan projeler sonucu bir örnekleşme kaçınılmaz olmaktadır. Kimlik kaygısı gütmeyen rant amaçlı projeler hızla kopyalanarak birçok noktaya adapte edilmektedir. Bu yüzden, çoğalıp yayılan bu sistemde kentler bir örnekleşme tehtidiyle karşı karşıya kalmaktadır (Görsel 4.52).

Görsel 4.52: Belli Bir Coğrafyaya Ait Olamayan-Özgün Nitelik Taşımayan Bazı Yapı Örnekleri, www.politeknik.org.tr

Şehir merkezinden uzaklaşmadan, merkezi bölgelere doğru gidilmeye başlandıkça, alanın getirim değeri de o derece yükselmektedir. Konumu ve kapladığı alan açısından Saraçoğlu Mahallesi de her dönem dikkatleri üzerine çekmiştir. Türkiye'nin ilk toplu konutu olarak bugüne gelen mahalleyi kentsel dönüşüm projelerine dahil edebilmek adına yasalar kullanılmıştır. Bunlardan birisi de yapılaşmayı meşrulaştıran bir kanun olan Afet Risk Bölgesi Alanların Dönüştürülmesi Yasasıdır. Birinci dereceden kentsel sit ilan edilen mahalle üzerindeki bu kurguyu davalar sonucunda ortadan kaldırmıştır. Ancak yine de zorunlu tahliyelerden sıyrılamamış ve davalar silsilesine dahil olmak durumunda kalmıştır. Çeşitli devir işlemleri sonucunda bugün Emlak Konut GYO tarafından projelendirme aşamasına geçilmiştir. Yapılan açıklamalarda *"Başkentin merkezi Kızılay'da yer alan ve Türkiye'nin ilk toplu konut projesi olma özelliği taşıyan tarihi Saraçoğlu Mahallesi'nin özüne sadık kalınarak yenilenmesini amaçlayan "Saraçoğlu Projesi" kapsamında arsa ihalesinin birinci oturumu 13 Aralık'ta (2018) yapılacaktır."* ifadeleriyle tepkilerden sıyrılmak hedeflemiştir. İlk oturumun sonuçsuz kalmış olmasına rağmen projeler için tüm hazırlıkların tamamlanması itirazlara karşın bu projelerin hayata geçirileceğini kanıtlar niteliktedir. Gönüllü katılımcılar burada yapılacak projelerle ilgili endişelerini iletmişler, dava sürecinin bitmemesine karşın ihaleye açılmasını şaşkınlıkla karşılamışlardır.

Duyurularda belirtildiği üzere; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı (GYO) bünyesinde, Ankara'nın Çankaya ilçesinde bulunan tarihi Saraçoğlu Mahallesi'nin yalnızca restore edileceği üzerinde durmaktadır. Yaklaşık 120 bin metrekarelik alanı kapsayan Saraçoğlu Mahallesi, içinde 435 lojmanın yanı sıra 250 tescilli anıt ağaç, okul, kütüphane, dükkanlar ve açık alanları barındırmaktadır. Emlak GYO 1. Derece Kentsel Sit Alanı olarak ilan edilen ve milli mimarlık anlayışının önde gelen örneklerinden olan Saraçoğlu Mahallesi'ni, geçmişine uygun olarak, "geleneksel Türk evi" temasında tasarlanacağını vurgulamaktadır. Ankara'nın yoğun gündemi ve karmaşası içerisinde; çınar ve kestane ağaçlarıyla çevrelenmiş doğal klima etkisiyle yemyeşil dokusuyla ön plana çıkan Saraçoğlu Mahallesi tüm bu özelliklerine rağmen, günümüzde kullanılmayan atıl alanlar olarak varlığını sürdürmektedir.

Emlak Konut GYO tarafından Saraçoğlu Mahallesi'nde hayata geçirilecek projenin tanıtımı ve imza töreni 20 Mart 2018 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Proje detaylarına göre; Ankara ankaya, Namık Kemal Mahallesi'nde bulunan arsa A, B, C, D, E parsellerinden meydana gelmektedir. Mülkiyet alanı 87.004 metrekare, park alanı ise 13.153 olan arsanın üzerinde hayata geçirilecek proje, konut alanı, ticaret+turizm+konut alanı, ticaret alanı, park alanı fonksiyonlarına sahip olması planlanmaktadır (Görsel 4.53).

Görsel 4.53: Emlak Konut GYO Tarafından İhaleye Açılan Projenin Anahatları,
2018, www.emlakkonut.com.tr

Emlak Konut GYO'nun beyan ettiği koruma esasları karşısında, planlanan projeler konusunda endişe duyan Mimarlar Odası Ankara şube Başkanı Candan 2018'de gerçekleştirilmiş ihalenin iptal olmasından önce, " Saraçoğlu Mahallesi Emlak Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı'na devredilmiştir. Kaymakamlık binası, Adnan Ötüken Kütüphanesi ve okul kalmak üzere diğer yerlerin arsa karşılığı gelir

paylaşımıyla ihalesi yapılacaktır. İlk ihale dava sonucu ret kararı geldiği için iptal edilmişti. Koruma Amaçlı İmar Planı adı altındaki projeler kabul edilemez niteliktedir. Mimarlar Odası Ankara Şubesi olarak koruma amaçlı imar planı yargıya taşınmıştır. Saraçoğlu Mahallesi'nin altının tamamının otopark olarak yapılabilmesine olanak sağlayan plan notuna göre bu otoparkların birbiriyle bağlantısının hem üstten hem alttan kurulacağı belirtilmektedir. (...) Saraçoğlu Cumhuriyetin ilk toplu konut alanı simge yapısıdır. Bürokrasi ile devlet yönetiminin ve toplumun iç içe geçmesinin çok önemli örneklerindedir.(...) Riskli bölge ilanıyla insanlar evlerinden zorla çıkartılmıştır. Saraçoğlu Mahallesi kentsel tüm yapılarıyla sit alanıdır; yok edilmesi söz konusu dahi olamaz” diyerek tepkisini ortaya koymuştur (Görsel 4.54).

Görsel 4.54: Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Eski Mahalle Sakinlerinin Saraçoğlu'nu Yaşatma Gayesi, 2013-2019, www.mimarlarodasi.org.tr

Sosyokültürel örüntüye sahip; devlet mahallesi olarak da anılan Saraçoğlu Mahallesi Ankara'ya kimlik kazandırmaktadır. Bugüne kent belleğini biçimlendirerek ve doğal kalabilmeyi başararak gelebilmiş nadir tarihi miraslardandır. Saraçoğlu'nun kendine özgün maddi-manevi tüm değerleri bütünüyle korunmalı ve geliştirilmelidir. Bir örnekleşme tehdidine karşı durularak sürdürülebilirlik konusunda farkındalık yaratılmalıdır. Kenti kent yapan değgerlere özen gösterilerek sıradanlaşmaya engel olunmalıdır. Böylelikle geçmişine saygı duyan ve gelişim sürecini kesintiye uğratmayan marka kentler düzeyine erişilecek, yaşanılabilir kimlikli mekanlara kavuşulacaktır.

BÖLÜM 5

BULGULAR

Cumhuriyetin gelişi ile birçok düzen yeniliklere uğrarken, Yeni Türkiye'yi temsil edecek başkent Ankara da köklü değişikliklere tanık olmuştur. Bu küçük ölçekli Anadolu kenti yakın geçmişindeki büyük yangın sebebiyle de oldukça şehir dolayı yıpranmış bir görüntüye sahipti. Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncesi bu kenti modern, çağdaş ve diğerlerine örnek teşkil edecek bir görüntüye kavuşturarak muhasır medeniyetler seviyesine taşımaktı. Meclis kararlarıyla, beyaz kağıt misali imar görmemiş Ankara'ya şehir planlamasını kararlaştırmak amacıyla yarışmalar düzenlenmiştir. Kazanan Jansen planı olmuş, kısa sürede uygulamalara başlanmıştır. Ancak 25 yıl sonra ulaşılması öngörülen nüfusun kısa sürede aşılması, planın işleyişini sekteye uğratmıştır. Göçmen değişimleri ve köylerden alınan göçler ve memur tayinleri ile yaşanan nüfus artışı, konut sıkıntısına sebebiyet vermiştir. Bu durum ise gecekondular diye tabir edilen plansız, altyapısız, çarpık bir kentleşmeye yol açmıştır.

Jansen Planı tam anlamıyla uygulamaya geçilemese de; ana kararlar doğrultusunda Yenişehir bölgesi bugünkü Güvenpark aksında oluşturulmuştur. Eskişehir ile Yenişehir arasında köprü görevi gören Ulus'ta ise kamusal, ticari mekanlara ve az sayıda konut (Evkaf Apartmanı gibi) yapılarına rastlanmaktaydı. Yabancı ve az sayıdaki Türk mimarlarla günümüzde I. ve II. Ulusal Mimarlık Akımları diye adlandırılmış Erken Cumhuriyet Dönemi eserlerini simgeleyen tasarım süreçleri hakimiyet sürmüştür. Ankara'daki konut sıkıntısını çözmek üzere 1944 yılında çıkarılan Memur Mesken Yasası uyarınca Alman Mimar Paul Bonatz ve ekibine bir konut grubu tasarlatılmıştır. II. Ulusal Mimarlık Akımının başkentteki önemli bir örneğini oluşturan Saraçoğlu Mahallesi, devlet eliyle memurlar için yapılmış ilk toplu konut projesi olarak tarihe geçmiştir. Mahalle o dönem Erzincan depremine gelen yardımların bir bölümünden bütçe ayrılması konusunda eleştirilere maruz kalmıştır. İşlevsel ölçekte Jansen Planı bahçe-ev konseptinde, form açısından ise geleneksel Türk evi biçimsel ölçütlerinde olan Namık Kemal Mahallesi modern mahalle

çizgisine sahiptir. Saraçoğlu Mahallesi farklı tiplerdeki konut yerleşkeleri, dönemin nitelikli detaylarıyla donatılmış, mahalle gazinosu olarak düşünülmüş bugünkü Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi, Namık Kemal İlköğretim okulu, Çankaya Kaymakamlığı, ağaçlar, yeşil alanlar, oyun sahalarıyla çağdaş bir mahalle görünümündedir. Günümüzde, tarihi ve kültürel miras değeri olan Saraçoğlu Mahallesi konutlar ve tüm ağaçlarıyla bölüm bölüm tescil kapsamına alınarak 1. Dereceden Kentsel Sit ilan edilmiştir.

Ankara'da Modern Mimarlık Mirasının en önemli örneklerinden olan Saraçoğlu Mahallesi, çevre ve yapılarıyla bahçe-şehir kurgusunda özgünlüğe sahiptir. Minimal düzeydeki değişimlerle; özgünlüğünü yitirmeden; özelliklerini büyük ölçüde korumasıyla, Ankara'nın memur şehri olarak anılmasındaki simge yapıtlardan birisi oluşuyla, sosyokültürel özellikleriyle kent belleğinde edinmiş olduğu değeriyle, yapıldığı dönemin ilerisine geçip yakaladığı modern çizgisiyle, Yeni Türkiye'yi yansıtan ve devlet gücünü bütünleyen örneklerden biri sayılmasıyla, orada yaşayanların anılarında yer ettiği için anı değeri taşımasıyla, yapıldığı dönem tüm sosyal ekonomik kültürel mimari detayları bünyesinde barındırmasıyla, toplu konut oluşumunda ilklilik niteliğini bulundurmasıyla, belge değeriyle modern mimari ölçütlerini sağlamaktadır.

Saraçoğlu Mahallesi'nin, bugününe gelindiğinde ise tüm bu ölçütler göz ardı edilmiş ve mahalle kendini koruyamaz hale gelmiştir. Kent belleğinde önemli bir yere sahip olan ve aynı zamanda devlet mahallesi olarak da hafızalarda yer edinen mahalle, değerli konumu nedeniyle getirim amaçlı projelerle kentsel dönüşüm kapsamına alınmak istenmiştir. Bu durumu yasallaştırmak amacıyla 1. dereceden kentsel sit özelliğinin ortadan kaldırılması gerekmiştir. Afet Risk Bölgesi ilan edilerek bu durum sağlanmış olsa da mahalle sakinlerinin tepkileriyle dava sürecine girilmiş ve sağlamlığı kanıtlanan mahalle yeniden 1. dereceden kentsel sit statüsüne kavuşturulmuştur. Bu dönemde başta Namık Kemal Mahallesi'ni Koruma ve Yaşatma Derneği olmak üzere çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları ve TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayınlar yapmış, mahallede etkinlikler düzenlemiş, toplumsal farkındalık oluşturmak adına yarışmalar düzenlemiştir. 2013 yılında ilan edilmiş ancak sonradan reddine karar verilmiş Afet Risk Bölgesi özelliğiyle mahalle sakinleri

tahliye edilmeye başlanmıştır, Saraçoğlu ıssızlaştırılmıştır. Saraçoğlu'nu daha iyi anlamak için onu bire bir deneyimleyen eski mahalle sakinleriyle gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucundaki ortak kanaat tahliye dönemini yaşayanların ağır şartlar altında tutularak, yıldırma politikaları izlenerek tahliyeye zorlandıklarını kanıtlar niteliktedir. Yaklaşık üç yıl içerisinde (2013-2016) kısım kısım boşaltılan konutların ardından, evlerini terk etmek istemeyen son mahalle sakinlerinin de evlerinin kapıları kırılarak, yaka paça sürüklenerek tahliyeleri gerçekleştirmiştir. Daha sonra mahalle tenhalaşmış, tehlikeli insanların yuvası haline gelerek hasar görmüş ve bakımsızlık doayısıyla atıl vaziyet almıştır. Çalınan yapı elemanlarının yanı sıra korunaksız bırakıldığından yağmalanmaya maruz bırakılmıştır.

Sırasıyla Maliye Bakanlığı'na ve Emlak Konut GYO'ya devredilen Namık kemal Mahallesi için kentsel dönüşüm adı altında restorasyon projeler tasarlanmış ve ihaleler düzenlenmeye başlanmıştır. Eski mahalle sakinlerinden oluşturulmuş gönüllü katılımcılara, Saraçoğlu Mahallesi'nin geleceği üzerine fikirleri sorulduğunda ise genelinin kaygı taşıdığı gözler önüne serilmiştir. Onların fikrine göre çöldeki vaha, gürültü içindeki sükunet, griler içindeki yeşil tabirleriyle bağ kurdukları kent merkezindeki Saraçoğlu Mahallesi rant odaklı projelere dönüştürülecektir. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Başkanı Tezcan Karakuş Candan da paralel bir görüşte olup sözde restorasyon projeleriyle bu değerli bölgenin sürdürülebilirliği kesintiye uğrıtılacak kültürel miras değeri istemli biçimde yitirilecektir. Konu güncelliğini koruduğundan henüz netlik kazanmamıştır. İhalelere ve itirazlar devam etmekte, henüz sonuçlanmamış davalar bulunmaktadır. Mahalle için sonradan yerleştirilen güvenlik elemanlarıyla korunaklı bir hale getirilmeye çalışılan bölge, öncesinde verilen zararların etkisinde olduğundan ve ıssızlıktan kaynaklı bakımsız hal adığından; hasar aldıkça harabeleşme yönündeki ilerleyişi kaçınılmaz hale gelmiştir.

SONUÇ

Kentler; somut ve soyut değerlerden meydana gelmiş olup; zamansal ölçekte çeşitli katmanların etkileşimiyle, bellek kavramının sürekliliğiyle kimlik kazanırlar. Her kentin bir geçmişi olduğu gerçektir; bir kent bugünüyle geçmişini bütünleştirir, geleceğini de kesintiye uğratmadan şekillendirirse kimliğini pekiştirmiş olur. Kentler bir örnekleşme tehtidine karşı duruşu ve tarihine saygı duyusu ile hem kendilerine hem de çevrelerine değer katarlar.

İnsanların yer kabuğunu şekillendirmesiyle başlayan mimarlık serüveni kentleri meydana getirme ölçeğine geldiğinde, planlamanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bir proje oluşturulurken birçok perspektif düşünülmesi eskiye saygı duyup ona eklenerek katkıda bulunacak adımlar atılmalıdır. Örneğin, tarihi çevreler ele alındığında yıkıcı yöntemlerle değil geliştirici dokunuşlarla yaklaşılmalı, kent kimliği güçlendirilmelidir. Ancak Özdemir'e göre "Toprak rantının ve bilinçsizliğin gücü son yıllarda korumacılığın misyonuna üstün gelmiştir... Halkın eğitimle bilinçlenmesi ve korumacılığa sahip çıkması en sağlıklı politikadır." (Özdemir, 2005). Kendini koruyan kent olgusu ise tam olarak farkındalık yaratımıyla ilişkilendirilmektedir.

Saraçoğlu Mahallesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin erken döneminden günümüze gelen önemli değerlerinden biridir. Eski mahalle sakinlerinden Demir İnan, Saraçoğlu'nun taşıdığı değerleri tarihsel, anı, özgünlük, enderlik, belge, ekonomik, işlevsellik, süreklilik başlıkları altında toplamaktadır (İnan, 2013). Tarihi çevre niteliği taşıyan bu mahalle, yasalar aracılığıyla birinci dereceden kentsel sit alanı ilan edilmiştir. Tarihsel değerinin yanı sıra Saraçoğlu Mahallesi, mimari açıdan incelendiğinde insan-mekan ilişkilerinin de tasarlandığı gözlemlenmektedir. Yapıların birbirleri ve doğal çevreyle uyumları, insan ölçeğinde olmaları, ortak kullanımdaki alanların sağlanması, kapalı-açık mekan geçiş kurgusu, dengeli doluluk boşluk oranları, ekonomik plan çözümleri bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir. Mimar Bonatz ve ekibi, projeye sadece Batı değil Türk yapılarının özelliklerini de yansıtmıştır. Örneğin; iç mekan tasarımında, sofadan dağılan odaların yerini koridora açılan bağımsız

mekanlar almıştır. Cepheler Türk evi unsurlarını taşıırken, çıkışlar avlu yerine özel mekandan önce yarı özel mekan olan bahçelere, ardından kamusal mekanlara şeklinde düzenlenmiştir. Böylelikle sosyal ilişkilere de olanak sağlamak istenmiştir.

Afet Riskli Bölgelerin Dönüşüm Yasası sonucu zorunlu tahliyelerle ıssızlaştırılan bu mahalle, sebebin değerli bir konum ve araziye sahip oluşunu akıllara getirmiştir. Bu durum, kentin merkezinde yer alabilecek rant projeleriyle bağdaştırılmıştır. Bunu düşündüren diğer bir neden ise, davalar sürecinde afet riski taşımadığı kanıtlanmış (2015) olmasına karşın, son sakin çıkıncaya dek mahalle boşaltılmaya devam edilmiştir. Bu hamleyle, Saraçoğlu'nun sosyokültürel sürdürülebilirliğine ket vurulmuştur. Toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yaşamını mekana yansıtarak sonraki nesillere aktaran değerler bütünü olarak tanımlanan ve sivil mimarlık örnekleri arasında önemli yer tutan konutların özgün hallerinin korunup sürekliliğinin sağlanması oldukça önemlidir (Dikmen ve Toruk, 2016). Mahallenin birincil tanıkları eski sakinleri, mahalle kültürüyle benimsedikleri, doğayı-doğalı kent merkezinde yaşama fırsatına sahip oldukları bu kültürel miras için zorunlu tahliye döneminde verdikleri mücadeleyi yarı yapılandırılmış görüşmeler dahilinde aktararak çalışmaya katkı sağlamışlardır. Katılımcılara ruhsal açıdan zor günler yaşatan anlara sahne olan tahliye sürecinin ardından, çalışmanın yapıldığı mahalle sakinlerinin genelinde kaygıların arttığı ve rant odaklı projelerle bu mirasın yok edileceği yönündeki fikirlerin ağır bastığı gözlemlenmiştir. Kent hafızasındaki değeri fiziksel varoluşuyla bütünleşen Saraçoğlu Mahallesi, sadece Ankara'ya ait değil Türkiye'nin modern miraslarından birisidir. Tarihi çevreler için oluşturulmuş yasalar doğrultusunda korunması gereken mahalle, sosyokültürel örüntüsünü yitirerek bunun aksi bir sürece dahil olmuştur. Saraçoğlu Mahallesi 2016'dan beri ıssız olup zayıf koruma koşullarından kaynaklı aldığı hasarlar ve bakımsızlıkla atıl vaziyete gelmiştir.

Bir örnekleşen şehirlerin temel sorunu geçmişlerden güç almak yerine sil baştan projelerle kimliksizleşmeye başlamalarıdır. Geçmiş, kent belleğini hiçe saymak, dizili taşların üzerine yenisini eklemek yerine yıkıcı hamleler izleyerek sıfırdan başlamaya benzetilebilir. Eğer ki katmanlarına saygı duyan, dün-bugün-gelecek gibi zamansal ölçütlerle bütünleşebilen yol haritaları belirleyen bir toplumsal bilinç oluşturulabilirse, sonraki kuşaklara kimlik sahibi kendini koruyabilen marka kentler bırakılabilecektir.

Sonsöz

Bu çalışma süreci tamamlanırken Saraçoğlu Mahallesi'nin geleceğini büyük ölçüde etkileyen bazı gelişmeler kaydedilmiştir. TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi ve Mimarlar Odası Ankara Şubesinin yapmış oldukları yayımlar doğrultusunda 16 Temmuz 2019 tarihinde "Ankara 6. İdare Mahkemesi, Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nin Çevre Şehircilik Bakanlığı'na karşı açtığı, Emlak GYO'nun müdahil olduğu davada, Ankara 2 Numaralı Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 27.02.2018 tarih, 403 sayılı ve 05.03.2018 tarih, 406 sayılı Kararları ile Ankara 1 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 01.03.2018 tarih, 5268 sayılı Kararı doğrultusunda 644 sayılı KHK hükümleri ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca resen onanmış olan Ankara İli, Çankaya İlçesi, Yenişehir ve Namık Kemal Mahallesi, Saraçoğlu Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Sahasına İlişkin 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planının, şehircilik ilkeleri, planlama esasları ile kamu yararına uygun olmadığı ve bu nedenlerle de hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varmıştır" bildirimini iletilmiştir. Mahkeme bahsi geçen gerekçelerle dava konusu işlemleri iptal etmiştir. Saraçoğlu Kentsel Sit Alanı ve Etkileşim Geçiş Sahasına İlişkin 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planının iptali istemiyle açılan dava, Ankara 6. İdare Mahkemesi kararıyla mahalle lehine sonuçlanmıştır. Hazırlanan bilirkişi raporunda söz konusu planın; alanın yakın çevresiyle ilişkilendirilmemesi, alanın tescilli olan veya tescile konu olabilecek değerlerine dair ayrıntılı çalışmalara yer verilmemesi, plan notlarında çelişkili hükümlerin yer alması, plan ile belirlenmesi gereken yapılaşma koşullarının proje aşamasına bırakılması, emsal ve yapılaşma yoğunluğuna yol açarak kültür ve tabiat varlıklarının risk altında bırakılması ve sonuç olarak "Koruma amacıyla çelişecek şekilde rant yaratmaya yönelik hükümler içermesi" nedeniyle şehircilik ilkelerine ve kamu yararına uygun olmadığı görüşüne varılmıştır. Böylelikle mahalledeki konutların ve okulun turizm-ticaret kullanımlarına açılması, yer altı otoparkı ile tescilli ağaçları zedelemeye yönelik dönüştürme tavırlarının önüne geçilmiştir. Özetle; bu karar sonucunda; Saraçoğlu Mahallesinin özgün değerleriyle korunmasına ilişkin büyük adımlar atılmıştır demek mümkündür.

BÖLÜM 7

KAYNAKLAR

Arabacıoğlu, Aydemir, P, I,. " Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı" Yayın, 2007

Aydın, Okuyucu, D, E,. " Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyakültürel Süedürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirmesi" Makale, 2009

Aykaç, P,. " Kentsel Arkeoloji Alanlarda Tasarım Süreci" Haziran, 2009

Ayrancı, İ,. "Koruma Alanlarının Yönetimi ve Yönetim Planı Sürecinin Değerlendirilmesi" Yüksek Lisans Tezi, 2007

Bakırer, Ö., Madran, E., "Ankara Kent Merkezinde Özellikle Hanlar ve Bedestenin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi"

Batur, A., "M. Vedad Tek Kimliğin İzinde Bir Mimar", YKY, İstanbul, 2002.

Bayraktar, N,. " Ankara Kent Merkezinde Bir Mücadele Alanı: Saraçoğlu Mahallesi" Makale, 2018

Bayraktar, N. "Bonatz'ın Türk Evi Sevgisinin Biçimsel Aktarımı: Saraçoğlu (Namık Kemal Mahallesi)" Arredemento Mimarlık, 2011.

Bayraktar, N. ,"Tarihe Eş Zamanlı Tanıklık: Ulus ve Kızılay Meydanlarının Değişim Süreci" Ankara Araştırmaları Dergisi, Ankara, 2013.

Bilgen, Hürriyet. "Ankara'da Günlük Yaşam 1928-38", TMMOB Yayınları, 1985.

Bilsel, C., "Kentsel Dönüşüm, Çözülen Kentler ve Parçalanmış Kamusal Alan" Mimarlık Dergisi, Dosya: Kentleri Paylaşmak, Sayı 327, Mimarlar Odası Yayınları, İstanbul, 2010.

Bilsel, G., " Kent Kültürü-Kültürel Süreklilik ve Yaşanılabilir Kentsel Mekan Kavramı Üzerine" Ankara, 2006

Can Bilge ,N. A., " Paul Bonatz'ın Türkiye Yılları ", Doktora Tezi, İstanbul, 2017

Çahantimur ve Yıldız, A. ve H., " Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyokültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği", İtü Dergisi/a, İstanbul, Eylül 2008

Çelebi, M., " Bir Geleneksel Türk Evini Geleceğe Aktarmak: Erdoğan Kalay Evi Ve Koruma Önerileri" Makale,2017

Çırak, A., " Korumanın Toplumsal ve Kültürel Boyutu Neden Önemli? Biz Nasıl Bakıyoruz?" Makale, 2010

Dedehayır, H., "Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci" Yayın, 2006

Dikmen, Toruk, Ç, F., " Sosyal ve Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Sivrihisar Evlerinin Korunmasına Yönelik Öneriler" Makale, 2016

Dikmen, Ç.B., "Kültürel ve Sosyal Sürdürülebilirlik Bağlamında Yozgat Konaklarının Cephe Düzeni" , Akademik Yayın, Bursa, 2012

Dikmen, Toruk, Ç, F., " Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateia) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi" Araştırma, 2017

Eldem, S. H. " Yerli Mimariye Doğru" Arkitekt Yayınları, İstanbul, 1940.

Emre, B,. " Çok Katmanlı Kentte Mekansal Süreklilik ve Sürdürülebilir Planlama Taklaşimleri: Tarihi Yarımada-Tahtakale, İstanbul" Yüksek Lisans Tezi, Temmuz 2017

Erder, C., "Tarihi Çevre Bilinci", O.D.T.Ü., Ankara, 1975

Erdönmez, M,. " Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri" Makale, 2005

Erkan, A., "Geleneksel ve Modernitenin Yüzleşmesi. Saraçoğlu Mahallesi. Paul Bonatz", Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Tez Yayınları, Ankara, 1996.

Erözkan Arusoğlu, Z,. " Çok Katmanlı Kentlerde Kimlik Sorunsalı:Palimpsest Bir Kentsel Alan Olarak Ulus Örneğinin İncelenmesi ", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2013

Eryazıcıoğlu, Cengiz, E, H,. " İnsan Hakları Odaklı Bir Kültürel Miras Sistemi İçin Değerlendirme Modeli" Çalışma, 2018

Gören, B,. " Büyükşehir Belediyelerinin Kentsel Dönüşüm Projelerinde Rant Geliri Elde Etmesine Yönelik Alan Araştırması Ankara Büyükşehir Belediyesi, Yüksek Lisans Tezi, 2018

Güleycan Okyay, G,. "Kültürel Değerlerin Korunmasının Ve Sürdürülebilirliğinin Güncel Kavramlar Doğrultusunda İrdelenmesi: Karaköy-Tophane Bölgesi Örneği ", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2015

Güçlü, M, "Kent İçindeki Tarihi Çevrelerin Korunması ve Geliştirilmesi II. Ankara Vakıf Apartmanı Örneği" Yüksek Lisans ezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990.

Güzel, S, " Sosyal Yapı" Ve "Toplumsal Yapı" Bileşkesinde Sosyo Kültürel Yapı Kavramı" Konya, 2011

İnan, D, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin İlk Toplu Konutu Namık Kemal Mahallesi 1945-...", Nadir Kitap Yayınevi, Ankara, 2013.

Keleş, R, "Kentleşmenin Dünü, Bugünü ve Yarını", Antalya: 90'lı Yıllarda Kentleşme ve Konut, Kent Kooperatifleri Merkez Birliği, 5. Teknik Semineri, 1991.

Kiper, P. "Kent Kimliğinin Korunmasında Planlamanın Rolü", İstanbul, 2016.

Kuban, D., "Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki", Venturi, R., Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, Ankara, 1991

Kuran, H., " Afet Yasası Çerçevesinde Saraoğlu Mahallesi Örneği" Bildirge, May2016

Kurtar, Ceyda ve Somuncu, Mehmet, "Kentsel Kültürel Mirasın Korunması ve Sürdürülebilirliği: Ankara Hamamönü Örneği" Ankara Araştırmaları Dergisi, 2013.

Madran, E., " Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler" Haziran, 2009

Mazı, F., " Tarihi Çevrenin Korunmasında Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Etkisi" Makale, 2009

Oktay, M., " Tarihi Kent Merkezlerinde Turizm Sektörünün Ticari Kimlik Üzerindeki Etkisi" Lisans Tezi, 2017

Ovalı, Pınar, Delibaş, P, N., " Yerel Mimarinin Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy'ün Çözümlemesi" Çalışma, 2016

Sarıoğlu, S,. " Küreselleşmenin Kentler zerindeki Etkileri: Dünya Kentleri ve İstanbul rneği ", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005

Sayın, ,. " Toplumun İşleyişini Ve Değişmini Belirleyen Tarihsel Toplumsal Eylemin z" 1987

Tanrıverdi, Z, " Ankara Saraçoğlu Mahallesi Tarihsel evre zmlemesi Korunması Ve rnek Yapı Bloğu Restorasyonu" Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2012

Tekeli, İ., "Sürdürülebilirlik Kavramı zerine İrdemeler" Mülkiyeliler Birliği Yayını, Ankara, 2001.

Tekin, D,. "1945'ten Bugüne Saraçoğlu Memur Evleri Yerleşkesi Sanat Tarihi", Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014

Tunçer, M,. " Kent ve Kent Kimliği" Ankara, Ocak 2009

Utkutuğ, Z,. Aksulu, İ,. Uruk, G,. " Tarihi evre Koruma-Yenileme alışmalarında Kentsel Bölge leği: Ankara Kale n Koyunpazarı Yokuşu Koruma-Geliştirme Projesi rneği ", Akademik Yayın

nl, S, T,. " Kent Kimliğinin Oluşumunda Kentsel Bellek ve Kentsel Mekan İlişkisi: Mersin rneği" Araştırma, 2017

Yavuz, E., "Tarih İçinde Ankara" Ed, s. 107-130, Ankara, 1984.

Yazgan, ., . Tarihi Süreçte Toplum-evre İlişkileri Ve evre Sorunlarının Ortaya ıkışı, Sivas, 2010

Yedekci Arslan, Gülay, "Kentsel Dönüşümün Sürdürülebilirlik Boyutu: Hammarby (İsveç) ve Fener-Balat rneklerinin İncelenmesi, 2014.

Ankara Büyükşehir Belediyesi. Erişim: 21.03.2019. www.ankara.bel.tr/files/6513/

Ankara İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: 08.12.2018. www.ankara.ktb.gov.tr/TR-152345/fotograf-galerisi.html.

Ankara Memur Evleri (Saraçoğlu Mahallesi) Projesi Maketi. Erişim: 23.02.2019 www.archives.saltresearch.org/handle/123456789/72257.

Ankara'nın Başkent Olması. Erişim: 16.03.2019 www.meb.gov.tr/belirligunler/10kasim/inkilaplar/siyasi/ankara_baskent.html.

Ankara'nın Merkez Olması. Erişim: 19.11.2018. www.dergipark.org.tr/ankuayd.

Antalya İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü. Erişim: 09.03.2019. www.antalya.ktb.gov.tr/Eklenti/8679,61-dundenbuguneantalya-1cilt-aksekipdf.

Arkeoloji ve Sanat Yayınları. Erişim: 08.03.2019. www.arkeolojisanat.com/osman-hamdi-bey-ve-donemi.

Başkent Dayanışması Saraçoğlu Mahallesi'ne Sahip Çıktı. Erişim: 09.11.2018. www.politeknik.org.tr/baskent-dayanismasi-saracoglu-mahallesine-sahip-cikti.

Buram Buram Bir Tarih Kokusu: Ankara Palas. Erişim: 07.05.2019. www.bilkent.edu.tr/bilkentpost/2017/3/31/buram-buram-tarih-kokusu-ankara-palas.

Cittaslow Felsefesi. Erişim: 05.02.2019. www.cittaslowturkiye.org/#turkiye.

Cumhuriyetin Kurulduğu Yıllarda Ankara ve Çankaya. Erişim: 30.3.2019. www.cankaya-bld.gov.tr/pages/74/Mustafa-Kemal-Ataturk-ve-Cankaya.

Encyclopaedia Britannica. Erişim: 02.11.2018. www.britannica.com/Treaty-of-Versailles.

Kendini Koruyan Kentler. Erişim: 01.09.2017. www.cekulvakfi.org.tr/proje/kendini-koruyan-kentler.

Koruma Sektörü Ve Yol Haritaları. Erişim: 13.04.2019. www.kentselstrateji.com/kentsel-gundemin-parlayan-yildizi-koruma-sektoru-yol-haritalari.

Koruma Bölge Kurullarının Görevi ve Oluşumu. Erişim: 09.02.2019. www.korumakurullari.ktb.gov.tr/TR-89185/koruma-bolge-kurullarinin-gorevi-ve-olusumu.

Kültürel Mirası Koruma. Erişim: 28.02.2019. www.koruprojesi.org/yetiskin-egitimi.

Lörcher'in Ankara'sı. Erişim: 17.02.2019. <http://www.mimdap.org/?p=22066>

Matera-Italy. Erişim: 18.02.2019. www.musement.com/us/matera/visita-guidata-dei-sassi-di-matera-91754/visita-guidata-dei-sassi-di-matera-91754.

Namık Kemal Mahallesi, Çankaya. Erişim: 05.09.2018. www.google.com/maps/place/Namık+Kemal.

Saraçoğlu Mahallesi. Erişim: 20.10.2018. <https://lavarla.com/saracoglu-mahallesi>.

Saraçoğlu Mahallesi: Kamusal Olanın Kamusallaştırılması Mekanı. Erişim: 04.02.2019. www.mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=9069

Saraçoğlu Mahallesi Geçmişin İzleri Korunarak Yeniden Canlandırılıyor. Erişim: 23.04.2019 www.emlakkonut.com.tr/tr-TR/saracoglu-mahallesi-gecmisin-izleri

Saraçoğlu Mah. Erişim: 16.03.2019. www.pinterest.com/pin/853643304338801

Saraçoğlu Mahallesi. Erişim: 21.01.2019. <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/sar>

Türkiye Geneli Sit Alanları İstatistikleri. Erişim: 23.04.2019. www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-44973/turkiye-geneli-sit-alanlari-istatistikleri.html.

Türkiye Geneli Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı İstatistiği. Erişim: 20.05.2019. www.kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44798/turkiye-geneli-korunmasi-gerekli-tasinmaz-kultur-varligi.

TBMM Tutanak Dergisi. Erişim: 10.04.2019. www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem22/yil1.

Uçar ve Özsoy, Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler Örneği. Erişim: 01.5.2019. www.itudergi.itu.edu.tr.

Ulusal Mimarlık. Erişim: 07.04.2019. <http://earsiv.sehir.edu.tr:8080/handle/11498>.

UNESCO, About World Heritage. Erişim: 2.10.2018. whc.unesco.org/en/about

Yeldeğirmeni Yeniden Canlandırılıyor. Erişim: 8.4.2019. www.yeldeğirmeni.kadikoy.bel.tr

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'ndan 13 ve 14 üncü maddeleri gereğince "Yürütülen İşlemlere İlişkin Yönerge"

*Yönerge Bakanlık Makamının 26/09/2011 tarih ve 195255 sayılı Oluru ile yürürlüğe girmiştir.

(17.08.2011 TARİH VE 28028 SAYILI RESMİ GAZETEDE YAYINLANARAK YÜRÜRLÜĞE GİREN 648 SAYILI ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞININ TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME İLE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN HÜKMÜNDE KARARNAME GEREĞİNCE YÜRÜRLÜĞE KONULMUŞTUR.)

BİRİNCİ BÖLÜM
Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1- (1) Bu yönerge, 21.07.1983 tarih ve 2863 sayılı Kanunun 13 ve 14 üncü maddeleri gereğince yürütülen, hazineye ve diğer kaimi kurum ve kuruluşlarına ait olup, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı ile bunlara ait koruma sınırları dahilindeki taşınmaz mallarla ilgili satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak ve intifa hakkı tesisi vb. konularda yürütülen işlemlere ilişkin kuralları belirler. .

Kapsam

MADDE 2- (1)Hazineye ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup;

a) 2863 sayılı Kanunun 13 üncü maddesi kapsamında satış ve hibe ile ilgili işlemleri yapılacak taşınmaz mallardan;

I) Münferit taşınmaz kültür varlığı olarak tescil kararı bulunan,

II) Tescilli taşınmaz kültür varlığının koruma alanında kalan.

III) Arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı olarak tescil edilen alan içinde yer alan.

b) 2863 sayılı Kanunun 14 üncü maddesi kapsamında kiralama, tahsis, devir, terk, irtifa ve intifa hakkı verilmesi ile ilgili işlemleri yapılacak taşınmaz mallardan;

I) Münferit taşınmaz kültür varlığı olarak tescil kararı bulunan.

II) Arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı olarak tescil edilen alan içinde yer alan taşınmazlar. bu yönerge kapsamındadır.

EK-1 (Devam): 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit

Yasal dayanak

MADDE 3- (1) Bu yönerge 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri, 16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 9 uncu maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Kısaltmalar ve tanımlar

MADDE 4- (1) Bu yönergede geçen kısaltma ve tanımlar şunlardır;

a) Kısaltmalar

"Bakanlık"; "Kültür ve Turizm Bakanlığı"nı,

"Genel Müdürlük"; "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü"nü,

"Koruma Bölge Kurulu"; "Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları"nı,

"Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü": "Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri"ni.

"Müze Müdürlüğü"; "Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğüne bağlı müze müdürlükleri"ni ifade eder.

b) Tanımlar

(1) "Taşınmaz kültür varlıkları"; Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınmaz varlıkları,

(2) "Kentsel sit"; mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan ve bir arada bulunmaları sebebiyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha fazla kıymeti olan. kültürel ve tabii çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanları,

(3) "Tarihi sit"; önemli tarihi olayların cereyan ettiği ve bu sebeple korunması gerekli yerleri,

(4) "Arkeolojik sit"; antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gerekli alanları,

(5) "Kentsel Arkeolojik sit": 3386 ve 5226 sayılı Kanunlarla değişik 2863 sayılı Kanun kapsamına giren arkeolojik sit alanları ile birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanları,

(6) "İnşai ve fiziki uygulama"; Esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işleri ifade eder.

EK-1 (Devam): 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit

İKİNCİ BÖLÜM

Esas Hükümler

Başvuru

MADDE 5-(1)) 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında Bakanlıkça izin verilecek taşınmaz mallarla ilgili:

a) Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nce veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca Bakanlığa, Genel Müdürlüğe.

b) Mahallinde Defterdarlık veya Malmüdürlükleri ile yetkileri kapsamında diğer kamu kurum ve kuruluşlarının taşra teşkilatları. Belediyeler ve İl Özel İdarelerince ilgili Kültür ve Turizm Müdürlükleri veya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine,

başvuruda bulunulur.

(2) Başvuruya taşınmaz malın çaplı tasarruf vesikası ve tapu senedi örneği veya yeni tarihli tapu kaydı ile taşınmaz malın konumunu gösterir harita ile taşınmaz malın üzerinde herhangi bir yapı bulunuyor ise yapıya ilişkin ruhsat belgesi ya da binanın yasal durumu ile imar durumuna ilişkin belediye veya ilgili kurumdan alınacak belge eklenir.

(3) Taşınmaz mallarla ilgili yapılacak müracaatlarda satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak ve intifa hakkı tesisinin gerekçesi ve varsa kullanım amacına ilişkin bilgilere yer verilir.

Başvuruların incelenmesi

MADDE 6- (1) 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında Genel Müdürlüğe. İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri veya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlarda:

a) Hazineye veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup kamu kurumları dışında kuruluşlara ve kişilere satışı, kiralanması, irtifak hakkı vb. talep edilen taşınmazlar için 8. maddede belirtilen esaslar doğrultusunda inceleme yapılır.

I) Bakanlığa/Genel Müdürlüğe yapılan müracaatlar, taşınmaz malın bulunduğu alanın özelliği, konumu göz önüne alınarak Genel Müdürlükçe Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri veya müze müdürlüklerine incelettirilir.

II) Kültür ve Turizm Müdürlüklerine ve Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlarda, taşınmaz mal ilgili Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü veya Müze Müdürlüğünce resen incelenir.

III) Taşınmaz 2863 sayılı Kanun kapsamında kalıyor ise, mahallinde yapılan incelemeler sonucunda hazırlanan rapor, bilgi ve belgeler Genel Müdürlüğe gönderilir.

EK-1 (Devam): 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit

b) Hazineye veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait olup, bir başka kamu kurum ve kuruluşuna tahsisi, devri, kiralanması talep edilen taşınmazlarla ilgili konular Bakanlığa iletilir. Konu 9 uncu madde hükümleri doğrultusunda değerlendirilir. Konuya ilişkin yeterli bilgi, belge olması halinde Bakanlıkça görüş verilir. Değerlendirmeye esas bilgi, belge yetersiz ise talebe konu taşınmaz incelettirilerek Bakanlıkça görüş verilir.

İnceleme sonucu hazırlanacak belgeler

MADDE 7- (1) Müracaatlarla ilgili yapılan incelemeler sonucunda hazırlanacak belgeler şunlardır;

- a) Başvuru mahalline yapılmışsa, taşınmaz mallarla ilgili talebin iletildiği yazı
- b) Rapor fen az iki uzman tarafından hazırlanarak imzalanmış
- c) Taşınmaz mal bir plan kapsamında ise, taşınmaz malın yerini ve kullanımını gösterir plan örneği ve plan notu, plan yoksa üzerinde taşınmaz malın işaretli olduğu, taşınmazın konumunu gösteren harita
- d) Taşınmaz ve çevresine ilişkin detaylı fotoğraflar
- e) Taşınmaz mala ilişkin özel alınmış Koruma Bölge Kurulu Kararları varsa, ihtiyaç duyulması halinde bu kararlar
- f) İhtiyaç duyulacak diğer belgeler

İnceleme sonucu hazırlanacak rapora ilişkin esaslar

MADDE 8- (1) Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri ve Müze Müdürlüklerince yerinde inceleme sonucu hazırlanacak raporlarda aşağıdaki bilgilere yer verilir.

- a) İlgi
- b) Adres (İl. İlçe. Mahalle, Cadde, Sokak, Kapı no, pafta, ada. parsel no) (varsa)
- c) İnceleme nedeninin belirtilmesi ve inceleme tarihi
- d) Taşınmazın genel tanımı (bulunduğu konum, çevresiyle ilişkisi, kullanım durumu vb.)
- e) Taşınmazın tescilli olup olmadığı, herhangi bir sit alanında veya koruma alanında bulunup bulunmadığı, sit alanında ise sitin türü ve derecesi ile taşınmaza bitişik parsellere ilişkin alman kararlar hakkında bilgi
- f) Taşınmaz malı içeren yürürlükte bulunan herhangi bir plan bulunup bulunmadığının (Çevre Düzeni Planı. Mazım İmar Planı, Koruma Amaçlı İmar Planı) bilgisi, plan mevcutsa taşınmaz mala getirilen kullanım kararı.

EK-1 (Devam): 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit

- g) Taşınmaz malın bulunduğu alana ilişkin sürmekte olan bir plan çalışmasının bulunup bulunmadığı.
- h) Taşınmaz malın üzerinde herhangi bir inşai ve fiziki uygulama tespit edilmesi halinde, bu uygulamanın tescil tarihinden/sit ilanından önce mi, sonra mı yapıldığı, tescil tarihinden/sit ilanından sonra yapılan uygulamalarda Koruma Bölge Kurulundan izin alınıp alınmadığı
- ı) Taşınmaz malın korumaya yönelik diğer mevzuatlarla olan ilişkisi
- j) Uzman görüşü ve görüşe esas gerekçeler
- k) Raporun hazırlanma tarihi, isim, imza
- l) Rapora eklenen ve raporu destekleyen belgelerin dökümü

Başvuruları değerlendirme kriterleri

MADDE 9- (1) 2863 sayılı Kanunun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında konularla ilgili yapılan başvuruların değerlendirilmesinde aşağıdaki kriterler göz önüne alınır.

a) Arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı ve koruma alanlarında bulunan taşınmazlar ile münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak ve intifa hakkı tesisi vb. taleplere, yaptırılacak inceleme doğrultusunda; ilgili ilke kararları kapsamında değerlendirilerek;

I)Talebin ilke kararları hükümleri ile örtüşmesi halinde her türlü uygulama öncesinde ilgili Koruma Bölge Kurulundan izin alınması, karar gereklerinin yerine getirilmesi koşulu ile izin Bakanlıkça verilir.

II) Talebin ilke kararları hükümleri ile çelişmesi halinde talep, ilke kararları ile çelişkiler belirtilerek reddedilir.

b) I.. II.veIII. derece arkeolojik sit alanlarında ve ören yerlerinde ilgili ilke kararları hükümleri göz önüne alınarak hazırlanacak ve Koruma Bölge Kurulunca uygun bulunacak çevre düzenleme projesinin uygulanmasını sağlamak amacıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının tahsis talepleri ile kamu kurum ve kuruluşlarının mülkiyetlerinde olan alanlarda çevre düzenleme projesinin uygulanması amacıyla kiralanması talepleri Bakanlıkça değerlendirilir.

Taşınmaz mallarla ilgili iznin verilmesi

MADDE 10- (1) 2863 Sayılı Kanun kapsamında arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı- ve koruma alanlarında bulunan taşınmazlar ile münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin satış, hibe, kiralama, devir, terk, tahsis, irtifak, intifa hakkı vb. talepler, bu yönerge uyarınca incelenip, 9.maddede belirtilen kriterler göz önüne alınarak Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Bakanlığın görüşü ve izni ilgili kurum-kuruluşa bildirilir.

EK-1 (Devam): 2863 Sayılı Koruma Kanunu'ndan Kesit

(2) İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ve Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlar üzerine gerçekleştirilen incelemelerde. 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sorumluluğunda olan doğal sit alanı ile arkeolojik, kentsel, tarihi, kentsel arkeolojik sit alanı ve koruma alanının çakışması veya alanda münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı bulunması halinde konu değerlendirilmek üzere Genel Müdürlüğe iletilir.

2863 Sayılı Kanun kapsamında kalan sit alanları ve koruma alanında kalan taşınmazlarla, münferit olarak tescilli korunması gerekli taşınmaz kültür varlıklarına ilişkin talepler bu yönerge uyarınca incelenip, 9.maddede belirtilen kriterler göz önüne alınarak Genel Müdürlükçe değerlendirilir. Bakanlığın görüşü ve izni mülkiyet sahibi kuruma ve gerek görülmesi halinde ilgili kurum-kuruluşa bildirilir.

(3) İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerine yapılan müracaatlar üzerine gerçekleştirilen incelemelerde, taşınmazın 2863 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığının tespit edilmesi halinde, taşınmazın 2863 sayılı Kanun kapsamında bulunmadığı İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri veya Koruma Bölge Kurulu Müdürlüklerince ilgili idareye doğrudan bildirilir.

(4) 2863 sayılı Kanununun 13 ve 14 üncü maddeleri kapsamında izin verilen taşınmaz mallarda yapılacak her türlü inşai ve fiziki müdahale ile 2863 sayılı Kanunun diğer maddeleri uyarınca gerçekleştirilecek uygulamalar için Koruma Bölge Kurulu Kararı alınmasının zorunlu olduğu ve taşınmazlarda yapılacak uygulamalar sırasında kültür ve tabiat varlığına rastlanması halinde en yakın müze müdürlüğüne veya mülki idare amirliğine bilgi verilmesi hususu izin verilirken ilgili kurum-kuruluşa bildirilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yürürlük ve Yürütme

MADDE 11- Bu yönerge onaylandığı tarihte yürürlüğe girer.

MADDE 12- Bu yönergeyi Kültür ve Turizm Bakanı yürütür.

EK-2: Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

Sayı : KÜR-02-4-790-3(06).A- (11)
Konu : ve tescilli bk.

127 Nisan 1979

KÜLTÜR BAKANLIĞI
(Eski Eserler ve Anıtlar Genel Müdürlüğü)

İlgi:

Özü yukarıda belirtilen konu hakkında Kurulumuz tarafından alınan
14.4.1979
4-1610
tarbu yazımaın eki olarak gönderilmektedir.
Bilgi ve istegi hususunu uyguladımza arz ve rica ederim.

Eki : (1) Karara

Prof. ÖMÜR ALSAÇ
BAŞKAN

NEMİKA ALTAN
Aidele

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI

Toplantı No. ve Tarihi : 303, 13.4.1979
Karar No. ve Tarihi : 1610, 14.4.1979

KARAR

İ S T A H B U L

Akara Saraçoğlu mahallesinin korunması ve tescilli bakında Kurulumuz
kylarından birinin verdiği önerge okundu, yepalan müzakeresi sonunda:
Ankara Saraçoğlu mahallesi Ankaraan Cumhuriyet çevresinde kalan sille ya-
pılan ilk toprak konut binalerinden en şimalisi olarak belenlyle 1710 ve 5805
sayılı yasalar uyarınca 1. derece kentsel Sit alanı ve konutların herbirinin
saki eser olarak tescillerinin, Kurulumuz açıklanmış tescillenen eser
fişlerinin, ayrıntılı fotoğraflarının ve raporlarının hazırlanarak Kurulumuz
arşivinde saklamak üzere gönderilmesini karar verildi.

Prof. ÖMÜR ALSAÇ
BAŞKAN

Oye	Alkan (Feridun)	Oye	Altıtop (Münir)	Oye	Akuzal (Ebram)	Oye	Alkan (Bahadır)	Oye	Altın (Orhan)
Oye	Sarıoğlu (Umit)	Oye	Esiç (Semasi)	Oye	Kızıoğlu (Fahrettin)	Oye	Kaban (Doğan)	Oye	Kurao (Apostah)
Oye	Buluğ (Feridun)	Oye	Özet (Semra)	Oye	Seyhanoğlu (H. Nemat)	Oye	Tayın (Hüseyin)	Oye	Tandoğan (Uluc)
Oye	Yakutlar Genel Müdürü	Oye	Yakutlar Genel Müdürü	Oye	Eski Eserler ve Anıtlar Genel Müdürü	Oye	Turhan Genel Müdürü	Oye	Filizhan ve İmar Genel Müdürü
Oye	Sarıoğlu Turan	Oye	Ünver (Fuat)	Oye	Ünver (Fuat)	Oye	Ünver (Fuat)	Oye	Ünver (Fuat)

KURULU BAŞKANLIĞI
Sarıoğlu Turan

Oye (Çevre)

25.4.1979: 05/TK

EK-2: Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
GAYRİMENKUL ESKİ ESERLER VE ANITLAR
YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI
K. A. N. A. N.

Toplantı No. ve Tarihi : 306, 0, 6, 1979
Karar No. ve Tarihi : A-1674, 0, 6, 1979
Toplantı yeri :
A. N. T. A. L. I. A.

Kurulmuşun 306. Toplantısında Ankara İl Merkezinde korunması gerekli Sit Alanı olarak tesolli (A.4.1979 gün, A-1610) edilen Saraçoğlu veya Esnek Kemal Devlet Mahallesi'nin, Hacı Bay ile Milli Müdafesa Caddesini bağlayan kumrular sokağının her 2 tarafındaki Çınar, Akkayışması gibi ystifkin öğpınuran kesimlerini i lkesi ve Anıt Akşay olarak Tesol edilmesini içeren Üyelerinden birinin vard) Önerge okunmuş, açıklaması dinlenmiş, yapılan müzakereyi sonunda

Türk evi mimari özelliklerinin esinlanerek, duymasa tamamıyla bir mimar olan Prof. Paul Bonatz tarafından başları ile uygulanmış, bir mahalle olan ve Cumhuriyet döneminde Devlet Zilye yapılıp ilk lojman uygulaması olan Saraçoğlu Mahallesi'nin tüdü ile ve olduğu gibi korunması gerekli bir Kentsel Sit olarak tasalline, bu Mahallenin bir kararını teklil eden Kumrular Caddesini öki Çınar ve Kestane i Öçlerinin de anıt Akşay olarak korunmalarını ve Üzzerlerine anıt olduklarını bel ten bürer plâza konmasının scellenmesine karar verildi.

MUSKAV TALİHA
BAŞKAN YERİNE

D. A. Ş. K. A. N.
Prof. ORHAN ALIŞAÇ

Oye	Ahmet (Feridun)	Oye	Aktepe (Mühür)	Oye	Atırcal (Ekrem)	Oye	Altın (Bahadır)	Oye	Altın (Orhan)
Oye	Berdar (Ümit)	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Kızıoğlu (Fahrettin)	Oye	Kurban (Doğan)	Oye	Bulurmadı
Oye	Bilal (Yemin)	Bulurmadı	Oye	Oğel (Semra)	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Kurban (Apullah)	Oye
Oye	Koşar (Müşerref)	Bulurmadı	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Erdoğru (Rifat)	Oye	Tandoğru (Rifat)	Oye
Oye	İrfan (Turan)	Bulurmadı	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Erdoğru (Rifat)	Oye	Tandoğru (Rifat)	Oye
Oye	İrfan (Turan)	Bulurmadı	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Erdoğru (Rifat)	Oye	Tandoğru (Rifat)	Oye
Oye	İrfan (Turan)	Bulurmadı	Bulurmadı	Bulurmadı	Oye	Erdoğru (Rifat)	Oye	Tandoğru (Rifat)	Oye

29.6.1979/NA/AB

T. C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ESKİ ESERLER VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
S. G. Y. Y.

Sayı : KÜSC-02-1790-2(06).A-
Konu : Sit alanı olarak tesolli edilen Saraçoğlu veya Esnek Kemal Devlet Mahallesi'nin tesolli hk.

Özge yukarıda belirtilen konu hakkında Üyrimizden Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından alınan 8.6.1979
A-1674
..... sayılı karar ekli olarak sunulmuştur.
Bilgi edinilmesini ve gereğinin yapılmasını teminini saygılarımla rica ederim.

D. A. Ş. I. T. K.
Gereği için
-ORHAN BAKALILCI
Milli Parklar Üst. Bölge Müdürü/ANKARA
Eki (1) Karar.
-İsmail ve İsmail Bakanlıoğlu/ANKARA
Eki (1) Karar.
-Ankara Belediyesi,
İsmail Müdürü/ANKARA
Eki (1) Karar.

Atap Sok. No:35/14 Yenikapı/ANKARA,
Tel: 178956
27.6.1979/NA/45

ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU MÜDÜRLÜĞÜNE RAPOR

İLGİLİ KTKYK-Md.nün 25.9.1991 gün ve 4151 sayılı,6.12.1991 gün ve 5310 sayılı,
27.2.1992 gün ve 2137 sayılı yazıları

Ankara İl,Çankaya İlçesinde GEEAYK'nun 8.6.1979 gün ve A-1674 sayılı kararıyla Kentel Sit Alanı olarak belirlenen Saraçoğlu Mahallesi ile yine aynı kararla tescillenmiş olan Kumular Caddesindeki Çınar ve Kestane ağaçlarının tespitlerinin harita üzerinde dokümanının yapılması ve tescil işleminin hazırlanması,ilgili yazılar ile KTKYK Genel Müdürlüğü tarafından istenilmiş,adı geçen çalışma için 11-13.11.1992 tarihleri arasında arazi çalışması gerçekleştirilmiştir.

TARİHÇE :

Özellikle Ankara'da sayısı hızla artan memurların konut ihtiyacının karşılanmasını amaçlayan ve Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen yerlerde Bayındırlık Bakanlığının yapım için yetkili olan 4626 sayılı kanun 1944 yılında, 3516 sayılı Uygulama Yönermeliği ile 10.1.1946 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Saraçoğlu Mahallesi bu konunun uygulaması sonucu ortaya çıkmış otu 1 ve 634 memur konutundan oluşan bir kompleks birimdir. İlk toplu konut örneklerinden biri olan Saraçoğlu Mahallesi 1930 yılında kabul edilen Belediyeler Yasası ile Belediyelere arazi spekülasyonunu önleme yetkisi ve yetisi konut yapımı görevinin verilmesi, Emtek ve Eyyam Bankalarının konut yapımına kredi sağlamak üzere 1928 yılında Ankara'da kurulması gibi konut yapımı açısından atılan önemli adımlar sonucunda 1945-1946 yılları arasında inşa edilmiştir. 1928 yılında Ankara'nın planlanması düşünüldükten, Ankara İmar Planı raporunda meslek gruplarının kentin belirli bölgelerinde yer alması öngörülmüştü. Buna göre kentin kuzeybatısında Zeminde esi ile Çubuk arasında " Arma'e Mahallesi ", kentin güneyinde " Memur ve Hükümet Mahallesi ", ve Hiszshha çevresinde de profesyoniere ait evler tasarlanmıştır (KAYNAK: Altınöğlü, " Eski Cumhuriyet Dönemi Mimariği", ÖDTÜ Mim Fak. Basımevi,Ankara, 1930,sh.22-24-25). Çevresindeki Sokaklı binalarıyla olan rasyonel ilişkileri de göz önüne alınarak kentin güneyinde inşa edilmesi düşünülen Saraçoğlu mahallesi, planlanmasından 16 yıl sonra da inşa edilen tek memur mahallesi, tek toplu konut örneğidir. 1978 yılı itibarıyla Saraçoğlu mahaltesinde yer alan konutların %69'u Millî Savunma, İçişleri, Millî Eğitim, Maliye ve Adalet Bakanlığının personeli tarafından kullanılmaktadır. Arazi Hazırlama mükellesindedir. Hernekadar 4626 sayılı Kanunun 35/6 sayılı Uygulama Yönermeliği bu tür konulardan yararlanmak için açık sorunları olmasına, aynı şekilde başka konulu bulunmamak, kötü koşullar altında yaşamak, gelirin az olması gibi hükümler Gelirleşme der: başlıcağın bu yana Saraçoğlu Mahaltesindeki konulardan yararlanırlar, adı geçen Bakanlığının üst düzey personeli olup sınırlı rakamda konular kullanılmaktadır (KAYNAK: Tavuz,F., Keleş,R.; Geray,C., "Şahitlik Sorunları Uygulama ve Politika", 15.Şarkı, AÜSSF Vv. No:412, Ankara,1978,sh.615).

KORUMAYA İLİŞKİN KARARLAR:

GEEAYK'nun 14.4.1979 gün ve A-1610 sayılı kararı ile Saraçoğlu Mahaltesini 1 Derece Kentel Sit Alanı olarak belirleyen, konuların her birinin eski eser olarak tescil edilmesini ve tescil işlemleri, fotoğraflar ve detaylı raporların hazırlanmasını istemiştir.

GEEAYK'nun 8.6.1979 gün ve A-1674 sayılı kararıyla Saraçoğlu Mahallesi, tümüyle ve olduğu gibi korunması gerekli Kentel Sit Alanı olarak tescil edilmiş, mahalenin bir kenarını oluşturan Kumular Caddesindeki Çınar ve Kestane ağaçlarının da aynı olarak korunarak üzerlerine bir plaka konması istenilmiştir. Atadan geçen zaman içerisinde istenilen çalışmalar yapılmamıştır.

ARAZİ ÇALIŞMASI: YERLEŞİM VE MİMARİ

Necatibey Caddesi, Kumular Sokak ve Yahya Galip Caddesi ile üç yönden sınırlanmış olan Saraçoğlu Mahallesi; yakaşık olarak dikdörtgen biçimine sahip odalardan oluşmaktadır. Batı yönünden Bakanlık Binaları Teki Kışlası Caddesine açılması gerekirken, halen Emekli Sandığı Gn.Md. olarak kullanılan yapı dışında Banka ve Resmî Yapılardan oluşan çok katlı yeni yapılar malıala olan bir duvar küfesi arkasında kabrick sınırlanmış, özgün tasarımıda düşünülün açılım ve alanın açıklanabilirliği yok edilmiştir.

47 Blokta oluşan Saraçoğlu Mahaltesinde yer alan konular, dış sınırlarıyla olarak Necatibey Caddesi, Kumular Sokak ve Yahya Galip Caddesi, iç yol dağılımında ise 1., 2. ve 3. Caddelerden cephe olarak biçimlendirilmiştir. Özgün tasarımıda konut Blokları dışında Namık Kemal İlkokulu, Kaymakamlık Binası ve eski Millî Kütüphane Binası (Adnan Ötügen İl Halk Kütüphanesi) mahalenin sosyal ve idari donatılarını oluşturacak biçimde tasarlanmıştır. Daha sonraki yıllarda ise 2. ve 3. caddede arasında konut blokları arasında açık alan olarak fosatlanan mekân, yapım tarihi bilinmeyen foto binaları ile Saraçoğlu İlkokulu olarak kullanılan betonarme 3 katlı yapı ve AKYKK azli ile yapımını başlanan spor salonunun inşası ile doldurulmuş ve özgün tasarımı ilkelilerinden uzaklaştırılmıştır.

Saraçoğlu Mahallesi konuları; H.R.Hiçhoca'ya göe dönemi içerisinde mimarisile bir yenilik getirmese de, İl. Ulusal Mimariik Döneminin özelliklerinin arazi üzerinde konumlandırılma biçimi, cephe düzenlemeleri ve plan şemalarıyla yansıtmaktadır (Hiçhoca,H.R., "Architecture Nineteenth and Twentieth Centuries", Saltmore-Maryland, 1968, sh. 347).

Saraçoğlu Mahaltesini oluşturan yapı cepheleindeki ortak özellikler; zemin katın diğer katlardan farklı bir silmeye ayrılması, 1/2 - 1/3 oranında dikdörtgen biçiminde İspanyolce çerçevesi pencerelerin kullanılmasıdır. Plan şemalarında ise Geleneksel Türk Evi Plan Şemalarından "Orta Sofalı" ve "Kamryanık" plan tipleri temel alınmıştır.

Konular; mimari özellikleri ve plan şemalarıyla ele alındığında 7 tip ile karşılaşılmaktadır. Bu tiplerlemler yapıların gerek cephe, gerekse plan özellikleri birlikte ele alınarak yapıda belirlendiği gibi en bastı tipten en karmaşık olana doğru bir gruplandırılma yapılmıştır. Yapıların detaylı tanımlamaları raporumuz eki tescil işlemlerinde verilmiştir.

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

v) Tip V

Ön ve arka cepheleri çikmalı olan bu örneklerde arka örnekteki arka cephedeki çıkma, balkon olarak değerlendirilmiştir. Bodrum+Zemin+2 katlıdır. Envanter No: V.1 - V.2; bu grubun örneğini oluşturmuştur.

v) Tip VI

Ön ve arka cepheleri çikmalı olan bu örneklerde çıkma balkon şeklinde, Çerek çıkma, Çerak balkonlar Tip V'ten farklı özellikler göstermektedir. Bodrum+Zemin+2 katlıdır. Envanter No: VI.1 - VI.5; bu grubun örneğini oluşturmuştur.

w) Tip VII

İki cephe de çikmalı olan bu grupları yapılar, "U" şeklinde konulmuşlardır. Bodrum+Zemin+3 katlı yapılar. Envanter No: VII.1 - VII.3; bu grubun örneğini oluşturmuştur.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Halen personel işçilerin olarak kullanılan yapıların hangi bakanlıklara tahsis edildiği, İdare Amirliğinden "güvenlik gerekeşiyse" öğrenilememiştir. Ancak her bir blok, tek bir Bakanlığa ait olmayıp çeşitli Bakanlıklar tarafından karşı olarak kullanılmaktadır. Çalışma sırasında plan tiplerinin çıkarılması amacıyla konut içerisinde yapılan araştırmalarda kimininde boş, kimininde esaslı onarım türüne giren müdahalelerde bulunduğu saptanmıştır. Bu onarımlar, tahsis yapılan Bakanlıklar tarafından herhangi bir önlemin ve gelişigüzel biçimde gerçekleştirilmektedir.

Saraçoğlu Mahallesi'ndeki sosyal ve idari kompleks oluşturulan yapıların Adnan Ötügen İli Halk Kütüphanesi (eski Milli Kütüphane); GEAYK'nun 6.12.1978 gün ve A-1483 sayılı kararı ile koruma altına alınmıştır. Ancak halen Namık Kemal Ortaokulu ve Çankaya Kaymaklığı olarak kullanılan yapıları işçilerin yapıları olarak herhangi bir tescil kaydına rastlanmamıştır. Söz konusu yapıların alan içerisindeki işlevsel olarak bütünlükleri ve mimari özellikleri dikkate alınarak tescil edilmeleri taraflardan önerilmektedir.

Saraçoğlu Mahallesi ,Kentsel Sit Alanı olarak belirlenirken, herhangi bir sınır çizilmediği gibi korunması istenilen yapıların herhangi bir belirlenme de yapılmamıştır. Halen şehrin Kazlıy Ticaret Merkezi ile Bakanlıklar Yöneltiler Merkezi arasında uzanan Saraçoğlu Mahallesi; özgün görünümlü halen koruyan Bodrum + 2, 3, 4 katlı, özgün cephe yapılarıyla resmine sebebiyet veren özelliklerini tamamen ölmeye de sürmektedir. Ancak yapıların farklı kurumlara üst düzey personel işçileri olarak kullanılmalarının getirdiği yapıların kalaylıkları ve idari binalardaki denetimlik nedeniyle onarımların kontrol edilememesi, plan şemasında bozulmaya yol açmıştır. Öte yandan P.Sonatz tarafından çok akıcı ve estetik biçimde sağlanan açık alan-konut grupları- yol işçileri; açık alanların yapı alanlarına dönüştürülmesi, ada içi yaya yollarının trafik yolu ve park alanı olarak kullanılması yaya erişim alanının kesilmesi, ayrıca yoğun trafik aksının doğduğu park ihtiyacı nedeniyle yaya

1) Tip I

Bodrum+Zemin+2 katlı yapılarıdır. Cephe her yönde sadece pencere düzenlemeleriyle hareketlendirilmiştir. Envanter No I.1, I.2; bu grubun örneğini oluşturmuştur.

2) Tip II

Bodrum+Zemin+2 katlı yapılarıdır. Ön cephe ve yan alan balkon düzenlemeleri en önemli özelliklerdir. Envanter No II.1 - II.8; bu grubun örneğini oluşturmuştur.

3) Tip III

Hem ön, hem de arka cepheleinde çıkma bulunan yapılarıdır. İki çeşitlenmeye katılmaya çıktığından, a-b biçiminde alt gruplara ayrılmıştır.

i) Tip III a

Bodrum+Zemin+1 katlıdır. Envanter No: III a.1 - III a.3; bu alt grubun örneğini oluşturmuştur.

ii) Tip III b

Bodrum+Zemin+2 katlıdır. Envanter No: III b.4 - III b.12; bu alt grubun örneğini oluşturmuştur.

4) Tip IV

Hem ön, hem de arka cepheleinde çikmalı olan bu yapılar, cephe özelliklerine göre üç alt grupta toplanmaktadır.

i) Tip IV a

Bodrum+Zemin+1 katlıdır. Envanter No: IV a.1 - IV a.6; bu alt grubun örneğini oluşturmuştur.

ii) Tip IV b

Bodrum+Zemin+2 katlıdır. Envanter No: IV b.7 - IV b.9; bu alt grubun örneğini oluşturmuştur.

iii) Tip IV c

a ve b alt gruplarındaki örneklerin yan cepheleinde modül olarak kullanılmasıyla bu alt grubun örneğini elde edilmiştir. Envanter No: IV c.10 - IV c.12; bu alt grubun örneğini oluşturmuştur.

katılmamıştı. oğaçların kestilmesiyle yeşil vadi'nin azalması gibi nedenlerle bozulmaya başlamıştır.

Sonuç olarak Saraçoğlu Mahallesi; memur konutları, okul kompleksi, Kaymakamlık ve Kütüphane binasına koruma kaydının devam ettirilmesi gereken Ankara'daki gerçekleştirilmiş tek "memur konutları" yerleşimidir. Günümüze kadar yukarıda belirtildiği gibi belirlenmiş bir kentsel sınırlanmış olmasının yanı sıra münferit fescil kararının açıklanmasındaki zorlukları kayıtlardan uygulamaya hatalarının (açık alan ilişkilerinin bozulması, konutlara yapılan çeşitli ölçekteki müdahaleler, atöpaik ihtiyaç nedeniyle ağaç kesimi vb.); belirlediğimiz kentsel sınırlanmış olmasının gerekli oğaç tespitleri ve münferit fescil kararlarının getireceği sınırlamalar ile önlenemeyeceği, en azından kontrol altına alınabileceği konusundadır.

Atz olunur.

Biçe GÜÇER	Murat GÜLER	Sevgi KUTLUAY
Şehir Plancısı	Mimar	Sanat Tarihcisi

T. C. BAKANLIĞI
KÜLTÜR VE TABİAT YARLIKLARINI
KORUMA KURULU
K A R A R

Toplantı No. ve Tarihi : 16.2.1990 104
Karar No. ve Tarihi : 16.2.1990 1110
Toplantı Yeri : ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesi, 7220 ada, 3 parselde ilave inşaat istemine ilişkin, Ankara Valiliğinin 8.3.1989 gün ve 715/092 sayılı, Çankaya Belediye Başkanlığının 3.10.1989 gün ve 15.06/22210-303/88(15688) sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi, 7220 ada, 3 parselde Teşrinmaz Kültür ve Tabiat Yarıkları Ankara İlçe Kurulunun 6.11.1987 gün 1574 sayılı kararı ile belirlenen taban oturumuna göre 11 eksen zarar göreceği Belediyeince tespit edildiğinden kuruluzca onaylanan ekli plandaki oturuma göre 1/100 ölçekli avan profesinin uygun bulunarak onaylanmasına (OLUŞUM) karar verildi.

Prof. Dr. HÜNEL TANKUT
BAŞKAN

Prof. Dr. YILMAZ ÖZÜMEN
BAŞKAN YARDIMCISI

Üye TANKUT (Görül)	Üye ÖZÜMEN (Yıldız) Evlümlü	Üye TOKTAY (Gürkan)	Üye ÖZÜZ (Fahiz)	Üye YILMAZ (Emver)
Üye SÖNMEZ (Müesser)	Üye Çankaya Belediye Başkanı Temsilcisi			

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
EKONOMİK KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

K A R A R

Toplantı Tarihi ve No. : 2.6.1994
Karar Tarihi ve No. : 2.6.1994

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi, Namık Kemal Ortaokulunun bulunduğu 7220 ada, 2 nolu parselde ek bina yapımı talebine ilişkin Ankara Valiliği Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 22.4.1994 gün ve 715/228 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi, Namık Kemal Ortaokulunun bulunduğu 7220 ada, 2 nolu parselde yapılacak istenen ek bina kullanımının alandaki tescilli yapıların olumsuz yönde etkileyeceğinden ek bina yapımının uygun olmadığına (OLUMSUZ), Kurulumuzun sunulan vaziyet planının reddine karar verildi.

BAŞKAN
Prof. Dr. Günül TANKUT

BAŞKAN YARDIMCI
Filiz DOĞUZ

ÜYE
Prof. Dr. Mehmet TAPAN

ÜYE
Doç. Dr. Ahmet A. TIRPAN

ÜYE
Müessir SÖNMEZ
Çankaya Bld. Bşk. Tem.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
EKONOMİK KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

K A R A R

Toplantı Tarihi ve No. : 2.3.1993-248
Karar Tarihi ve No. : 2.3.1993-287

Toplantı Yeri

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi ile Kumruiler Caddesindeki çınar ve kestane ağaçlarına ilişkin Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'nün 25.09.1991 gün ve 4151 sayılı, 06.12.1991 gün ve 5310 sayılı, 27.02.1992 gün ve 676 sayılı ile 22.06.1992 gün ve 2137 sayılı yazıları okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonucunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi'nin; Gayrimenkul Zeki Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610 sayılı karar ile 08.06.1979 gün ve A-1674 sayılı kararıyla "Kentsel Sit Alanı" olarak belirlendiğinin ve mahalleyi oluşturan konutların herbirinin eski eser olarak tescil edildiğinin, ayrıca 08.06.1979 gün ve A-1674 sayılı karar ile Kumruiler Caddesindeki çınar ve kestane ağaçlarının da tescil edildiğinin ve bu belgílemelere ilişkin sörsel belgelerin hazırlanmasının istendiğinin anlaşıldığına;

Adı geçen kararla belirlenen çalışmalar; Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanmış olup bu belgelerin işiği altında;

a) Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı kaydının, devamına ve Sit Alanı sınırlarının, kararımız eki paftada gösterildiği şekilde belirlenmesinin uygun olduğuna, "Kentsel Sit Etkileme Alanı" olarak belirlenen kesimde yapılacak her türlü uygulamada Kurulumuzdan izni alınmasının gerekli olduğu, ve

b) Kararımız eki listede envanter numarası, adres ve kadastral durumu belirtilen yapıların korunması gerekli; taşınmaz kültür varlığı olarak tescil kayıtlarının devamına, söz konusu tescilli taşınmazlara ilişkin her türlü uygulama için Kurulumuzdan izin alınmasının gerekli olduğuna,

c) Saraçoğlu Mahallesi Kentsel Sit Alanı sınırları içerisinde yer alan ve alanı bütünüyle resmi yapılardan Adnan Ötügen İ Halk Kütüphanesi'nin (Eski Millî Kütüphane) tescil kaydının devamına, halen Çankaya Kaymakamlığı olarak kullanılan yapı ile Namık Kemal Ortaokulu olarak kullanılan yapının, mahalleyi oluşturan tescilli yapılarla aynı dönem ve üslupta inşa edildiği dikkate alınarak korunması gerekli; taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmelerinin uygun olduğuna, söz konusu yapılara ilişkin her türlü uygulamada Kurulumuz izni alınmasının gerekli olduğuna.

BAŞKAN
Prof. Dr. Günül TANKUT

BAŞKAN YARDIMCI
Filiz DOĞUZ

ÜYE
Prof. Dr. Mehmet TAPAN

ÜYE
Doç. Dr. Ahmet A. TIRPAN

ÜYE
Müessir SÖNMEZ
Çankaya Bld. Bşk. Tem.

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU KARAR		Toplantı Tarihi ve No: 8/10/1999 506 Karar Tarihi ve No : 8/10/1999 6412		Toplantı Yeri ANKARA	
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu mahallesi kentsel sit içerisinde yer alan ve mülkiyeti Hazineye ait olan Maliye Bakanlığında tahsisli 5364 ada, 1 nolu parselin, Muhtarlık hizmet binası yapımı için uygun olmadığına, ancak, Kurulumuzca Saraçoğlu mahallesi, kentsel sit içerisinde yerinde yapılan incelemede, kararımız eki planda gösterilen yere 3mX3m boyutlarında, demontabl (prefabrik) bir hizmet binası yapılabileceğine karar verildi.</p>					
BAŞKAN	Prof.Dr.Orcun BARIŞTA	BAŞKAN YARDIMCISI	Yurdanur YERLİKAYA		
ÜYE	Prof.Dr.Şütle KARAAŞLAN	ÜYE	Doç.Dr. Suna GÜVEN	ÜYE	İlhan TEMİZSOY
ÜYE		ÜYE		ÜYE	Bulunmadı

06.06/1 M.G

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KURULU KARAR		Toplantı Tarihi ve No: 4/7/1997 422 Karar Tarihi ve No : 4/7/1997 5280		Toplantı Yeri ANKARA	
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi'ndeki Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan ve korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan 2940 ada, 17 nolu parseldeki Çankaya Kaşmakamı binasının ilave yapılarak genişletilmesi talebine ilişkin Maliye Bakanlığınca Ankara Defterdarlığı Çankaya Maimüdürlüğünün 4.6.1997 gün ve B.07.D EF-4.06.3800/04-715 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda</p> <p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi'ndeki Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan ve korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan 2940 ada, 17 nolu parseldeki Çankaya Kaşmakamı binasının ilave yapılarak genişletilmesi talebinin reddine (olumsuz) karar verildi.</p>					
BAŞKAN	Prof.Dr.Gönlü TANKUT İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI	Prof.Dr.Ceşkun ÖZGÜNEL İMZA		
ÜYE	Mustafa ARSLANER İMZA	ÜYE	Dr.Zühal ÖZCAN İMZA	ÜYE	Prof.Dr.H.Orcun BARIŞTA İMZA
ÜYE	Müesser SÖNMEZ Çankaya Bel. Başk. Tem. İMZA	ÜYE		ÜYE	

M.G .06.06/197

Toplantı Tarihi ve No : 10/8/2000 548
Karar Tarihi ve No : 10/8/2000 6933

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesinde " Çankaya Kızılay 1-2-3. Caddeler, Kumrular, Menekşe, Sumer Sokaklar, Müdafaa Caddesinin Bir Kısmı ve İzmir Caddesi, Pis Su, Yahya Galip, Kumrular, Müdafaa Caddesi Yağmur Suyu Kanal İnşaatı, " ile adı geçen cadde ve sokaklarda iş makinelerinin çalışmasını engelleyen ağaçların budanması istegine ilişkin Ankara Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğünün 7.8.2000 gün ve 03.609/3589 sayı ile 10.8.2000 gün ve 03-609/3653 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi " Çankaya Kızılay 1-2-3. Caddeler, Kumrular, Menekşe, Sumer Sokaklar, Müdafaa Caddesinin Bir Kısmı ve İzmir Caddesi, Pis Su, Yahya Galip, Kumrular, Müdafaa Caddesi Yağmur Suyu Kanal İnşaatı, " kapsamında ve kentsel sit alanı içerisinde yapılacak istenen kanal kazılarının tescilli ağaçların köklerine ve bina temellerine zarar vermemesi ve can ve mal kaybını önleyici her türlü güvenlik konusunda gerekli önlemlerin alınması koşulluuya uygun olduğuna,

Kanal çalışmalarını esnasında iş makinelerinin çalışmalarını engellediği bildirilen tescilli ağaçların budama işlerinin Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinden konuya ilgili bir uzman gözetiminde yapılmasına karar verildi.

ASLI GİBİDİR.

F.İşin SUN
Müdür

BAŞKAN
Prof.Dr.H.Orcun BARIŞTA
İMZA

ÜYE
Prof.Dr.Şule KARAASLAN
Bulunmadı

ÜYE
Müessir SÖNMEZ
Çankaya Bld.Bşk.Tem
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Yurdanur YERLİKAYA
İMZA

ÜYE
Doç.Dr.Zühal ÖZCAN
İMZA

ÜYE

06.06/179 O.O

Toplantı Tarihi ve No : 1/6/2001 591
Karar Tarihi ve No : 1/6/2001 7361

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesinde, kentsel sit olarak belirlenen Saraçoğlu Mahallesi'deki 2940 ada, 17 nolu parselde yer alan korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan Çankaya Kaymakamlığı hizmet binasına ilave kat yapılması istegine ilişkin Ankara Valiliği Değerlendiril Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 11.5.2001 gün ve B.07.4.DEF.0.06.06/06.16.2001-1 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Saraçoğlu Mahallesi'deki 2940 ada, 17 nolu parselde yer alan korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan Çankaya Kaymakamlığı hizmet binasına 4.7.1997 gün ve 5280 sayılı kararımızda da belirtildiği gibi ek bina veya kat ilavesi şeklinde hiçbir eklenti yapılmayacağına, ancak yakınında yer alan diğer tescilli binaların hizmet için kullanılabilceği, bu konuda da gerekli bilgi, belge ve projeleriyle birlikte Kurulumuz görüşünün alınması gerektiğine Kurulumuza sunulan avan projenin reddine karar verildi.

BAŞKAN
Prof.Dr.Gönül TANKUT
İMZA

ÜYE
Doç.Dr.Neriman Şahin GÜÇHAN
İMZA

ÜYE
Müessir SÖNMEZ
Çankaya Bld.Bşk.Tem
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Şule KARAASLAN
İMZA

ÜYE
Doç.Dr.Zeynep Yasa YAMAN
İMZA

ÜYE

06.06/197 M.G./1.6.2001 S.B

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE
TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Yeri
ANKARA

Toplantı Tarihi ve No: 22/11/2002 657
Karar Tarihi ve No : 22/11/2002 8295

Ankara ili, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki Kumrular Sokak No:13 ile Dip Sokak No:3 adresindeki tescilli yapıların bodrum katlarındaki kalorifer kazanları ve tesisatlarının değiştirilmesi isteğine ilişkin Ankara Vailiği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 18.11.2002 gün ve B.07.4.DEF.0.06/2002/61/33816 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara ili, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki Kumrular Sokak No:13 ile Dip Sokak No:3 adresindeki Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı yapıların bodrum katlarında yer alan 6 ve 7 nolu ısı merkezlerinin kalorifer kazanları ile tesisatlarının değiştirilmesi isteğinin uygun olduğuna; ayrıca kentsel sit içerisindeki tescilli yapıların grubunun belirlenmesi için Kurul Müdürlüğünce gerekli çalışmanın yapılmasına karar verildi.

BAŞKAN Prof.Dr.Gönül TANKUT İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Şule KARAASLAN Bulunmadı
ÜYE Dr.Hatice BALTACIOĞLU İMZA	ÜYE Doç.Dr.Zeynep Yasa YAMAN İMZA
ÜYE Müesser SONMEZ Çankaya Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE Doç.Dr.Mustafa S.AKPOLAT İMZA

06.06/1 M.G./22.11.2002 F.K.

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE
TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Yeri
ANKARA

Toplantı Tarihi ve No: 7/6/2002 635
Karar Tarihi ve No : 7/6/2002 7970

Ankara ili Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Saraçoğlu Mahallesinde yer alan ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli olan yapıların ahşap pencere doğramalarının PVC esaslı malzeme ile değiştirilmesi isteğine ilişkin Ankara Vailiği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 5.3.2002 gün ve B.07.4.DEF.0.06/06.16.2002/3 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara ili, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.4.1979 gün-A 1610, 8.6.1979 gün-A 1674 sayılı ile Kurulumuzun 2.3.1993 gün ve 2877 sayılı kararları ile kentsel sit olarak belirlenen ve Cumhuriyet tarihimize önemli bir değere sahip olan Saraçoğlu Mahallesindeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı yapıların ahşap olan pencere doğramalarının PVC esaslı malzeme ile değiştirilmesinin uygun olmadığına, isteğin reddine tarihi öneme sahip olan sözkonusu alanın ve yapıların oldukça bakımsız durumda olmaları sebebiyle öncelikle kentsel sit olarak belirlenen alan için peyzaj düzenleme, tescilli yapılar için ise bakım ve onarımı içeren projelerin hazırlanarak değerlendirilmek üzere Kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi.

BAŞKAN Prof.Dr.Gönül TANKUT İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Şule KARAASLAN İMZA
ÜYE Dr.Hatice BALTACIOĞLU İMZA	ÜYE Doç.Dr.Mustafa S.AKPOLAT Bulunmadı
ÜYE Müesser SONMEZ Çankaya Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE Doç.Dr.Zeynep Yasa YAMAN İMZA

06.06/1 M.G./7.6.2002 S.B

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE
TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 22/11/2002
Karar Tarihi ve No : 22/11/2002

Toplantı Tarihi ve No : 22/11/2002
Karar Tarihi ve No : 22/11/2002

Toplantı Tarihi ve No : 7/16/2002
Karar Tarihi ve No : 7/16/2002

T.C.
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE
TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 7/16/2002
Karar Tarihi ve No : 7/16/2002

Toplantı Tarihi ve No : 7/16/2002
Karar Tarihi ve No : 7/16/2002

Ankara İli Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Saraçoğlu Mahallesi yer alan ve Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli olan yapıların ahşap pencere doğramalarının PVC esaslı malzeme ile değiştirilmesi istegine ilişkin Ankara Valiliği Derterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 5.3.2002 gün ve B.07.4.DEF.0.06.06/06.16.2002/3 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.4.1979 gün-A, 16.10. 8.6.1979 gün-A, 1674 sayılı ile Kurulumuzun 2.3.1993 gün ve 2877 sayılı kararları ile kentsel sit olarak belirlenen ve Cumhuriyet tarihimize açısından önemli bir değere sahip olan Saraçoğlu Mahallesi'deki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı yapıların ahşap olan pencere doğramalarının PVC esaslı malzeme ile değiştirilmesinin uygun olmadığına, istegün reddine tarihi öneme sahip olan sözkonusu alanın ve yapıların oldukça bakımsız durumda olmaları sebebiyle öncelikle kentsel sit olarak belirlenen alan için peyzaj düzenleme, tescilli yapılar için ise bakım ve onarımı içeren projelerin hazırlanarak değerlendirilerek üzere Kurulumuza iletilmesi gerektiğine karar verildi.

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi'deki Kurumlar Sokak No:13 ile Dip Sokak No:3 adresindeki tescilli yapıların bodrum katlarındaki kalorifer kazanları ve tesisatlarının değiştirilmesi istegine ilişkin Ankara Valiliği Derterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 18.11.2002 gün ve B.07.4.DEF.0.06.06/2002/61/33816 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi'deki Kurumlar Sokak No:13 ile Dip Sokak No:3 adresindeki Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı yapıların bodrum katlarında yer alan 6 ve 7 nolu ısı merkezlerinin kalorifer kazanları ile tesisatlarının değiştirilmesi istegünün uygun olduğuna, ayrıca kentsel sit içerisindeki tescilli yapıların grubunun belirlenmesi için Kurul Müdürlüğünce gerekli çalışmanın yapılmasına karar verildi.

BAŞKAN
Prof.Dr.Gönül TANKUT
İMZA

ÜYE
Dr.Hatice BALTACIOĞLU
İMZA

ÜYE
Muesser SONMEZ
Çankaya Bld.Bşk.Tem.
İMZA

BAŞKAN
Prof.Dr.Gönül TANKUT
İMZA

ÜYE
Dr.Hatice BALTACIOĞLU
İMZA

ÜYE
Muesser SONMEZ
Çankaya Bld.Bşk.Tem.
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Şule KARAASLAN
Bulunmadı

ÜYE
Doç.Dr.Mustafa S.AKPOLAT
İMZA

ÜYE

06.06/1 M.G./22.11.2002.F.K.

BAŞKAN YARDIMCISI
Prof.Dr.Şule KARAASLAN
İMZA

ÜYE
Doç.Dr.Mustafa S.AKPOLAT
Bulunmadı

ÜYE

06.06/1 M.G./7.6.2002.S.B

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 7/4/2006 72
Karar Tarihi ve No : 7/4/2006 1421

Toplantı Tarihi ve No : 7/4/2006 72
Karar Tarihi ve No : 7/4/2006 1421

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki doğal sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının pvc ile değiştirilmesi ile Namık Kemal İlköğretim Okulunun bahçesine giriş çıkışı kontrol etmek için yapılan kontrol kutubasına ilişkin Ankara Valiliği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı'nın 23.3.2006 gün ve B.07.DEF.HEM.06.06/2006/72-21120 sayılı yazısı ile Çankaya Kaymakamlığı, İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 4.4.2006 gün ve B.08.4.MEM.4.06.02.03.20795 sayılı yazıları okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki doğal sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının pvc ile değiştirilmesi isteğinin söz konusu malzemenin tescilli yapıya ve kentsel dokuya uyumsuz ve aykırı malzeme olması nedeniyle reddine,

Namık Kemal İlköğretim Okulunun bahçesine giriş çıkışı kontrol etmek için yapılan kontrol kutubasının izinsiz olarak yapımı söz konusu nedeniyle ilgililerin bundan böyle izinsiz uygulama yapmaması gerektiği konusunda uyarılmasına, ancak söz konusu kontrol kutubasının yapımının zorunluluğu ilgili yazıdan anlaşılığundan kontrol kutubasının dış cephesinin ahşap yalı baskı yapılmasına karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür V.

BAŞKAN Ark.M.Akif İŞİK İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Y.Şn.Pın.Nursun DOĞRU İMZA	ÜYE Doç.Dr.Zeynep Yasa YAMAN Bulunmadı
ÜYE Av. Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Yrd.Doç.Dr.Nevin Turgut GÜLTEKİN İMZA	ÜYE Y.Mim.Hayatı BINLER İMZA
ÜYE Müesser SÖNMEZ Çankaya Bld.Bşk.Tern. İMZA	ÜYE Sevil SAYIT Ankara Büyükşehir Bld.Bşk.Tern. İMZA	ÜYE

06.06/171 M.G / 7.4.2006 S.B

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No : 28/1/2005 18
Karar Tarihi ve No : 28/1/2005 263

Toplantı Tarihi ve No : 28/1/2005 18
Karar Tarihi ve No : 28/1/2005 263

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesindeki Koruması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının yine ahşap olarak yenilenmesi istemine ilişkin Ankara Valiliği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı, Hisar Emlak Müdürlüğü'nün 22.10.2004 gün ve 51129 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesindeki tescilli yapıların pencereleri ile balkon kapılarının ahşap doğramalarının yine ahşap olarak özgün biçimlerine ve detaylarına uygun olarak yenilenebileceğine karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür .

BAŞKAN Prof.Dr.Gönül TANKUT İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Doç.Dr. Nur ÇAĞLAR İMZA	ÜYE Doç.Dr.Zeynep Yasa YAMAN İMZA
ÜYE Av. Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Yrd.Doç.Dr.Fatma CEVHERİ UNSAL Bulunmadı	ÜYE Nursun DOĞRU İMZA
ÜYE Müesser SÖNMEZ Çankaya Bld.Bşk.Tern. İMZA	ÜYE Sevil SAYIT Ankara Büyükşehir Bld.Bşk.Tern. İMZA	ÜYE

06.06/171 M.G / 1.2.2005 S.B

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Yeri
ANKARA

Toplantı Tarihi ve No: 7/4/2006 72
Karar Tarihi ve No : 7/4/2006 1421

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki doğal sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesi'ndeki tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının pvc ile değiştirilmesi ile Namık Kemal İlköğretim Okulunun bahçesine giriş çıkışı kontrol etmek için yapılan kontrol kulübesine ilişkin Ankara Valiliği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı'nın 23.3.2006 gün ve B.07.DEF.HEM.0.6.06/2006/12-21120 sayılı yazısı ile Çankaya Kaymaklığı, İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 4.4.2006 gün ve B.08.4.MEM.4.06.02.03.20795 sayılı yazıları okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki doğal sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesi'ndeki tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının pvc ile değiştirilmesi isteğinin söz konusu malzemenin tescilli yapıya ve kentsel dokuya uyumsuz ve aykırı malzeme olması nedeniyle reddine,

Namık Kemal İlköğretim Okulunun bahçesine giriş çıkışı kontrol etmek için yapılan kontrol kulübesinin izinsiz olarak yapılmış olması nedeniyle ilgililerin bundan böyle izinsiz uygulama yapmalarını gerektirdiğii konusunda uyarılmasına, ancak söz konusu kontrol kulübesinin yapılmasının zorunluluğu ilgi yazıdan anlaşıldığından kontrol kulübesinin dış cephesinin ahşap yapı baskı yapılmasına karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür V.

BAŞKAN Avk. M. Akif İŞİK İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Y. Şi. Pın. Nursun DOĞRU İMZA	ÜYE Doç. Dr. Zeynep Yasa YAMAN Bulunmadı	ÜYE Y. Mim. İsmail TOKER İMZA	ÜYE Y. Mim. Hayati BINLER İMZA
ÜYE Av. Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Yrd. Doç. Dr. Nevin Turgut GÜLTEKİN İMZA	ÜYE Sevil SAYIT Ankara Büyükşehir Bild. Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Müessir SONMEZ Çankaya Bild. Bşk. Tem. İMZA	

06.06/171 M.G / 7.4.2006 S.B

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Yeri
ANKARA

Toplantı Tarihi ve No: 28/1/2005 18
Karar Tarihi ve No : 28/1/2005 263

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesi'ndeki Korunması Gereklî Taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescilli yapıların ahşap kapı pencere doğramalarının yine ahşap olarak yenilenmesi istemine ilişkin Ankara Valiliği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı, Hısar Emlak Müdürlüğü'nün 22.10.2004 gün ve 51129 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Saraçoğlu Mahallesi'ndeki tescilli yapıların pencereleri ile balkon kapılarının ahşap doğramalarının yine ahşap olarak özgün biçimlerine ve detaylarına uygun olarak yenilenebileceğine karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür .

BAŞKAN Prof. Dr. Gönül TANKUT İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Doç. Dr. Nur ÇAĞLAR İMZA	ÜYE Doç. Dr. Zeynep Yasa YAMAN İMZA	ÜYE Nursun DOĞRU İMZA	ÜYE Sevil SAYIT Ankara Büyükşehir Bild. Bşk. Tem. İMZA
ÜYE Av. Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Yrd. Doç. Dr. Fatma CEVHERİ ÜNSAL Bulunmadı	ÜYE Müessir SONMEZ Çankaya Bild. Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ankara Büyükşehir Bild. Bşk. Tem. İMZA	

06.06/171 M.G / 1.2.2005 S.B

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 25/4/2008 163
Karar Tarihi ve No : 25/4/2008 3100

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi'ndeki korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan yapıların ahşap olan daire giriş kapılarının çelik kapa ile değiştirilmesi istğine ilişkin Ankara Valiliği Defterdarlık Millî Emlak Dairesi Başkanlığı'nın 15.04.2008 gün ve B.07.DEF.AEM.0.06.06/11-2008/27-16588 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda,

Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenen Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi'nde bulunan korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan yapılardan konut olarak kullanılmayan dairelerin ahşap olan özgün kapılarından bakımlı ve sağlam olan en az 3 tanesinin değiştirilmeden yerinde korunması ve bu kapıların adres bilgileri belirtilerek fotoğraflarının çekilip Kurul Müdürlüğü arşivindeki dosyasında saklanmak üzere Kurul Müdürlüğü'ne iletilmek şartı ile ahşap olan daire giriş kapılarının ilgi yazı ekinde sunulan ve kararımız ekinde gönderilen fotoğrafları çelik kapa doğrultusunda daire giriş kapılarının değiştirilebileceğine karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür

BAŞKAN Ark.M.Akif İŞİK İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Hakkı ACUN İMZA	ÜYE Av. Mehmet DOĞAN Bulunmadı	ÜYE Şeh.Pin.Ali AKTAŞ İMZA
ÜYE Yrd.Doç.Dr.Nevin TURGUT GÜLTEKİN İMZA	ÜYE Y.Mim.İsmail TOKER İMZA	ÜYE Y.Mim.Hayatı BINLER İMZA	ÜYE Şeh.Pin.Ali AKTAŞ İMZA
ÜYE Müesser SONMEZ Çankaya Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA

06.06/171 M.G / 25.4.2008 S.B

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU
KARAR

Toplantı Tarihi ve No: 16/5/2008 166
Karar Tarihi ve No : 16/5/2008 3147

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel Sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesi'ndeki korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan Namık Kemal İlköğretim Okulunda Kurul izni alınmadan değiştirilen sınıf kapılarında taşınmaz kültür varlığı ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 16.04.2008 gün ve B.16.OKVM.0.11.03.09/06.002.175-68526 sayılı yazısı ile Çankaya Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğü'nün 02.05.2008 gün ve 35.08.05/13779/2008-11696 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda,

Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel Sit olarak belirlenmiş olan Saraçoğlu Mahallesi'ndeki korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescilli olan Namık Kemal İlköğretim Okulunun sınıf ve tuvalet kapılarının ekonomik ömrünü tamamlaması, kullanılmaması ve tamir edilemez duruma gelmesi ayrıca ağır olmaları sebebiyle ciddi kazalara neden olduğu bu nedenle de bir kısım sınıf ve tuvalet kapılarının PVC malzemeli kapılara Kurulumuz izni alınmadan değiştirilmiş olduğunun anlaşılacağına;

Değiştirilme gerekçeleri uygun olmakla birlikte kurulumuz izni alınmadan yapılmış olması nedeni ile ilgililerin uyanmasına ve bundan böyle okulda yapılacak her türlü inşaat ve fiziki müdahale için Kurulumuzdan izni alınması gerektiğinin ilgililere duyurulmasına karar verildi.

ASLI GIBİDİR

F.İşin SUN
Müdür V.

BAŞKAN Ark.M.Akif İŞİK İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Hakkı ACUN İMZA	ÜYE Av. Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Şeh.Pin.Ali AKTAŞ İMZA
ÜYE Yrd.Doç.Dr.Nevin TURGUT GÜLTEKİN İMZA	ÜYE Y.Mim.İsmail TOKER İMZA	ÜYE Y.Mim.Hayatı BINLER İMZA	ÜYE Şeh.Pin.Ali AKTAŞ İMZA
ÜYE Müesser SONMEZ Çankaya Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA	ÜYE Ahmet TAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA

06.06/46 M.G/16.05.2008

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>Toplantı Tarihi ve No: 11/17/2008 173 Karar Tarihi ve No : 11/17/2008 3327</p>	<p>Toplantı Yeri ANKARA</p>
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması, ayrıca Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 23.06.2008 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/1-2008/2727951 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair Kurulumuzca 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması ayrıca, Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istendiği anlaşıldığından taleplerin uygun olduğuna,</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, aynı renk ve görünümde ahşap veya çelik kapı ile değiştirilmesi istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 05.02.2009 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/Ç.13934409 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, mevcuduna uygun biçimde, ahşap kapılmalı çelik kapı ile değiştirilmesinin uygun olduğuna karar verildi.</p>
<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>Toplantı Tarihi ve No: 20/2/2009 202 Karar Tarihi ve No : 20/2/2009 3952</p>	<p>Toplantı Yeri ANKARA</p>
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması, ayrıca Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 23.06.2008 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/1-2008/2727951 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair Kurulumuzca 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması ayrıca, Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istendiği anlaşıldığından taleplerin uygun olduğuna,</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, aynı renk ve görünümde ahşap veya çelik kapı ile değiştirilmesi istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 05.02.2009 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/Ç.13934409 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, mevcuduna uygun biçimde, ahşap kapılmalı çelik kapı ile değiştirilmesinin uygun olduğuna karar verildi.</p>
<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>	<p>Toplantı Tarihi ve No: 20/2/2009 202 Karar Tarihi ve No : 20/2/2009 3952</p>	<p>Toplantı Yeri ANKARA</p>
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması, ayrıca Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 23.06.2008 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/1-2008/2727951 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesindeki kentsel sit olarak belirlenmiş olan Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan daire giriş kapılarından özgün, bakımlı ve sağlam olanlardan en az 3 tanesinin korunarak diğerlerinin çelik kapı ile değiştirilebileceğine dair Kurulumuzca 25.04.2008 gün ve 3100 sayılı karar alındığı, ancak, İdare Amirliği binasının dışındaki diğerlerinin korunması, olarak kullanılmadığı belirtilerek 3 adet ahşap kapı yerine sadece bu kapının ahşap olarak korunması ayrıca, Dip Sokak 3/5 nolu dairenin giriş kapısının da konutdaki diğer beyaz renkli ahşap kapılar ile uyum sağlanması açısından beyaz renkli çelik kapı yapılması istendiği anlaşıldığından taleplerin uygun olduğuna,</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, aynı renk ve görünümde ahşap veya çelik kapı ile değiştirilmesi istediğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 05.02.2009 gün ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/Ç.13934409 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;</p>	<p>Ankara İli, Çankaya İlçesinde yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesindeki tescilli yapıların ahşap olan bina giriş kapılarının, mevcuduna uygun biçimde, ahşap kapılmalı çelik kapı ile değiştirilmesinin uygun olduğuna karar verildi.</p>

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR		Toplantı Tarihi ve No : 30/6/2009 Karar Tarihi ve No : 30/6/2009	Toplantı Yeri ANKARA
Ankara İli, Çankaya İlçesindeki yer alan ve Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun 14.04.1979 gün ve A-1610, 08.06.1979 gün ve A-1674 ve Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 02.03.1993 gün ve 2877 sayılı kararı ile kentsel sit ilan edilen ve içerisindeki yapılarında korunması gerekli taşınmaz Kültür Varlığı olarak tescil edildiği Namık Kemal (Saraçoğlu) Mahallesi'ndeki tescilli yapıların ahşap olan pencere doğramalarının ahşap görünümü PVC malzeme ile yenilenmesi işleğine ilişkin Ankara Valiliği, Defterdarlık Millî Emniyet Dairesi Başkanlığının 15.06.2009 tarih ve B.07.4.DEF.0.06.01.01/Ç.1.393/23824 sayılı yazısı okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;		Toplantı Tarihi ve No : 4/3/2011 Karar Tarihi ve No : 4/3/2011	Toplantı Yeri ANKARA
Ankara İli, Çankaya İlçesi, Namık Kemal Mahallesi, 2.Cadde (Yeni 94) Devlet Lojmanı olarak kullanılan tescilli yapıların bulunduğu alanda araç park edilebilmesi için duvarların yıkıldığı, yeşilin ağaçların kesildiğine ilişkin Namık Kemal Mahallesi sakinlerinin 16.12.2010 günü şikâyet dilekçesi, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 07.01.2011 gün ve B.18.0.KYM.0.11.03.00/165/06.002.14532 sayılı, 08.02.2011 gün ve 27673 sayılı, 11.02.2011 gün ve 31135 sayılı , 23.02.2011 gün ve 39719 sayılı yazılan okundu, ekleri incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;		Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel Sit Alanı içinde Saraçoğlu Mahallesi'nde (Namık Kemal Mahallesi) tescilli Devlet Lojmanlarının bulunduğu alanda şikâyet konusu alanın asfaltlandığı için ağaç kesimi ve duvar yıkılması ile ilgili herhangi bir veriyeye raslanmamış olmakla birlikte Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 11.09.2006 gün ve 1753 sayılı kararıyla istenilen, ancak Kuruma Amaçlı İmar Planı yapılmamış olan ve Kurul izni alınmadan alanın asfaltlanması, açık otopark olarak kullanılması, spor aletlerinin konulması ve alanın girişine bariyer yapılıp, yapılmış olması nedeniyle yapılan ve yapılanlar hakkında yasal sonuçlarına atılmasına, izinsiz uygulamaların kaldırılmasına karar verildi.	
ASLI GIBİDİR.		ASLI GIBİDİR.	
F.İşın SUN Müdür		F.İşın SUN Müdür	
BAŞKAN A.Ş.M.Akif İŞİK İMZA	BAŞKAN YARDIMCISI Prof.Dr.Hakkı ACUN İMZA	ÜYE Y.Mim İsmail TOKER İMZA	ÜYE Y.Mim İsmail TOKER İMZA
ÜYE Yrd.Doç.Dr.Nevin TURGUT GÜLTEKİN İMZA	ÜYE Av.Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Yrd.Doç.Dr.M.Emrin BAŞAR İMZA	ÜYE Şeh.Piil.İsmail ARSLAN Bulunmadı
ÜYE Seyda TURGAY Çankaya Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE Teoman M.ARSLAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE	ÜYE
ASLI GIBİDİR.		ASLI GIBİDİR.	
F.İşın SUN Müdür		F.İşın SUN Müdür	
GEÇİCİ BAŞKAN Ark.M.Akif İŞİK İMZA	GEÇİCİ BAŞKAN YARDIMCISI Av.Mehmet DOĞAN İMZA	ÜYE Y.Mim İsmail TOKER İMZA	ÜYE Y.Mim İsmail TOKER İMZA
ÜYE Y.Mim.Hayati BINLER İMZA	ÜYE Şeh.Piil.Ali AKTAŞ İMZA	ÜYE	ÜYE
ÜYE Nazan YELOO Çankaya Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE H.İbrahim DOĞANAY Ankara Büyükşehir Bld.Bşk.Tem. İMZA	ÜYE	ÜYE
06.06/171 M.G / 30.6.2009 S.B		06.06/171 A.D.K / 4.3.2011 S.B	

EK-2 (Devam): Saraçoğlu Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı Oluş Süreci

<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>		<p>Toplantı Yeri ANKARA</p>
<p>Toplantı Tarihi ve No : 13/4/2012 Karar Tarihi ve No : 13/4/2012</p>	<p>29 600</p>	
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Namık Kemal Mahallesi'nde, tescilli Sivil Mimarlık Örneği yapılarını bulduğu Kentsel Sit Alanı içinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 04.03.2011 gün ve 5834 sayılı karar gereği kuru izni alınmadan yapılan uygulamaların, yeniden yapılması talebine ilişkin Mahalle sakinlerinin verdiği günsüz iki adet dilekçesi okundu, ekleri incelendi,yapılan görüşmeler sonunda;</p>		
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Namık Kemal Mahallesi'nde, tescilli Sivil Mimarlık Örneği yapılarını bulduğu Kentsel Sit Alanı içinde Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 04.03.2011 gün ve 5834 sayılı karar gereği kaldırılması istenen spor aielerinin Kurulun belirleyeceği standartlar doğrultusunda yeniden monte edilmesi isteği ile yayaların geçişle kullandığı alana asfalt veya beton dökülmesi taleplerinin matzeme tanımı yapılarak hazırlanacak Çevre Düzenleme Projesinden sonra değerlendirilebileceği, ayrıca Devlet lojmanları olarak kullanılan tescilli yapılar ve alana ilişkin taleplerin sorumlu idare olan Namık Kemal Mahallesi Memur Konutları İdare Amirliğinin görüşleri ile birlikte ilgili Amirlik kanalıyla Müdürlüğüme iletilmesine karar verildi.</p>		
<p>ASLI GIBİDİR</p> <p>F. İşın SUN Müdür</p>		
<p>BAŞKAN Prof.Dr.Hasan AYRANCI İMZA</p>	<p>BAŞKAN YARDIMCISI M.Akif İŞİK İMZA</p>	<p>ÜYE Prof.Dr.Hakkı ACUN İMZA</p>
<p>ÜYE Yrd.Doç.Dr.M.Emir BAŞAR İMZA</p>	<p>ÜYE Deniz ODEMiŞ İMZA</p>	<p>ÜYE Deniz İŞILDAR İMZA</p>
<p>ÜYE Şeyda TURGAY Çankaya Bld.Bşk. Tem. İMZA</p>	<p>ÜYE Teoman M.ARSLAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA</p>	<p>ÜYE Umut İNCİ İMZA</p>

06.06/171 A.D.K

<p>T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANKARA KÜLTÜR VARLIKLARINI KORUMA BÖLGE KURULU KARAR</p>		<p>Toplantı Yeri ANKARA</p>
<p>Toplantı Tarihi ve No : 9/3/2012 Karar Tarihi ve No : 9/3/2012</p>	<p>24 517</p>	
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Namık Kemal Mahallesi 94. cadde de (eskî 2.cd.) Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 04.03.2011 gün ve 5834 sayılı kararı gereği kuru izni alınmadan yapılan uygulamaların kaldırıldığı ancak araç giriş bariyerinin güvenlik açısından tekrar yapılması talebine ilişkin Mahalle sakinlerinin 20.02.2012 günlü dilekçesi okundu, ekleri incelendi,yapılan görüşmeler sonunda;</p>		
<p>Ankara İli, Çankaya İlçesi, Kentsel sit alanı içinde kalan Namık Kemal Mahallesi'nde, tescilli devlet lojmanlarının bulunduğu alanda, 94. caddeye (eskî 2.cd.) açılan ve 16 ile 18 nolu blokların arasından iç avludaki otoparka girişi sağlayan bariyerin yapılabilmesine, uygulama sonrası fotoğrafların Kurul Müdürlüğüne iletilmesine karar verildi.</p>		
<p>ASLI GIBİDİR</p> <p>F. İşın SUN Müdür</p>		
<p>BAŞKAN Prof.Dr.Hasan AYRANCI İMZA</p>	<p>BAŞKAN YARDIMCISI M.Akif İŞİK İMZA</p>	<p>ÜYE Prof.Dr.Hakkı ACUN İMZA</p>
<p>ÜYE Yrd.Doç.Dr.M.Emir BAŞAR İMZA</p>	<p>ÜYE Deniz ODEMiŞ İMZA</p>	<p>ÜYE Deniz İŞILDAR İMZA</p>
<p>ÜYE Şeyda TURGAY Çankaya Bld.Bşk. Tem. İMZA</p>	<p>ÜYE Teoman M.ARSLAN Ankara Büyükşehir Bld.Bşk. Tem. İMZA</p>	<p>ÜYE Umut İNCİ İMZA</p>

06.06/171 A.D.K / 06.05.2012 S.B

EK-3 : Gönüllü Katılım ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formları

1

EK-1 GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı'nda, Prof. Dr. Meltem Yılmaz danışmanlığında, Meltem Gökçe Bayrak tarafından yürütülmekte olan bir Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Araştırma kültürel miraslarımızdan birisi olan Saraçoğlu Mahallesi'nin sosyokültürel sürdürülebilirliğinin sağlanıp geliştirilmesini amaçlamaktadır. Saraçoğlu Mahallesi, ülkemizdeki ilk toplu konut olmasının yanı sıra Cumhuriyet ilanı sonrası ikinci ulusal akımın izlerini taşıyan, doğa-yapı dengesinin kurulduğu Ankara'da planlanmış mahallelerin en değerli örneklerinden biridir. Dolayısıyla günümüz adıyla Namık Kemal Mahallesi'nin eski sakinleri, Saraçoğlu ortamını birebir deneyimlemiş olmaları nedeniyle bu araştırmada mülakatta katılımcı grubu olarak belirlenmiştir. 18 yaş altındaki çocuklar ya da onay verme kapasitesi bulunmayan yetişkinler katılımcı grup içerisinde değerlendirilmeyecektir. Soruların tamamına içtenlikle yanıt vermeniz araştırmanın bilimsel geçerliliği ve güvenilirliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır, katılıp katılmamak sizin vereceğiniz bir karardır. Araştırmaya katılmaya karar verdikten sonra herhangi bir nedenden dolayı rahatsızlık duyduğunuz takdirde bir neden göstermeksizin istediğiniz zaman araştırmadan ayrılmakta serbestsiniz, bu konuda hiçbir sorumluluk taşımamaktasınız. Yanıtlarınızı sağlıklı bir şekilde değerlendirebilmek amacıyla notlar alınacaktır. Araştırmada size ait kişisel bilgilerin gizliliği korunacaktır ve araştırma konusu ile ilgili elde edilen veriler bilimsel amaçlar dışında kullanılmayacaktır.

Araştırmaya katılmaya karar vermeden önce, araştırmanın yapılma sebebi ile ilgili veya aklınıza takılan herhangi bir konu ile ilgili sormak istediklerinizi çekinmeden sorabilirsiniz. Araştırmaya katıldığınız takdirde çalışma bittikten sonra da telefon ya da e-posta yoluyla bize ulaşarak sorularınızı sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi alabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarıda kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. (Lütfen formu doldurup imzaladıktan sonra uygulayıcıya geri veriniz).

Tarih:

Katılımcı:

Adı, soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Sorumlu Araştırmacı:

Adı, soyadı: Meltem Yılmaz

Adres: Hacettepe Üniversitesi GSE İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü Beytepe 06800 Ankara

Tel: 0312 297 88 50

e-posta: meltemy@hacettepe.edu.tr

İmza:

Yardımcı Araştırmacı:

Adı, soyadı: Meltem Gökçe Bayrak

Adres: Altay Mahallesi 36. Sokak Meşelik Apt. 3/10 Eryaman 06824 Ankara

e-posta: meltemgokcebayrak@gmail.com

Tel: 0544 921 59 60

İmza:

EK- 2
YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

SARAÇOĞLU MAHALLESİ ÖLÇEĞİNDE KENT BELLEĞİ ve İNSAN

Katılımcı Grup: Günümüz adıyla Namık Kemal Mahallesi olan Saraçoğlu Mahallesi'nde tahliye öncesi farklı dönemlerde yaşamış çeşitli yaş ve cinsiyet grubundan mahalle sakinleri.

GENEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz nedir? Kadın () Erkek ()

Yaş aralığınız kaçtır? 18-25 () 26-35 () 36-45 ()
46-55 () 56-65 () 65 yaş üstü ()

Meslek grubunuz nedir? Memur () İşçi () Serbest Meslek ()
Öğrenci () Diğer

Hangi dönemde ikamet ettiniz? Çocukluk Dönemi () Gençlik Dönemi ()
Orta Yaş Dönemi () Yaşlılık Dönemi ()

Yaşadığınız dönemi yıl aralığı olarak belirtiniz?

KATILIMCI VE MAHALLEDE YAŞAMA DAİR SORULAR

Yarı yapılandırılmış görüşme: Bu bölümde katılımcılarla birebir yarı yapılandırılmış görüşmenin gerçekleştirileceğinden dolayı soru-cevap sirkülasyonu içerisinde katılımcının vereceği yanıtlara istinaden bir önce verilmiş yanıtta göre ilerleyecektir.

1-Öncelikle Saraçoğlu Mahallesi'nde hangi konut tipinde ikamet ettiniz?

2-Yaşadığınız evin konumu, çevreyle ve mahalle sakinleriyle etkileşiminizi nasıl etkiledi?

3-Çalıştığınız veya eğitim gördüğünüz yer mahalle içerisinde miydi? Zamanınızın ne kadarlık bölümünü mahallede geçirdiniz?

4- Size göre, planlanmış Saraçoğlu Mahallesi dokusunun mahalle sakinlerinin sosyal yaşamı üzerinde nasıl bir etkisi vardı?

5-Saraçoğlu Mahallesi'nde yaşamayı tercih sebepleriniz nelerdi? Açıklayınız.

6- Mahallenin şehir merkezinde yer almasının etkilerini kendi açınızdan yorumlayınız.

7- Kentler insan ruhunda birtakım izler bırakır, Saraçoğlu Mahallesi sizde nasıl bir iz bıraktı?

8- Alman Mimar Paul Bonatz'ın 2. Ulusal Mimarlık akımı etkisinde planlanmış; içerisinde tüm çekirdek yapıları barındırma gayesinde bir mahalle oluşunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

9-Mahallenizde yaşadığınız süreç içerisinde veya daha sonrasında Saraçoğlu Mahallesi'nin sosyokültürel ve tarihi öneminden haberdar mıydınız?

10-Saraçoğlu Mahallesi'nin sit alanı ilanı ve Kumrular Caddesi üzerindeki kestane ve çınar ağaçlarının anıt ağaç tescilli olması sizi olumlu/olumsuz nasıl etkilemiştir?

11- Mahallede, evinizin haricinde vaktinizi en çok hangi bölgede geçirirdiniz?

12- Hangi nedenden kaynaklı mahalleden taşındınız, zorunlu tahliye dönemini yaşadınız mı?

13-Mahallenin boşaltılmasının ardından mahalleye uğrama fırsatınız oldu mu? Gördükleriniz sizde nasıl bir etki bıraktı?

14-Mahalle için planlanan kentsel dönüşüm projesi hakkında bilgiye sahip misiniz? Eğer bilgi sahibiyse bu projeleri nasıl yorumluyorsunuz?

15- Saraçoğlu Mahallesi'nin konumunun stratejik değer taşıması ve bulunduğu yerdeki yeşil örtüden yoksun, kalabalık şehir dokusuna tezat oluşturması sizin için ne ifade etmektedir?

16- Günümüzde çarpık büyüyen kentler, mahalle nüfusuna sahip kendi içine dönük güvenli siteler ile Saraçoğlu Mahallesi arasındaki farkları nasıl değerlendirirsiniz?

17- Mahallenin kuruluşundan (1946) günümüze, minimal değişimlerle geldiğini göz önünde bulundurduğunuzda Paul Bonatz'ın Şehir Planlaması hakkında ne düşünüyorsunuz?

18- Saraçoğlu Mahallesi'nden taşındıktan sonra bu mahalleye gitme fırsatınız oldu mu? Gidince neler hissettiniz?

19- Saraçoğlu Mahallesi'nde yeniden yaşama ihtimaliniz olsa taşınmayı düşünür müydünüz?

20- Saraçoğlu Mahallesi size göre yakın gelecekte nasıl değerlendirilecek; bu konuda umut mu yoksa kaygı mı taşımaktasınız?

Çalışmamıza katılarak vermiş olduğunuz değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz.

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Tarih: 30.04.2018 18:04
Sayı: 35853172-100-E.00000019202

0000019202

Sayı : 35853172-100
Konu : Etik Komisyonu Hk.

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 12.04.2018 tarih ve 408 sayılı yazınız.

Enstitünüz İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencisi **Meltem Gökçe BAYRAK**'ın **Prof. Dr. Meltem YILMAZ** danışmanlığında yürüttüğü “**Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Kavramı ve Kendini Koruyan Kent Olgusu: Ankara Saraçoğlu Mahallesi Örneği**” başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **17 Nisan 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 811e896f-3fce-4763-9985-0fc2ce3a1688 kodu ile erişebilirsiniz.
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tezde,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- bu Tez herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

06 / 09 / 2019

Meltem Gökçe PEHLİVAN

Yüksek Lisans Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Kavramı Ve Kendini Koruyan Kent Olgusu: Ankara Saraçoğlu Mahallesi Örneği

Yukarıda başlığı verilen Tezimin tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
05/09/2019	227	370879	06/08/2019	20	1167568503

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. (tarih 06/09/2019)

Meltem Gökçe PEHLİVAN

Öğrenci No.:N14121856

Anabilim Dalı: İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
X			

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Meltem YILMAZ

Master's Thesis Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title : Sociocultural Sustainability Idea And Self-Protecting City Phenomenon: Ankara Saracoglu Neighborhood Case

The whole thesis is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
05/09/2019	227	370879	06/08/2019	20	1167568503

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval. (date 06/09/2019)

Meltem Gökçe PEHLIVAN

Student No.:N14121856

Department: Interior Architecture and Environmental Design

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
x			

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

Prof. Dr. Meltem YILMAZ

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. (2)
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

06 / 09 / 2019

Meltem Gökçe PEHLIVAN

*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü teziere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine